

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**Η ΚΟΙΝΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ Η
ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ.**

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ-ΜΑΡΙΟΣ-ΛΑΖΑΡΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΒΟΛΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2004

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

**Η ΚΟΙΝΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ Η
ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ.**

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΜΑΡΙΟΣ ΛΑΖΑΡΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΥΡΙΑΖΗΣ

Θερμές ευχαριστίες στον
καθηγητή κ. Νικόλαο Κυριαζή
τόσο ως προς το πολύτιμο
πληροφοριακό υλικό που μου
παραχώρησε, όσο και ως προς την
αμέριστη ηθική συμπαράστασή
που μου προσέφερε κατά τη
διάρκεια της εκπόνησης της
παρούσης εργασίας.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 4138/1
Ημερ. Εισ.: 26-11-2004
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΟΕ
2004
ΟΙΚ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΣΕΛ 8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΑΣΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ .	ΣΕΛ 10
1.1) ΟΗΕ.	ΣΕΛ 11
1.2) ΔΥΤΙΚΟΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΔΕΕ).	ΣΕΛ 13
1.3) ΝΑΤΟ.	ΣΕΛ 15
1.4) ΣΥΜΦΩΝΟ ΤΗΣ ΒΑΡΣΟΒΙΑΣ.	ΣΕΛ 17
1.5) ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΕΕ).	ΣΕΛ 18
1.6) ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ (ΟΑΣΕ).	ΣΕΛ 19
1.7) FINABEL.	ΣΕΛ 20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1) ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΚΕΠΠΑ Η ΠΡΩΤΗ ΥΠΟΠΕΡΙΟΔΟΣ (1948-1954).	ΣΕΛ 21
2.2) ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1955-1991). ΟΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΓΙΑ ΚΕΠΠΑ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ	ΣΕΛ 25
2.3) ΠΡΩΤΗ ΥΠΟΠΕΡΙΟΔΟΣ (1955-1983).	ΣΕΛ 25
2.4) ΔΕΥΤΕΡΗ ΥΠΟΠΕΡΙΟΔΟΣ (1984-1991)	ΣΕΛ 29
2.5) ΕΝΙΑΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΑΞΗ (ΕΕΠ) 1987.	ΣΕΛ 31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΩΝ: ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ ΣΤΟ ΕΛΣΙΝΚΙ ΚΑΙ ΤΗ ΝΙΚΑΙΑ.	
3.1) Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ (1991).	ΣΕΛ 34
3.2) Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΝΑΤΟ.	ΣΕΛ 37
3.3) ΣΧΕΣΕΙΣ ΔΕΕ – ΝΑΤΟ.	ΣΕΛ 40
3.4) Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ.	ΣΕΛ 43
3.6) Η ΓΑΛΛΟΒΡΕΤΑΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ St MALO.	ΣΕΛ 45
3.7) Η ΚΡΙΣΙΜΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥ ΕΛΣΙΝΚΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ.	ΣΕΛ 46
3.7) ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ 1991-2001.	ΣΕΛ 50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ ΚΕΠΠΑ	
4.1) ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΣ: Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ.	ΣΕΛ 52
4.2) Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ Ε.Ε .	ΣΕΛ 65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1) ΣΧΕΣΕΙΣ Ε.Ε-ΡΩΣΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ.	ΣΕΛ 74
5.2) Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΩΣ ΚΑΤΑΛΥΤΙΚΟΥ ΜΕΣΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ.	ΣΕΛ 79
5.3) ΤΑ ΘΕΣΜΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΚΕΠΠΑ.	ΣΕΛ 81
5.4) Η ΑΝΤΙΠΥΡΑΥΛΙΚΗ ΑΕΡΑΜΥΝΑ ΤΩΝ ΗΠΑ ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.	ΣΕΛ 82
5.5) ΟΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΟΥΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.	
5.5.1 Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΟ ΙΡΑΚ (2003) ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΟΥ.	ΣΕΛ 87
5.5.2) ΠΡΟΜΗΝΥΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ: ΤΟ ΑΙΝΙΓΜΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΝ.	ΣΕΛ 89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ.	ΣΕΛ 93
6.1) ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ.	ΣΕΛ 94
6.2) Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΑΜΥΝΤΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ.	ΣΕΛ 99
6.3) ΔΥΟ ΤΡΑΝΤΑΧΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ: ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.	ΣΕΛ 102
6.3.1) FLA.	ΣΕΛ 102
6.3.2) EF-2000 Typhoon (Eurofighter).	ΣΕΛ 107
6.4.1) ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΓΙΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΕΡΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΑΜΥΝΤΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ.	ΣΕΛ 112
6.4.2) ΕΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ.	ΣΕΛ 113
6.5.1) ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΙΣΧΥΡΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ.	ΣΕΛ 114
6.5.2) Η ΩΦΕΛΙΜΟΤΗΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ.	ΣΕΛ 116
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΣΕΛ 120

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ	ΣΕΛ 125
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ	ΣΕΛ 129
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	ΣΕΛ 130
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ	ΣΕΛ 131
ΔΙΕΥΘΥΝΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ	ΣΕΛ 132

“ Ο Καποδίστριας ως Υπουργός Εξωτερικών του Τσάρου της Ρωσίας το 1818 σε υπόμνημα του προς την Ιερά Συμμαχία διατύπωσε την άποψη ότι ήταν εφικτή η συγκρότηση ενός ευρωπαϊκού υπερεθνικού οργανισμού που θα μπορούσε να καθιρρωθεί με τη διεύρυνση της Τετραπλής Συμμαχίας ώστε να συμμετάσχουν όλα τα μικρά έθνη της Ευρώπης. Στα έθνη αυτά ο Οργανισμός θα πρέπει να εγγυηθεί την εθνική αυτονομία και τα δικαιώματά τους, με συνεχή και έλλογη επικράτηση των φιλελεύθερων και δημοκρατικών ιδεών και όχι με τους ξεπερασμένους θεσμούς της βίας και της βίαιης επιβολής των ισχυρών στους αδυνάτους.”

ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ ΤΕΥΧΟΣ 07

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι η χρονική περίοδος που έπεται από τη λήξη του πολύνεκρου και καταστρεπτικού Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου (Β'Π.Π.) μέχρι και τις μέρες μας, υπήρξε περίοδος ιδιαίτερα σημαντικών εξελίξεων ως προς το μέλλον των ευρωπαϊκών λαών που επέζησαν της φασιστικής και ναζιστικής θηριωδίας.

Η επόμενη μέρα του πολέμου βρίσκει την Ευρώπη σε οικτρή οικονομική κατάσταση. Τα 2/3 των εργοστασίων της έχουν σιγήσει και πολλά από αυτά έχουν μετατραπεί σε ερείπια. Η γεωργική παραγωγή έχει πέσει στο μισό των προπολεμικών επιπέδων και το οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο έχει υποστεί τρομερές καταστροφές ενώ η κακή διατροφή και οι πολλές ασθένειες ταλαιπωρούν αφάνταστα τους επιζήσαντες κατοίκους της «Γηραιάς Ηπείρου».

Η Μ.Βρετανία, ο μεγαλύτερος δανειστής κεφαλαίων παγκοσμίως προπολεμικά, έχει μετατραπεί στο μεγαλύτερο χρεώστη. Η Γαλλία έχει απολέσει το μισό της κτηνοτροφικό δυναμικό ενώ οι συμμαχικοί βομβαρδισμοί έχουν ως αποτέλεσμα την καταστροφή του 40% των κατοικιών στη Γερμανία. Οι Γερμανοί περιγράφουν την όλη κατάσταση με τη φράση «Stunde Null» που σημαίνει «Ωρα Μηδέν».

Η χαοτική κατάσταση που επικράτησε στην Ευρώπη μετά τον πόλεμο του 1939-1945, αποτέλεσε αιτία μετατόπισης των παγκόσμιων εξελίξεων από την Ευρώπη στις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ, με τη μεν πρώτη να βγαίνει σχεδόν αλώβητη από τον πόλεμο, τη δε δεύτερη με μεγάλες απώλειες (κυρίως σε ανθρώπινες ζωές) αλλά με αυξημένο γόητρο. Η κατεστραμμένη μετά τον πόλεμο Ευρώπη, είναι προφανές ότι δεν θα μπορούσε να προοδεύσει επιτυγχάνοντας ικανοποιητικά επίπεδα διαβίωσης για τους πολίτες της αν δεν εξαλείφονταν τα χρόνια μίσση και οι ιστορικές προκαταλήψεις μεταξύ των λαών της.

Η ιδέα της προσέγγισης των ευρωπαϊκών λαών υπό νέες βάσεις αρχίζει να βρίσκει απήχηση σε όλο και μεγαλύτερο αριθμό ευρωπαίων πολιτών. Χαρακτηριστική περιγραφή της όλης καταστάσεως δίνει ο συγγραφέας Νίκος Μουσής: **“Φαντασθείτε ένα χωριό κατεστραμμένο από ένα αδελφοκτόνο πόλεμο, τα σπίτια μισογκρεμισμένα, τους αγριεμένους ανθρώπους να προσπαθούν να μπαλώσουν τις τρύπες, να ασφαλίσουν πόρτες και παράθυρα για να γλιτώσουν τα αγαθά τους από τους εχθρικούς αδελφούς τους.....Ζουν με το φόβο και τη ζήλια ο ένας για τον άλλο.....Επιτέλους ο σοφός του χωριού απηυδισμένος από την κατάσταση βγαίνει στο μπαλκόνι του σπιτιού του και καλεί την προσοχή των συγχωριανών του και τους βγάζει ένα σύντομο και απλό λόγο. Αντί να συνεχίζουν να ζούνε έτσι μέσα στην αθλιότητα να κτίσουν ένα κοινό οικοδόμημα.....”** (Μουσής 1998)

Ήδη από τον Αύγουστο του 1943 ο Jean Monnet, ο **“σοφός του χωριού”** μέγας οραματιστής της ευρωπαϊκής ενοποίησης σε λόγο του ως μέλος της Επιτροπής Απελευθέρωσης των Ελεύθερων Γάλλων ανέφερε ότι:

“Δεν υπάρχει καμία περίπτωση για ειρήνη στην Ευρώπη εάν τα κράτη ανασυγκροτούνται βάσει της εθνικής κυριαρχίας...Οι χώρες της Ευρώπης είναι παρά πολύ μικρές για να εγγυηθούν στους λαούς τους την απαραίτητη ευημερία και την κοινωνική ανάπτυξη. Τα ευρωπαϊκά κράτη πρέπει να αποτελέσουν μια ομοσπονδία...”

Φωτισμένοι ευρωπαίοι πολιτικοί όπως οι Schumann και Adenauer συμβάλλουν με τις πολιτικές δράσεις τους στη δημιουργία το 1951 της **Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ανθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)**, ενώ στις 25 Μαρτίου 1957

υπογράφεται η συνθήκη της Ρώμης που αποτελεί την απαρχή της ιστορίας της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ).

Κατά τη διάρκεια της εξελικτικής της πορείας της μέχρι σήμερα, η ΕΟΚ-που με τη Διακυβερνητική Διάσκεψη του Μάαστριχτ μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε) - έχει επιτύχει σημαντικές προόδους στον οικονομικό τομέα, έχοντας ήδη καταφέρει την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και προβάλλοντας ως επιστέγασμα της προόδου και της επιτυχίας της, την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) .

Είναι ωστόσο, κοινή η διαπίστωση ότι το “ευρωπαϊκό εγχείρημα” δεν έχει να παρουσιάσει ανάλογη πρόοδο στον πολιτικό και στο θεσμικό τομέα. Κι αυτό, γιατί υπάρχει μία πληθώρα πολυδιάστατων και αλληλοεξαρτώμενων αιτιών που αποτελούν τροχοπέδη για μια σταθερή και παράλληλη εξέλιξη της πολιτικής ολοκλήρωσης σε σχέση με την οικονομική. Κι εδώ ακριβώς επικάθεται το ερώτημα που εκφράζεται ως προβληματισμός όχι μόνο των μελετητών και των ενεργά συμμετεχόντων στην διαδικασία εμβάθυνσης και προώθησης της οικονομικοκοινωνικής και πολιτικής σύγκλισης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και των απλών πολιτών αυτής, που συμμετέχουν σαφώς λιγότερο ή και -σε αρκετές περιπτώσεις- καθόλου σε αυτή τη διαδικασία.

Το βασικό ερώτημα που τίθεται είναι το εξής: *“Πως είναι δυνατόν η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε) να είναι βιώσιμη όταν παρά τα οικονομικά της επιτεύγματα, λίγα έχουν γίνει ως προς την πολιτική σύγκλιση και εξίσου αμυδρά για τη δημιουργία κοινού ευρωπαϊκού στρατού ικανού να εγγυηθεί την ασφάλεια και την ευημερία των πολιτών της, συμβάλλοντας παράλληλα στην αύξηση του γοήτρου και της διπλωματικής της ισχύος ”*

Αυτό ακριβώς το ερώτημα έχει στόχο να εξετάσει και η παρούσα εργασία επιδιώκοντας να αναλύσει αφενός μεν τις προσπάθειες που έχουν γίνει μέχρι τώρα ως προς το θέμα της ανάπτυξης από την πλευρά της Ένωσης **Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ)** και αφετέρου να εξετάσει *καταπόσον* αυτές είναι επαρκείς.

Η διάρθρωση της μελέτης μας περιλαμβάνει τις εξής ενότητες :

- 1) Συνοπτική αναφορά ως προς τους δημιουργηθέντες πολιτικούς και στρατιωτικούς μηχανισμούς συμμετοχής των ευρωπαϊκών κρατών από το 1945 και έπειτα.
- 2) Τις προσπάθειες που έχουν καταβληθεί για ΚΕΠΠΑ και τις παραμέτρους που συνετέλεσαν είτε στην θετική είτε στην αρνητική έκβαση αυτών εξεταζόμενες πάντοτε και σε σχέση με τις αντίστοιχες οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις κατά την εκάστοτε χρονική περίοδο, οι οποίες επηρέασαν έμμεσα και τις εξελίξεις ως προς τη διαμόρφωση της ΚΕΠΠΑ.
- 3) Τη σημαντική παράμετρο της εξέτασης των εξελίξεων της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας ; ως συνεπικούρου στην προσπάθεια για τη επίτευξη της ΚΕΠΠΑ.
- 4) Την παράθεση κριτικών και συμπερασμάτων όπως αυτά προκύπτουν από τη μελέτη μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΑΣΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Είναι κατά χρονολογική σειρά οι κάτωθι:

1. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (ΟΗΕ)
2. ΔΥΤΙΚΟΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΔΕΕ)
3. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΒΟΡΕΙΟΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ ΣΥΜΦΩΝΟΥ (ΝΑΤΟ)
4. ΣΥΜΦΩΝΟ ΤΗΣ ΒΑΡΣΟΒΙΑΣ
5. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΕΕ)
6. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ (ΟΑΣΕ)

FINABEL

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1) ΟΗΕ

Εικόνα 1, Το έμβλημα του ΟΗΕ

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών-ΟΗΕ (United Nations/UN) είναι μια πολιτική οργάνωση κυρίαρχων κρατών στην αρμοδιότητα του οποίου εμπίπτουν ζητήματα που αφορούν την προάσπιση της παγκοσμίας ειρήνης και ασφάλειας. Στις 26 Ιουνίου 1945 στο San Francisco των ΗΠΑ υπεγράφη το καταστατικό του οργανισμού που είναι γνωστό ως και “*Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών*” από 50 χώρες.

Η 24^η Οκτωβρίου 1945 είναι η ημέρα ίδρυση του ΟΗΕ καθότι κατά αυτή τέθηκε σε εφαρμογή ο προαναφερθείς Χάρτης. Ο οργανισμός σήμερα αριθμεί περί τα 188 μέλη, ενώ ένας σημαντικός αριθμός χωρών και εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων εκπροσωπούνται με τη μορφή του παρατηρητή. Η έδρα του ΟΗΕ βρίσκεται στη Νέα Υόρκη.

Ο ΟΗΕ αντικατέστησε ως οργανισμός διασφάλισης της ειρήνης την **Κοινωνία των Εθνών –ΚΤΕ- (League of Nations)**, δημιούργημα της συνθήκης των Βερσαλλιών του 1919, η οποία απέτυχε να αποτρέψει ένα νέο μεγάλο ευρωπαϊκό πόλεμο, το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Κατά τις διαδοχικές συναντήσεις των Υπουργών Εξωτερικών και των αρχηγών κρατών των τριών μεγάλων δυνάμεων (ΗΠΑ, ΕΣΣΔ, Μ. Βρετανία) στη Μόσχα (Οκτώβριος 1943), στην Τεχεράνη (Δεκέμβριος 1943), στη Γιάλτα (Φεβρουάριος 1945) και τέλος, στο Σαν Φρανσίσκο (21 Απριλίου-26 Ιουνίου 1945), ολοκληρώθηκε η σύσταση του καταστατικού του οργανισμού και συμφωνήθηκαν μεταξύ άλλων, το δικαίωμα αρνησικυρίας (veto) και η διαδικασία ψηφοφορίας στο συμβούλιο ασφαλείας.

ΘΕΣΜΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

1. Γενική Συνέλευση
2. Συμβούλιο Ασφαλείας
3. Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο
4. Συμβούλιο Κηδεμονίας
5. Διεθνές Δικαστήριο
6. Γραμματεία

1.Γενική Συνέλευση (General Assembly)

Αποτελεί το πιο αντιπροσωπευτικό όργανο του Οργανισμού. Συμμετέχουν όλα τα κράτη δια μίας ψήφου και σε συνεργασία με το Συμβούλιο Ασφαλείας έχουν την ευθύνη της διατήρησης της ειρήνης. Εγκρίνει τον προϋπολογισμό του οργανισμού και αποφασίζει για την εισδοχή νέων μελών σε αυτόν.

2.Συμβούλιο Ασφαλείας (Security Council)

Είναι επιφορτισμένο με την κύρια ευθύνη της διατήρησης της ειρήνης. Οι αποφάσεις του είναι δεσμευτικές. Αποτελείται από 15 μέλη εκ των οποίων πέντε είναι μόνιμα -ΗΠΑ, Ρωσία, Κίνα, Γαλλία, Μ.Βρετανία,- και είναι και τα μόνα που κατέχουν το δικαίωμα αρνησικυρίας. Τα υπόλοιπα δέκα μέλη προκύπτουν από ψηφοφορία και έχουν το δικαίωμα του μέλους για δύο έτη. Οι αποφάσεις του συμβουλίου παίρνονται με τη θετική ψήφο εννέα μελών.

3) Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο (Economic and Social council)

Αναλαμβάνει τη διεκπεραίωση του κοινωνικού έργου του οργανισμού. Ωστόσο, ένα μεγάλο μέρος των αρμοδιοτήτων του εγκρίνεται από την Γενική Συνέλευση.

4) Συμβούλιο Κηδεμονίας (Trusteeship Council)

Ο σκοπός της ίδρυσης του είναι να διασφαλίζει ότι οι χώρες που έχουν επιφορτισθεί με το έργο διοίκησης περιοχών υπό κηδεμονία, ασκούν τα καθήκοντα τους με τρόπο που διασφαλίζει την οικονομική, κοινωνική και μορφωτική ανάπτυξη των περιοχών αυτών, καθώς και ότι η λήψη μέτρων από τις κηδεμονεύουσες χώρες για την προετοιμασία των χωρών αυτών για ομαλή μετάβαση σε καθεστώς ανεξαρτησίας ή αυτονομίας, είναι επιτυχής .

5) Διεθνές Δικαστήριο (International Court of Justice)

Εδρεύει στη Χάγη της Ολλανδίας. Ιδρύθηκε το 1946 και αποτελείται από 15 διεθνείς δικαστές εννιάετους θητείας. Έχει ως αποστολή την επίλυση νομικών διαφορών μεταξύ μελών τα οποία ανήκουν στον ΟΗΕ. Οι αρμοδιότητες του έχουν από το 1993 επεκταθεί και σε θεσμούς όπως, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η παραπομπή σε δίκη ατόμων τα οποία έχουν διαπράξει εγκλήματα πολέμου, όπως γενοκτονίες κλπ.

6) Γραμματεία

Ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ διορίζεται από την Συνέλευση ύστερα από πρόταση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Με κατοχυρωμένο το αξίωμα του ως το υψηλότερο στο κόσμο ασκεί σημαντική επιρροή στην επιβολή ειρηνευτικών διαδικασιών. Επιστά, επίσης, την προσοχή του στο συμβούλιο ασφαλείας σε θέματα που κατά τη γνώμη του ενδέχεται να απειλήσουν την παγκόσμια ειρήνη.

Ο ΟΗΕ συμμετέχει σε πάρα πολλές ειρηνευτικές αποστολές ανά τον κόσμο όπως, στην Κύπρο, στην πρώην Γιουγκοσλαβία, στη Ρουάντα, τη Σιέρα Λεόνε, την Αιθιοπία, τη Ρουάντα, τη Λιβερία κλπ και μπορεί να συμβάλλει στην επίλυση διαφορών μεταξύ κρατών.

1.2) ΔΥΤΙΚΟΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΔΕΕ)

“ Η ΔΕΕ είναι μέρος της διαδικασίας που οδηγεί στην ΕΕ αλλά και είναι αγκυροβολημένη σταθερά στην Ατλαντική συμμαχία. Γι αυτό οι θεσμικές θέσεις της θα προσαρμοσθούν στα ειδικά χαρακτηριστικά και τις ανάγκες αυτών των δυο θεμελιωδών στοιχείων της ευρωπαϊκής ασφάλειας. Ευρισκόμενη στο κέντρο μιας δυναμικής διττής διαδικασίας η ΔΕΕ θα πρέπει να επιβληθεί ως συνεταιίρος και ως ενεργός παίκτης”

Γ.Γ. ΔΕΕ, Dr Willem Van Eekelen, 1993

Εικόνα 2, Το έμβλημα της ΔΕΕ

Η ΔΕΕ αποτελεί έναν οργανισμό που σήμερα αριθμεί 28 μέλη με πρωταρχικό σκοπό την προώθηση της συνεργασίας των μελών της σε θέματα ασφάλειας και άμυνας.

Η βασική ιδέα της συγκρότησής της ανάγεται στην Συνθήκη της Δουνκέρκης που υπογράφηκε το 1947 μεταξύ της Μ.Βρετανίας και της Γαλλίας με σκοπό την από κοινού αντιμετώπιση μιας νέας πιθανής επιθετικής ενέργειας της Γερμανίας. Στις 17 Μαρτίου 1948 υπεγράφη μεταξύ της Γαλλίας, της Δυτικής Γερμανίας, της Ιταλίας και των χωρών BENELUX (Ολλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο) η δημιουργία της ΔΕΕ βάση της συμφωνίας για τον **αμυντικό οργανισμό των Βρυξελλών (Brussels Treaty Organization)**. Ο οργανισμός αυτός αναλάμβανε την υποχρέωση όλων των συμμετεχόντων κρατών για στρατιωτική και κάθε άλλου είδους βοήθεια σε οποιοδήποτε μέλος της ΔΕΕ δεχθεί επίθεση από τρίτη χώρα.

Χρονικό σημείο καμπής για το μέλλον της ΔΕΕ αποτέλεσε η **Συμφωνία του Μάαστριχ (Φεβρουάριος 1992)**. Κατά αυτήν οι ευρωπαίοι ηγέτες αποφάσισαν τη δημιουργία ΚΕΠΠΑ, ζητώντας από την ΔΕΕ να αποτελέσει το στρατιωτικό σκέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ΔΕΕ με τη σειρά της ανταποκρινόμενη στο αίτημα της ΕΕ υπόμνησε την ανάγκη για καταβολή μεγαλύτερων προσπαθειών από την πλευρά των ευρωπαίων για την ανάπτυξη **Ευρωπαϊκής Ταυτότητας Ασφάλειας και Άμυνας**. Ταυτόχρονα, η ΔΕΕ ζήτησε από τα μέλη της ΕΕ να γίνουν και **Μέλη (Members)** της ΔΕΕ, είτε να συμμετάσχουν σε αυτή με το καθεστώς του **Παρατηρητή (Observer)**.

Για τα κράτη που συμμετέχουν στο NATO αλλά δεν αποτελούν μέλη της ΕΕ, πρότεινε να προσχωρήσουν στον οργανισμό ως **Συνδεδεμένα Μέλη (Associate Members)** αποκτώντας κατά αυτό τον τρόπο τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις δραστηριότητες της ΔΕΕ. Τέλος, με την Διακήρυξη του Κίρχμπεργκ που εξέδωσε το Συμβούλιο Υπουργών της ΔΕΕ το Μάιο του 1994, τα κράτη μέλη Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης που έχουν συνάψει ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την ΕΕ προσκαλούνται να συμμετάσχουν στην ΔΕΕ με την ιδιότητα του **Συνδεδεμένου Εταίρου (Associate Partner)**. Σήμερα ο οργανισμός αποτελείται από 28 μέλη μόνο ευρωπαϊκά κράτη όπως παρουσιάζονται στον κάτωθι πίνακα:

ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΔΕΕ	
ΠΛΗΡΗ ΜΕΛΗ:	
ΒΕΛΓΙΟ	ΙΣΠΑΝΙΑ
ΓΑΛΛΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ
ΕΛΛΑΔΑ(1995)	ΟΛΛΑΝΔΙΑ
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ
ΣΥΝΔΕΟΜΕΝΑ ΜΕΛΗ (1992):	
ΙΣΛΑΝΔΙΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	
ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΕΣ:	
ΑΥΣΤΡΙΑ(1995)	ΣΟΥΗΔΙΑ
ΔΑΝΙΑ	ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ(1995)
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	
ΣΥΝΔΕΟΜΕΝΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ- ΚΙΡΧΜΠΕΡΓΚ (1994)	
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΟΥΓΓΑΡΙΑ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΤΣΕΧΙΑΣ	ΠΟΛΩΝΙΑ
ΕΣΘΟΝΙΑ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ
ΛΕΤΟΝΙΑ	ΣΛΟΒΑΚΙΑ
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	ΣΛΟΒΕΝΙΑ

Πίνακας 1

Με την ίδρυση του NATO, ο ρόλος της ΔΕΕ περιορίστηκε πολύ σε σημείο αδρανοποίησης του οργανισμού. Ωστόσο, ύστερα από την επιμονή κυρίως της Γαλλίας (1984) η ΔΕΕ συμπεριελήφθη, όπως είδαμε, στη Συνθήκη του Μάαστριχ ως απαραίτητος μηχανισμός για την ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ με σκοπό να ενδυναμωθεί ο ευρωπαϊκός πυλώνας της Ατλαντικής Συμμαχίας (NATO).

Με τη διακήρυξη της 22ας Ιουλίου 1997 η ΔΕΕ επιβεβαίωσε την πρόθεση της να συμβάλλει στην ανάπτυξη της αμυντικής ταυτότητας της Ευρώπης λειτουργώντας όμως μέσα στα πλαίσια του NATO.

1.3) ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΒΟΡΕΙΟΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ ΣΥΜΦΩΝΟΥ (NATO)

“Για εκατομμύρια Πολωνούς πολίτες, η είσοδος της Πολωνίας στο NATO συνιστά ένα από τα σπουδαιότερα γεγονότα στην ιστορία μας. Την εκπλήρωση των ονείρων πολλών γενεών οι οποίες είχαν στερηθεί το δικαίωμα της ανεξαρτησίας και της ελευθερίας”

Janusz Onyskiewicz ΥΠ. ΕΘ. ΑΜΥΝΑΣ Πολωνίας (1999)

Εικόνα 3, Το έμβλημα του NATO

Με τη συνθήκη των Βρυξελλών που σηματοδότησε την απαρχή της δημιουργίας της ΔΕΕ οι ευρωπαίοι αισθάνθηκαν ότι επιτέλους δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για τη δημιουργία ισχυρού στρατιωτικού συνασπισμού ικανού να συμβάλλει αποτελεσματικά στην προάσπιση των εδαφών της Δυτικής Ευρώπης.

Ωστόσο, γρήγορα έγινε αντιληπτό ότι το αντιστάθμισμα στην ισχυρότατη σοβιετική πολιτικοστρατιωτική παρουσία στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη απαιτούσε κάτι πολύ πιο δυναμικό από την ΔΕΕ (ΖΕΝΑΚΟΣ 2003). Από την τροπή της παγκοσμίου γεωπολιτικής κατάστασης διεφάνη ότι μόνον η ισχυρή στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ ήταν ικανή να συμβάλλει αποτελεσματικά στην ασφάλεια της Δυτικής Ευρώπης έναντι της σοβιετικής απειλής και του “**σιδηρού παραπετάματος**”, έκφραση που κατά κόρων χρησιμοποιούσε ο “Πατέρας της Νίκης” του Β΄ΠΠ βρετανός πρωθυπουργός Ουίνστον Τσόρτσιλ και που πρώτος «εφεύρε» ο Υπουργός Προπαγάνδας και Διαφωτισμού του Χίτλερ, Γιόζεφ Γκαίμπελς!

Έτσι, στις 4 Απριλίου 1949, δεκαεννέα κυρίαρχα κράτη υπέγραψαν στην Ουάσιγκτον την ιδρυτική συνθήκη του ΝΑΤΟ. Σκοπός του πολιτικοστρατιωτικού αυτού συνασπισμού ήταν η προάσπιση των μελών του από ενδεχόμενη εχθρική επίθεση. *“Ενοπλη επίθεση εναντίον ενός ή περισσότερων από τα κράτη μέλη του συμφώνου θα θεωρηθεί επίθεση εναντίον όλων και συμφωνούν ότι αν εκδηλωθεί τέτοια επίθεση....τα μέρη που δέχθηκαν επίθεση ασκούν, σύμφωνα και με το άρθρο 51 του Χάρτη του ΟΗΕ το δικαίωμα της ατομικής ή συλλογικής αυτοάμυνας με σκοπό την αποκατάσταση της ασφάλειας του βορειοατλαντικού χώρου.”*

Με την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων και τη λήξη του επονομαζόμενου “Ψυχρού Πολέμου” ο ρόλος του ΝΑΤΟ έχει αναπροσαρμοσθεί. Έτσι, δεν αποτελεί ποια μηχανισμό αποτροπής εξωτερικής απειλής αλλά επιβολής της ειρήνης. Οι αρμοδιότητες του ξεφεύγουν πια από τον ευρωατλαντικό χώρο και επεκτείνονται παγκόσμια.

ΧΩΡΕΣ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΝΑΤΟ		
ΒΕΛΓΙΟ	ΙΣΛΑΝΔΙΑ	ΟΥΓΓΑΡΙΑ (1999)
ΓΑΛΛΙΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ (1982)	ΠΟΛΩΝΙΑ(1999)
ΓΕΡΜΑΝΙΑ (1955)	ΙΤΑΛΙΑ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ
ΔΑΝΙΑ	ΚΑΝΑΔΑΣ	ΤΟΥΡΚΙΑ (1952)
ΕΛΛΑΔΑ (1952)	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	ΤΣΕΧΙΑ (1999)
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	
ΗΠΑ	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	

Πίνακας 2

Με τη διακήρυξη της Ρώμης το Δεκέμβριο του 1991, έγινε αποδεκτή η νέα στρατηγική αντίληψη της συμμαχίας. Με τη συνοδό κορυφή του ΝΑΤΟ στην Ουάσιγκτον (23/4/1999) για τον εορτασμό των 50 ετών του συνασπισμού, το ΝΑΤΟ αναπροσάρμοσε το καταστατικό του. Νέες του αρμοδιότητες είναι διασφάλιση και υποστήριξη της ειρήνης, η ανάληψη στρατιωτικής ή πολιτικής δράσης αν αυτό του ζητηθεί από τον ΟΗΕ, η συνεργασία με την ΔΕΕ-ΕΕ και τη Ρωσία σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος κλπ (ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ, ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ 1999).

1.4) ΣΥΜΦΩΝΟ ΤΗΣ ΒΑΡΣΟΒΙΑΣ

Υπήρξε αντίστοιχος μηχανισμός του ΝΑΤΟ από την πλευρά των ανατολικών χωρών. Η Σοβιετική πολιτική ηγεσία ζήτησε να ενταχθεί και η ΕΣΣΔ στο ΝΑΤΟ αλλά το αίτημα της απορρίφθηκε.

Με την ένταξη της Δυτικής Γερμανίας στο ΝΑΤΟ στις 6 Μαΐου 1955 οι σοβιετικοί θεώρησαν ότι οι διαδικασίες δημιουργίας αντιστοίχου αμυντικού συνασπισμού με επικεφαλής την ΕΣΣΔ, έπρεπε να επισπευσθούν. Στις 14 Μαΐου 1955 υπογράφηκε στην πρωτεύουσα της Πολωνίας το ομώνυμο σύμφωνο από οκτώ χώρες, τις: Αλβανία, Ανατολική Γερμανία, Βουλγαρία, Ουγγαρία, Πολωνία, Ρουμανία, Σοβιετική Ένωση και Τσεχοσλοβακία. Στην ιδρυτική του διακήρυξη τονίζεται ο φιλειρηνικός χαρακτήρας του συμφώνου και δηλώνεται ότι σε αυτό μπορούν να συμμετάσχουν και χώρες με διαφορετικά κρατικά και κοινωνικά συστήματα.

Στις 25 Δεκεμβρίου 1991 ο Γενικός Γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος και πρόεδρος της ΕΣΣΔ από το 1985, Μιχαήλ Γκορμπατσόφ παραιτήθηκε από την προεδρία του κόμματος ύστερα και από απόπειρα πραξικοπήματος εις βάρος του ενώ ήδη από την 1^η Ιουλίου 1991 το σύμφωνο της Βαρσοβίας είχε καταργηθεί.

1.5) ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΕΕ)

Εικόνα 4, Το έμβλημα της ΕΟΚ

I

Δημιουργήθηκε το 1957 από 6 χώρες (Γαλλία, Δυτική Γερμανία, Ιταλία Ολλανδία, Βέλγιο και Λουξεμβούργο) στην αρχή μόνο ως οικονομική κοινότητα. Με το πέρασμα των ετών μετασηματίστηκε σε πολιτική ένωση. Σημείο καμπής της πορείας της αποτέλεσε η συνθήκη του Μάαστριχτ (1992). Ως προς τις προσπάθειες για ΚΕΠΠΑ, διεξοδικότερη ανάλυση θα γίνει παρακάτω.

Συνοπτικά, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ που καθορίζουν τις αποφάσεις ΚΕΠΠΑ είναι τα εξής:

1) Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (European Council)

Αποτελείται από τους αρχηγούς κρατών και τον πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το συμβούλιο συνεδριάζει τουλάχιστον δύο φορές το χρόνο και παίρνει κρίσιμες πολιτικές αποφάσεις για το μέλλον της Ένωσης. Την προεδρία του συμβουλίου ασκεί ο αρχηγός του κράτους εκείνου που για κάθε έξι μήνες λαμβάνει την προεδρία της Ε.Ε. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δε νομοθετεί, όμως οι αποφάσεις του μπορούν να αποτελέσουν κατευθυντήριες οδηγίες για την επίτευξη πολιτικών διαδικασιών με σκοπό τον περιορισμό των γραφειοκρατικών διαδικασιών, κλπ.

2) Συμβούλιο των Υπουργών (Council of Ministers)

Περιλαμβάνει έναν Υπουργό ανά κράτος και ανά θέμα. Μαζί με το ευρωκοινοβούλιο θεσπίζουν την κοινοτική νομοθεσία που προτείνει η Επιτροπή. Την προεδρία των συμβουλίων Υπουργών ασκεί ανά εξάμηνο η χέρα που ασκεί την προεδρία της Ε.Ε.

3) Ευρωκοινοβούλιο (European Parliament)

Αποτελείται από 626 βουλευτές (πριν τη νέα διεύρυνση) οι οποίοι θεσπίζουν νόμους (το ευρωκοινοβούλιο απέκτησε αυξημένη αρμοδιότητα ως προς αυτή την αρμοδιότητα με τη συνθήκη του Άμστερνταμ-1997), εγκρίνουν την ευρωπαϊκή νομοθεσία, διατυπώνουν πολιτικές απόψεις και ελέγχουν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

4) Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission)

Είναι η “*κυβέρνηση της ΕΕ*”. Αποτελείτο (πριν τη διεύρυνση) από 20 επιτρόπους. Συντάσσει τους νόμους που εγκρίνει ή απορρίπτει το συμβούλιο υπουργών και το ευρωκοινοβούλιο. Το τελευταίο εγκρίνει το διορισμό του προέδρου της επιτροπής και μπορεί να ασκήσει και μομφή κατά μιας απόφασης της.

1.6) ΟΑΣΕ

Ιδρύθηκε το 1975 (Τελική πράξη Ελσίνκι) αρχικά αποτελούμενος από 35 κράτη με το όνομα ΔΑΣΕ (Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη) με έδρα τη Βιέννη. Σήμερα απαρτίζεται από 54 κράτη, και είναι ο μόνος πανευρωπαϊκός οργανισμός ασφάλειας. Σκοπός του είναι η βελτίωση των αμοιβαίων σχέσεων των κρατών και η διασφάλιση της ειρήνης τόσο στην ευρωπαϊκή ήπειρο όσο και στον υπόλοιπο κόσμο.

Με την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ, και κατά τη σύνοδο κορυφής των Παρισίων, το Νοέμβριο του 1990 αποφασίστηκε ότι η ΔΑΣΕ πρέπει να αναπροσαρμοσθεί και να αποκτήσει θεσμικό πλαίσιο. Με τη διάσκεψη κορυφής της Βουδαπέστης -Δεκέμβριος 1994- 52 χώρες συμφώνησαν ως προς το νέο θεσμικό πλαίσιο της ΔΑΣΕ και τη μετατροπή του από διάσκεψη σε οργανισμό (ΟΑΣΕ) με διάφορα όργανα παραπλήσια των ΕΕ-NATO, όπως τη σύνοδο κορυφής, το συμβούλιο υπουργών τη γενική γραμματεία κλπ.

Ο οργανισμός μέχρι σήμερα έχει αναλάβει μια σειρά από ενέργειες όπως τον έλεγχο για την προστασία των μειονοτήτων, την αποτροπή εθνικιστικών εντάσεων τον έλεγχο για την πάταξη της διακίνησης ναρκωτικών, τη φύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων την επίβλεψη για την εγκυρότητα δημοκρατικών εκλογών (Αλβανία Βοσνία- Σεπτέμβριος 1997) κλπ

1.7) FINABEL

Αποτελεί καθαρά στρατιωτικό οργανισμό μεταξύ των χωρών της Δυτικής Ευρώπης. Προέκυψε από την ανάγκη των δυτικοευρωπαϊκών χωρών για μεγαλύτερη συνεργασία στο χώρο των επιτελείων στρατού. Την ανάγκη αυτή ήρθε να καλύψει τον Οκτώβριο του 1953 η δημιουργία της FINABEL , αρχικά αποτελούμενη από τις Γαλλία, Ολλανδία, Βέλγιο, Ιταλία, Λουξεμβούργο. Η συμμετοχή της Γερμανίας δεν πραγματοποιήθηκε το 1953 λόγω του ότι η συμμετοχή της καθίστατο αδύνατη από την συνθήκη ειρήνης των Παρισίων που η Γερμανία είχε υπογράψει. Τελικά, η συμμετοχή της έγινε εφικτή το Μάιο του 1956. Το Ηνωμένο Βασίλειο προσκλήθηκε στις διαπραγματεύσεις αλλά δεν θέλησε να γίνει ιδρυτικό μέλος. Τελικά, ο Βρετανός Υπουργός Εθνικής Άμυνας εξουσιοδότησε το αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Στρατού να προχωρήσει σε αίτημα συμμετοχής στον οργανισμό. Το αίτημα έγινε δεκτό και στις 29 Μαρτίου 1973 το Ηνωμένο Βασίλειο έγινε επίσημο μέλος. Το Μάρτιο του 1990 έγινε δεκτή η Ισπανία, ενώ η Ελλάδα και η Πορτογαλία έγιναν δεκτές στις 15 Μαρτίου 1996.

Η FINABEL Συγκροτείται από επιτροπές εργασιών όπως της **Επιτροπής των Αρχηγών γενικών Επιτελείων** οι οποίες συμβάλλουν σε επωφελείς γνωριμίες μεταξύ των αρχηγών, στην ανταλλαγή πληροφοριών και απόψεων για την καλύτερη προσέγγιση και συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών στρατών μεταξύ τους. Επίσης, ο οργανισμός αποτελεί και συμβουλευτικό όργανο των κυβερνήσεων των Δυτικοευρωπαϊκών χωρών σε θέματα διαχείρισης κρίσεων, εξοπλισμών κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1) ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΚΕΠΠΑ ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1948-1954)

“Ο Monnet δημιούργησε την κοινότητα και η κοινότητα ρύθμισε την ευρωπαϊκή και παγκόσμια πολιτική. Αυτό σημαίνει ότι τα τελευταία εικοσιπέντε έτη, οι μεγάλες ιστορικές δυνάμεις έχουν ακολουθήσει ή έχουν αντιτάξει μια πορεία των υποθέσεων που καθιερώθηκε εν μέρει από ένα μόνο άτομο, τον Jean Monnet ”

M. Albertini, IL Federalista, 1977

“Η Ευρώπη δε θα γίνει με μιας ούτε μέσα σε ένα συνολικό οικοδόμημα .Θα γίνει με συγκεκριμένες πραγματοποιήσεις και επιτεύγματα που θα δημιουργήσουν μια πραγματική αλληλεγγύη”.

**Robert Schuman, Υπουργός Εξωτερικών Γαλλίας
9/5/1950**

Μετά την λήξη του Β΄ ΠΠ δεν άργησε να γίνει φανερό ότι η πιθανότητα ενός νέου πολέμου μεταξύ Ανατολής- Δύσης ήταν αρκετά μεγάλη. Επιβεβαίωση σε αυτό αποτέλεσε η αποτυχία της Διάσκεψης της Μόσχας που έγινε στις 24 Απριλίου 1947 με σκοπό να λύσει το πρόβλημα του καθορισμού ζωνών κατοχής του Γερμανικού εδάφους από τις νικήτριες δυτικές χώρες (ΗΠΑ, Μ.Βρετανία, Γαλλία) και την Σοβιετική Ένωση.

Οι ηγέτες της Δυτικής Ευρώπης βλέποντας ότι το χάσμα μεταξύ Ανατολής και Δύσης όλο και γίνονταν μεγαλύτερο με την πάροδο του χρόνου, θεώρησαν επιβεβλημένη τη δημιουργία κοινού ευρωπαϊκού στρατιωτικού συνασπισμού. Η συνθήκη της Δουνκερκης της 4^{ης} Μαρτίου του 1947 μεταξύ της Γαλλίας και της Μ.Βρετανίας που προέβλεπε την αμοιβαία στρατιωτική συνεισφορά μεταξύ των δυο χωρών αν οποιαδήποτε από αυτές ή και οι δυο ταυτόχρονα δέχονταν επίθεση από τη Γερμανία, ενέπνευσε τους δυτικοευρωπαίους ηγέτες και έτσι στις 17 Μαρτίου 1948 υπεγράφη η Συνθήκη των Βρυξελλών, όπως έχουμε ήδη αναφέρει.

Ωστόσο, η επιδείνωση του Ψυχρού Πόλεμου μεταξύ των δυτικοσοβιετικών δυνάμεων προέβαλε επιτακτική την ανάγκη επανεξοπλισμού της Γερμανίας, κάτι για το οποίο πίεζαν τους ευρωπαίους συμμάχους τους και οι ΗΠΑ. Την προοπτική επανεξοπλισμού της Γερμανίας απέρριπτε πλήρως η Γαλλία λόγω του φόβου ενός νέου παγκοσμίου πόλεμου καθώς, νωπές ήταν οι μνήμες από τον πρόσφατο καταστρεπτικό πόλεμο που προέκυψε εξ αιτίας της Γερμανίας. Εξάλλου, η πιθανότητα στρατιωτικής και πολιτικής συνεργασίας με τη μορφή ΚΕΠΠΑ μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας απομακρύνονταν όλο και περισσότερο από τη στιγμή που η διαφαινόμενη τριβή που υπέβασκε μεταξύ των δυο αυτών χωρών για τον έλεγχο της βιομηχανικής περιοχής του Ρούρ, άρχισε από το 1949 να παίρνει ανησυχητικές διαστάσεις.

Ο μεγάλος ευρωπαϊστής Jean Monnet ο οποίος ως διορισμένος Επίτροπος της κρατικής εταιρίας «Commissariat au Plan» που σκοπό είχε την ανοικοδόμηση της γαλλικής οικονομίας συνέβαλε τα μέγιστα για την οικονομική ανάκαμψη της Γαλλίας μετά τον Β΄ΠΠ, διαισθάνθηκε και προέβλεψε από το 1949 αυτόν τον ενδεχόμενο κίνδυνο. Θεωρώντας ότι η ολοκλήρωση της Ευρώπης δε θα μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς τη Γερμανία και παρατηρώντας ότι στο μεταπολεμικό κόσμο οι δύο χώρες οδηγούνταν ξανά στην παραδοσιακή τους εχθρότητα, αυτή τη φορά – όπως και μετά την λήξη του Α΄ΠΠ- για τον έλεγχο του Ρούρ, πρότεινε ως λύση μια ριζοσπαστική πρόταση: Να συνενωθούν οι γαλλογερμανικοί πόροι άνθρακα και χάλυβα και να διαχειρίζονται από μια ευρωπαϊκή κυβέρνηση.

Ο Jean Monnet, διαβλέποντας ότι η Γαλλία βγαίνοντας από τον πόλεμο τελική νικήτρια και υπερήφανη, δε θα μπορούσε να ανεχθεί σε καμία περίπτωση τη λογική μιας “ευρωπαϊκής ομοσπονδίας” – το οποίο και αποτελούσε και όραμα του - περιόρισε την πρόταση που κοινοποίησε στο Γάλλο υπουργό Εξωτερικών Robert Schuman στην προοπτική δημιουργίας ευρωπαϊκής «υπερκυβέρνησης» που να διαχειρίζεται το γαλλογερμανικό άνθρακα και χάλυβα. Ο Robert Schuman δέχθηκε την πρόταση και στις 9 Απριλίου 1950 παρουσίασε και επίσημα το σχέδιο του στο Γερμανό πρωθυπουργό Conrad Adenauer αλλά και στους άλλους δυτικοευρωπαίους ηγέτες. Το σχέδιο αυτό που πρότεινε μια υπερεθνική αρχή διαχείρισης άνθρακα-χάλυβα, αποτέλεσε την αφετηρία των ευρωπαϊκών κοινοτήτων και η επέτειος από την ημέρα κοινοποιήσεως του εορτάζεται ετησίως ως η “*ημέρα της Ευρώπης*”.

Εικόνα 1, Οι Schuman (αριστερά) και Monnet (δεξιά) αποτελούν τους πρωτεργάτες της ΕΕ.

Το σχέδιο Schuman, εμπνευστής του οποίου ήταν ο επικεφαλής του Γαλλικού Ινστιτούτου Εθνικού Σχεδιασμού, Jean Monnet, καθόριζε ότι η υπερεθνική αυτή αρχή θα αποτελούνταν από προσωπικότητες αδιαμφισβήτητου κύρους, διορισμένες από τις κυβερνήσεις των χωρών τους και θα είχε τη δυνατότητα να παίρνει αποφάσεις οι οποίες θα μπορούσαν να εκτελεστούν άμεσα σε κάθε κράτος που συμμετείχε στη νέα κοινότητα. Στις 18 Απριλίου 1951 με τη Συνθήκη των Παρισίων συμφωνήθηκε μεταξύ της Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Βελγίου, Ολλανδίας και Λουξεμβούργου η δημιουργία της **ΕΚΑΧ (Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ανθρακα και Χάλυβα)**.

Η συμφωνία αυτή είναι ιδιαίτερος σημαντική γιατί αποτέλεσε μέρος του σχεδίου για τη γαλλογερμανική συμφιλίωση. Έτσι, οι δυο χώρες απαλλαγμένες από την προοπτική διενέξεων για την ζωτικής σημασίας περιοχή του Ρούρ, από κοινού και με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΚΑΧ αποκτούσαν την ευκαιρία για συνεργασία και ανάπτυξη. Θέτοντας υπό κοινή διαχείριση τις πλουτοπαραγωγικές της πηγές η Ευρώπη δημιουργούσε τις προϋποθέσεις για τον εκμοντερισμό της βιομηχανίας της, την τεχνολογική ανάπτυξη και την ανάπτυξη των εξαγωγών της (Κορρές, Χιόνης 2003). Αξίζει να σημειωθεί ότι η Μ. Βρετανία προσκλήθηκε να συμμετάσχει στις διαπραγματεύσεις για την ΕΚΑΧ αλλά αρνήθηκε μια τέτοια προοπτική.

Η οικονομική αυτή συμφωνία για τη δημιουργία ΕΚΑΧ κατέστη ορόσημο για τη σύγχρονη πορεία της Ευρώπης γιατί μέσω της οικονομικής συνεργασίας επιτυγχάνεται βαθμηδόν και η πολιτική προσέγγιση που με τη σειρά της δημιουργεί και προϋποθέσεις για πολιτική ένωση. Ο Jean Monnet, όνειρο του οποίου είναι η δημιουργία **Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης**, διέβλεψε ότι η οικονομική συνεργασία θα μπορούσε να οδηγήσει στο μέλλον σε πολιτική ολοκλήρωση. Είναι κατά μια έννοια μια “διαδικασία προαγωγής πολιτικών στόχων με άλλα μέσα” αν χρησιμοποιήσουμε την έκφραση του Φον Κλάουσεβιτς, Πρώσου στρατηγού του 19ου αιώνας και μέγιστου θεωρητικού του πολέμου.

Η Γαλλία, ισχυρή ευρωπαϊκή χώρα με αυξημένο γόητρο μετά τον πόλεμο, θα αρνηθεί σθεναρά την περίπτωση επανεξοπλισμού της Γερμανίας, παρά το γεγονός ότι οι άλλες χώρες της ΕΚΑΧ ήταν υπέρ αυτής της άποψης, προτείνοντας-αρχικά μαζί με τη Γαλλία- τη δημιουργία Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας (ΕΑΚ) στην οποία θα συμμετείχε και η Δ. Γερμανία. Το Μάιο του 1952 υπογράφεται η συνθήκη για την ΕΑΚ από τις χώρες-μέλη της ΕΚΑΧ, πλην της Γαλλίας. Η Μ.Βρετανία αρνήθηκε να συμμετάσχει στο νέο οργανισμό παρόλο που προσκλήθηκε. Τελικά, το όλο εγχείρημα ναυάγησε το 1954.

Οι λόγοι της αποτυχίας είναι οι εξής:

1. Ο θάνατος του Στάλιν και η ελπίδα για εκτόνωση του κλίματος στις σχέσεις Δύσης-Ανατολής.
2. Η άρνηση των χωρών να παραχωρήσουν εθνική κυριαρχία σε υπερεθνικά όργανα.
3. Η απόρριψη από το Γαλλικό κοινοβούλιο της προοπτικής επικύρωσης της ΕΑΚ.
4. Η άρνηση της Μ.Βρετανίας να συμμετάσχει στην ΕΑΚ.

Κύριο πρόβλημα που προέκυψε μετά την αποτυχία της ΕΑΚ (EDC) ήταν ο θεσμικός έλεγχος της επανεξοπλισμένης Γερμανίας ώστε να μπορέσει αυτή να ενταχθεί σε **πολιτικοστρατιωτικό συνασπισμό** της Δύσης. Οι αντιρρήσεις της Γαλλίας κάμφθηκαν όταν η Βρετανία μεσολαβώντας στο πρόβλημα πρότεινε την παράλληλη ένταξη της Ιταλίας και της Γερμανίας στον αμυντικό σχηματισμό που προέκυψε μετά την συνθήκη των Βρυξελλών. Κατά αυτό τον τρόπο θα εξασφαλιζέτο η πλήρης

σύνδεση της Δυτικής Γερμανίας με τις υπόλοιπες χώρες και η ευρωπαϊκοποίηση της συνεισφοράς της Γερμανίας στην ευρωπαϊκή άμυνα.

Έτσι, τον Οκτώβριο του 1954 στο Παρίσι συμφωνήθηκε η τροποποίηση της συνθήκης των Βρυξελλών που έκανε αποδεκτή και τη Γερμανία. Ο νέος αμυντικός συνασπισμός ονομάζονταν πια Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ). Ωστόσο, η σημασία του ρόλου της ΔΕΕ μειώθηκε πάρα πολύ όταν η Δυτική Γερμανία εντάχθηκε στο ΝΑΤΟ το 1955 (Περιοδικό ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002) ενώ η προοδευτική κορύφωση του Ψυχρού Πόλεμου ανεδείκνυε το ΝΑΤΟ ως τη μόνη από άποψη υλικοτεχνικής υποδομής και στρατιωτικής ισχύος ικανή δύναμη για την προστασία της Δυτικής Ευρώπης.

Όμως, παρά την αποτυχία για τη δημιουργία ΕΑΚ και την απώλεια δεσπόζουσας σημασίας για την ΔΕΕ, το 1955 στη Σικελία και κατά το διάστημα 1-2 Ιουνίου οι Υπουργοί Εξωτερικών των έξι χωρών της συμφωνίας ΕΚΑΧ δεσμεύτηκαν ότι προτίθενται να συνεχίσουν την βήμα προς βήμα προσπάθεια για την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση με σκοπό να μπορέσει η Ευρώπη να διατηρήσει τη θέση της στον κόσμο και να ξανααποκτήσει της χαμένη αίγλη και ακτινοβολία. Με τη συνθήκη ΕΚΑΧ και λίγο αργότερα με την αντίστοιχη Συνθήκη της Ρώμης για την ΕΟΚ και ΕΚΑΕ (Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας), επονομαζόμενη και ΕΥΡΑΤΟΜ το 1957, διεφάνη ότι οι Ευρωπαίοι έχουν πλέον ξεκινήσει τα πρώτα τους δειλά βήματα για οικονομική σύγκλιση η οποία θα υποβοηθήσει και την μελλοντική πολιτική ένωση. Μάλιστα, οι Schuman, Monnet και Spaak (Υπουργός Εξωτερικών του Βελγίου) δεν έκρυβαν την εκτίμηση τους ότι η συμφωνία για την κατάργηση των δασμών και η ελευθερία στο ενδοκοινοτικό εμπόριο θα συνέβαλε «στην εξάλειψη των εμποδίων που διαιρούν την Ευρώπη».

Η τελείως απαισιόδοξη εικόνα της Ευρώπης που παρουσιάζει με το τέλος του Β΄ΠΠ ο πρώην Βρετανός πρωθυπουργός Ουίνστον Τσόρτσιλ, όταν σε πολιτική συγκέντρωση το 1947 αναφέρει ότι η Ευρώπη αποτελεί “*σωρό ερειπίων, ένα νεκροταφείο, ένα έδαφος πρόσφορο για την ανάπτυξη ζιζανίων και την καλλιέργειας μίσους*”, φαίνεται ότι αρχίζει προοδευτικά να αλλάζει. Σημαντική συμβολή σε αυτό έχουν, όπως αναλύσαμε, οι Monnet, Schuman και Adenauer.

2.2) ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1955-1991) Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΓΙΑ ΚΕΠΠΑ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

Στη δεύτερη αυτή περίοδο γίνεται ξεκάθαρο ότι οι όποιες προσπάθειες που καταβάλλονται για πολιτική ολοκλήρωση της Ευρώπης, δε θα μπορέσουν να ευοδωθούν αν δε συντελεστεί πρόοδος στον οικονομικό τομέα. Τόσο οι χώρες της ΕΟΚ, όσο και η Μ.Βρετανία δε φαίνονται διατεθειμένες να διαπραγματευθούν πάνω στο ευαίσθητο θέμα της εθνικής κυριαρχίας, προβαίνοντας σε εθελούσια μείωση αυτής με σκοπό την ευρωπαϊκή πολιτική σύγκλιση και ανάπτυξη ΚΕΠΠΑ. Είναι αμφισβητήσιμο αν κατά την περίοδο 1955-1991 υπάρχει ξεκάθαρη θέληση από τους πρωταγωνιστές της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης για τη δημιουργία ΚΕΠΠΑ.

Στην πρώτη υποπερίοδο που θα εξετάσουμε, (1955-1983) φαίνεται ότι η βούληση για την επίτευξη ΚΕΠΠΑ δεν είναι και τόσο ισχυρή ή όχι ήσσονος σημασίας για τις προαναφερόμενες χώρες, δεδομένου ότι όπως είπαμε, συνεπάγεται την εθελούσια εκχώρηση εθνικής κυριαρχίας, κάτι που τα περισσότερα κράτη δεν επιθυμούν. Αποτέλεσμα είναι ο ρόλος της ΔΕΕ να ατονήσει δραματικά.

Στη δεύτερη υποπερίοδο (1984-1991) εμφανίζεται μια τάση για επαναδραστηριοποίηση των οργάνων που θα συντελέσουν στην επίτευξη της ΚΕΠΠΑ. Η τάση αυτή όμως δεν προκύπτει από τη θεληματική συμπεριφορά των χωρών να προχωρήσουν σε πολιτική ΚΕΠΠΑ, αλλά είναι αποτέλεσμα συγκυριακών αναγκών που απαιτούν οι περιστάσεις.

Επί παραδείγματι, η πρόοδος που παρατηρείται από το 1984 είναι αποτέλεσμα πολιτικού συμβιβασμού μεταξύ της Γαλλίας και της Γερμανίας, όπως θα αναλύσουμε διεξοδικότερα παρακάτω. Αν σε όλα αυτά προστεθεί και ο ρόλος του ΝΑΤΟ, η βαρύτητα και σημασία του οποίου για την ασφάλεια και την αποτελεσματική άμυνα των δυτικοευρωπαϊκών χωρών ποικίλλει από περίοδο σε περίοδο λόγω της αύξησης ή μείωσης της έντασης του Ψυχρού Πόλεμου αντίστοιχα, τότε μπορούμε να πούμε προκαταβολικά ότι η όποια πρόοδος επιτεύχθηκε κατά αυτή την περίοδο είναι καθαρά επακόλουθο πολιτικών ζυμώσεων μεταξύ των αποκλινόμενων πολιτικών συμφερόντων και βλέψεων των Δυτικοευρωπαϊκών χωρών

ΠΡΩΤΗ ΥΠΟΠΕΡΙΟΔΟΣ (1955-1983)

Η τάση των χωρών να μην διατίθενται να παραχωρήσουν εύκολα εθνικές αρμοδιότητες σε όλα τα επίπεδα φαίνεται ακόμη και από τις διατάξεις της ιδρυτικής συνθήκης για την ΕΟΚ. (25 Μαρτίου 1957) Παρά την υποχρέωση των χωρών για εναρμόνιση των οικονομικών τους πολιτικών με σκοπό την επίτευξη οικονομικής σύγκλισης μέσω της κατάργησης των τελωνειακών δασμών καθώς και της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς, αποφεύχθηκαν ευσημόνως οι διατυπώσεις εκείνες που θα μπορούσαν να προκαλέσουν προστριβές θίγοντας το ευαίσθητο θέμα της εθνικής κυριαρχίας. (ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ 2000)

Εξάλλου, η πρόσφατη εμπειρία είχε δείξει ότι και μόνο η χρησιμοποίηση του όρου “ομοσπονδία” ήταν ικανή να ματαιώσει τα όποια σχέδια για την πραγμάτωση της ΕΑΚ, όπως είδαμε και παραπάνω. Η Μ.Βρετανία από την πλευρά της δεν ήταν διατεθειμένη όχι μόνο σε εκχώρηση εθνικής κυριαρχίας να προβεί με σκοπό τη δημιουργία ΚΕΠΠΑ, αλλά ούτε και την εμπορική της πολιτική δεν θέλησε να δεσμεύσει μέσω της ΕΟΚ. Προκειμένου να μην απομονωθεί η Μ.Βρετανία ύστερα από την απόφαση της να απορρίψει την πρόταση συμμετοχής της στην ΕΟΚ,

προσπάθησε να δημιουργήσει έναν άλλον οικονομικό οργανισμό, την **ΕΖΕΣ (Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών)** χωρίς όμως επιτυχία.

Μάλιστα, οι βρετανοί ιθύνοντες διαπίστωσαν ότι η βιομηχανική παραγωγή των χωρών που συμμετείχαν στην ΕΟΚ αυξάνονταν πολύ ταχύτερα από αυτή της Μ.Βρετανίας. Η αποτελεσματικότερη βιομηχανική απόδοση της ΕΟΚ έναντι της Μ.Βρετανίας ήταν και η αιτία της πλήρους μεταστροφής των Βρετανών έναντι της ΕΟΚ. Έτσι τώρα ο Βρετανός πρωθυπουργός Harold Mac Millan διακήρυξε την πρόθεση της χώρας του να συμμετάσχει σε αυτήν. Αποτέλεσμα ήταν η Μ.Βρετανία να υποβάλλει επίσημη πρόταση για ένταξη στην ευρωπαϊκή κοινότητα μέσω του Πρωθυπουργού της, στις 19 Αυγούστου του 1961.

Τώρα πια, η μεταλαχθείσα ελέω οικονομικών σκοπιμοτήτων βρετανική πολιτική εμφανίζονταν ως ιδιαίτερα ένθερμη υποστηρικτής του οράματος του Μονnet για την ενωμένη Ευρώπη. Ο Έντουαρτ Χίθ, εκπρόσωπος του Βρετανού πρωθυπουργού κατά τις διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν δεν έπαψε να διακηρύττει ότι *«η Ευρώπη θα πρέπει να ενωθεί αλλιώς θα χαθεί»* (ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΥ 1993). Παρόμοιες αιτήσεις υπέβαλαν και η Δανία, η Ιρλανδία και η Νορβηγία και παρά την έναρξη των διαπραγματεύσεων, η Γαλλία του στρατηγού του Β'Π.Π. De Gaulle αποφάσισε να αποχωρήσει από αυτές, τορπιλίζοντας έτσι όλη τη διαδικασία. Στις 10 Μαΐου 1967 οι τέσσερις αυτές χώρες υπέβαλαν ξανά αίτηση ένταξης στην ΕΟΚ αλλά και πάλι η σθεναρή στάση της Γαλλίας του De Gaulle ματαίωσε τα σχέδια τους.

Από το 1958 που ανέλαβε την προεδρία ως και το 1969 που παραιτήθηκε πιεζόμενος από το κίνημα του Γαλλικού Μάη του 1968, ο πρόεδρος De Gaulle εγκαινιάζει μια εξωτερική πολιτική που θα προκαλέσει αντιπαραθέσεις και θα παγώσει οποιαδήποτε προσπάθεια σύγκλισης των ευρωπαϊκών πολιτικών με σκοπό την επίτευξη ΚΕΠΠΑ.

Η πεμπτουσία της νέα γαλλικής πολιτικής εκφράζεται μέσα από τα απομνημονεύματα του De Gaulle, όπως αυτά εκδόθηκαν το 1959. Εκεί διαβάζουμε ότι: *“Η κατάρρευση της Γερμανίας, η διαίρεση της Ευρώπης, ο ρωσοαμερικανικός ανταγωνισμός, προσφέρουν στη Γαλλία που ως εκ θαύματος διασώθηκε, μοναδικές δυνατότητες για δράση. Θεωρώ ότι η νέα περίοδος ίσως μου επιτρέπει να θέσω σε εφαρμογή το μεγάλο σχέδιο που έχω διαμορφώσει για τη χώρα μου: τη διαφύλαξη της ασφάλειας της στη Δυτική Ευρώπη, αποτρέποντας ένα Τρίτο Ράιχ να την απειλήσει ξανά, τη συνεργασία με τη Δύση όσο και με την Ανατολή....χωρίς να δεχθούμε οποιαδήποτε μορφή εξάρτησηςκαι τέλος, τη συνάθροιση σε πολιτικό και στρατηγικό επίπεδο των κρατών μελών που συνορεύουν στο Ρήνο, τις Άλπεις και τα Πυρηναία και τη μετατροπή αυτού του οργανισμού σε μια παγκόσμια δύναμη που μια μέρα θα μπορούσε να αναδειχθεί ο διαιτητής μεταξύ του Σοβιετικού και του Αγγλοσαξονικού στρατοπέδου”* (ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ, 2000)

Ενδεικτική εικόνα για το πώς έβλεπε το μέλλον τόσο της Ευρώπης όσο και των ευρωατλαντικών σχέσεων ο τότε Γάλλος Πρόεδρος είναι και η εξής ρήση του: *«Τα ευρωπαϊκά κράτη πρέπει να συνενωθούν για να αποφύγουν τον εναγκαλισμό των υπερδυνάμεων. Ποτέ δε θα γίνουμε υποτελείς των Αμερικάνων»*. Η καχυποψία του De Gaulle και των άλλων διαμορφωτών της γαλλικής πολιτικής έναντι των Αμερικανών και των Βρετανών οδήγησε σε τρεις σημαντικές αποφάσεις του Γάλλου:

- Στη χρήση του veto έναντι της εισόδου του Ηνωμένου Βασιλείου στην ΕΟΚ.
- Στην αποχώρηση της Γαλλίας από το στρατιωτικό σκέλος του NATO το 1965.
- Στην επιδίωξη αυτόνομης ανάπτυξης γαλλικής πυρηνικής ικανότητας τόσο για πολιτική όσο και για στρατιωτική χρήση, δίχως τη συνεργασία με τους άλλους ευρωπαίους.

Η Γαλλία του De Gaulle προχώρησε σε ανοιχτή αντιπαράθεση με τις ΗΠΑ αντιτασόμενη αφενός μεν στην πιθανότητα εισδοχής της Μ.Βρετανίας στην ΕΟΚ θεωρώντας ότι η Μ.Βρετανία θα σαμπόταρε την ανεξάρτητη πορεία της ΕΟΚ αποτελώντας τον “*Δούρειο Ίππο*” των Αμερικανών στην Ευρώπη. Αφετέρου, αμφισβητώντας το ρόλο των αμερικανών ως εγγυητών του παγκοσμίου νομισματικού συστήματος που είχε προκύψει ύστερα από τη συμφωνία του Breton-Woods το 1947.

Το 1966, η Γαλλία έδωσε ένα πλήγμα στην αξιοπιστία του NATO αποχωρώντας από του στρατιωτικό σκέλος αυτού, πολιτική που υιοθετεί μέχρι και τις μέρες μας. Με τις προτάσεις Fouchet το 1960 και τις διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν επί αυτών την περίοδο 1960-1962, η Γαλλία περνά στην αντεπίθεση προτείνοντας τη συνεργασία και τη σύγκλιση των πολιτικών των δυτικοευρωπαίων στους τομείς της άμυνας (ΚΕΠΠΑ) της παιδείας και του Πολιτισμού.

Η πολιτική που ακολούθησε η τότε Γαλλική κυβέρνηση εμφανίζει μια εικόνα αντιφάσεων. Από τη μία δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον μέσω και των προτάσεων Fouchet για κοινή αμυντική πολιτική, εμφανιζόμενη έτσι ως προαγωγός της προώθησης της πολιτικής για αυτόνομη ευρωπαϊκή ασφάλεια (ΚΕΠΠΑ) και από την άλλη πλευρά αποκλείει από αυτή την ενδεχόμενη νέα αμυντική ομπρέλα με κεντρικό άξονα τη Γαλλία, αφενός μεν την Μ.Βρετανία, τον “*Δούρειο Ίππο των Αμερικανών στην Ευρώπη*” αφετέρου δε τη Γερμανία για “*την αποφυγή ενός νέου τρίτου Ράιχ*.”

Κατά αυτόν, όμως τον τρόπο αποκλείει από την προοπτική ΚΕΠΠΑ δυο χώρες δίχως τη συμμετοχή των οποίων, η δημιουργία ΚΕΠΠΑ δε φαίνεται να είναι ρεαλιστική. Χωρίς τη συμμετοχή της Μ.Βρετανίας και της Γερμανίας –που στο πρόσφατο ευρωπαϊκό παρελθόν η συμβολή τους ως προς τη ρύθμιση της τύχης της Ευρώπης υπήρξε αναντίρρητα πολύ καθοριστικότερης σημασίας από αυτή της Γαλλίας- κάθε προσπάθεια για κοινή αμυντική πολιτική στερείται αξίας.

Είναι αληθές, ότι οι γαλλικές αιτιάσεις για τους Βρετανούς ως όργανα των Αμερικανών στην Ευρώπη βρίσκουν ακόμη και στις μέρες μας υψηλή απήχηση. Αν μάλιστα κρίνουμε και από την στάση των Βρετανών στον πρόσφατο πόλεμο του Ιράκ, τότε ίσως μπορούμε να θεωρήσουμε ως ιδιαίτερα οξυδερκή το Γάλλο πρόεδρο της δεκαετίας του 60’ επειδή φαίνεται να επιβεβαιώνεται και στις μέρες μας. Ίσως ο De Gaulle να φοβήθηκε ότι η ανάπτυξη κοινού στρατού και ΚΕΠΠΑ με τη συμμετοχή της Μ.Βρετανίας θα μετεξελίσσονταν σε παρωδία, αφού κατά αυτό τον τρόπο οι ΗΠΑ θα ήλεγχαν μέσω της Μ.Βρετανίας τις εξελίξεις και ποτέ η Ευρώπη δε θα κατάφερνε να αποκτήσει ένα ανεξάρτητο στρατό ικανό και αντάξιο του κύρους της.

Ωστόσο, ακόμη και έτσι να είναι τα πράγματα, προκύπτουν κάποια ερωτήματα: Κατά πόσον ήταν ικανή η Γαλλία να αναλάβει το ρόλο που προόριζε για αυτήν ο De Gaulle; Μπορούσε η Γαλλία, ακόμη και σε συνεργασία με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες να αναπτύξει έναν αμυντικό οργανισμό άμυνας ισοδύναμου με αυτόν του NATO ώστε να περιορίσει το ρόλο του ή και να τον αντικαταστήσει τελείως; Κατά πόσο ήταν διατεθειμένη η Γαλλία να οδηγηθεί σε μια

πολιτικοοικονομική αντιπαράθεση με τις ΗΠΑ με όλες τις συνέπειες που θα είχε αυτό για την οικονομική της ανάπτυξη, δεδομένου ότι θα έπρεπε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του γαλλικού ΑΕΠ να διατίθεται για έρευνα και ανάπτυξη οπλικών συστημάτων *αντάξιών* των Νατοϊκών; Πόσο ήταν διατεθειμένος ο γαλλικός λαός να ανεχθεί μια τέτοια θυσία με σκοπό την επίτευξη αυτοδύναμου αμυντικού ευρωπαϊκού φορέα άμυνας και το κυριότερο, πόσα δυτικοευρωπαϊκά κράτη θα διατείθεντο να αποτελέσουν μέρη ενός νέου οργανισμού που θα απαιτούσε πολύ μεγαλύτερες δαπάνες από τις αντίστοιχες του ΝΑΤΟ για να αναπτυχθεί, χωρίς να εγγυάται αντίστοιχο επίπεδο ασφάλειας με αυτό που παρείχε η «ατλαντική συμμαχία»;

Η Γαλλική εμμονή στην ανάπτυξη αμυντικού φορέα χωρίς να συμμετάσχουν σε αυτόν Μ.Βρετανία και Γερμανία έβλαψε την προοπτική για πρόοδο στον τομέα ΚΕΠΠΑ. Ο Henry Spaak, Υπουργός των Εξωτερικών του Βελγίου εκείνη την εποχή στο βιβλίο του **“The continuing battle: Memories of an European”** (1971) περιγράφει τον αρνητισμό της Γαλλίας να επιτρέψει την εισδοχή της Μ.Βρετανίας στην ΕΟΚ ως εξής: *“ Ένα νέο πολιτικό γεγονός μεγάλης σπουδαιότητας ήταν στα σκαριά: Ο στρατηγός De Gaulle είχε τορπιλίσει τις διαπραγματεύσεις μας χωρίς προειδοποίηση είτε των ίδιων των συνεργατών του, είτε των Βρετανών. Είχε ενεργήσει με μια έλλειψη αυτοσυγκέντρωσης που ποτέ όμοιο παράδειγμα της δεν υπήρξε στην ιστορία της ΕΟΚ, δείχνοντας παντελή περιφρόνηση για τα διαπραγματευόμενα μέλη, είτε τους συμμάχους, είτε τους αντιπάλους του. Είχε φρενάρει τις διαπραγματεύσεις που ο ίδιος, σε πλήρη συμφωνία με τους συνεργάτες του είχε ξεκινήσει, αποτελώντας τη μηχανή του τραίνου και το έκανε αυτό βρίσκοντας τις πλέον σαθρές προφάσεις.”*

Από την άλλη πλευρά, και η Μ.Βρετανία με προσδεμένη την πολιτική της πάνω στο άρμα των ΗΠΑ, με πλήρη άρνηση για συμμετοχή στην ΕΚΑΧ, με μια απόπειρα να *“σαμποτάρει την Ευρώπη”* δημιουργώντας την ΕΖΕΣ ως αντιστάθμισμα έναντι της ΕΟΚ, και με όχι ιδιαίτερα ξεκάθαρη στάση ως προς της βαθύτερες επιδιώξεις από τη συμμετοχή της στην ΕΟΚ, προκαλούσε την εύλογη και δικαιολογημένη δυσπιστία της Γκωλικής Γαλλίας. Γεγονός είναι ότι οι διακηρύξεις από τη δημιουργία της ΔΕΕ για ανάπτυξη ενιαίου αμυντικού φορέα μέσω της ΔΕΕ, έπεσαν στο κενό. Για το υπόλοιπο της δεκαετίας του 1960 και μέχρι την πτώση του De Gaulle το 1969, η χρηστική αξία της ΔΕΕ περιορίστηκε στο να αποτελεί δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΟΚ και της Μ.Βρετανίας (Περιοδικό ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002)

Το Δεκέμβριο του 1969 πραγματοποιήθηκε η Διάσκεψη Κορυφής της Χάγης. Κατά αυτή, επικράτησε συναινετικό κλίμα και με τον De Gaulle να έχει παραιτηθεί από τη Γαλλική προεδρία ύστερα και από τα γεγονότα του *«γαλλικού Μάη του '68»*, εγκρίθηκε η εισδοχή της Μ.Βρετανίας στην ΕΟΚ καθώς και της Ιρλανδίας με τη Δανία. Τα κύρια χαρακτηριστικά αυτής της δεκαετίας του 1970 είναι τα εξής:

- i. Το νέο πολιτικό ρεύμα για σχετική αυτονομία από το άρμα των ΗΠΑ ύστερα και από τα γεγονότα του Αμερικανικού πόλεμου στο Βιετνάμ και την Σοβιετική εισβολή στην Τσεχοσλοβακία. Ιδιαίτερα, μάλιστα, ο νέος Αμερικανός υπουργός εξωτερικών Henry Kissinger δεν έκρυβε την αντίθεση του στην προοπτική για ευόδωση των προσπαθειών των Ευρωπαίων για οικονομική, νομισματική και πολιτική ολοκλήρωση. Το 1973 οι ευρωατλαντικές σχέσεις έφτασαν στο ναδίρ τους.
- ii. Η σύσταση της **Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας (ΕΠΣ)** που αποτέλεσε για πρώτη φορά μηχανισμό συντονισμού των Ευρωπαϊκών πολιτικών για τη χάραξη κοινής εξωτερικής πολιτικής μέσω ενός υπερεθνικού οργάνου. Ήδη

- από το 1968 η ΕΚΑΧ, η ΕΟΚ και η ΕΥΡΑΤΟΜ είχαν συγχωνευθεί σε μια κοινή οντότητα.
- iii. Η αλλαγή στην ανατολική πολιτική της Γερμανίας (Ostpolitik) που χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια προσεταιρισμού της Σοβιετικής Ένωσης με σκοπό την συγκατάθεση της τελευταίας για επανένωση των δύο Γερμανιών
 - iv. Η έκθεση Werner (1970) αποτέλεσμα του προγράμματος δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 1962 που έκανε λόγο για την αναγκαιότητα δημιουργίας ενιαίου νομίσματος.
 - v. Η κατάρρευση του παγκόσμιου συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton-Woods σε συνδυασμό με τις πετρελαϊκές κρίσεις του 1973 και 1979 που οδήγησαν την ευρωπαϊκές οικονομίες σε ύφεση και σε πτώση της αξίας (υποτίμηση) των νομισμάτων ορισμένων χωρών, όπως της Γαλλίας .
 - vi. Τη δημιουργία του ΕΝΣ (Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος) έτσι ώστε να επιτευχθεί σταθερότητα στις συναλλαγματικές ισοτιμίες.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΥΠΟΠΕΡΙΟΔΟΣ (1984-1991)

Η άνοδος στην προεδρία των ΗΠΑ του Ρόναλντ Ρέιγκαν το 1981 αποτελεί την απαρχή της δεύτερης φάσης του Ψυχρού πολέμου μετά από εκείνη που προέκυψε με την κρίση των σοβιετικών πυραύλων στην Κούβα το 1962. Από τη νέα κορύφωση του Ψυχρού πολέμου ζημιώθηκαν όλοι εκτός των ΗΠΑ. Οι δυτικοευρωπαίοι φοβήθηκαν μήπως η Ευρωπαϊκή Ηπειρος γίνει το θέατρο πυρηνικού ολοκαυτώματος μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων ενώ η νέα κατάσταση επηρέασε αρνητικά την πολιτική φιλίας που ακολουθούσε η γερμανική κυβέρνηση προς την ΕΣΣΔ με σκοπό την επανένωση της Γερμανίας.

Τέλος, σοβαρή αιτία της κατάρρευσης της ΕΣΣΔ αποτελεί ο ανταγωνισμός εξοπλισμών στον οποίο την εξώθησαν οι ΗΠΑ επιβαρύνοντας ανεπανόρθωτα τον κρατικό προϋπολογισμό της. Από το σύγγραμμα του Vladimir Popov “*Transition and Institutions*” (2001), επικεφαλής του τμήματος έρευνας της Ρωσικής Ακαδημίας Εθνικής Οικονομίας της Μόσχας και καθηγητή στο Princeton University μαθαίνουμε ότι οι δαπάνες για άμυνα της ΕΣΣΔ τη δεκαετία του 80΄ είχαν φτάσει στο αστρονομικό νούμερο του 15-16% του ΑΕΠ, επιβαρύνοντας ανεπανόρθωτα τον προϋπολογισμό της και επισπεύδοντας την κατάρρευση της.

Κατά αυτή τη δεκαετία με πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει η Γαλλία συντελούνται σημαντικά βήματα για το μέλλον της ΚΕΠΠΑ. Με τη **Διακήρυξη της Ρώμης (1984)** επαναδραστηριοποιείται η ΔΕΕ. Στις παραγράφους 2 και 3 διαβάζουμε: “Οι υπουργοί εξωτερικών δηλώνουν την απόφαση τους να χρησιμοποιήσουν με τον καλύτερο τρόπο το πλαίσιο της ΔΕΕ, ώστε να ενισχύσουν τη συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών στον τομέα της πολιτικής και της ασφάλειας.” (ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002) Η γαλλική αυτή πρωτοβουλία προήλθε από την επιδίωξη της χώρας αυτής να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις αναβαθμίζοντας, έτσι το κύρος της διεθνώς καθότι η ίδια δεν μπορούσε να επηρεάσει τις εξελίξεις μέσα στο ΝΑΤΟ από του οποίου τις στρατιωτικές δομές είχε αποχωρήσει το 1966.

Στην πραγματικότητα, η αιτία που ο διάλογος για την ΚΕΠΠΑ άρχισε μετά από πολύ καιρό να ξαναβρίσκεται στο προσκήνιο των συζητήσεων, έγκειται στην απαίτηση τα Γερμανίας για παράλληλη πρόοδο και στον πολιτικό τομέα όταν η Γαλλία θέλησε να προχωρήσει στην πράξη η εισήγηση Werner για τη δημιουργία κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος. Όταν στη Γαλλία ανέλαβε την ηγεσία η σοσιαλιστική κυβέρνηση Mitterrand, προχώρησε σε επεκτατική δημοσιονομική πολιτική η οποία τελικά οδήγησε στην αύξηση του δημοσίου χρέους, στην αύξηση του ελλείμματος του δημοσίου και του ισοζυγίου πληρωμών (ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ 2000). Συνέπεια όλων αυτών ήταν το γαλλικό νόμισμα να υποτιμηθεί για μια ακόμη φορά μετά την κατάρρευση του Bretton-Woods το 1971.

Είναι προφανές ότι στους στόχους της γαλλικής σοσιαλιστικής κυβέρνησης του 1981 δεν ήταν η επίτευξη των προσπαθειών για την επίτευξη ΟΝΕ. Όμως, η αστάθεια του γαλλικού νομίσματος και τα δημοσιονομικά ελλείμματα 1981-1983 μετέβαλλαν τις στοχεύσεις της κυβέρνησης. Οι πρωτοβουλίες που ανέλαβε το 1984 ο πρόεδρος Mitterrand σχετίζονταν με την αλλαγή στρατηγικής της γαλλικής κυβέρνησης, απώτερος σκοπός της οποίας ήταν η δημιουργία της ΟΝΕ. Η κύρια επιδίωξη των Γάλλων μέσω της επίτευξης ΟΝΕ ήταν να «ευρωπαϊκοποιήσουν» το γερμανικό μάρκο που αποτελούσε το ισχυρότερο και σταθερότερο ευρωπαϊκό νόμισμα. Η επιδίωξη τους αυτή βασίζονταν στην ανάγκη της Γαλλίας να αποκτήσει ένα ισχυρό νόμισμα ώστε αυτό να υποβοηθήσει την οικονομική της ανάκαμψη. Με τη διάσκεψη του Φοντενεπλώ (Ιούνιος 1984) επελέγη ως νέος πρόεδρος της Επιτροπής ο πρώην Υπουργός Οικονομικών της Γαλλίας Jacques Delors.

Στην πρώτη του ομιλία τον Ιανουάριο του 1985 ανακοίνωσε ότι θα υπέβαλλε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ουσιαστικές προτάσεις για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Ωστόσο, απώτερος σκοπός του Delors ήταν να επιτευχθεί μέσω της ολοκλήρωσης της αγοράς η νομισματική ένωση που ενδιέφερε κυρίως τη Γαλλία. Κατά τη διακυβερνητική διάσκεψη του Μιλάνου τον Ιούνιο του 1985, συμφωνήθηκε η σύγκληση νέας διάσκεψης δράσης για την επεξεργασία ενός πλαισίου για ΚΕΠΠΑ και για αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο της ΕΟΚ. Την προοπτική σχεδίου δράσης για ΚΕΠΠΑ απέρριπτε ασυζητητί η Μ.Βρετανία.

2.3) ΕΝΙΑΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΑΞΗ (ΕΕΠ)

Αποτέλεσμα της διάσκεψης του Μιλάνου ήταν η **Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ)**. Η ΕΕΠ αποτελεί αναμφίβολα ένα σημαντικό βήμα για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση όχι μόνο γιατί εκσυγχρόνισε τις ιδρυτικές συνθήκες αλλά και γιατί δημιούργησε ένα δυναμικό πλαίσιο δράσης σε νέους τομείς και συνέδεσε τη θεσμική με την πολιτική ολοκλήρωση. Με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη τον Οκτώβριο του 1987, έγινε αναφορά για πρώτη φορά στο όρο ΚΕΠΠΑ. Στα αγγλικά ο όρος είναι CFSP (Common Foreign and Security Policy). Μεταξύ των κρατών-μελών της ΔΕΕ συμφωνήθηκε η *“Πλατφόρμα της Χάγης”* όπου ξεκάθαρα δηλώνεται ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση θα καταστεί ημιτελής αν δεν συμπεριλάβει θέματα ασφάλειας και άμυνας.

Δεν πρέπει να μας διαφύγει και η προσπάθεια του προέδρου της Επιτροπής Delors να συμπεριληφθεί στην ΕΕΠ και η νομισματική ένωση, κάτι που προκάλεσε τους έντονες αντιδράσεις της Μ.Βρετανίας, της Γερμανίας, της Ολλανδίας και της Δανίας. Η τακτική του Delors ήταν να υποβαθμίσει την πολιτική σημασία της νομισματικής ένωσης, παρουσιάζοντας την ως τεχνική διαδικασία, απόρροια της οικονομικής ολοκλήρωσης. Ο ίδιος έλεγε: *“Μακροπρόθεσμα, ένας οικονομικός χώρος δε μπορεί να επιτευχθεί χωρίς ένα νομισματικό σύστημα προσαρμοσμένο σε μια εξελισσόμενη οικονομική ένωση”*.

Ως προς αυτή την κατεύθυνση κινούταν και το πόρισμα της επιτροπής Padoa-Schioppa που ο Delors είχε συστήσει για να μελετήσει την προοπτική της νομισματικής ένωσης καθώς και η επιτροπή που είχαν δημιουργήσει από το 1986 οι **Helmut Schmidt** και **Giscard d'Estaing**, πρώην διακεκριμένοι πολιτικοί και εμπνευστές του ενιαίου νομισματικού συστήματος το 1979. Η έκθεση της Επιτροπής Delors πρότεινε την παράλληλη πορεία της οικονομικής και νομισματικής ένωσης (αρχή του παραλληλισμού) συνδέοντας την οικονομική σύγκλιση με τη νομισματική ένωση ως προαπαιτούμενο αυτής. Στο ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ανόβερο του 1988 ο Jacques Delors κατάφερε να εξασφαλίσει για λογαριασμό της Γαλλίας τη συγκατάθεση της Γερμανίας και των άλλων χωρών-μελών για τη σύνταξη έκθεσης για την ONE.

Κατά το συμβούλιο της Μαδρίτης του Ιουλίου του 1989 η έκθεση που συντάχθηκε υπό την προεδρία του Delors με τη συμμετοχή των Διοικητών των Κεντρικών Τραπεζών, δημοσιεύθηκε με θετική εισήγηση για την προοπτική ONE η οποία θα περιελάμβανε τρία στάδια ώστε να εφαρμοσθεί πλήρως από τα συμμετέχοντα σε αυτή κράτη. Τα κράτη-μέλη δεσμεύτηκαν να ξεκινήσουν από 1^η Ιουλίου 1990 το πρώτο στάδιο εφαρμογής της ONE. Ωστόσο, η Γερμανική πλευρά συνέδεε την επίτευξη κοινής νομισματικής πολιτικής με αντίστοιχη πρόοδο στην πολιτική ολοκλήρωση και στην άμυνα. Για τη γερμανική ηγεσία, η ολοκλήρωση θα έπρεπε να βασιστεί πάνω στο ομοσπονδιακό πρότυπο της ένωσης των γερμανικών κρατιδίων του 1870 (είχε ήδη προηγηθεί η τελωνειακή ένωση τους από το 1834).

Ανάλογη εξέλιξη θα έπρεπε να υπάρξει και στον τομέα της άμυνας για τον οποίο η Γερμανία απαιτούσε τη σύσταση κοινής γάλλο-γερμανικής μεραρχίας ικανής να αναλάβει στρατιωτική δράση όταν και όποτε της ζητηθεί. Ωστόσο, κάποια κράτη μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και κυρίως η Γαλλία και η Μ.Βρετανία επουδενεί δεν ήθελαν να υποβαθμισθούν σε *“κρατίδια”* ή *“επαρχίες”* μιας ομόσπονδης Ευρώπης, όπως ζητούσε η Γερμανία. Η όλη διαδικασία περιπλέκονταν ακόμη περισσότερο εξαιτίας του ότι ακόμη και οι θεσμικές διαφορές των φορέων της οικονομικής πολιτικής μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας ήταν ουσιαστικά σημαντικές.

Ενώ η κεντρική τράπεζα της Γερμανίας, η Bundesbank ήταν τελείως

ανεξάρτητη από πολιτικές παρεμβάσεις, η Banque de France ήταν υπόλογη στο γαλλικό Υπουργείο των Οικονομικών και συνεπώς υποκείμενη σε πολιτικές παρεμβάσεις των εκάστοτε κυβερνήσεων. Το γάλλο-γερμανικό οικονομικό και νομισματικό συμβούλιο που συνεστήθη το 1988 μεταξύ της Γαλλίας και της Γερμανίας για να μελετήσει τις προϋποθέσεις που υπήρχαν για ΟΝΕ, συνεδρίασε τρεις φορές μέσα στο έτος, με την τρίτη συνεδρίαση να γίνεται στη Φρανκφούρτη στο κτήριο της Bundesbank, γεγονός που υποδήλωνε ξεκάθαρα ότι η γερμανική ομοσπονδιακή τράπεζα είχε τον τελευταίο λόγο πάνω στο όλο εγχείρημα.

Η όλη προσπάθεια για επιτυχή έκβαση των συνεδριάσεων του συμβουλίου ήταν προφανές ότι δε μπορούσε να έχει αίσιο τέλος από τη στιγμή που:

1. Η Γαλλία δεν ήταν διατεθειμένη να προχωρήσει στην αποδοχή της ευρωπαϊκής ομοσπονδίας που ζητούσε η Γερμανία και να “ευρωπαϊκοποιήσει” το στρατό και το πυρηνικό της οπλοστάσιο
2. Υπήρχαν θεσμικές διαφορές ως προς το καθεστώς λειτουργίας των Κεντρικών Τραπεζών των δύο χωρών καθώς και μεταξύ των οικονομικών πολιτικών που ακολουθούσε έκαστη, και καμία πλευρά δεν ήταν διατεθειμένη να προβεί σε αλλαγές σε αυτές.

Ήδη οι νομικοί σύμβουλοι της Bundesbank άφηναν να διαρρεύσει στον τύπο ότι σε περίπτωση που η κυβέρνηση συμφωνούσε με τα αποτελέσματα του ανωτέρω συμβουλίου, τότε θα προσέφευγε στο συνταγματικό δικαστήριο της Γερμανίας για ακύρωση της απόφασης, παρά το γεγονός ότι ο καγκελάριος Helmut Kohl διαβεβαίωνε την Bundesbank ότι το συμβούλιο δε θα αμφισβητούσε την ανεξαρτησία της. Ήταν προφανές ότι από τη στιγμή που η Γαλλία δεν ήταν διατεθειμένη να προχωρήσει σε πολιτικό συμβιβασμό “ανταλλάσσοντας” άμυνα για την προοπτική κοινού και ισχυρού νομίσματος, δεν υπήρχε περίπτωση καμίας προόδου στο μέτωπο της ΟΝΕ.

Η αποτυχία των διαπραγματεύσεων οδήγησε τις δυο χώρες στο να ακολουθήσουν μια πολιτική αλληλοκατηγοριών ρίχνοντας το φταιξιμο η μια στην άλλη. Η Γαλλία μέσω του υπουργού των οικονομικών της Dalladur προσπάθησε να εκβιάσει ηθικά τη Γερμανία προσάπτοντας της έμμεσα την κατηγορία ότι ακολουθεί πολιτική αντίθετη με τα θεμελιώδη συμφέροντα της Ευρώπης με το να μην δέχεται τη δημιουργία κοινού νομίσματος. Η απάντηση του γερμανού υπουργού των Οικονομικών Stoltenberg ήταν ότι η ΟΝΕ θα απαιτούσε την αναδιαμόρφωση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου και τη δημιουργία ενός ομόσπονδου κέντρου αποφάσεων με απαραίτητη προϋπόθεση την ανεξαρτησία των Κεντρικών τραπεζών των κρατών-μελών.

Ωστόσο, τη στιγμή που ο Γερμανός Υπουργός των Οικονομικών έκλεινε ερμητικά την πόρτα στην ΟΝΕ, ο Υπουργός των Εξωτερικών Genscher με ένα ξεχωριστό μνημόνιο με τίτλο «Μια ευρωπαϊκή ζώνη και μια ευρωπαϊκή τράπεζα» τάσσονταν ανεπιφύλακτα υπέρ της ΟΝΕ. Η άποψη του Genscher ότι το κοινό νόμισμα αποτελούσε προϋπόθεση απαραίτητη για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και της ανεξάρτησης της Ευρώπης από το δολάριο, απηχούσε πλήρως τις απόψεις της Γαλλικής κυβέρνησης και του Delors που έσπευσαν να την επιδοκιμάσουν ενώ αντίθετα η δήλωση αυτή άφηνε έκθετο τον Υπουργό Stoltenberg προκαλώντας την οργή της Bundesbank.

Αναμφίβολα, η παρέμβαση του Genscher υπήρξε ιδιαίτερα σημαντική γιατί έδωσε μια νέα ώθηση για συνέχιση των διαπραγματεύσεων με τους Γάλλους. Ο ίδιος ο Υπουργός Εξωτερικών της Γερμανίας περιγράφει κάπως έτσι την καινοφανή

πολιτική που ακολούθησε: “Από τη στιγμή που ο Γκορμπατσόφ είχε κάνει την εμφάνισή του στη διεθνή σκηνή η νομισματική ένωση έπρεπε να εξετασθεί και από μία άλλη άποψη. Η προσέγγιση Ανατολής-Δύσης απαιτούσε μια ισχυρή Ευρωπαϊκή Κοινότητα...” (ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΗΣ 2000)

Απώτερος σκοπός του Genscher ήταν η δημιουργία των προϋποθέσεων για επωένωση των δυο Γερμανιών που πίστευε ότι θα μπορούσε να γίνει πιο εφικτή όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση προχωρήσει ουσιαστικά στην ολοκλήρωση της σε όλους τους τομείς. Η παρέμβαση του Genscher αποδεικνύει ότι τα ζητήματα νομισματικής και οικονομικής πολιτικής είχαν πολιτικοποιηθεί πλήρως. Ο συνασπισμός της Γερμανίας με την Μ.Βρετανία που συνεχώς αντιτίθεντο στην προοπτική για ΟΝΕ, η καθεμία χώρα για διαφορετικούς λόγους, είχε πια εκλείψει.

Μεταξύ της Γαλλίας και της Γερμανίας αναπτύχθηκε μια πιο συντονισμένη συνεργασία για τα θέματα ΟΝΕ και ΚΕΠΠΑ τα οποία επεξεργάζονταν οι δυο κυβερνήσεις παράλληλα. Κάτω από αυτές τις συνθήκες έγινε η Διάσκεψη Κορυφής του Μάαστριχτ που οδήγησε στην ομώνυμη συνθήκη του 1991. Το Φεβρουάριο του 1991 οι Υπουργοί Εξωτερικών της Γαλλίας Ronald Dumas και της Γερμανίας Hans Dietrich Genscher υπέβαλαν για την επικείμενη Διάσκεψη Κορυφής του Μάαστριχτ προτάσεις για διάφορες θεσμικές ρυθμίσεις για την προώθηση της διαδικασίας ΚΕΠΠΑ μεταξύ των οποίων πρότειναν και την ενσωμάτωση της ΔΕΕ στην ΕΟΚ.

Αυτή η τελευταία πρόταση προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων τόσο μεταξύ ορισμένων ευρωπαϊκών κρατών, όσο και των ΗΠΑ. Ο Αμερικανός Υπουργός των Εξωτερικών Reginald Bartholomew σε μακροσκελές τηλεγράφημα του προς τον πρόεδρο της ΔΕΕ Dr Van Eeykelen προειδοποιούσε για τις ολέθριες συνέπειες που θα είχε για την Ευρώπη τυχόν απόπειρα της για αυτονόμηση και περιορισμό του ρόλου του ΝΑΤΟ. Μεταξύ άλλων αναφέρονταν ότι: “Λαμβανομένης υπόψη τη ρευστής κατάστασης στη Σοβιετική Ένωση, το ρόλο των ΗΠΑ στον Κόλπο καθώς και τις εντάσεις στις οικονομικές σχέσεις των ΗΠΑ-ΕΟΚ, δεν είναι αυτή η κατάλληλη στιγμή για τους Ευρωπαίους να στέλνουν το μήνυμα στην αμερικανική κοινή γνώμη ότι θέλουν να μειώσουν ή να περιθωριοποιήσουν το ρόλο των ΗΠΑ στην Ευρώπη” (ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ 2000).

Πέρα από τις αμερικανικές αντιδράσεις παρόμοιες σημειώθηκαν και από τις Ολλανδία, Πορτογαλία Δανία και φυσικά από τη Μ.Βρετανία, κάτι που σκιερά ευνοούσε και η Γαλλία που δεν ήταν διατεθειμένη για τους γνωστούς ιστορικούς λόγους που ήδη έχουμε αναλύσει να παραχωρήσει εθνική κυριαρχία. Ωστόσο, η Γαλλία δεν μπορούσε να δυσαρεστήσει τη Γερμανία γνωρίζοντας ότι η μόνη περίπτωση για τη δημιουργία ΟΝΕ περνούσε μέσα από τις προσπάθειες που θα καταβάλλονταν για αντίστοιχη πρόοδο στον τομέα ΚΕΠΠΑ. Έτσι, συνέχισε να υποστηρίζει τις πρωτοβουλίες των Γερμανών ως προς την επεξεργασία προγραμμάτων για την επίτευξη ΚΕΠΠΑ που θα προτεινόταν στην επικείμενη Διάσκεψη Δράσης του Μάαστριχτ.

Την επαμφοτερίζουσα αυτή στάση της Γαλλίας καθώς και άλλων χωρών όπως της Μ.Βρετανίας σκιαγραφεί ο αμερικανός ειδικός σε θέματα γεωπολιτικής και πρώην σύμβουλος εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ Ζμπιγκνίου Μπρεζίνσκι στο βιβλίο του με τίτλο «Πολιτική σκακιέρα». “Δεν είναι σαφές αν οι περισσότεροι Ευρωπαίοι θέλουν να είναι η Ευρώπη μεγάλη δύναμη και αν είναι προετοιμασμένοι να κάνουν ότι χρειάζεται για να γίνει. Ακόμη και ότι έχει απομείνει από τον ευρωπαϊκό αντιαμερικανισμό, που είναι σήμερα πολύ αδύναμος έχει μια παράξενη κινητικότητα: Οι Ευρωπαίοι θρηγνούν για την αμερικανική ηγεμονία αλλά επωφελούνται προστατευόμενοι από αυτήν”

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΩΝ: ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ ΣΤΟ ΕΛΣΙΝΚΙ ΚΑΙ ΤΗ ΝΙΚΑΙΑ

3.1) Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ (1991)

“Οι προσπάθειες που καταβάλλονται για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού αμυντικού πυλώνα μειώνοντας ή περιορίζοντας το ρόλο του ΝΑΤΟ είναι επικίνδυνες. Ελπίζουμε ότι παρόμοιες προσπάθειες θα βρουν σθεναρή αντίδραση”

Reginald Bartholomew ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΗΠΑ 1990

“Η ΔΕΕ ευρισκόμενη στο κέντρο μιας διττής διαδικασίας ως συνεταίρος και ως παίκτης πρέπει να είναι αγκυροβολημένη σταθερά στο ΝΑΤΟ”

Dr Van Eeykelen Γ. Γ. ΔΕΕ 1990

Η συνθήκη του Μάαστριχτ (Δεκέμβριος 1991) αποτελεί σημαντικότερη εξέλιξη στη βήμα προς βήμα ολοκλήρωση της Ευρώπης. Με τη συνθήκη αυτή η ΕΟΚ μετεξελίσσεται σε Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), πράγμα που σημαίνει ότι και επίσημα πια, ο στόχος των Ευρωπαίων δεν είναι μόνο η οικονομική εμβάθυνση αλλά και η πολιτική και θεσμική με σκοπό τη δημιουργία κοινού ευρωπαϊκού κράτους.

Ως προς το θέμα της οικονομικής ολοκλήρωσης, σημαντικότερη συμφωνία αποτελεί η δέσμευση των κρατών μελών για τη δημιουργία ΟΝΕ (Οικονομική και Νομισματική Ένωση) με την εισαγωγή κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος, του ευρώ. Για το σκοπό αυτό κρίθηκε απαραίτητη η συνεργασία των κεντρικών τραπεζών των χωρών-μελών με σκοπό την εκπλήρωση οικονομικών κριτηρίων που αποφασίστηκαν στο Μάαστριχτ. Δημιουργήθηκε έτσι το σύστημα των Κεντρικών τραπεζών το οποίο ως σκοπό του είχε το συντονισμό της νομισματικής πολιτικής των κρατών-μελών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπεζής (ΕΚΤ). Μάλιστα, σύμφωνα με την παραπάνω συνθήκη, το δεύτερο στάδιο της ΟΝΕ θα έπρεπε να ξεκινήσει από την 1^η Ιανουαρίου 1994.

Ως προς την πολιτική ολοκλήρωση, τα κράτη μέλη αναγνώρισαν την αναγκαιότητα για άμεση πρόοδο στο θέμα της ΚΕΠΠΑ και δεσμεύτηκαν ότι θα συμβάλλουν με συγκεκριμένες διαδικασίες στην επίτευξη της. Στη σύνοδο του Μάαστριχτ οι ευρωπαίοι ηγέτες αποφάσισαν ότι το αμυντικό σκέλος της ΚΕΠΠΑ πρέπει να ανατεθεί τουλάχιστον προσωρινά στην ΔΕΕ. Στο άρθρο J4 παράγραφος 2 της συνθήκης αναφέρεται ότι: *“Η ένωση ζητά από τη ΔΕΕ, η οποία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ανάπτυξης της ΕΕ, να εφαρμόζει τις αποφάσεις και τις δράσεις της Ένωσης στον τομέα της άμυνας”* (ΠΑΡΙΣΗΣ, 2000). Όπως προκύπτει από το άρθρο V των αποφάσεων της συνόδου η ΕΕ εκχωρεί στη ΔΕΕ τις εξής αρμοδιότητες:

- Η διαφύλαξη των κοινών αξιών, των θεμελιωδών συμφερόντων και της ανεξαρτησίας της Ένωσης.
- Η ενίσχυση της ασφάλειας της Ένωσης και των κρατών μελών της σε όλες τις μορφές της.
- Η διατήρηση της ειρήνης και η ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, καθώς και σύμφωνα με τις αρχές της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι και τους στόχους του Χάρτη των Παρισίων.
- Προώθηση της διεθνούς συνεργασίας.
- Ανάπτυξη και εδραίωση της Δημοκρατίας και του Κράτους Δικαίου, καθώς και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ-ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1993).

Αποφασίστηκε ότι για την υιοθέτηση κοινής δράσης στην εξωτερική πολιτική και πολιτικής ασφάλειας απαιτείται η έγκριση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου το οποίο ορίζει τα όρια δράσης ΚΕΠΠΑ, τους γενικούς και ειδικούς στόχους που θέτει η Ένωση και τα μέσα με τα οποία αυτή θα υλοποιηθεί ενώ σε περίπτωση που ένα κράτος μέλος διαφωνεί με τις αποφάσεις ΚΕΠΠΑ πρέπει να απευθύνεται στο συμβούλιο και να αποζητά λύσεις οι οποίες όμως δε μπορούν να αντιβαίνουν προς τους στόχους δράσης του Συμβουλίου.

Όμως, ο ακριβής προσδιορισμός της σχέσης ΕΕ/ΔΕΕ δεν κατέστη απολύτως σαφής. Για τους Γάλλους και τους Γερμανούς η ΔΕΕ αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ευρωπαϊκής ενοποίησης και θα πρέπει να τεθεί κάτω από το ευρωπαϊκό συμβούλιο. Αντίθετα, οι Βρετανοί οι Ολλανδοί και οι Πορτογάλοι υποστήριζαν ότι η ΔΕΕ θα πρέπει θεσμικά να ενσωματωθεί στο ΝΑΤΟ. Παρά τις διαδοχικές συναντήσεις τους οι εκπρόσωποι των δυο πλευρών δεν μπορούσαν να βρουν συμβιβαστική λύση. Τελικά, μετά από τη μεσολάβηση της Μ.Βρετανίας συμφωνήθηκε μεταξύ των δυο πλευρών ότι ναι μεν η ΔΕΕ θα αποτελέσει το αμυντικό βραχίονα της ΕΕ, αλλά αυτή θα αποτελεί μέρος του όλου αμυντικού σχεδιασμού που καθορίζεται από το ΝΑΤΟ. Ωστόσο, φαίνεται ότι αυτός ο συμβιβασμός δεν ξεκαθαρίζει πλήρως τις αρμοδιότητες της ΔΕΕ.

Η συμφωνία του Μάαστριχτ επιτεύχθηκε σε μια ιδιαίτερα κρίσιμη περίοδο, τόσο για το μέλλον της Ευρώπης, όσο και ολόκληρου του κόσμου. Τα γεγονότα της διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας που για κάποιους σήμαναν την *“Ωρα της Ευρώπης”* ώστε αυτή να αναλάβει να φέρει σε πέρας τη διαδικασία ειρήνευσης στην Γιουγκοσλαβία, διαψεύστηκαν με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο. Η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας δεν αποτέλεσε το έναυσμα για την ανάληψη ΚΕΠΠΑ από την

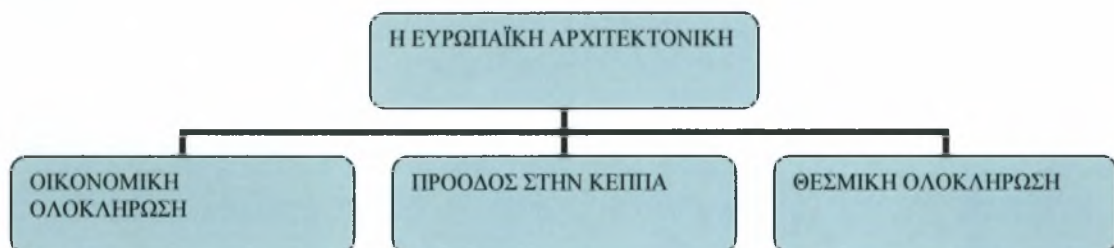
πλευρά των Ευρωπαίων αλλά, αντίθετα, απέδειξε τη μεγάλη απόκλιση των συμφερόντων και των στοχεύσεων των Ευρωπαϊκών κρατών μεταξύ τους. Η εκτίμηση των “Ευρωπαϊστών” ότι “ήρθε η ώρα να ξεφορτωθούμε το ΝΑΤΟ ” φάνηκε πολύ βιαστική και ουτοπική ως διατύπωση.

Από τη στιγμή που οι ευρωπαίοι στάθηκαν ανίκανοι να διαχειρισθούν αποτελεσματικά το θέμα της διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας ως ζήτημα που τους αφορά άμεσα, αφού τα γεγονότα του πολέμου αυτού διαδραματίστηκαν στην ευρωπαϊκή ήπειρο, κατέστη σαφές ότι τα κράτη της ΕΟΚ ήταν τελείως απροετοίμαστα να αντιμετωπίσουν συλλογικά ένα τέτοιο ζήτημα με την απαιτούμενη αποτελεσματικότητα. Χαρακτηριστική ήταν η άποψη της Γερμανίας μέσω του Υπουργού της των Εξωτερικών Genscher η οποία είχε σημαντικά επενδυτικά συμφέροντα στην πρώην Γιουγκοσλαβία ότι αν οι υπόλοιποι ευρωπαίοι ηγέτες δεν αναγνώριζαν την ανεξαρτησία των αποσχισθέντων κρατών, όπως της Κροατίας και της Σλοβενίας, αυτή θα ακολουθούσε από μόνη της “γλυκιά και μοναχική πορεία” (ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ 2000).

Η Γιουγκοσλαβική κρίση κατέστησε ακόμη περισσότερο επιτακτική την ανάγκη ανάπτυξης ΚΕΠΠΑ έτσι ώστε η ΕΕ να μην περιορίζεται μόνο σε μια απλή «ζώνη ελεύθερου εμπορίου». Η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη δεν είναι δυνατόν να συμβιβάζεται με τη λογική του «οικονομικού γίγαντα αλλά πολιτικού νάνου ». Με την κυκλοφορία του ευρώ πιστεύεται ότι θα επέλθει μεγαλύτερη πολιτική σύγκλιση μεταξύ των ευρωπαϊκών λαών που θα συμβάλλει στην περαιτέρω ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ.

Ωστόσο, για να αποκτήσουν εφαρμόσιμη αξία οι αποφάσεις ΚΕΠΠΑ του Μάαστριχτ, εγκρίθηκε από το ευρωπαϊκό συμβούλιο η υποστήριξη των ειρηνευτικών διαδικασιών στη Μέση Ανατολή και η συμμετοχή της ΕΕ στη συμφωνία ειρήνευσης της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης όπως αυτή καθορίστηκε με τη συμφωνία του Dayton. Κατά τη συνθήκη του Μάαστριχτ η αρχιτεκτονική της Ευρώπης εμφανίζεται με τρεις πυλώνες. Ο πρώτος αναφέρεται στα κοινοτικά θέματα (Οικονομία, Εμπόριο, κλπ), ο δεύτερος στην ΚΕΠΠΑ και ο τρίτος, στα θέματα Δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΠΥΛΩΝΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Στις 5 Νοεμβρίου 1993, η Γαλλία, η Γερμανία και το Βέλγιο πήραν τη σημαντική πρωτοβουλία να θέσουν υπό κοινή διοίκηση κάποια από στρατιωτικά σώματα τους. Ο “ευρωστρατός” (eurocorps) είναι το αποτέλεσμα που προέκυψε από αυτή την πρωτοβουλία. Η διοίκηση του ευρωστρατού ασκείται από μια επιτροπή που αποτελείται από τους αρχηγούς των Γενικών Επιτελείων των Ενόπλων Δυνάμεων των τριών χωρών και από τους πολιτικούς διευθυντές που έχουν τοποθετήσει οι χώρες αυτές.

Ο ευρωστρατός μπορεί να χρησιμοποιηθεί αυτόνομα από τις τρεις χώρες ή να τεθεί στη διάθεση της ΔΕΕ ή του ΝΑΤΟ (Μουσής 1998). Στις 21 Μαρτίου 1995 εγκρίθηκε μεταξύ του ΟΑΣΕ και της ΕΕ το **Σύμφωνο για τη Σταθερότητα στην Ευρώπη** που αποσκοπεί στην προώθηση της σταθερότητας και της ειρήνης στην Ευρώπη με την άσκηση προληπτικής διπλωματίας, με τη ρύθμιση του καθεστώτος των μειονοτήτων, με την ενίσχυση του απαραβίαστου των συνόρων και την εμβάθυνση της διαδικασίας του εκδημοκρατισμού και της περιφερειακής ανάπτυξης στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.

3.2) Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΝΑΤΟ

Οι βαρυσήμαντες συμφωνίες που εξαγγέλθηκαν στο Μάαστριχ και η προοπτική δημιουργίας ανεξάρτητου ευρωπαϊκού στρατού, όπως ήταν φυσικό προκάλεσε το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των ΗΠΑ που εμφανίστηκαν ιδιαίτερα ενοχλημένες διότι οι εξελίξεις που δρομολογήθηκαν το 1991 και η ταχύτατη απόφαση για τον ευρωστρατό (eurocorps) δυο χρόνια αργότερα μπορούσε να οδηγήσει στην απόφαση για τον περιορισμό του ΝΑΤΟ ή ακόμη και την κατάργηση του μεσομακροπρόθεσμα, άμα τη παρελεύσει του χρόνου δημιουργίας του κοινού ευρωπαϊκού στρατού. Οι προθέσεις των ευρωπαίων δεν ήταν άγνωστες και γι' αυτό δεν αιφνιδίασαν τους αμερικάνους.

Η προοπτική για την καταβολή προσπαθειών με σκοπό τη δημιουργία ανεξάρτητου ευρωπαϊκού στρατού ήταν γνωστή στους Αμερικανούς διπλωμάτες και πριν τη λήξη της αντιπαράθεσης των δυο υπερδυνάμεων το 1989. Εξάλλου, η ίδια η Ένωση είχε αποκαλύψει τις επιδιώξεις της για τη δημιουργία ΚΕΠΠΑ ήδη από το 1987 με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, όπως είπαμε παραπάνω. Απλά, οι ιθύνοντες των ΗΠΑ γνώριζαν ότι την περίοδο 1951-1991 οι Ευρωπαίοι έστρεψαν το κύριο ενδιαφέρον τους στην επίτευξη προόδου στον οικονομικό τομέα. Κατά τη νέα περίοδο θα διαμορφώνονταν και νέες τάσεις όπως αυτή για την επίτευξη πολιτικής ολοκλήρωσης. Μάλιστα, η έντονη επιθυμία της Ευρωπαϊκής Ένωσης να διαδραματίσει σημαντικότερο ρόλο μέσω της ΔΕΕ στην κάλυψη του πολιτικού κενού που δημιουργήθηκε στην ανατολική Ευρώπη ύστερα από την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, θορύβησε ιδιαίτερα τις ΗΠΑ που έσπευσαν να επισπεύσουν τις διαδικασίες αναπροσαρμογής του ρόλου του ΝΑΤΟ.

Μεταξύ των διαμορφωτών της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής έναντι της Ευρώπης είχαν δημιουργηθεί δυο κύριες τάσεις για το χειρισμό της νέας εξέλιξης: Η πρώτη αφορούσε την προοπτική άσκησης πιέσεων προς τους ευρωπαίους ώστε να μην προχωρήσουν σε μια πολιτική σύστασης ΚΕΠΠΑ-κοινής ευρωπαϊκής άμυνας αρκούμενοι στην προστασία που τους προσφέρει το ΝΑΤΟ. Η δεύτερη άποψη προέκυψε αναγνωρίζοντας τα νέα δεδομένα που είχαν δημιουργηθεί. Από τη στιγμή που οι Ευρωπαίοι αποφάσισαν να προχωρήσουν στη σύσταση κοινού ευρωπαϊκού στρατού, αυτό ήταν ένα νέο *de facto* δεδομένο που οι Αμερικανοί δε μπορούσαν να αποτρέψουν. Κι αυτό, γιατί αφενός μεν στα μάτια των Ευρωπαίων συμμάχων τους θα εμφανίζονταν ως εχθροί του ευρωπαϊκού οράματος του Jean Monnet και αφετέρου γιατί θα ήταν δυνατό να προκαλέσει τα αντίθετα από τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, ενισχύοντας τα επιχειρήματα εκείνων των σκληροπυρηνικών ομάδων που θέλουν πλήρη και άμεση αυτονομία της Ευρώπης από την αμερικανική *επικυριαρχία*.

Κατά τους εκφραστές αυτής της άποψης, η αμερικανική εξωτερική πολιτική θα έπρεπε να αποδεχθεί το νέο δεδομένο – τη δημιουργία ευρωπαϊκής ΚΕΠΠΑ-ευρωστρατού- αλλά να προσπαθήσει να προσαρμόσει τις εξελίξεις πάνω στη δική της στρατηγική και τους δικούς της γεωπολιτικούς σκοπούς. Την πρώτη τάση, όπως είναι προφανές, υποστήριξαν προσωπικότητες όπως του Reginald Bartholomew ήδη από το 1990, όπως την αναλύσαμε παραπάνω. Τελικά, από ότι φαίνεται, επικράτησε η δεύτερη άποψη, την οποία μάλιστα οι εγκεφαλοι της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής θεώρησαν ότι υπό όρους θα μπορούσε να αποβεί ιδιαίτερα συμφέρουσα και για τις ΗΠΑ.

Η προοπτική της δημιουργίας κοινών ευρωπαϊκών Ενόπλων Δυνάμεων ικανών να προστατέψουν την Γηραιά Ήπειρο από κάθε είδους εξωτερικές απειλές δεν αντιτίθεται στις γενικότερες γεωπολιτικές στοχεύσεις των ΗΠΑ υπό την προϋπόθεση

ότι η υπερδύναμη θα μπορεί να συμμετέχει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για χρήση ή μη των δυνάμεων αυτών από την πλευρά της Ε.Ε. Με τη λήξη του Ψυχρού Πόλεμου και την εξάλειψη της απειλής της “Αυτοκρατορίας του Κακού” όπως είχε χαρακτηρίσει την Σοβιετική Ένωση ο αμερικανός πρόεδρος της δεκαετίας του 80’ Ρόναλντ Ρέιγκαν, οι ΗΠΑ υποχρεώθηκαν να μειώσουν τα επίπεδα των στρατιωτικών δυνάμεων τους παγκοσμίως, καθώς ο λόγος παρουσίας τους διεθνώς σε τόσο μεγάλη κλίμακα πια δεν δικαιολογείτο. Οι υψηλές δαπάνες που επιβάρυναν τον ετήσιο αμερικανικό προϋπολογισμό για τη διατήρηση ενός πολύ μεγάλου αριθμού στρατιωτικών δυνάμεων για την προστασία της Ευρώπης για 50 περίπου χρόνια, απασχόλησαν πολύ σοβαρά τους διαμορφωτές της αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 90’.

Οι υποχρεώσεις των ΗΠΑ μέσω του NATO για την διασφάλιση της ειρήνης στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο τους υποχρέωσαν κατά την περίοδο του 1992-95 να συμμετάσχουν στον πόλεμο της Βοσνίας, διακινδυνεύοντας απώλειες σε έμψυχο υλικό. Οι σημαντικές απώλειες που οι ΗΠΑ είχαν σε έμψυχο δυναμικό από την εμπλοκή τους στον εμφύλιο πόλεμο της Σομαλίας το 1994, αναπροσάρμοσε πλήρως το στρατιωτικό δόγμα πολέμου των ΗΠΑ το οποίο πια βασίζεται πολύ περισσότερο στη χρήση της υψηλής τεχνολογίας για την επιτυχή αποπεράτωση στρατιωτικών αποστολών με το όσο το δυνατόν χαμηλότερο κόστος σε ανθρώπινες απώλειες.

Σε μια δημοκρατική χώρα όπως οι ΗΠΑ, το πολιτικό κόστος από την απώλεια ανθρώπινων ζώων είναι ιδιαίτερα υψηλό και δύναται να επηρεάσει καταλυτικά τις πολιτικές επιλογές των αμερικανών ψηφοφόρων. Ο πρόσφατος πόλεμος του Ιράκ που μάλλον φαίνεται ότι έχει εμπλέξει τις ΗΠΑ σε μια ιδιαίτερα περίπλοκη και αιματηρή παρουσία στη Μέση Ανατολή, είχε ως αποτέλεσμα να τρωθεί ιδιαίτερα το γόητρο του νυν προέδρου των ΗΠΑ George Bush. Το σύνδρομο του πολέμου στο Βιετνάμ δεν πρόκειται ποτέ να ξεπεραστεί και οι αμερικανοί πολίτες-ψηφοφόροι θα αντιδρούν πάντοτε σε πολιτικές επιλογές της κυβέρνησης και του Κογκρέσου που ενέχουν τον κίνδυνο υψηλών στρατιωτικών απωλειών σε έμψυχο δυναμικό.

Υπό αυτό το πρίσμα οι αμερικάνοι σχεδιαστές της εξωτερικής πολιτικής θεώρησαν ότι η μεγαλύτερη ενασχόληση της ίδιας της Ευρώπης με θέματα που αφορούν αυτήν καθ’αυτή την ευρωπαϊκή Ήπειρο, θα μπορούσε να συμβάλλει στη μείωση τόσο των δημοσιονομικών δαπανών άμυνας των ΗΠΑ μέσω του NATO, όσο και του πολιτικού κόστους που θα προκαλούσε η απώλεια ζώων αμερικανών στρατιωτών από επιχειρήσεις των αμερικανικών Ενόπλων Δυνάμεων σε ευρωπαϊκό έδαφος ή σε έδαφος εκτός της ΕΕ με σκοπό την προστασία αυτής. Στα πλαίσια αυτής της πολιτικής, στόχος των ΗΠΑ είναι να συμβάλλουν οι ίδιες στη διαμόρφωση του ευρωστρατού παρέχοντας στρατιωτική τεχνογνωσία και τις υποδομές του NATO στην Ευρώπη -ύστερα και από αντίστοιχο αίτημα των ευρωπαίων- στη διάθεση των ευρωπαίων με αντάλλαγμα όμως την **ενσωμάτωση του ευρωστρατού στους κόλπους του NATO**, κάτι που θα περιόριζε και την αυτονομία του.

Κατά μια έννοια οι ΗΠΑ προσφέρουν στους ευρωπαίους βοήθεια για τη δημιουργία ισχυρού ευρωπαϊκού στρατού, αναγνωρίζοντας ότι στο νέο γεωπολιτικό περιβάλλον ασφάλειας και των νέων απειλών που εξυφαίνονται (ασύμμετρες απειλές, βιοχημικός πόλεμος, όπλα μαζικής καταστροφής, τρομοκρατικές οργανώσεις) οι Ευρωπαίοι υστερούν σε στρατιωτικές ικανότητες αποτροπής. Ωστόσο, ως αντίτιμο για την “αδελφική προσφορά τεχνογνωσίας” προς την Ευρώπη οι Αμερικάνοι ζητούν ως αντάλλαγμα την ματαίωση των φιλοδοξιών για ανεξάρτητο ευρωπαϊκό στρατό και ΚΕΠΠΑ. Κατά αυτό τον τρόπο φαίνεται ότι εξυπηρετούνται διπλά: Αφενός μεν γιατί οι ευρωπαίοι αναλαμβάνουν το κόστος της ευθύνης για τη διατήρηση της ασφάλειας

στην Ήπειρο τους, απαλλάσσοντας σε σημαντικό βαθμό τους βορειοαμερικανούς συμμάχους τους από αυτή την υποχρέωση και αφετέρου γιατί μέσω του ΝΑΤΟ η υπερδύναμη θα μπορεί να ελέγξει τις εξελίξεις που αφορούν την πρόοδο και την πορεία του κοινού ευρωπαϊκού στρατού, προσαρμόζοντας τις στο δικό της άρμα και αποτρέποντας φυγόκεντρες τάσεις, όπως αυτές που οι γάλλοι πολιτικοί ιθύνοντες ποτέ δεν έκρυβαν, όταν εξέφραζαν την πρόθεσή τους για πλήρως ανεξάρτητο ευρωστρατό.

Η επιδίωξη αυτή των ΗΠΑ είναι απολύτως ξεκάθαρη και συνάγεται και από την άποψη του ιδίου του τωρινού Γενικού Γραμματέα του ΝΑΤΟ, Λόρδου Ρόμπερτσον (Robertson) ότι *“ Η ΚΕΠΠΑ δεν δημιουργείται με σκοπό η Ευρώπη να δρά από μόνη της αλλά να δρά πιο αποτελεσματικά”* και ότι *“Η περισσότερη Ευρώπη δεν οδηγεί σε λιγότερο ΝΑΤΟ. Απεναντίας, μια ισχυρότερη Ευρώπη οδηγεί σε μια ισχυρότερη συμμαχία”* Στο ίδιο μήκος κύματος βρίσκονται και δηλώσεις του Υπουργού Εθνικής Άμυνας των ΗΠΑ επί κυβερνήσεως Μπίλ Κλίντον (Bill Clinton) , William S. Cohen ο οποίος στον αποχαιρετιστήριο λόγο του ως Υπουργός Άμυνας στην έδρα του ΝΑΤΟ στις Βρυξέλες, στις 5 Δεκεμβρίου του 2000 ωφέφερε χαρακτηριστικά:

“Θα είναι τελείως αναποτελεσματικό, καταστροφικό και αντιφατικό των βασικών αρχών της συνεργασίας μεταξύ του ΝΑΤΟ και της ΕΕ που προσπαθούμε να επιτύχουμε αν το ΝΑΤΟ και η ΕΕ προχωρήσουν χωριστά, ο ένας φορέας από τον άλλο, βασιζόμενοι ο καθένας σε μια αυτόνομη πορεία διαμόρφωσης αμυντικών δυνάμεων. Αν αποκτήσουμε αυτό για το οποίο είμαι υπέρμαχος, όπως και όλα τα άλλα μέλη, μια δέσμευση για αφοσίωση μεταξύ ΕΕ-ΝΑΤΟ, τότε θα έχουμε πολύ μεγαλύτερη ικανότητα να αντιμετωπίσουμε τις απειλές ”. Και συνεχίζει λέγοντας: *“Ένα ισχυρό ΝΑΤΟ σημαίνει μια ισχυρή και ευημερούσα Ευρώπη, σημαίνει μια ισχυρή και ευημερούσα Βόρεια Αμερική.”*

Στο ίδιο μήκος κύματος διαμορφώθηκε και η άποψη του StrobeTalbot, αναπληρωτή Υπουργού των Εξωτερικών της αμερικανικής κυβέρνησης εκείνη την περίοδο: *“Δεν είμαστε ενάντια σε αυτό.(στην προοπτική ανάπτυξης κοινού ευρωπαϊκού στρατού) Δεν αμφιταλαντευόμαστε από αυτή την προοπτική. Δεν είμαστε ανήσυχοι. Θέλουμε να δούμε μια Ευρώπη που μπορεί να ενεργήσει αποτελεσματικά μέσω της συμμαχίας (ΝΑΤΟ), ή από μόνη της αν η συμμαχία δε συμμετέχει.”*

3.3) ΣΧΕΣΕΙΣ ΔΕΕ – NATO

Με βάση τα παραπάνω, οι ευρωπαίοι υπουργοί Εθνικής Άμυνας του NATO συμφώνησαν το 1996 στο Βερολίνο να εισαχθεί για πρώτη φορά η ιδέα της **Ευρωπαϊκής Αμυντικής ταυτότητας (European Security and Defense Identity)** και η δημιουργία **Μεικτών Συνδυασμένων Μονάδων Κρούσης (Joint Task Forces)**. Κατά αυτή τη συμφωνία η ΔΕΕ μπορεί να χρησιμοποιήσει αν χρειαστεί τις στρατιωτικές υποδομές του NATO με σκοπό να αυξήσει την αποτελεσματικότητα της τόσο για αποστολές Petersberg, όσο και για οποιαδήποτε άλλη επιχείρηση της θεωρηθεί αναγκαία με την οποία συμφωνούν και οι ΗΠΑ. Ωστόσο, δεν είναι ξεκάθαρο αν το NATO πρόκειται να χορηγήσει στρατιωτικές εγκαταστάσεις ή και να παραχωρήσει στρατιωτικές δυνάμεις στη διαχειριστική ικανότητα της ΔΕΕ αν και εφόσον οι ΗΠΑ εναντιώνονται στην προοπτική ανάληψης δράσης από την πλευρά της ΕΕ μέσω της ΔΕΕ για την αντιμετώπιση κάποιου διεθνούς ζητήματος.

Οι ΗΠΑ βλέπουν την ΚΕΠΠΑ ως μέσο για την εμπλοκή των ευρωπαίων σε επιχειρήσεις στις οποίες οι ίδιοι δε θα συμμετέχουν αλλά και δε θα είναι αντίθετοι. Επίσης, το γεγονός ότι χώρες εκτός της ΕΕ που αποτελούν όμως μέλη του NATO, όπως η Τουρκία, θα μπορούν με τη χρήση του veto να αναστέλλουν οποιαδήποτε δραστηριότητα της ΔΕΕ χρησιμοποιώντας το δικαίωμα αυτό που τους παρέχεται από τη συνθήκη του NATO, αποδεικνύει τη σχέση εξάρτησης της ΔΕΕ από το NATO και το μη σαφές επιχειρησιακό καθεστώς μέσω του οποίου μπορεί να δρα η ΔΕΕ σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο εφόσον επιζητήσει τη συνδρομή του NATO.

Ιδιαίτερα μάλιστα για την περίπτωση της Τουρκίας τα πράγματα είναι αρκετά περίπλοκα. Ο τέως υφυπουργός άμυνας της Ελλάδος κ. Λουκάς Αποστολίδης είχε δηλώσει σε συνέντευξη του ήδη από το Σεπτέμβριο του 2002 ότι η Τουρκία επιδιώκει να εγείρει προβλήματα στη σχέση της με την ΕΕ από τη στιγμή που επιδιώκει να έχει σημαντικό ρόλο στην **Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης** αν και η ίδια δεν αποτελεί ενεργό μέλος της ΕΕ, στην ουσία *“θέλει και αυτή να έχει ουσιαστική άποψη στα θέματα που αφορούν τον ευρωστρατό”*. Όπως τονίζει ο τέως υφυπουργός, *“το μόνο που είναι θεμιτό και εύλογο ώστε η Τουρκία να έχει λόγο στις αποφάσεις νοείται μόνο σε περιπτώσεις που ο ευρωστρατός θα προσφεύγει σε υποδομές του NATO ”* (ΕΞΠΡΕΣ DEFENDORY, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2002) . Ομάδες εργασίας επεξεργάστηκαν συνεχώς μέχρι τον Ιούλιο του 2000 προτάσεις για να καθοριστούν οι νέες δομές συνεργασίας NATO-ΔΕΕ και να διασαφηνιστεί το καθεστώς χρήσης των στρατιωτικοτεχνικών υποδομών του NATO.

Ήδη κατά τη Διάσκεψη του Απριλίου του 1999 στην Ουάσιγκτον για τον εορτασμό της συμπλήρωσης των 50 ετών επιχειρησιακής ζωής του NATO, αποφασίστηκε η βοήθεια των ΗΠΑ προς τους ευρωπαίους συμμάχους τους για τη δημιουργία της **Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης** που συμφωνήθηκε λίγο αργότερα στο Ελσίνκι το 1999, όπως θα δούμε παρακάτω διεξοδικότερα. Μια άλλη πτυχή της επιχειρησιακής ικανότητας της ΔΕΕ είναι και το γεγονός ότι, η ΔΕΕ δε διαθέτει δικές της στρατιωτικές δυνάμεις, αλλά στην πραγματικότητα αυτές τις παραχωρούνται από συνασπισμούς στρατιωτικών δυνάμεων χωρών-μελών της Ε.Ε. που καλούνται **Δυνάμεις διαθέσιμες στην ΔΕΕ (FAWEU-Forces Answerable to WEU)**. Όλες αυτές οι δυνάμεις είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν μόνο ύστερα από απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, αν και κάθε κυβέρνηση διατηρεί το δικαίωμα να αποφασίζει για το αν θα συμμετάσχει ή θα απόσχει από κάποια στρατιωτική επιχείρηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΩΝ				
	EUROCORPS	EUROFOR	EUROMARFOR	SIAF
ΧΩΡΕΣ-ΜΕΛΗ	ΒΕΛΓΙΟ ΓΑΛΛΙΑ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΙΣΠΑΝΙΑ ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΓΟ	ΓΑΛΛΙΑ ΙΣΠΑΝΙΑ ΙΤΑΛΙΑ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	ΓΑΛΛΙΑ ΙΣΠΑΝΙΑ ΙΤΑΛΙΑ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ ΙΤΑΛΙΑ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ	Νοέμβριος 1993	Νοέμβριος 1996	Νοέμβριος 1996	Οκτώβριος 1997
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ	Νοέμβριος 1995	Ιούνιος 1998	Απρίλιος 1998	Νοέμβριος 1998
ΕΔΡΑ	ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ	ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ	ΜΕΤΑΛΛΑΣΟΜΕΝΗ	ΡΟΤΑ ΚΑΙ ΠΡΙΝΤΙΖΙ (ΕΝΑΛΛΑΞ)
ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ	Μηχανοκίνητο Σώμα Στρατού	Ελαφρά Ταξιαρχία	Αεροπλανοφόρο Πλοία Αποβατική Δύναμη	Ναυτικές και Αμφίβιες Δυνάμεις

Πίνακας 1, Πηγή: Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΥΓΗ ΤΟΥ 21^{ου} ΑΙΩΝΑ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΤΕΥΧΟΣ 07

Ο λόγος που προβήκαμε στην παρουσίαση όλων αυτών των στρατιωτικών ευρωπαϊκών συνασπισμών είναι για να εκφράσουμε τον προβληματισμό του κατά πόσο μπορούν όλες αυτές οι δυνάμεις να καταστούν ικανές προς δράση όταν, όπως οι ίδιες οι συμφωνίες δημιουργίας τους μαρτυρούν, παρέχουν τη δυνατότητα σε κάποιες χώρες να απόσχουν από τα στρατιωτικά σκέλη αυτών αν και εφόσον είναι πολιτικά αντίθετες με τη χρήση βίας.

E

EUROCORPS

Εικόνα 1, Το έμβλημα του EUROCORPS

Κι αυτό, γιατί επειδή πρόκειται για πολυεθνικές δυνάμεις, η απουσία ενός ή και περισσότερων χωρών από τη στρατιωτική δράση είναι δυνατόν να καταστήσει τις «εναπομείναντες» δυνάμεις μη λειτουργικές προς σοβαρή επιχειρησιακή χρήση

κάνοντας ουσιαστικά τη συνδρομή τους προς την ΔΕΕ, άχρηστη. Η χρήση των πολυεθνικών αυτών δυνάμεων θα μπορούσε να καταστεί αποτελεσματική μόνο αν οι κυβερνήσεις των χωρών των οποίων στρατιωτικές δυνάμεις συμμετέχουν σε αυτές τις δραστηριότητες συμφωνούν μεταξύ τους πάνω στη βάση μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής. Όπως όμως κατέδειξε και η πρόσφατη ιστορία του νέου πολέμου στον Περσικό Κόλπο, οι χώρες μέλη της Ε.Ε. δε συμφωνούν μεταξύ τους πάντοτε ως προς την εξωτερική πολιτική που πρέπει να ακολουθήσουν. Επί παραδείγματι, αν η Ε.Ε. αποφάσιζε να συμμετάσχει μέσω της ΔΕΕ ενεργά στον πόλεμο του Ιράκ στο πλευρό των ΗΠΑ χρησιμοποιώντας τη δύναμη EUROCORPS, η όλη διαδικασία θα μπορούσε να καταλήξει σε παρωδία αν και εφόσον μια από τις συμμετέχουσες στο EUROCORPS χώρες αρνούνταν λόγω διαφωνίας στην εξωτερική πολιτική, να συμμετάσχει στη στρατιωτική ενέργεια. Αν λογουχάριν, από το EUROCORPS απουσίαζε η Γαλλία, η στρατιωτική ικανότητα του συνασπισμού θα καθίστατο από ημιτελής έως μηδαμινή.

Λαμβανομένων υπ' όψιν των παραπάνω, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι τρεις είναι οι ουσιαστικοί λόγοι που καθιστούν την μέχρι τώρα δράση της ΔΕΕ αναποτελεσματική:

- Η ασυνέπεια των χωρών της ΕΕ ως προς τη χάραξη κοινής εξωτερικής πολιτικής.
- Οι ελλείψεις που παρουσιάζει η ΔΕΕ σε σχέση με το ΝΑΤΟ σε πολεμικά μέσα.
- Ο αρνητικός ρόλος που μπορούν δυνητικά να διαδραματίσουν χώρες-μέλη του ΝΑΤΟ που συμμετέχουν και στην ΔΕΕ με σαφή όμως, και φανερό προσήλωσή στην εφαρμογή της πολιτικής του ΝΑΤΟ-ΗΠΑ (όπως Τσεχία, Πολωνία Τουρκία, Μ.Βρετανία και άλλοι). Λόγουχάριν, μπορούν να παρακωλύσουν τις δραστηριότητες της ΔΕΕ αν και εφόσον η ΔΕΕ αποφασίσει ότι κρίνεται αναγκαία η χρήση υποδομών του ΝΑΤΟ για τη διεξαγωγή μιας επιχείρησης με την οποία το ΝΑΤΟ ή και αυτές οι χώρες μεμονωμένα διαφωνούν κάνοντας χρήση του veto, θεσμού που υπάρχει για το ΝΑΤΟ.

Πάντως, μέχρι σήμερα το EUROCORPS έχει υπηρετήσει στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και στο Κόσοβο το 2002 με τη συμμετοχή και άλλων δυνάμεων από την Ελλάδα, την Τουρκία, την Ιταλία, την Πολωνία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Αυστρία και τη Φινλανδία. Το 2003 το EUROCORPS συμμετείχε στα Σκόπια στην επιχείρηση Concordia που ως σκοπό είχε να εφαρμόσει και να διασφαλίσει τη συμφωνία της Οχρίδας για κατάπαυση του πυρός μεταξύ των σκοπιανών και των αλβανοφώνων. Στις 16 Δεκεμβρίου του 2003 ο Javier Solana, Υπάτος Εκπρόσωπος της ΚΕΠΠΑ αναθέρθηκε στην απόλυτη επιτυχία που είχε η συγκεκριμένη επιχείρηση, παραδεχόμενος ωστόσο, ότι έγινε χρήση των υποδομών του ΝΑΤΟ.

3.4) Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ

Το επόμενο βήμα προόδου ως προς την ΚΕΠΠΑ ήταν η υπογραφή μεταξύ των χωρών της ΕΕ της συνθήκης του Άμστερνταμ (Ιουνιος 1997) που τροποποίησε εν μέρει τις διατάξεις της συνθήκης του Μάαστριχτ. Οι στόχοι της νέας συνθήκης ακολουθούν τη δυναμική που αναπτύχθηκε στο Μάαστριχτ. Επιπρόσθετα, η συνθήκη του Άμστερνταμ προχώρησε σε θεσμικό πλαίσιο στα ακόλουθα βήματα:

- Σύσταση του **Υπάτου Εκπροσώπου ΚΕΠΠΑ**. Τη θέση αυτή αναλαμβάνει ο γενικός γραμματέας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου με αρμοδιότητες, τη σύσταση μονάδας πολιτικού προγραμματισμού και επείγουσας δράσης.
- Εισαγωγή του θεσμού της “*εποικοδομητικής αποχής*” με σκοπό τη διευκόλυνση της διαδικασίας λήψης των αποφάσεων ΚΕΠΠΑ. Ο θεσμός αυτός θα επιτρέπει σε ορισμένα κράτη-μέλη που δεν επιθυμούν να συμμετάσχουν στην εφαρμογή μιας πολιτικής απόφασης για την εξωτερική πολιτική, να μην το πράττουν χωρίς όμως να μπορούν να παρακωλύουν όλη τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η απόφαση για την ανάληψη δράσης θα λαμβάνεται με ειδική πλειοψηφία. Το αντιτιθέμενο κράτος-μέλος δε είναι υποχρεωμένο να εφαρμόσει την απόφαση, αλλά αποδέχεται ότι αυτή δεσμεύει την Ένωση.

Ο Υπάτος εκπρόσωπος ΚΕΠΠΑ ή “*κύριος ΚΕΠΠΑ*” όπως έχει ονομαστεί, εκφράζει την ΚΕΠΠΑ προς τα έξω ώστε να απαντηθεί και το ειρωνικό σχόλιο του πρώην Υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ Henry Kissinger ότι “*δεν γνωρίζει τον αριθμό τηλεφώνου της Ευρωπαϊκής Ένωσης*”. Πρώτος εκπρόσωπος της Ένωσης στο πόστο αυτό είναι ο πρώην Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ Javier Solana, ο οποίος ανέλαβε τη θητεία του στο νέο του ρόλο τον Οκτώβρη του 1999, αμέσως μετά τη λήξη της θητείας του στο ΝΑΤΟ. Μάλιστα, λίγο αργότερα διορίστηκε και Γενικός Γραμματέας της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης. Η ανάληψη των δυο αυτών πόστων από το ίδιο άτομο σκοπό έχει τον καλύτερο συντονισμό της πολιτικής και στρατιωτικής δομής της Ένωσης, ώστε να συμβάλλει στην ταχύτερη προώθηση της ΚΕΠΠΑ.

Με τη συνθήκη του Άμστερνταμ τα κράτη αποφάσισαν τη δημιουργία **Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Αμυνας (ΕΠΑΑ)** με σκοπό τη διαμόρφωση μιας κοινής αμυντικής πολιτικής η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει σε κοινή άμυνα, εφόσον το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το αποφασίσει. Ενδεικτικά είναι τα όσα αναφέρονται ως προς το ρόλο και το σκοπό της ανάπτυξης ΚΕΠΠΑ: “*Η διατήρηση της ειρήνης και η ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών καθώς και με τις αρχές της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι και τους στόχους του Χάρτη των Παρισίων συμπεριλαμβανομένων και των διατάξεων για τα εθνικά σύνορα*” (ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ 2003).

Τον Ιούνιο του 1999 στην Κολωνία, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι “*σκοπός είναι η ενίσχυση της ΚΕΠΠΑ μέσω της ανάπτυξης μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας. Τούτο απαιτεί ικανότητα αυτόνομης δράσης υποστηριζόμενης από αξιόπιστες στρατιωτικές μονάδες και κατάλληλα όργανα λήψης αποφάσεων*”. Με την ανάπτυξη αυτών των ικανοτήτων η ΕΕ θα έχει τη δυνατότητα να αναλάβει ειρηνευτικές αποστολές τύπου Petersberg, όπως αυτό αποφασίσθηκε στη σύνοδο κορυφής του Άμστερνταμ. Επίσης, ως προς τη σχέση ΕΕ/ΔΕΕ εκφράζεται και πάλι η επιθυμία ενσωμάτωσης της ΔΕΕ στην ΕΕ. (Στο άρθρο 17 της συνθήκης)

Η αρχή της ειδικής πλειοψηφίας και των αποστολών Petersberg είναι αποτελέσματα των προτάσεων που υιοθετήθηκαν στο Άμστερνταμ. Το Ευρωπαϊκό συμβούλιο αναγνωρίστηκε ως υπεύθυνο για τη λήψη και διαμόρφωση των αποφάσεων ΚΕΠΠΑ. Τέλος, στο Άμστερνταμ ενισχύθηκε σημαντικά ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ως προς την ανάδειξη του κοινού δημοκρατικού κοινωνικού και πολιτικού χαρακτήρα της ΕΕ. Ως προς την κοινή εξωτερική πολιτική, το Ευρωκοινοβούλιο επιφορτίστηκε με τον έλεγχο των δαπανών που γίνονται στην Ένωση για την ΚΕΠΠΑ

3.5) Η ΓΑΛΛΟΒΡΕΤΑΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ St MALO

Υπεγράφη μεταξύ της Γαλλίας και της Μ.Βρετανίας το Δεκέμβριο του 1998. Οι ηγέτες των δύο χωρών συμφώνησαν ότι στο νέο περιβάλλον ασφάλειας που έχει διαμορφωθεί, η δυνατότητα της Ευρώπης να αναπτύσσει αυτόνομη δράση καθίσταται απολύτως απαραίτητη. Οι δύο ηγέτες κάλεσαν τους άλλους ευρωπαίους εταίρους να συμβάλλουν και αυτοί στην προσπάθεια ώστε να ενδυναμωθεί η ΚΕΠΠΑ και επισήμαναν την ανάγκη ισχυροποίησης των Ενόπλων Δυνάμεων των χωρών μελών οι οποίες θα πρέπει να είναι σε θέση να αναπτύξουν μεταξύ τους δυνατότητες ώστε “να αντιδρούν ταχέως έναντι των νέων κινδύνων”

Με τη συμφωνία της 4^{ης} Δεκεμβρίου 1998 φάνηκε ότι η μακρόχρονη δυσπιστία μεταξύ Γαλλίας και Μ.Βρετανίας μπορούσε να τερματιστεί. Λίγες μέρες πριν τη συμφωνία ο Βρετανός Πρωθυπουργός Τόνι Μπλέρ είχε πει ότι “*Η διπλωματία δεν έχει νόημα αν δε βασίζεται σε στρατιωτική ισχύ*” ανοίγοντας έτσι το δρόμο για την πραγμάτωση σημαντικών βημάτων ως προς τη δημιουργία ΚΕΠΠΑ συμπεριλαμβανομένης και της κοινής άμυνας. Έτσι, φάνηκε ότι η πρωτοβουλία αυτή της Γαλλίας θα αποτελούσε την απαρχή της δημιουργίας Ανεξάρτητης Κοινής Ευρωπαϊκής Αμυντικής Πολιτικής. Η ειρωνεία του πράγματος ήταν ότι οι δύο χώρες που εξαιτίας τους, όπως είδαμε ναυάγησε το 1954 το πρώτο εγχείρημα για τη δημιουργία Ευρωπαϊκής Αμυντικής Πολιτικής (ΕΑΚ), συμφωνούσαν αρκετές δεκαετίες μετά να προωθήσουν οι ίδιες σχεδόν διαδικασίες που τότε αρνήθηκαν, για την κοινή άμυνα και ΚΕΠΠΑ.

Η προοπτική αυτόνομης ευρωπαϊκής άμυνας προκάλεσε δυσφορία στην Ουάσιγκτον. Ο τότε Υπουργός Εθνικής Άμυνας των ΗΠΑ, William Cohen δήλωσε ότι “*Θα αποτελέσει απειλή για το NATO αν η ευρωδύναμη γίνει τελείως ανεξάρτητη*”. Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκε και η δήλωση της τότε Υπουργού των Εξωτερικών των ΗΠΑ Madeleine Albright ότι δε θα ήταν αντίθετη αρκεί η νέα ευρωδύναμη να ενσωματωθεί στο NATO, διατυπώνοντας ξανά την πάγια θέση των ΗΠΑ. Ο σημερινός πρόεδρος των ΗΠΑ George Bush από τις πρώτες κιόλας ημέρες της διακυβέρνησης του έσπευσε να δηλώσει ότι “*η ευρωάμυνα θα μπορούσε να οδηγήσει σε διαζύγιο μεταξύ ΗΠΑ-ΕΕ*”, κάτι που επανέλαβε και ο σημερινός Υπουργός Άμυνας των ΗΠΑ Donald Rumsfeld.

Πολλοί διεθνείς παρατηρητές θεωρούν αυτή τη θεαματική στροφή της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής πρωτόγνωρη. Για τα κίνητρα της υποστηρίζονται διάφορες απόψεις μεταξύ άλλων και ότι ο Τόνι Μπλέρ ωθείται καθαρά από πολιτικές σκοπιμότητες που στοχεύουν στο να καταστεί η χώρα του ηγέτης και προαγωγός των ευρωπαϊκών εξελίξεων αλλά και για τη βελτίωση του ευρωπαϊκού πολιτικού προφίλ του. Ακούστηκε, επίσης και η εκδοχή ότι δεν αποκλείεται να θέλησε να προσχωρήσει στην ευρωπαϊκή πολιτικοστρατιωτική ολοκλήρωση για να την περιορίσει και να την προσαρμόσει στις επιθυμίες της Ουάσιγκτον. Βέβαια, αυτά αποτελούν εικασίες όχι όμως αυθαίρετες αν αναλογισθούμε και την πρόσφατη στάση της Βρετανίας (κυβέρνησης και αντιπολίτευσης) στον πρόσφατο πόλεμο του Ιράκ (2003). Δεν είναι λίγοι αυτοί που υιοθετούν την άποψη του μακαρίτη στρατηγού De Gaulle που όπως αναλύσαμε, θεωρούσε την Μ.Βρετανία ως τον “*Δούρειο Ίππο*” των ΗΠΑ στην Ευρώπη.

3.6) Η ΚΡΙΣΙΜΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥ ΕΛΣΙΝΚΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ.

Κατά το **Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας** τον Ιούνιο του 1999, οι ηγέτες της ΕΕ συμφώνησαν ότι *“η Ένωση πρέπει να έχει την ικανότητα αυτόνομης δράσης, στηριζόμενη σε αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις, τα μέσα για τη λήψη απόφασης χρησιμοποίησής τους και την απαιτούμενη προς τούτο ετοιμότητα ώστε να αντιδρά στις διεθνείς κρίσεις με την επιφύλαξη των δράσεων του ΝΑΤΟ”*.

Κατά το **Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι** το Δεκέμβριο του 1999, τέθηκαν οι εξής στόχοι:

1) συνεργαζόμενα οικειοθελώς σε επιχειρήσεις υπό τη διοίκηση της ΕΕ, τα κράτη μέλη, πρέπει να είναι σε θέση έως το 2003 να αναπτύσσουν εντός 60 ημερών και να διατηρούν επί τουλάχιστον ένα έτος στρατιωτικές δυνάμεις μέχρι και 50.000-60.000 ατόμων, ικανές να ασκούν το πλήρες φάσμα των καθηκόντων που περιλαμβάνονται στο άρθρο 17 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ).

2) θα συσταθούν στα πλαίσια του Συμβουλίου νέα πολιτικά και στρατιωτικά όργανα και δομές, που θα επιτρέπουν στην ένωση να διασφαλίζει την απαιτούμενη πολιτική καθοδήγηση και στρατηγική χάραξη των επιχειρήσεων αυτών, τηρουμένου του ενιαίου θεσμικού πλαισίου.

Στη Νίκαια και στο Γκέτεμποργκ το 2000, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δεσμεύθηκε να αυξήσει ταχέως την ετοιμότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να λάβει σχετική απόφαση το αργότερο κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν. Το έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 21ης Σεπτεμβρίου επιβεβαίωσε το στόχο αυτό: *“Η Ένωση θα επιτύχει τη μεγίστη αποτελεσματικότητα αναπτύσσοντας την ΚΕΠΠΑ και καθιστώντας ενεργή, το ταχύτερο δυνατόν, την ΕΠΑΑ”*.

Χάρη στη συνέχιση της ανάπτυξης της ΕΠΑΑ, στην ενίσχυση των δυνατοτήτων της, στρατιωτικών και μη στρατιωτικών, και στη δημιουργία των καταλλήλων δομών, η Ένωση είναι πλέον σε θέση να αναλαμβάνει επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων. Η ανάπτυξη των μέσων και δυνατοτήτων που θα διαθέτει η Ένωση θα της επιτρέψει να αναλαμβάνει προοδευτικά όλο και πιο περίπλοκες επιχειρήσεις. Οι αποφάσεις για την προσφυγή στη δυνατότητα αυτή θα λαμβάνονται σε συνάρτηση με τις περιστάσεις κάθε ιδιαίτερης κατάστασης, ενώ τα διαθέσιμα μέσα και δυνατότητες θα αποτελούν καθοριστικό παράγοντα.

Αυτή η ικανότητα ανάληψης δράσης απορρέει από την ουσιαστική πρόοδο που σημειώθηκε μετά από τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια της Κολωνίας και του Ελσίνκι. Τόσο στη Νίκαια το 2000, όσο και στο Ελσίνκι λίγο αργότερα αποφασίστηκε η δημιουργία **Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης**. Κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Νις της Γαλλίας (Nice) 7 Απριλίου 2000 προεξάρχοντος της Γαλλικής Προεδρίας, επικυρώθηκαν ξανά τα συμπεράσματα των προηγούμενων συμβουλίων για την υιοθέτηση μέτρων με σκοπό την πρόοδο στα θέματα ΚΕΠΠΑ και άμυνας.

Στις 20 Νοεμβρίου 2000, τα κράτη μέλη έλαβαν μέρος στη **Διάσκεψη για τη Διάθεση Στρατιωτικών Δυνατοτήτων**. Οι δεσμεύσεις των κρατών μελών συμπεριελήφθησαν στον Κατάλογο Δυνάμεων του Ελσίνκι (HFC). Η ανάλυση του καταλόγου επιβεβαιώνει ότι έως το 2003, η Ένωση θα είναι σε θέση να ασκεί το πλήρες φάσμα των καθηκόντων που προβλέπονται στο άρθρο 17 της ΣΕΕ, ότι ορισμένες δυνατότητες πρέπει να βελτιωθούν από ποσοτική και ποιοτική άποψη.

Το **Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας** το Δεκέμβριο του 2000, το οποίο ολοκλήρωσε και επιτυχώς αναδιαμόρφωσε ότι δεν είχε καθοριστεί πλήρως ή επαρκώς με τις συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ, ενέκρινε τη δημιουργία των εξής

νέων πολιτικών και στρατιωτικών οργάνων:

- α) Της μόνιμης Επιτροπής Πολιτικής και Ασφάλειας
- β) Της στρατιωτικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- γ) Το Στρατιωτικό Επιτελείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τον Απρίλιο του 2001 οι ηγέτες της Γαλλίας της Γερμανίας του Βελγίου και του Λουξεμβούργου συμφώνησαν για τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Ζώνης Άμυνας και Ασφάλειας. Μεταξύ των άλλων αυτή η πρωτοβουλία προέβλεπε την εγκατάσταση στις Βρυξέλλες ενός κοινού στρατηγείου για σχεδίαση και εκτέλεση επιχειρήσεων απαντώντας σε αυτούς που υποστηρίζουν ότι η Ευρώπη αδυνατεί να αναλάβει την παραμικρή επιχείρηση εκτός των κόλπων της Ατλαντικής Συμμαχίας. Η διακήρυξη της πρωτοβουλίας των τεσσάρων ήταν απολύτως σαφής. Αφενός μεν απευθύνονταν σε όλα τα κράτη μέλη και αφετέρου δήλωνε πως δεν απέβλεπε στην κατάργηση του ΝΑΤΟ.

Η αντίδραση του Λονδίνου στην “*Πρωτοβουλία των Τεσσάρων*” υπήρξε αμέσως αρνητική. Όμως, η μετωπική σύγκρουση μεταξύ του γαλλογερμανικού άξονα αφενός, και της Βρετανίας αφετέρου, αποφεύχθηκε τελικά με μια συμβιβαστική λύση που επιτεύχθηκε στην άτυπη σύνοδο των υπουργών Άμυνας της Ε.Ε στις αρχές Οκτωβρίου στη Ρώμη βάσει της οποίας εγκαταλείπεται προς το παρόν τουλάχιστον, η ιδέα δημιουργίας ενός χωριστού στρατηγείου, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο θα συμμετάσχει σε μια ομάδα εργασίας που θα ετοιμάσει σχέδιο ανάπτυξης της ευρωάμυνας, ιδιαίτερα σε ότι αφορά την επιχειρησιακή δραστηριότητα του ευρωστρατού.

Λίγες μέρες πριν, στην τριμερή συνάντηση του στο Βερολίνο με τον Πρόεδρο Σιράκ και τον Καγκελάριο Σρέντερ, ο Άγγλος Πρωθυπουργός, σε μία θεαματική στροφή της βρετανικής πολιτικής είχε αποδεχθεί την διαρθρωμένη συνεργασία στον τομέα της άμυνας, τη δυνατότητα, δηλαδή, ότι όποιες χώρες μέλη της Ε.Ε το επιθυμούν μπορεί να προχωρήσουν σε αμυντικές πρωτοβουλίες χωρίς την έγκριση των χωρών που δεν συμμετέχουν σε αυτές. Στη Σύνοδο Κορυφής της ΕΕ στις 17 Οκτωβρίου, η Μ.Βρετανία δήλωσε ότι θα προσχωρήσει στην πρωτοβουλία των τεσσάρων, προκαλώντας δριμύτατες αντιδράσεις από την πλευρά των ΗΠΑ. ο Άγγλος Πρωθυπουργός Τόνι Μπλαίρ έσπευσε να δηλώσει ότι η συμφωνία αυτή δε στρέφεται κατά του ΝΑΤΟ και στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκε και η δήλωση του Ζακ Σιράκ ότι “*κάθε σχέδιο ευρωπαϊκής στρατιωτικής ολοκλήρωσης πρέπει να είναι συνεκτικό με τις συμφωνίες που αφορούν το ΝΑΤΟ*”.

Κατά την Σύνοδο Κορυφής του Λάακεν το Δεκέμβριο του 2001, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατέληξε στο ιδιαίτερα σημαντικό συμπέρασμα ότι ΕΕ είναι επιτέλους ικανή να παρουσιάσει την ικανότητα διαχείρισης κρίσεων αποφασίστηκαν τα εξής: Ως προς την **εξωτερική δράση της ΕΕ** η πλειοψηφία των χωρών-μελών δέχθηκε την πρόταση να ασκούνται τα καθήκοντα του Γενικού Γραμματέα-Υπάτου Εκπροσώπου ΚΕΠΠΑ και του **Επιτρόπου** Εξωτερικών Σχέσεων από το ίδιο πρόσωπο. Επίσης, προτάθηκε η ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου στο πεδίο της ΚΕΠΠΑ καθώς και η σύσταση Ευρωπαϊκής Διπλωματικής Ακαδημίας, κοινές διπλωματικές αρχές σε ξένες χώρες και κοινή εκπροσώπηση σε εξειδικευμένους διεθνείς οργανισμούς. Ως προς τα **θέματα άμυνας** αποφασίστηκε ο εκσυγχρονισμός των αποστολών Petersberg και η δημιουργία ευρωπαϊκού οργανισμού εξοπλισμών.

Στη Σεβίλλη της Ισπανίας, κατά τη διάρκεια της Ισπανικής Προεδρίας πραγματοποιήθηκε Διάσκεψη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (21-22 Ιουνίου 2002). Η Ισπανική προεδρία εξέδωσε ένα *Μνημόνιο για την ΚΕΠΠΑ* και ένα αντίστοιχο μνημόνιο για την *Εφαρμογή του Προγράμματος για την Αποφυγή Βίαιων Συγκρούσεων*. Ας

αφήσουμε το δημοσιογράφο Αλέκο Χατζηκώστα να περιγράψει την όλη εξέλιξη: “ Ο λεγόμενος ΕΥΡΩΣΤΡΑΤΟΣ παίρνει πια σάρκα και οστά. Μάλιστα αναλαμβάνει αμέσως το έργο του. Σύμφωνα με τις αποφάσεις που πάρθηκαν η Ε.Ε. θα ηγηθεί της “αστυνομικής αποστολής” στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη από την 1/1/2003, ενώ “εξέφρασε τη βούληση” να διαδεχτεί το ΝΑΤΟ στην ΠΓΔΜ από τον Οκτώβριο. Οι λεπτομέρειες θα ρυθμιστούν από τον Σολάνα, Υπάτο Εκπρόσωπο (κ. ΚΕΠΠΑ) της Ε.Ε. Πρόθεση της Ε.Ε. είναι σύμφωνα με παλιότερη απόφαση της (Νίκαια 12/2000) να δημιουργηθεί ευρωπαϊκή δύναμη ταχείας επέμβασης που θα πρέπει “μέχρι το 2003 να αναπτύσσει σε λιγότερες από 60 μέρες και διατηρεί επί ένα τουλάχιστον έτος δυνάμεις μέχρι 60.000 ατόμων” και να επεμβαίνει όπου χρειάζεται “εντός” αλλά και “εκτός” της ΕΕ.”

Συναφής με τις παραπάνω δηλώσεις των πολιτικών ηγετών των ισχυρών χωρών της ΕΕ είναι και η δήλωση του Javier Solana, Υπάτου Εκπροσώπου ΚΕΠΠΑ της ΕΕ κατά τη συνέντευξη τύπου στις 26 Νοεμβρίου του 2003 στο Royal Institute of International Relations στις Βρυξέλλες, ότι “Οι σημερινές απειλές δεν ήταν ποτέ πιο επικίνδυνες σήμερα από την εποχή που η διεθνής κοινότητα ήταν διαιρεμένη. Για το λόγο αυτό, ο διατλαντικός δεσμός μεταξύ της ΕΕ των ΗΠΑ και του Καναδά είναι αναντικατάστατος ” .Και συνεχίζει λέγοντας ότι “ Το ΝΑΤΟ θα παραμείνει ο κύριος φορέας της ασφάλειας μας. Όχι ως ανταγωνιστής αλλά ως στρατηγικός σύνταίρος. Μπορούμε να δούμε πως αυτή η συνεργασία στο χώρο των Βαλκανίων μπορεί να παράγει αποτελέσματα σε όρους και ειρήνης και σταθερότητας ”.

Από τις προαναφερθείσες δηλώσεις των κύριων εκφραστών της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ όπως αυτές αναλύθηκαν παραπάνω διαφαίνεται ότι οι ευρωπαίοι ηγέτες αρχίζουν να προσανατολίζονται στην ιδέα της δημιουργίας ενός ισχυρού στρατιωτικού συνασπισμού ικανού να προστατεύει την ΕΕ από τα νέα είδη απειλών που εμφανίστηκαν στο προσκήνιο μετά το πέρας του Ψυχρού πολέμου ο οποίος όμως θα λειτουργεί σε συνεργασία και μέσα στα πλαίσια της Ατλαντικής Συμμαχίας (ΝΑΤΟ).

Το ζήτημα της πλήρους αυτονομίας ή μη της Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης αποτέλεσε πεδίο έντονων αντιπαραθέσεων μεταξύ του γαλλογερμανικού άξονα που υποστήριζαν την άποψη για έναν πλήρως ανεξάρτητο ευρωπαϊκό στρατό, και της σθεναρής αντίστασης που προέβαλε σε αυτή την προοπτική η βρετανική κυβέρνηση - με την υποστήριξη των περισσότερων από τις νέες χώρες που συμμετέχουν στην Ε.Ε-25, - η οποία υποστήριξε με κάθε τρόπο την άποψη ότι ο νέος ευρωπαϊκός στρατός πρέπει να ενσωματωθεί στα πλαίσια του ΝΑΤΟ.

Εξαιτίας αυτής της ουσιαδους διαφοράς συνεδρίασαν στις Βρυξέλλες οι Υπουργοί Εθνικής άμυνας των χωρών-μελών με σκοπό την εύρεση της «χρυσής τομής». Όπως ανέφερε και ο πρώην Έλληνας Υπουργός κ.Γιάννος Παπαντωνίου η Ελλάδα μετέσχε σε διαβουλεύσεις κατά τις οποίες κατά τις οποίες επήλθε συμβιβαστική λύση που προβλέπει ότι η ευρωπαϊκή αμυντική προσπάθεια πρέπει να προχωρήσει αυτόνομα, ενσωματωμένη, όμως, στα πλαίσια του ΝΑΤΟ.

Στην πραγματικότητα, δεν προέκυψε κάτι το καινούργιο από τη νέα συμφωνία σε σχέση με τις αποφάσεις των ευρωπαίων ηγετών του Οκτωβρίου του 2001. Η άποψη ότι η ΕΕ πρέπει από μόνη της να προχωρήσει στη δημιουργία αυτόνομου κοινού ευρωπαϊκού στρατού μη υποκείμενου στο ΝΑΤΟ και με πλήρη ελευθερία δράσης προσδιοριζόμενη από το συμβούλιο της Ευρώπης, φαίνεται ότι χάνει έδαφος.

Ο όρος “αυτόνομα αλλά μέσα στα πλαίσια της Νατοϊκής συμμαχίας” δείχνει εξαιρετικά αντιφατικός και ασαφής επιδεχόμενος διαφορετικών ερμηνειών ανάλογα με τις απώτερες στοχεύσεις των έκαστης χώρας-μέλους. Η γαλλοβρετανική διακήρυξη του St Malo η οποία δημιούργησε προσδοκίες για αυτόνομη στρατιωτική ευρωπαϊκή αμυντική ομπρέλα φαίνεται ότι τώρα επιδέχεται διαφορετικής ερμηνείας από ότι φαινομενικά εξέφραζε.

Εξάλλου δεν είναι κρυφό ότι πολλές αποφάσεις για φλέγοντα ζητήματα που αφορούν το μέλλον της ΕΕ διατυπώνονται με τρόπο τέτοιο ώστε να μπορούν να αποδίδονται με διαφορετικό νόημα όταν κάποιος ή όλοι οι ευρωπαίοι πολιτικοί ηγέτες επιδιώκουν να ακολουθήσουν παρελκυστική πολιτική. Τέλος, εντός του 2003 οι Υπουργοί Εθνικής άμυνας των χωρών-μελών Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Ελλάδας και Ηνωμένου Βασιλείου αποφάσισαν τη δημιουργία **Ευρωπαϊκού Κέντρου Επιχειρήσεων** το οποίο θα επιφορτισθεί με την οργάνωση της επιχειρησιακής δραστηριότητας της Δυνάμεως Ταχείας Αντίδρασης.

3.7) ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ 1991-2001

Η συνθήκη του Μάαστριχτ υπήρξε μια από τις πιο βαρυσήμαντες στην ιστορία της ΕΕ, τόσο γιατί έδωσε το έναυσμα για την οικονομική, θεσμική και πολιτική (ΚΕΠΠΑ) ολοκλήρωση της Ευρώπης (Τρεις Πυλώνες), όσο και γιατί αποτέλεσε την έναρξη ενός νέου κύκλου διαπραγματεύσεων και διαφωνιών. Οι ευρωπαίοι δεν αντιμετωπίζουν πάντοτε όλοι θετικά τα νέα δεδομένα στα οποία τους ζητούν να προσαρμοσθούν οι νέες συνθήκες.

Στη Γαλλία για παράδειγμα, η συνθήκη του Μάαστριχτ έγινε οριακά αποδεκτή από τον γαλλικό λαό (μόλις το 51% ψήφισε υπέρ) κάτι που καταδεικνύει ότι τα ευρωπαϊκά κράτη αντιμετωπίζουν ένα δίλημμα ολοκλήρωσης, όπου τα κύρια οφέλη από την ολοκλήρωση αντιπαραβάλλονται στα μειονεκτήματα που πρέπει να αποφευχθούν στη λογική της μεγιστοποίησης του οφέλους-ελαχιστοποίησης της ζημίας, όπως παρατηρεί ο κ. Αχιλλέας Μητσός (2000), διευθυντής στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και καθηγητής του London School of Economics. Παρά τις διακηρύξεις των κρατών-μελών στο Μάαστριχτ, τα κράτη επιμένουν να σκέφτονται “εθνικά” πρωτίστως και μετά βλέποντας τα γεγονότα μέσα από το ευρωπαϊκό πρίσμα.

Το αδιαμφισβήτητο γεγονός της στενής συσχέτισης των εξωτερικών σχέσεων και της οικονομικής και της νομισματικής πολιτικής φαίνεται κι από τις διαφωνίες και εντάσεις που δημιουργήθηκαν μεταξύ ορισμένων ευρωπαϊκών χωρών σε μείζονα θέματα πολιτικής. Λογουχάρη, εξαιτίας της αρνητικής στάσης και των εμποδίων που δημιουργούσε η Μ Βρετανία στο θέμα της πολιτικής ΚΕΠΠΑ, η Γερμανία δεν έκανε τίποτα για να βοηθήσει το Ηνωμένο Βασίλειο όταν η οικονομία του δέχθηκε κερδοσκοπική επίθεση το 1992 από διάφορους θεσμικούς επενδυτές όπως τον διαβόητο George Soros.

Η βρετανική κυβέρνηση ξόδεψε 16 δις δολάρια για να συγκρατήσει την νομισματική ισοτιμία της στερλίνας σταθερή. (ΠΑΝΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ) αντιμετωπίζοντας την αδιαφορία της γερμανικής κυβέρνησης η οποία επεδείκνυε έτσι με υπεροψία την νομισματική της δύναμη στους Βρετανούς. Την διολίσθηση αυτή της στερλίνας αλλά και άλλων ασταθών ευρωπαϊκών νομισμάτων, όπως της Ιταλικής λιρέτας πιθανόν να υποβοήθησε και το γεγονός της διατήρησης υψηλών προεξοφλητικών επιτοκίων από την πλευρά της Bundesbank. Άλλες χώρες της Ε.Ε. που διείδαν τον κίνδυνο νομισματικής αστάθειας για τα εθνικά τους νομίσματα ζήτησαν από τους γερμανούς να μειώσουν τα δικά τους επιτόκια, καθότι το μάρκο είχε ισχυροποιηθεί αρκετά από την επιτοκιακή πολιτική της Bundesbank που εκείνη την περίοδο διατηρούσε τα επιτόκια σε υψηλό επίπεδο, ενώ τα δικά τους νομίσματα ως λιγότερο ισχυρά υφίσταντο συνεχείς ισοτιμιακές μεταβολές.

Μάλιστα, λίγο αργότερα προέκυψε και σοβαρό διπλωματικό επεισόδιο μεταξύ της Μ. Βρετανίας και της Γερμανίας όταν ο Βρετανός υπουργός βιομηχανίας της Μ. Βρετανίας και επιστήθιος φίλος της πρωθυπουργού Μάργκαρετ Θάτσερ (Thatcher) σε συνέντευξη του στο περιοδικό Spectator παραλλήλισε τους στόχους της Γερμανίας για την Ενωμένη Ευρώπη με τους στόχους των ναζιστών του Τρίτου Ράιχ για επιβολή ηγεμονίας στην Ευρώπη. Μάλιστα, η αφίσα στο εξώφυλλο του Spectator που εμφάνιζε το Γερμανό πρωθυπουργό ως καρικατούρα του Χίτλερ, εξόργισε τη γερμανική πλευρά η οποία απαίτησε την παραίτηση του Βρετανού υπουργού Βιομηχανίας.

Ένα ακόμη ενδεικτικό παράδειγμα της ίδιας υφής αποτέλεσε και το θέμα της επιλογής του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Η εκλογή του Wim Duisenberg στο συγκεκριμένο αξίωμα αντί να τελεστεί μέσα σε πνεύμα χαράς και συναίνεσης, αποτέλεσε αιτία έντονων αντιπαραθέσεων μεταξύ των Γάλλων που

απαίτησαν την εκλογή του Γάλλου πρώην κεντρικού τραπεζίτη Jean Paul Trichet και των υπόλοιπων 14^{ων} χωρών -αν και ο βρετανός πρωθυπουργός σιωπηρά δεν ήταν αντίθετος με το γάλλο πρόεδρο Chirac στο θέμα της επιλογής προσώπου- που συμφωνούσαν με την επιλογή Duisenberg. Τελικά επικράτησε η Σολομώντειος λύση του μισομοιράσματος της θητείας μεταξύ των δυο υποψηφίων η οποία θα προέκυπτε από την “εθελούσια” παραίτηση του Ολλανδού Duisenberg ύστερα από τη συμπλήρωση του μισού της θητείας του (4 έτη) στον προεδρικό θώκο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), πράγμα που έγινε πρόσφατα (τέλος του 2003).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ ΚΕΠΠΑ

4.1) ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΣ: Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ.

Η προοπτική της διεύρυνσης της Ε.Ε προς ανατολάς αποτελεί αναμφίβολα μια σημαντικότερη εξέλιξη στην πορεία της Ενωμένης Ευρώπης. Στην πραγματικότητα, σημαίνει την επανένωση ανατολικής και δυτικής Ευρώπης η οποία διαχωρίστηκε τεχνητά με τη συμφωνία της Γιάλτας το Φεβρουάριο του 1945. Η νέα εξέλιξη σηματοδοτεί την απαρχή μιας διαδικασίας που η επιτυχία της είναι δυνατόν να επηρεάσει καταλυτικά το μέλλον των λαών της Γηραιάς Ηπείρου.

Κατά τη Σύνοδο Κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 12 και 13 Δεκεμβρίου του 2002 ολοκληρώθηκαν οι διαπραγματεύσεις ένταξης 10 νέων υποψήφιων χωρών στην ΕΕ. Οι χώρες αυτές είχαν αρκετά χρόνια πριν υποβάλει αίτηση ένταξης στην ΕΕ και έβλεπαν τώρα τις προσπάθειες και τους κόπους τους να δικαιώνονται. Άλλες χώρες με το ίδιο αίτημα όπως η Βουλγαρία και η Ρουμανία κρίθηκε ότι δεν εκπληρούσαν τα οικονομικά και θεσμικά κριτήρια, ενώ η Τουρκία πλην των παραπάνω κρίθηκε ότι δεν πληρεί και σειρά πολιτικών κριτηρίων που η Ένωση απαιτούσε για να εγκρίνει την ένταξη της με τη νέα πρόσφατη διεύρυνση.

Στις 9 Απριλίου του 2003 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε την ένταξη των 10 από τις 12 υποψήφιες χώρες και στις 16 Απριλίου υπεγράφη στην Αθήνα, που συγκέντρωσε όλα τα φώτα της δημοσιότητας, η βαρυσήμαντη συνθήκη προσχώρησης των 10 νέων μελών. Η επίσημη ένταξη των νέων χωρών-μελών πραγματοποιήθηκε από τη 1^η Μαΐου του 2004 μέσω πανηγυρικής εκδηλώσεως στο Δουβλίνο, στην πρωτεύουσα της προεδρευούσης χώρας της Ε.Ε για εκείνη την περίοδο. Η «νέα Ευρώπη» θα αριθμεί πια περί τα 453 εκατομμύρια πολιτών.

Και η νέα διεύρυνση με τη σειρά της αποτέλεσε πεδίο έντονων αντιπαραθέσεων κυρίως μεταξύ των ισχυρών χωρών της Ένωσης, δηλαδή της Γαλλίας, της Γερμανίας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Η Γαλλία εξέφρασε φόβους ότι η διεύρυνση προς ανατολάς θα ισοδυναμούσε με τη δημιουργία των προϋποθέσεων για μια νέα γερμανική ζώνη οικονομικής και πολιτικής επιρροής στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Η Γαλλία δεν έκρυβε τη προτίμηση της για σκληρούς πυρήνες και διευθυντήρια διακυβερνητικής συνεργασίας εντός των οποίων ήλπιζε να διατηρήσει υπό των έλεγχο της τις εξελίξεις¹

Η Γερμανία από την πλευρά της επιδίωξε τη διεύρυνση της ΕΕ προς ανατολάς οραματιζόμενη για τις χώρες αυτές μια ένταξη ομοσπονδιακού μοντέλου στα δικά της πρότυπα με σκοπό να διαδραματίσει ένα ηγετικό ρόλο στις πολιτικοοικονομικές εξελίξεις αυτών των χωρών. Για τη Γερμανία η διεύρυνση σήμαινε τη δημιουργία των προϋποθέσεων για πολιτική και κοινωνική σταθερότητα των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Η άποψη των γερμανών ιθυνόντων ήταν ότι αν τελικά για την τύχη της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης επικρατούσαν απόψεις όπως αυτή του Francua Mitterrand που ονειρεύονταν την ΕΕ ως ομοσπονδία με χαλαρή συνοσπονδιακή σχέση με την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, τότε η Γερμανία έπρεπε να ακολουθήσει εθνική πολιτική μεγάλης δύναμης με σκοπό τη σταθεροποίηση της περιοχής.

Η Γερμανία ήταν διατεθειμένη ακόμη και να επανεξετάσει το είδος και τον τρόπο της σχέσης της με την Ε.Ε ακολουθώντας εθνική πολιτική μεγάλης δύναμης

(Gilles Merritt 1991). Η Μ.Βρετανία με τη σειρά της επιδίωξε την ενίσχυση της διακυβερνητικής συνεργασίας μεταξύ των χωρών της ΕΕ και αυτών της ανατολικής Ευρώπης ως παράγοντα διάχυσης της οικονομικής και πολιτικής συνοχής, αποφεύγοντας όμως την προοπτική η συνεργασία αυτή να πάρει τη μορφή ενιαίου κρατικού μορφώματος στο μέλλον.

Αν ωστόσο δούμε αυτές τις επιλογές των ευρωπαϊκών χωρών υπό το πρίσμα της ανάλυσης μεγιστοποίησης του οφέλους-ελαχιστοποίησης της ζημίας, όπως την αναλύσαμε παραπάνω αναφερόμενοι στο άρθρο του κ.Αχιλλέα Μητσού (2000) τότε μπορούμε να δούμε γιατί η Γερμανία και η Ελλάδα τάχθηκαν αναφανδόν υπέρ της διεύρυνσης: Η Γερμανία είχε στόχο να ασκήσει στην περιοχή επιρροή πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας. Αυτό προσδοκούσε και η ελληνική κυβέρνηση, έτσι ώστε να αποτραπούν πιθανές εστίες πολιτικής αστάθειας και αναβίωσης εθνικιστικών κινημάτων που ενδεχομένως να περιέπλεκαν και την Ελλάδα σε ανεπιθύμητες περιπέτειες.

Επιπλέον, η ελληνική κυβέρνηση προσδοκούσε ότι η διεύρυνση θα άνοιγε και την πόρτα για μελλοντική είσοδο της Τουρκίας στην ΕΕ, συμβάλλοντας στον «αναγκαστικό» εκδημοκρατισμό της με την προσδοκία βελτίωσης του κλίματος στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Την άποψη αυτή φαίνεται ότι υιοθετεί και η νέα κυβέρνηση που προέκυψε στην Ελλάδα μετά τις εκλογές της 7^{ης} Μαρτίου του 2004. Στην περίπτωση της Ελλάδας, η σταθερότητα των ανατολικών χωρών και η πιθανή συνδιαλλαγή με την Τουρκία πιστεύεται και από την τωρινή ελληνική κυβέρνηση ότι θα αποφέρει για την Ελλάδα μεγαλύτερο όφελος σε σχέση με το κόστος του ανταγωνισμού που θα υποστεί η ελληνική οικονομία από τις ανατολικές χώρες και την Τουρκία καθώς και από την σημαντική περικοπή ή την ολική εξάλειψη των κοινοτικών κονδυλίων προς τη χώρα μας.

Πάνω στη λογική μεγιστοποίησης του οφέλους-ελαχιστοποίησης της ζημίας προφανώς αιτιολογείται και η εφ' όλης της ύλης γαλλογερμανική διαπραγματεύση για την αναζωογόνηση του γαλλογερμανικού άξονα με σκοπό την από κοινού προώθηση των θέσεων και των δυο χωρών στις διαδικασίες προ της διεύρυνσης που διενεργήθηκαν. Επομένως, η διεύρυνση είναι μια διαδικασία με πολλαπλά οφέλη τόσο για τις 15 χώρες-μέλη, όσο και για της νεοεισερχόμενες. Για τους 15 σημαίνει:

- Τη δημιουργία νέων ευκαιριών για κερδοφόρες επενδύσεις για τις επιχειρήσεις των χωρών τους από το άνοιγμα νέων αναπτυσσόμενων αγορών 110 περίπου εκατομμυρίων ανθρώπων.
- Την εισροή φθηνού εργατικού δυναμικού στις οικονομίες των 15.
- την εδραίωση της Ε.Ε. στις παγκόσμιες αγορές.
- τη δημιουργία ενός χώρου ασφάλειας και δημοκρατίας στα νώτα της Δυτικής Ευρώπης.

Για τα νέα κράτη μέλη σημαίνει τη δυνατότητα για πολιτική σταθερότητα και την προοπτική οικονομικής ανάπτυξης μέσω:

- Των αναγκαίων και υποχρεωτικών διορθωτικών μεταβολών στις οποίες θα πρέπει να προβούν αν θέλουν οι οικονομίες τους να καταστούν πιο ανταγωνιστικές.
- Της δυνατότητας για επιχειρηματική δραστηριότητα και εκτός της εγχώριας αγοράς.
- Της μείωσης της ανεργίας από τη μετακίνηση ανέργων προς τη Δυτική Ευρώπη.

- Των κοινοτικών κονδυλίων τα οποία θα υποβοηθήσουν την οικονομική ανάπτυξη μέσω της χρηματοδότησης υποδομών κλπ.
- της δυνατότητας για μεταφορά τεχνογνωσίας και απόκτησης τεχνικών δεξιοτήτων ως προς τον τρόπο παραγωγής
- Την έλευση Άμεσων Ξένων Επενδύσεων.

Σε σχέση με τα κόστη για τους 15 από τη διεύρυνση μπορούμε να αναφέρουμε:

- Την επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού της ΕΕ για τη χρηματοδότηση των νέων κοινοτικών πλαισίων στήριξης. Αυτό θα ισοδυναμεί με αύξηση του ποσοστού φορολογίας των ευρωπαϊών πολιτών για τη χρηματοδότηση αυτή με αποτέλεσμα τη μείωση -έστω και μικρή- της αγοραστικής δυνάμεως των ευρωπαϊών πολιτών.
- Τον έντονο ανταγωνισμό διαφόρων κλάδων παραγωγής έκαστης χώρας-μέλους από τις αντίστοιχες των 10 νέων χωρών. Επί παραδείγματι, εκφράζονται φόβοι ότι ο γεωργικός τομέας στην Ελλάδα ενδεχομένως να πληγεί από τον έντονο ανταγωνισμό που θα υποστούν τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα από την αντίστοιχη μεγάλη γεωργική αγορά της Πολωνίας.
- Τα πιθανά κοινωνικά προβλήματα που θα δημιουργηθούν από την αύξηση της προσφοράς εργασίας από την εισροή νέου φθηνού εργατικού δυναμικού από την ανατολική Ευρώπη, το οποίο πιθανόν να συμβάλλει στην αύξηση της ανεργίας των εγχώριων εργατών.

Τέλος, τα αρνητικά (ζημιά) για τα 10 νέα κράτη μέλη είναι σε γενικές γραμμές τα εξής:

- Ο έντονος ανταγωνισμός που θα αντιμετωπίσουν οι εγχώριοι κλάδοι παραγωγής από τα μεγάλα και ισχυρά πολυεθνικά συγκροτήματα των βιομηχανικών χωρών της Δύσης
- Το αβέβαιο μέλλον για εγχώριες επιχειρήσεις με παλιές δομές οργάνωσης οι οποίες μέχρι πρότινος, λόγω της δραστηριοποίησης τους σε χώρες με συγκεντρωτικό οικονομικό σχεδιασμό δεν είχαν ποτέ την ευκαιρία να παράγουν σε καθεστώς ελεύθερου ανταγωνισμού ώστε να βελτιώσουν τις δομές τους για να μπορέσουν να “αντέξουν” στα πλαίσια της νέας παγκοσμιοποιημένης οικονομίας της εποχής μας².
- Συναφής με την προηγούμενη αιτίαση: η πιθανή επιδείνωση των δεικτών ανεργίας από το κλείσιμο μη ανταγωνιστικών επιχειρήσεων ή ακόμη και ολόκληρων κλάδων παραγωγής που θα έχει μεγάλο κοινωνικό (και πολιτικό) κόστος για τις κυβερνήσεις των νέων χωρών.

Ωστόσο, οι περισσότεροι διακεκριμένοι οικονομικοί αναλυτές συμφωνούν ότι η είσοδος των νέων χωρών στην ΕΕ θα αποφέρει γι' αυτές περισσότερα οφέλη από τις πιθανές ζημιές. Επιπλέον, σχετική εργασία που πραγματοποιήθηκε με χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από τους Baldwin, Francois και Portes κατέληξε στο συμπέρασμα ότι από τη νέα διεύρυνση θα ωφεληθούν όλα τα κράτη της ζώνης των 15 πλην της Πορτογαλίας η οποία θα υποστεί μια μικρή οριακή ζημιά. Η ΕΕ ως σύνολο θα ωφεληθεί λίγο, ενώ οι νέες 10 χώρες θα ευνοηθούν πάρα πολύ, όπως επίσης και αρκετές συνορεύουσες χώρες με αυτές. Ωστόσο, δεδομένου του

κέρδους που θα έχουν όλες οι χώρες από τη διεύρυνση -έστω και οριακού για την Ε.Ε των 15 - η διεύρυνση θα μπορούσε κατά μια οικονομική έννοια να καταστεί αποτελεσματική κατά *Pareto*, αυξάνοντας σαφέστατα την ευημερία των πολιτών των νεοεισελθόντων χωρών, δίχως να μειωθεί η ευημερία των χωρών της Ε.Ε-15 ως σύνολο.

Η μελέτη των Baldwin, Francois και Portes καταλήγει σε δύο εναλλακτικά σενάρια. Το πρώτο το οποίο είναι και το πιο μετριοπαθές προβλέπει ότι η διεύρυνση θα αποφέρει αύξηση του πραγματικού εισοδήματος των χωρών Ε.Ε-15 κατά 11δισ ευρώ (0.2% του κοινοτικού ΑΕΠ), ενώ το ΑΕΠ των εντασσόμενων χωρών θα αυξηθεί κατά 1.5%, δηλαδή κατά 2.5δισ ευρώ. Το δεύτερο σενάριο το οποίο συνυπολογίζει τη θετική επίδραση που θα έχει για τις οικονομίες της Ανατολικής Ευρώπης η εισδοχή επενδύσεων από τη Δυτική Ευρώπη στις 10 νέες χώρες, προβλέπει αύξηση του εισοδήματος των χωρών αυτών κατά 30 δισ ευρώ – δηλαδή αύξηση στο 19% του ΑΕΠ των χωρών αυτών. (Καμμάς 2002).

Η έρευνα των Baldwin, Francois και Portes δε σταματά μόνο στην εκτίμηση της αύξησης του εισοδήματος των χωρών από τη διεύρυνση αλλά προχωρά και στην κατανομή των οφελών μεταξύ των κρατών-μελών της ζώνης των 15. Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται το ποσοστό αύξησης του ΑΕΠ που αναλογεί σε κάθε χώρα ξεχωριστά από τη αύξηση του κοινοτικού ΑΕΠ λόγω της διεύρυνσης:

ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΕΓΧΩΡΙΟΥ ΑΕΠ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΗΣ Ε.Ε.	
ΧΩΡΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	33.8
ΓΑΛΛΙΑ	19.3
Μ.ΒΡΕΤΑΝΙΑ	14.1
ΙΤΑΛΙΑ	8.5
ΙΣΠΑΝΙΑ	7.0
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	4.6
ΣΟΥΗΔΙΑ	3.9
ΒΕΛΓΙΟ/ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	2.6
ΑΥΣΤΡΙΑ	2.6
ΔΑΝΙΑ	1.9
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	1.4
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	0.4
ΕΛΛΑΔΑ	0.3
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	0.3

Πίνακας 1. Πηγή: Πηγή Eurostat 2001

Όπως παρατηρεί ο κ. Γιώργος Μαρκοπουλιώτης, διευθυντής του γραφείου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Αθήνα, “Η διεύρυνση θα ενισχύσει το βαθμό σταθερότητας και δημοκρατίας σε ένα χώρο που ενδιαφέρει άμεσα την Ελλάδα ενώ θα αυξήσει το βιοτικό επίπεδο των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Θα υπάρξει έπειτα από πολλά χρόνια μια ενιαία αγορά 450 εκατομμυρίων κατοίκων, η οποία πολύ σύντομα θα λειανθεί καθώς θα εκλείψουν οι διαφοροποιήσεις σε σχέση με το ΑΕΠ, την ανταγωνιστικότητα κλπ ”³. Στο ζήτημα της διεύρυνσης της ΕΕ αναφέρθηκε και ο κ. Λουκάς Παπαδήμος, πρώην διευθυντής της ελληνικής κεντρικής τράπεζας και πρώην αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) σε

ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ ΚΕΠΠΑ

συνέντευξή του επί τι ευκαιρία της συμπλήρωσης 75 ετών της Τράπεζας της Ελλάδος (έτος ίδρυσης 1928).

Ο κ. Παπαδήμος ανέφερε μεταξύ άλλων, ότι η επικείμενη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα αυξήσει την ετερογένεια της οικονομίας της καθώς μαίνεται η αντιπαράθεση για το κατά πόσο οι εντασσόμενες χώρες είναι, από οικονομική άποψη έτοιμες να ενταχθούν στην ΕΕ, αν ληφθεί υπόψη το συγκριτικά χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημά τους, η σχετικά πρόσφατη πλήρης μετάβασή τους ως οικονομίες της αγοράς και οι αδυναμίες που ενέχει η διοικητική τους λειτουργία. Ως προς το ζήτημα της υποχρεωτικής συμμετοχής των χωρών αυτών στην ΟΝΕ ο αντιπρόεδρος της ΕΚΤ τόνισε ότι επειδή οι περισσότερες χώρες απέχουν πολύ από αυτό που οι οικονομολόγοι ονομάζουν «πραγματική σύγκληση» ως προς το μέσο όρο της ΕΕ, είναι σίγουρο ότι η πορεία των χωρών αυτών προς τη συμμετοχή τους στο κοινό νόμισμα θα πρέπει να καθυστερήσει πολλά χρόνια υπενθυμίζοντας ότι “*όποιος βιάζεται σκοντάφτει*”.

ΡΥΘΜΟΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ 10 ΝΕΩΝ ΧΩΡΩΝ	1997	1998	1999	2000	2001	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ
ΚΥΠΡΟΣ	3.3	1998	1999	2000	2001	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ
ΠΟΛΩΝΙΑ	15	2.3	1.1	4.9	2.0	2.7
ΛΕΤΟΝΙΑ	8.1	11.8	7.2	10.1	5.3	9.9
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	8.8	4.3	2.1	2.6	2.5	3.9
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	18.5	5	0,7	0.9	1.3	3.3
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	-	14.2	10	10	9.1	12.4
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	6.1	-	-	-	8.6	-
ΕΣΘΟΝΙΑ	9.3	6.7	10.6	10.8	10.8	9
ΤΣΕΧΙΑ		8.8	3.1	3.9	5.6	6.1
ΜΑΛΤΑ	-				4.5	
		-	-	-	2.5	-

Πίνακας 2, Στοιχεία για τα έτη 1997-2001, Πηγή: Ένθετο Η ΕΥΡΩΠΗ +10 ,Εφημερίδα ΕΞΠΡΕΣ Ιουλίου 2003

ΧΩΡΑ	ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ	ΔΗΜΟΣΙΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ	ΑΝΕΡΓΙΑ
ΚΥΠΡΟΣ	3.0	-2.6	4.3
ΠΟΛΩΝΙΑ	1.3	-4.2	20.6
ΛΕΤΟΝΙΑ	2.5	-2.9	7.8
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	0.8	-1.9	16.5
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	5.0	-4.9	5.7
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	6.0	-1.5	6.3
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	8.8	-5.3	17.7
ΕΣΘΟΝΙΑ	3.5	-0.7	13.4
ΤΣΕΧΙΑ	1.5	-6.3	7.0
ΜΑΛΤΑ	2.9	-5.2	5.0

Πίνακας 6, Στοιχεία για το έτος 2003. Πηγή: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΜΑΙΟΣ 2003

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η άποψη αυτή βρίσκει σχεδόν όλα τα νέα κράτη-μέλη σύμφωνα καθότι η συμμετοχή τους στο ευρώ διαπερνάται από την επίτευξη των κριτηρίων του Μάαστριχτ και του συμφώνου σταθερότητας. Είναι όμως προφανές ότι οι περισσότερες χώρες δεν εκπληρώνουν τα κριτήρια του χαμηλού πληθωρισμού, της μείωσης του Δημοσίου Χρέους ενώ τα περισσότερα έχουν ετήσιο Δημόσιο έλλειμμα πάνω από το επιτρεπτό 3%.

Από τα παραπάνω δεδομένα του Πίνακα 2 παρατηρούμε ότι οι περισσότερες χώρες κατά την περίοδο της προσαρμογής (1997-2001) εμφανίζουν από μικρούς έως μεγάλους πληθωρισμούς οι περισσότεροι εκ των οποίων κατά μέσο όρο υπερβαίνουν τις προϋποθέσεις του συμφώνου σταθερότητας. Απο τα στοιχεία του Πίνακα 6 παρατηρείται ότι τα νέα κράτη-μέλη εμφανίζουν μια τάση εναρμόνισης με το κριτήριο του πληθωρισμού αφού 7/10 χώρες παρουσιάζουν σχετικά χαμηλούς πληθωρισμούς, με εξαίρεση τις Ουγγαρία, Σλοβενία και Σλοβακία, ενώ ως προς το έλλειμμα του δημοσίου οι μισές χώρες έχουν ξεπεράσει το επιτρεπτό όριο, άλλες δυο είναι περίπου στο όριο ενώ μόνο 3/10 παρουσιάζουν πραγματικά χαμηλά ελλείμματα.

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ 25 ΚΡΑΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ ΚΑΤ ΣΕΙΡΑ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΣΕ ΕΥΡΩ (2003)	
ΧΩΡΑ	ΑΕΠ
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	43400
ΔΑΝΙΑ	28000
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	27300
ΑΥΣΤΡΙΑ	27000
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	26200
ΒΕΛΓΙΟ	26100
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	25800
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	25800
ΓΑΛΛΙΑ	25200
Μ.ΒΡΕΤΑΝΙΑ	24700
ΣΟΥΗΔΙΑ	24700
ΙΤΑΛΙΑ	24300
ΙΣΠΑΝΙΑ	18900
ΕΛΛΑΔΑ	17900
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	17300
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	16000
ΚΥΠΡΟΣ	15000
ΜΑΛΤΑ	15000
ΤΣΕΧΙΑ	14400
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	12000
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	11500
ΠΟΛΩΝΙΑ	8800
ΛΕΤΟΝΙΑ	7800
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	7600

Πίνακας 7, Πηγή: Eurostat

Η επιδίωξη του στόχου για ανώτατο δημόσιο έλλειμμα στο 3% ως ποσοστό του ΑΕΠ, είναι κάτι που δεν ευχαριστεί καμία από τις 10 νέες χώρες γιατί τις υποχρεώνει να προχωρήσουν σε περιστολή των δημοσίων δαπανών. Πολλά από τα κράτη-μέλη θεωρούν ότι η περιοριστική δημοσιονομική πολιτική που τους επιβάλλεται από την ΕΕ θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη των οικονομιών τους, βυθίζοντας τις σε μακροχρόνια ύφεση. Ενδεικτικά, ο πρώην διοικητής της ουγγρικής κεντρικής τράπεζας, κ.Γκίογκι Σουράνι δήλωσε ότι ένα πιο ευέλικτο δημοσιονομικό πλαίσιο θα βελτίωνε δίχως αμφιβολία τις αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας του.

Αντίστοιχα, ο κ.Γκρέγκορ Κολόντκο, Υπουργός Οικονομικών της Πολωνίας ενημέρωσε τους ευρωπαίους εταίρους του ότι η χώρα του θα είναι έτοιμη για ένταξη στο ευρώ το 2006 ή το 2007 υποβάλλοντας και αυτός προτάσεις για χαλάρωση των δημοσιονομικών κανόνων. Οι δηλώσεις αυτές προκάλεσαν την οργή Ολλανδού επισήμου ο οποίος τόνισε ότι κατά αυτό τον τρόπο οι σπάταλες χώρες θα επωφελούνταν από τη στάση των πιο συνετών.

Ο κ. Γκολόντκο παρουσιάστηκε ανυποχώρητος λέγοντας ότι *“Η ΕΕ θα πρέπει να αναλογιστεί το δημόσιο χρέος του Βελγίου και της Ιταλίας, όχι να ομιλεί για τα επίπεδα τους τις παραμονές της διεύρυνσης”*. Αν σε αυτά προστεθεί και η παραβίαση του συμφώνου σταθερότητας, ως προς το κριτήριο του ελλείμματος του προϋπολογισμού, από τις ίδιες τις “παλιές” χώρες της ΕΕ και μάλιστα από δύο μεταξύ των ισχυρότερων αυτών (Γαλλία με έλλειμμα 4.1%, Γερμανία στο 3.9% και η Ολλανδία που φημίζεται για την αυστηρή τήρηση των κανόνων για το ευρώ μόλις στο 3%), τότε είναι προφανές ότι η αρχική σκέψη των 15 για υποχρεωτική συμμετοχή των 10 νέων χωρών στην ευρωζώνη, μάλλον φαίνεται ότι απομακρύνεται.

Υπέρμαχος της προαναφερόμενης άποψης ότι ένα πιο ευέλικτο δημοσιονομικό πλαίσιο θα βελτίωνε δίχως αμφιβολία τις αναπτυξιακές προοπτικές των χωρών της Ε.Ε, φαίνεται ότι είναι και ο πρώην Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κ. Ρομάνο Πρόντι, ο οποίος χαρακτήρισε το Σύμφωνο Σταθερότητας ως «ηλίθιο». Ο κ. Ρομάνο Πρόντι φρόντισε να διασκεδάσει τις εντυπώσεις που προκάλεσε η σκληρή αυτή δήλωση του όταν λίγο αργότερα ενώπιον του ευρωκοινοβουλίου, αν και υπεραμύνθηκε της προηγούμενης απόψεώς του ωστόσο, διασαφήνισε πως δε θεωρεί το Σύμφωνο αυτό κάθε αυτό ως «ηλίθιο» αλλά την λογική του να εφαρμόζεται σε «οποιοσδήποτε συνθήκες». Τόνισε ότι ο κανόνας του 3% για το δημόσιο έλλειμμα είναι ιδιαίτερα σημαντικός αλλά ανέφερε ότι η εφαρμογή του θα πρέπει να γίνεται με «έξυπνο τρόπο» (ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ 2002).

Εντύπωση προκάλεσε και η συνταύτιση του Υπουργού Οικονομικών του Λουξεμβούργου κ.Ζαν-Κλόντ Γιουνκέρ με την άποψη του τέως προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής -μιας χώρας που έχει με απόλυτη επιτυχία επιτύχει τα κριτήρια του συμφώνου σταθερότητας και δεν «απειλείται» από αυτό- ότι το σύμφωνο πρέπει να πάρει μια πιο «ευέλικτη ερμηνεία». Με τις απόψεις αυτές συντάσσονται όλο και περισσότεροι ευρωπαίοι πολιτικοί, διευκολύνοντας έτσι τη ρητορική των νεοεισελθόντων χωρών ως προ τα κριτήρια του Συμφώνου Σταθερότητας, όπως αυτή παρουσιάστηκε παραπάνω. Από αυτές τις δηλώσεις εξυπηρετούνται επίσης η Γαλλία και η Γερμανία καθώς και άλλες χώρες της ΕΕ-15 που αδυνατούν να εκπληρώσουν το κριτήριο του 3% για το δημόσιο έλλειμμα. Σε κάθε περίπτωση, οι δηλώσεις αυτές αντιστρατεύονται την αυστηρή τήρηση των κανόνων του συμφώνου σταθερότητας.

Στην προαναφερόμενη συνέντευξη του ο κ. Λουκάς Παπαδήμος τόνισε ότι τα νέα κράτη-μέλη παρουσίασαν αξιοσημείωτη πρόοδο ως προς τον μετασχηματισμό των οικονομιών τους στα κριτήρια που έθεσε η ΕΕ, παρουσιάζοντας ρυθμούς

ανάπτυξης που θα ζήλευαν πολλές χώρες της ζώνης των 15. Γεγονός είναι ότι έχοντας ήδη εξασφαλίσει την εισδοχή τους στους κόλπους της ΕΕ τα 10 νέα κράτη-μέλη αισθάνονται πια “ασφαλή” και στρέφουν την κύρια προσπάθειά τους στην επίτευξη της οικονομικής ανάπτυξης με σκοπό τη σύγκλιση με τα επίπεδα των άλλων ευρωπαϊκών χωρών, διαλαμβάνοντας κάποια θέματα όπως τη δέσμευση για επίτευξη των κριτηρίων του συμφώνου σταθερότητας και την συμμετοχή τους στο κοινό νόμισμα ως δευτερεύοντα. Η δικαιολογία των χωρών αυτών είναι ότι δε θα πρέπει να αποζητάται από τις νέες χώρες-μέλη με τη λιγότερη οικονομική δύναμη να πειθαρχήσουν αυστηρά στα κριτήρια του συμφώνου σταθερότητας όταν αυτά δεν τηρούνται από τις ίδιες τις χώρες της ζώνης των 15.

Οι περισσότεροι αναλυτές εκτιμούν ότι οι νεοεισελθείσες χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και Ανατολικής δε προτίθενται να συμμορφωθούν με το κριτήριο για το δημόσιο έλλειμμα πριν το 2007, καθυστερώντας την ένταξή τους στο ευρώ μέχρι και το 2010. Με αυτό, όπως είπαμε αποσκοπούν να εξασφαλίσουν την προοπτική συνέχισης της ανάπτυξης τους, φοβούμενες ότι η ακραιφνής εφαρμογή των κριτηρίων σύγκλισης και η υιοθέτηση του ευρώ, θα επιβραδύνουν μεσοπρόθεσμα την ανάπτυξη αυτή. Στο σημείο αυτό βέβαια, πρέπει να γίνει η διευκρίνιση ότι τα νέα κράτη-μέλη δεν αρνούνται ότι η συμμετοχή τους στο ευρώ θα είναι έπ’ ωφέλεια των οικονομιών τους, αλλά εκφράζουν ενδοιασμούς για το πότε θα είναι πραγματικά έτοιμα για τη συμμετοχή αυτή.

Ο νέος διευθυντής της ΕΚΤ Jean Claude Trichet ανέφερε ότι οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ) δεν πρέπει να «ορμήξουν» προς το κοινό νόμισμα εφόσον δεν έχουν αντιμετωπίσει επαρκώς το θέμα των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Ήδη η Τσεχία παρουσίασε ετήσιο έλλειμμα της τάξεως του 12,9%, η Ουγγαρία 5.9%, η Κύπρος 6.3% και η Μάλτα 9.7%. Τα Βαλτικά κράτη και η Σλοβενία παρουσίασαν ελλείμματα κάτω του 3% που σημαίνει ότι από τώρα μπορούν να συμμετάσχουν στην ΟΝΕ, ενώ τα υπόλοιπα νέα μέλη της ΕΕ πρέπει να καταβάλλουν ιδιαίτερες προσπάθειες τους είτε μειώνοντας τις ετήσιες κρατικές δαπάνες η αυξάνοντας τη φορολογία.

ΡΥΘΜΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΡΑΤΩΝ	1997	1998	1999	2000	2001	2002	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ
ΚΥΠΡΟΣ	2.4	5.0	4.6	5.1	4.0	2.0	3.8
ΠΟΛΩΝΙΑ	6.8.	4.8	4.1	4.0	1.1	1.4	3.7
ΛΕΤΟΝΙΑ	8.4	4.8	2.8	6.8	7.7	6.1	6.1
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	7.3	5.1	-3.9	3.8	5.9	6.7	4.1
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	4.6	4.9	4.2	5.2	3.8	3.3	4.3
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	6.2	4.1	1.9	2.2	3.3	4.4	3.6
ΕΣΘΟΝΙΑ	9.8	4.6	-0.6	7.1	5	6.0	5.2

Πίνακας 8, Πηγή: Ένθετο Η ΕΥΡΩΠΗ +10, Εφημερίδα ΕΞΠΡΕΣ Ιουλίου 2003.

Χρησιμοποιώντας δεδομένα για επτά από τα δέκα νέα κράτη-μέλη των ενδεικτικών περιόδων 1997-2002 εξάγουμε το συμπέρασμα από τα στοιχεία του Πίνακα 8 ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης των χωρών αυτών υπήρξαν όντως υψηλοί κατά την περίοδο προσαρμογής των οικονομιών τους στα κριτήρια που η ΕΕ έθεσε.

**ΕΤΗΣΙΑ ΑΛΛΑΓΗ ΔΕΠ ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΕ ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ
ΤΟ 1989(=100)**

	ΕΤΗ									
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
ΤΣΕΧΙΑ	99	87	84	85	87	93	96	97	94	94
ΕΣΘΟΝΙΑ	92	82	70	65	64	66	69	76	79	79
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	96	86	83	82	85	86	87	91	96	99
ΛΕΤΟΝΙΑ	103	92	60	51	52	51	53	57	59	60
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	95	89	70	59	53	55	58	62	65	65
ΠΟΛΩΝΙΑ	88	82	84	88	93	99	106	113	118	123
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	97	83	78	75	78	84	90	95	100	101
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	95	87	83	85	89	93	96	101	105	108

Πίνακας 9, Πηγή: Ευρωβαρόμετρο 1999.

Τα στοιχεία του Πίνακα 8 επιβεβαιώνονται και από τα αντίστοιχα του Πίνακα 9 από τον οποίο εξάγουμε το συμπέρασμα ότι οι 8/10 χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης-ΧΚΑΕ- που εντάχθηκαν με τη νέα διεύρυνση των 25, παρουσιάζουν όλες μετά τη διετία 1993-94 συνεχείς και ανοδικούς ετήσιους ρυθμούς ανάπτυξης.

Ένα άλλο ενδιαφέρον ζήτημα έχει να κάνει με τις εμπορικό ισοζύγιο της Ένωσης με τις νέες χώρες-μέλη. Οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ των ανατολικών και των δυτικών χωρών αυξήθηκαν εντυπωσιακά την περίοδο 1992-1997 -οι εξαγωγές των 15 προς τις ανατολικές χώρες αυξήθηκαν κατά το διάστημα αυτό κατά 210% ενώ οι εισαγωγές κατά 121%. Ωστόσο, παρά την απότομη αύξηση στις εμπορικές σχέσεις μεταξύ Ανατολής και Δύσης, μόνο ένα μικρό ποσοστό των κοινοτικών εξαγωγών της τάξης του 4.4% κατευθύνονταν μέχρι την περίοδο πριν τη διεύρυνση προς τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης. Αντίστοιχα, οι εισαγωγές από τις 10 νέες χώρες αντιστοιχούσαν μόνο στο 3.3% των κοινοτικών εισαγωγών. (ΠΕΤΡΑΚΟΣ, 2000).

Κι αυτό, γιατί αφενός μεν οι χώρες της Ε.Ε-15 έχουν αναπτύξει μεταξύ τους μια τεράστια αγορά με τρόπο τέτοιο ώστε το 67% των εισαγωγών και εξαγωγών των χωρών-μελών να αφορά το ενδοκοινοτικό εμπόριο, αφετέρου γιατί οι 10 νέες χώρες παρουσίαζαν μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του οικονομικές δομές τέτοιες ώστε η κύρια εξαγωγική τους δραστηριότητα να αφορά το κυρίως το εμπόριο με την ΕΣΣΔ⁴. Άποψη μας είναι ότι το εμπόριο μεταξύ των 25 χωρών θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ως ενδοκοινοτικό με σκοπό να αναπτυχθεί πολύ περισσότερο συμβάλλοντας στην εμπορική αλληλεξάρτηση των οικονομιών της Ε.Ε.-25. Η εμπορική αλληλεξάρτηση μεταξύ των νέων χωρών και των χωρών της ζώνης των 15 θα συμβάλλει καταλυτικά και στην πολιτική ένωση των χωρών της ένωσης των 25.

Οι χώρες που εντάχθηκαν επισήμως από 1^{ης} Μαΐου του 2004 στην Ε.Ε. πρέπει να καταβάλλουν σημαντικότερες προσπάθειες για την αντιμετώπιση του αρνητικού εμπορικού τους ισοζυγίου έτσι ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν τυχόν

προβλήματα, όπως της μείωσης των συναλλαγματικών διαθεσίμων τους, μέχρι να συμμετάσχουν στο ευρώ όπου και τότε πρέπει να επιδείξουν ανάλογη προσπάθεια. Το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο μπορεί να οδηγήσει και στη χειροτέρευση του ΑΕΠ και του δημοσιονομικού ελλείμματος. Στον Πίνακα 10 παρουσιάζεται μια εικόνα του εμπορικού ισοζυγίου μεταξύ των χωρών της Ε.Ε-15 και των νέων χωρών-μελών. Φαίνονται οι εισαγωγές και εξαγωγές από και προς την Ευρωπαϊκή Ένωση αντίστοιχα ως ποσοστό επί του συνόλου των εισαγωγών και των εξαγωγών των χωρών αυτών.

		1996	1997	1998	1999	2000	2001
ΜΑΛΤΑ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΡΟΣ ΕΕ ΩΣ %		54.3	52.8	48.7	33.3	41.3
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΕΕ ΩΣ %		71.4	69.3	65.4	60	63.6
ΛΕΤΟΝΙΑ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΡΟΣ ΕΕ ΩΣ %	44.7	48.9	56.6	62.6	64.6	61.2
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΕΕ ΩΣ %	49.2	53.1	55.2	54.5	52.4	52.6
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΡΟΣ ΕΕ ΩΣ %		32.5	38.0	50.1	47.9	47.8
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΕΕ ΩΣ %		44.3	47.2	46.5	43.3	44.0
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΡΟΣ ΕΕ ΩΣ %		71.2	72.9	76.2	75.1	74.3
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΕΕ ΩΣ %		62.8	64.1	64.4	58.4	57.8
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΡΟΣ ΕΕ ΩΣ %		41.3	47.1	55.7	57.3	59.1
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΕΕ ΩΣ %		37.3	43.8	50.1	51.7	48.9
ΕΣΘΟΝΙΑ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΡΟΣ ΕΕ ΩΣ %	56.8	62.4	66.7	72.7	76.5	
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΕΕ ΩΣ %	68.3	68.5	67.8	65.1	62.6	
ΤΣΕΧΙΑ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΡΟΣ ΕΕ ΩΣ %	58.6	59.8	64	69.2	68.6	
	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΕΕ ΩΣ %	62.4	61.8	63.5	64.2	62	

Πίνακας 10, Πηγή: Ένθετο Η ΕΥΡΩΠΗ +10 ,Εφημερίδα ΕΞΠΡΕΣ Ιουλίου 2003.

Στον παρακάτω Πίνακα 11 φαίνεται ενδεικτικά η κατάσταση του εμπορικού ισοζυγίου για 7 από τις 10 νέες χώρες με την Ε.Ε-15 κατά την περίοδο προσαρμογής των οικονομιών τους (1996-2001), όπου παρατηρούμε ότι το εμπορικό ισοζύγιο των ΧΚΑΕ με τις χώρες ΕΕ-15 είναι αρνητικό.

ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (ΣΕ ΕΚΑΤ.ΕΥΡΩ)	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ΜΑΛΤΑ		- 814	- 742	- 810	-1.039	- 857
ΛΕΤΟΝΙΑ	-690	- 926	-1.230	-1.144	-1.435	-1.638
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ		-1.573	-1.858	-1.717	-1.783	-1.977
ΟΥΓΓΑΡΙΑ		-1.881	-2.407	-2.799	-4.308	-3.552
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	-1830	-1.840	-2.094	-1.026	- 995	
ΕΣΘΟΝΙΑ	- 894	-1.231	-1.268	- 961	-1.174	
ΤΣΕΧΙΑ	-4440	-4.187	-2.209	-1.746	-3.394	

Πίνακας 11, Πηγή: Ένθετο Η ΕΥΡΩΠΗ +10, Εφημερίδα ΕΞΠΡΕΣ Ιουλίου 2003.

Είναι προφανές ότι για να μπορέσουν τα κράτη μέλη να μειώσουν ή και να εξαλείψουν πλήρως το εμπορικό τους έλλειμμα θα πρέπει να καταστήσουν την εγχώρια παραγωγική βάση της οικονομίας τους πολύ πιο ανταγωνιστική. Ιδιαίτερα μάλιστα τώρα που το προνόμιο της μονομερούς δασμολόγησης των εισαγωγών προϊόντων από την Ε.Ε. θα εκλείψει λόγω της εισδοχής των νέων χωρών στην κοινή αγορά, οι κυβερνήσεις των ανατολικών χωρών της Ε.Ε. πρέπει να προβούν στα εξής:

- Να συμβάλλουν ώστε να καταστούν οι εγχώριες επιχειρήσεις ανταγωνιστικές στη νέα ευρωπαϊκή και παγκόσμια αγορά.
- Να επιτρέπεται χωρίς προσκόμματα η είσοδος νέων δυτικών επιχειρήσεων με σκοπό τη μεταφορά τεχνογνωσίας και δυτικού εξοπλισμού για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.
- Να αναδιαμορφωθεί η τοπική νομοθεσία ώστε να ενθαρρύνει την εισαγωγή νέων ξένων άμεσων επενδύσεων, τόσο με τη μορφή φυσικού κεφαλαίου, όσο και με τη μορφή χρηματικού. Σημαντικός παράγοντας στην επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης των νέων χωρών αποτελεί ο βαθμός εισαγωγής ξένων επενδύσεων από τις χώρες του δυτικού κόσμου (ΕΕ, ΗΠΑ, Ιαπωνία).

Είναι αληθές ότι στις χώρες ΧΚΑΕ έχει σημειωθεί τα τελευταία έτη αξιοσημείωτη πρόοδος με αποτέλεσμα να έχει εξασφαλιστεί η πολιτική σταθερότητα, ενώ οι οικονομίες έχουν πια σταθεροποιηθεί, με τα οικονομικά σοκ του παρελθόντος να φαντάζουν μια εποχή έχει πια περάσει ανεπιστρεπτί. Ωστόσο, χρειάζεται να καταβληθούν επιπλέον προσπάθειες ώστε η εμπορική και επενδυτική νομοθεσία να γίνει πιο ελκυστική για τους δυτικούς επενδυτές. Ένα από τα κυριότερα θέματα που θα συμβάλλουν καταλυτικά στην ανάπτυξη των χωρών αυτών είναι και το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κληθούν να δραστηριοποιηθούν οι εγχώριοι και ξένοι επενδυτές και βιομήχανοι.

Ο καθηγητής του Carleton University της Οτάβα Vladimir Popov, παρατηρεί ότι ο λόγος που τα μακροοικονομικά αποτελέσματα των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και πιο πολύ της Ρωσίας υπήρξαν λιγότερο ικανοποιητικά σε σχέση με χώρες όπως η Κίνα και το Βιετνάμ δεν οφείλεται στην ανικανότητα των χωρών

αυτών να εφαρμόσουν το σύστημα της ελεύθερης αγοράς στις χώρες τους, αλλά στην αδυναμία τους να το θωρακίσουν με ένα ισχυρό θεσμικό πλαίσιο (ΡΟΡΟΒ 2001) Ένα ισχυρό θεσμικό πλαίσιο που ενθάρρυνε τις άμεσες ξένες επενδύσεις συνδυαζόμενο με μια σειρά μέτρων όπως η εκμετάλλευση των ωφελειών από τη μεταφορά δυτικής τεχνογνωσίας σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας και η ενδεδειγμένη εμπορική πολιτική που αποσκοπούσε στην προώθηση των εξαγωγών των προϊόντων που παρουσίαζαν συγκριτικό πλεονέκτημα, ήταν το μυστικό της επιτυχίας των «ασιατικών τίγρεων». (Σιγκαπούρη, Ταϊβάν, Χονγκ-Κονγκ, Μαλαισία) (ΠΙΤΕΛΗΣ, ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ 1998) Κάτι τέτοιο πρέπει και οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης να ακολουθήσουν.

Αν προσπαθήσουμε να ερμηνεύσουμε την ανεπάρκεια ισχυρού θεσμικού πλαισίου των ΧΚΑΕ με τη μέθοδο της **εξάρτησης διαδρομής (Path dependence)** θα μπορούσαμε να πούμε ότι το πρόβλημα των ανατολικοευρωπαίων δεν είναι η έλλειψη ικανοτήτων να εφαρμόσουν το καλύτερο θεσμικό πλαίσιο προσαρμογής των οικονομιών τους, αλλά ο παραδεδομένος τρόπος αντίληψης των πολιτών των χωρών αυτών ως προς τις τεχνικές μεθόδους παραγωγής, του μοντέλου οικονομίας και των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Οι κάτοικοι και οι κυβερνήσεις των ανατολικοευρωπαϊκών χωρών έζησαν για πολλές δεκαετίες με τελείως διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά μοντέλα διακυβέρνησης που δύσκολα εξαλείφονται από την σκέψη των πολιτών, τα οποία εξακολουθούν να επηρεάζουν τις επιλογές τους στο τελείως διαφορετικό σημερινό περιβάλλον. Όσο πιο γρήγορα “αφομοιώσουν” το νέο σύστημα –η λεγόμενη **στρατηγική 2** της πλήρους αντικατάστασης του παλιού μοντέλου θεσμικής και πολιτικοοικονομικής δράσης από ένα νέο- τόσο πιο γρήγορα οι οικονομίες τους θα ανακάμψουν.

Ως προς αυτή την κατεύθυνση η Ε.Ε. δρα από τις αρχές της δεκαετίας του 90' εφαρμόζοντας το πρόγραμμα PHARE για τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων, το οποίο μεταξύ άλλων, ως σκοπό έχει την παροχή τεχνικής βοήθειας για την αναδιάρθρωση του τραπεζικού και φορολογικού συστήματος, για την υιοθέτηση αποτελεσματικών τρόπων συλλογής της φορολογίας, μέσω της αποτελεσματικής αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής. Το πρόγραμμα προβλέπει ακόμη την τεχνική συνδρομή ώστε οι βιομηχανίες των χωρών της ανατολικής Ευρώπης να φθάσουν στα τεχνικά standards των δυτικών χωρών. Μαζί με την Παγκόσμια τράπεζα παρέχει χρηματική ενίσχυση για διαρθρωτικές μεταβολές.

Το πρόγραμμα PHARE συμβάλλει και στην αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής μόλυνσης μέσω της οικονομικής βοήθειας για χρήση σύγχρονων τεχνολογικών μεθόδων παραγωγής καθώς και στην παροχή τεχνικής βοήθειας για την εφαρμογή μεθόδων αύξησης της παραγωγικότητας στο τομέα παραγωγής και συσκευασίας καταναλωτικών αγαθών (Merrit 1991). Όλη αυτή η αναδιανεμητική βοήθεια της Ένωσης προς τις 10 χώρες της ανατολικής Ευρώπης πριν και μετά την ενσωμάτωσή τους στους κόλπους της Ε.Ε. σκοπό έχει να τις βοηθήσει να ανταποκριθούν στις νέες απαιτήσεις της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας με τρόπο τέτοιο που να εξασφαλίζεται η πολιτική και κοινωνική συνοχή των χωρών αυτών και να εξασφαλισθεί η ειρήνη και η ευημερία σε ολόκληρη της Ευρώπης.

Επαναφέροντας την ανάλυση μας στο πολιτικό της σκέλος θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι δυτικοευρωπαίοι έδωσαν μεγαλύτερη βαρύτητα στην πολιτική ένωση καθ'αυτή, αφήνοντας σε δεύτερη προτεραιότητα το κατά πόσο πραγματικά οι 10 υποψήφιες χώρες επέτυχαν πραγματική σύγκλιση σύμφωνα με τα κριτήρια του συμφώνου σταθερότητας. Αυτό διαφαίνεται πάρα πολύ καθαρά από ομιλία του Υπατου Εκπρόσωπου ΚΕΠΠΑ της Ένωσης στις 26 Νοεμβρίου 2003 στο **Royal Institute for International Relations** των Βρυξελλών. Ο κ.Solana, αφού τόνισε ότι

με τη νέα διεύρυνση η Ένωση που παράγει πια το 1/4 του ΑΕΠ παγκοσμίως θα πρέπει να αναλάβει τις ευθύνες της για την ασφάλεια των πολιτών της από τις νέες απειλές, συμβάλλοντας με τις ενέργειες της και στην παγίωση ενός παγκόσμιου καθεστώτος ασφάλειας, ανέφερε και τα εξής: *“η φτώχεια και η στέρηση είναι η κύρια αιτία συγκρούσεων και δημιουργίας μίσους και έχθρας, όχι όμως και η μοναδική. Ένας πιο δίκαιος κόσμος είναι ένας πιο ασφαλής κόσμος.....Η οικονομική ανάπτυξη είναι προαπαιτούμενο της ασφάλειας”*.

Η φράση αυτή αναφέρεται ξεκάθαρα στο απαραίτητο της οικονομικής ανάπτυξης ως ανασταλτικού παράγοντα νέων διασυνοριακών εντάσεων και ως προαγωγού της διεθνούς ασφάλειας. Κι αυτή η ανάπτυξη θα εξασφαλισθεί από την όλο και μεγαλύτερη συνεργασία της ΕΕ με τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης. Ήδη από Μάρτιο του 1991 ο τότε πρόεδρος της Τσεχοσλοβακίας Vaclav Havel, είχε εκφράσει την άποψη ότι η το κενό ασφάλειας που δημιουργήθηκε στην περιοχή από την κατάρρευση του Συμφώνου της Βαρσοβίας θα μπορούσε να είναι αιτία πολλών κινδύνων:

“Αστάθεια, φτώχεια, δυστυχία και αναταραχή στις χώρες που μόλις αποτίναζαν από πάνω τους ένα δεσποτικό καθεστώς θα μπορούσε να απειλήσει τη Δύση. Οι χώρες μας οδηγούνται προοδευτικά σε ένα πολιτικό και οικονομικό κενό.”

Βαρυσήμαντο απόσπασμα της Διακήρυξης των Αθηνών της 16^{ης} Απριλίου 2003, αναφέρει τα εξής: *«Η Ένωση μας αντιπροσωπεύει ένα συλλογικό εγχείρημα, το εγχείρημα μας είναι μοναδικό. Η Ένωση αντιπροσωπεύει την κοινή, δέσμευση να θέσουμε τέλος σε αιώνες αντιπαράθεσης και να ξεπεράσουμε παλαιότερους διαχωρισμούς στην ήπειρο μας»* (ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ, ΜΑΙΟΣ 2003)

Άποψη των ευρωπαίων ηγετών είναι ότι η νέα διεύρυνση θα έρθει να καλύψει το πολιτικό κενό που άφησε η ΕΣΣΔ με την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού για τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Ο πρώην πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κ.Πατ Κόξ, χαρακτήρισε τη νέα διεύρυνση ως *«την πιο επιτυχημένη στιγμή της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης»* συμπληρώνοντας ότι *«πρόκειται ίσως για το πιο συγκλονιστικό, μεγάλο βήμα για αυτό που στην πραγματικότητα είναι μια ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική»*. Ο κ. Κόξ μίλησε επίσης για *«άνοιγμα των αγορών και δημιουργία νέων ευκαιριών»* ενώ ακόμη και ο εξαιρετικά μετριοπαθής νέος διευθυντής της ΕΚΤ Jean Paul Trichet δήλωσε ότι τα νέα κράτη θα συμβάλλουν σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη της Ένωσης και χαρακτήρισε την νέα διεύρυνση ως *“φανταστική εξέλιξη”*.

Φάνηκε λοιπόν ότι, το κύριο ζητούμενο από τη νέα διεύρυνση για τους δυτικοευρωπαίους ηγέτες ήταν κυριότατα η πολιτική σταθερότητα των χωρών της ανατολικής Ευρώπης έτσι ώστε *«να εξασφαλίσουν την ησυχία στη γειτονία τους»*. Φυσικά, το προαπαιτούμενο ήταν η έμπρακτη απόδειξη προόδου των χωρών ότι συμμορφώνονται με τα κριτήρια που τους επέβαλε η Ε.Ε με σκοπό την αναμόρφωση των οικονομιών τους.

Η άποψη αυτή επιβεβαιώνεται με τον πλέον χαρακτηριστικό τρόπο από τα λόγια του νέου προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής **José Manuel Barroso** κατά την ψήφο εμπιστοσύνης προς το πρόσωπο του από το ευρωκοινοβούλιο στις 21 Ιουλίου του 2004: *“Αισθάνομαι προνομιούχος να παρίσταμαι ενώπιον του πρώτου δημοκρατικά εκλεγμένου Κοινοβουλίου μιας διευρυμένης Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είστε οι αντιπρόσωποι 450 εκατομμυρίων Ευρωπαίων. Η εκλογή σας φέρνει τέλος σε μισό αιώνα διαίρεσης. Αυτή η συνέλευση συμβολίζει την αναγέννηση της ελευθερίας και της δημοκρατίας που διαχέεται σε κάθε γωνία της Ηπείρου μας από τη Μεσόγειο ως στη θάλασσα της Βαλτικής”*.

4.2) Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ Ε.Ε

Σημαντικότερη πτυχή επηρεασμού της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ αποτελεί η ενεργειακή πολιτική γιατί η ενέργεια είναι μια κρίσιμη παράμετρος της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των ευρωπαϊών πολιτών. Με τη συνθήκη ΕΚΑΧ του 1951 και την αποτελεσματική της εφαρμογή στα αμέσως επόμενα χρόνια, οι δυτικοευρωπαίοι πέτυχαν την αυτάρκεια στην παραγωγή και χρήση του άνθρακα ως σημαντικότερου ενεργειακού υλικού, δημιουργώντας μάλιστα και μια ιδιαίτερα αποτελεσματική εσωτερική αγορά. Ωστόσο, γρήγορα έγινε αντιληπτό ότι σύντομα η αγορά του άνθρακα θα αντικαθίσταντο από αυτή του πετρελαίου ως σημαντικότερου ενεργειακού πόρου, κάτι που ξεκίνησε από το 1958. Με την πάροδο των ετών ο άνθρακας διαδραμάτιζε όλο και μικρότερο ρόλο ως πηγή ενέργειας και αντικαθίστατο ταχέως παντού από το πετρέλαιο.

Αν και η ΕΟΚ εξαρτώνταν σε μεγάλο βαθμό από εισαγωγές πετρελαίου, αυτό δεν έδειχνε να προβληματίζει ιδιαίτερα τους έξι ηγέτες της καθότι η εξασφάλιση του ήταν εύκολη καθόλη τη μεταπολεμική περίοδο αφού οι δυτικές -κυριότατα αμερικανικών συμφερόντων- πετρελαϊκές εταιρίες που ήταν απλωμένες παντού στον κόσμο, εξασφάλιζαν την ομαλή ροή του “μαύρου χρυσού”, προσφέροντας το μάλιστα και σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές. Οι περισσότερες από αυτές τις εταιρίες είχαν υπογράψει με τις πετρελαιοφόρες αραβικές και αφρικανικές χώρες συμφωνίες που τους παρείχαν το δικαίωμα μονοπωλιακής εξερεύνησης και εκμετάλλευσης περιοχών σε όλα τα στάδια της πετρελαϊκής βιομηχανίας -καθετοποίηση παραγωγής- (εξερεύνηση, παραγωγή, μεταφορά διύλιση, αποθήκευση και διανομή), κάτι που τις επέτρεπε να προσφέρουν φθηνό πετρέλαιο, αποκτώντας παράλληλα και τα απαιτούμενα κέρδη.

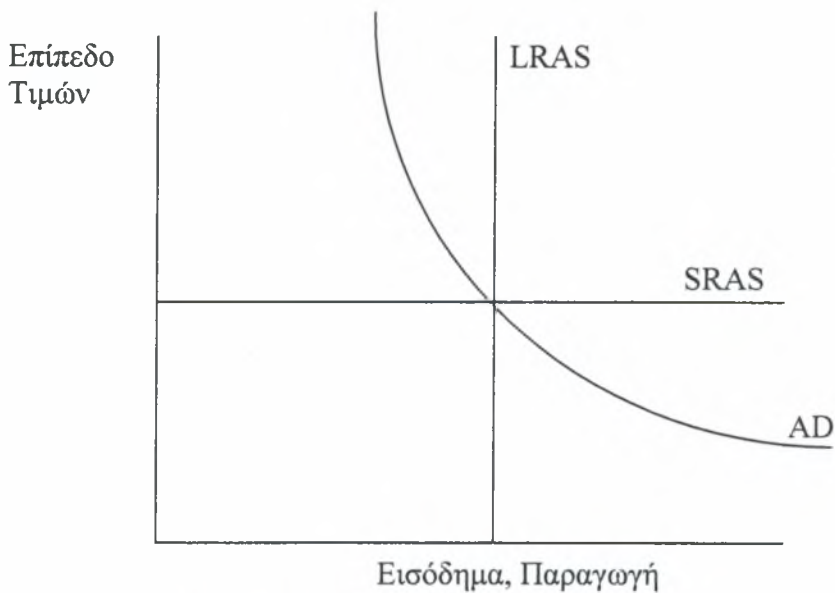
Όταν όμως οι αραβικές και αφρικανικές χώρες κατάλαβαν τη δύναμη τους, επιδίωξαν την αναπροσαρμογή των συμβάσεων που είχαν υπογράψει με τις δυτικές εταιρίες προτάσσοντας όλο και περισσότερα αιτήματα προς τις πετρελαϊκές εταιρίες και καταγγέλλοντας σε πολλές περιπτώσεις τις συμβάσεις για την εκμετάλλευση πετρελαιοφόρων περιοχών. Σε πολλές περιπτώσεις απείλησαν ακόμη και με αναστολή των εξορυκτικών δραστηριοτήτων. Τα μηνύματα της επερχόμενης καταιγίδας δεν προκάλεσαν -όπως θα έπρεπε- το ανάλογο ενδιαφέρον από την πλευρά των ευρωπαϊών ηγετών με αποτέλεσμα, όταν το 1973 σημειώθηκε η πρώτη πετρελαϊκή κρίση, οι χώρες της ΕΟΚ να αντιμετωπίσουν μεγάλα προβλήματα από την έλλειψη υγρών καυσίμων.

Η αφορμή για τη δυσάρεστη αυτή εξέλιξη δόθηκε από τον πόλεμο του Γιομ Κιπούρ (6-16 Οκτωβρίου 1973) μεταξύ του Ισραήλ και των αραβικών χωρών. Οι αραβικές χώρες-μέλη του **Οργανισμού Πετρελαιοεξαγωγικών χωρών (ΟΠΕΚ)** επέβαλαν εμπάργκο προς τις «εχθρικές προς τα αραβικά συμφέροντα χώρες» με αποτέλεσμα να προκληθεί, πληθωρισμός κόστους στις οικονομίες των ευρωπαϊκών χωρών, ο οποίος και επέφερε αλυσιδωτές αντιδράσεις σε πολλούς τομείς των δυτικών οικονομιών. Ιδιαίτερα μάλιστα για την ΕΟΚ, επέτεινε την επερχόμενη χειροτέρευση της οικονομικής της κατάστασης⁵ βυθίζοντας τις ευρωπαϊκές οικονομίες σε βαθιά ύφεση.

Για να κατανοήσουμε το τι πραγματικά συνέβη εκείνη την περίοδο θα αποταθούμε στη γνώση μας που απορρέει από το υπόδειγμα των μεταβολών της συναθροιστικής προσφοράς και ζήτησης στη βραχυχρόνια και τη μακροχρόνια περίοδο. Στο παρακάτω υπόδειγμα παρουσιάζονται τρεις καμπύλες, αυτές της

ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ ΚΕΠΠΑ

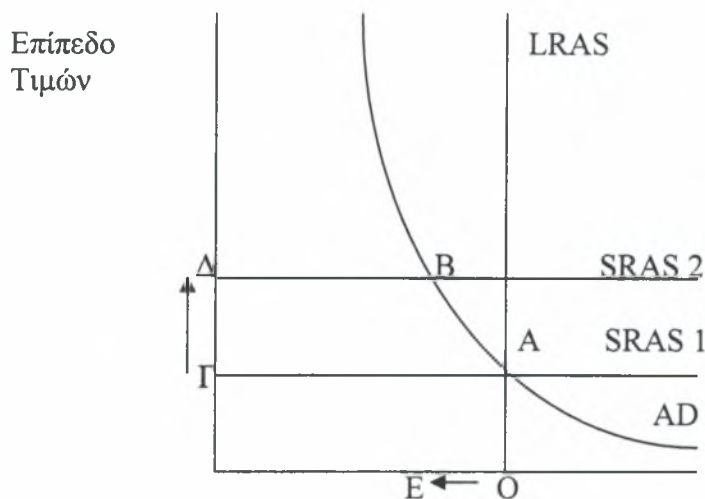
βραχυχρόνιας καμπύλης συναθροιστικής προσφοράς SRAS, της μακροχρόνιας καμπύλης συναθροιστικής προσφοράς LRAS, και της συναθροιστικής ζήτησης AD.

Διάγραμμα 1

Η SRAS εκφράζει τη σχέση που υπάρχει μεταξύ του επιπέδου τιμών και της ποσότητας αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρονται μέσα στην οικονομία τη βραχυχρόνια περίοδο. Επειδή βραχυχρόνια οι τιμές είναι σταθερές, η SRAS είναι παράλληλη στον άξονα του εισοδήματος. Η LRAS εκφράζει τη σχέση που υπάρχει μεταξύ του επιπέδου τιμών και της ποσότητας αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρονται μέσα στην οικονομία τη μακροχρόνια περίοδο και τέλος, η AD εκφράζει τη σχέση που υπάρχει μεταξύ του επιπέδου τιμών και της ποσότητας αγαθών και υπηρεσιών που ζητούνται στην οικονομία.

Έστω τώρα ότι το παρακάτω διάγραμμα 2 αναφέρεται στην αγορά των πετρελαιοειδών και ότι οι χώρες του ΟΠΕΚ απαγορεύουν στις εταιρίες να εξάγουν πετρελαιοειδή προς τις δυτικές χώρες. Αυτό θα μεταφρασθεί με μια μετατόπιση της καμπύλης SRAS προς τα πάνω (μετακίνηση από SRAS1 σε SRAS2), από το σημείο Γ του κάθετου άξονα προς το σημείο Δ αφού η προσφορά βραχυχρόνια προσφορά πετρελαίου θα έχει μειωθεί λόγω ΟΠΕΚ. Αυτή η νέα κατάσταση θα έχει ως αποτέλεσμα οι οικονομίες να οδηγηθούν σε υψηλότερο επίπεδο τιμών που θα οδηγήσει σε πληθωρισμό, με την παραγωγή να μειωθεί κάτω από το φυσικό της επίπεδο (Διαγραμματικά αυτό ισοδυναμεί με μετατόπιση πάνω στον οριζόντιο άξονα που απεικονίζει το εισόδημα, από το σημείο Ο στο Ε). Το φαινόμενο αυτό, όπως ξέρουμε, ονομάζεται **στασιμοπληθωρισμός**. Αιτία αυτού ήταν μια εξωγενής μεταβολή (πόλεμος) της συναθροιστικής προσφοράς

Εισόδημα, Παραγωγή

Διάγραμμα 2

Είναι ενδεικτικό ότι η τιμή του πετρελαίου αυξήθηκε το 1974 κατά 68%. Το φαινόμενο που παρουσιάσαμε στο παραπάνω διάγραμμα 2 επαναλήφθηκε όταν ο δικτάτορας του Ιράκ Σαντάμ Χουσεΐν προκάλεσε τον πόλεμο μεταξύ του Ιράκ και του Ιράν το 1979. Και τότε οι αραβικές χώρες σταμάτησαν τις πωλήσεις πετρελαίου προς τις δυτικές χώρες με αποτέλεσμα να βλάψουν ανεπανόρθωτα τις οικονομίες τους, οδηγώντας τις σε ύφεση και αυξάνοντας τους δείκτες πληθωρισμού και ανεργίας, μετατρέποντας έτσι το παραδοσιακό πλεόνασμα του ισοζυγίου πληρωμών των χωρών της ΕΟΚ σε έλλειμμα. Η ύφεση αυτή που μεταφέρθηκε και στις ευρωπαϊκές οικονομίες, ονομάστηκε «ευρωμαρασμός».

Κατά τη δεύτερη πετρελαϊκή κρίση του 1979, η τιμή του πετρελαίου έφθασε στα 36 δολάρια ανά βαρέλι, δηλαδή 12 φορές παραπάνω από την τιμή του το 1973 προ της κρίσης. Η κατάσταση αυτή δημιούργησε αίσθημα ανασφάλειας στις ευρωπαϊκές χώρες αφού κατέδειξε την ευπάθεια των οικονομιών τους σε εξωτερικά πετρελαϊκά σοκ. Εκείνη την περίοδο η ΕΟΚ υφίστατο εξάρτηση σε πετρέλαιο της τάξης του 63% και παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα για την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη μείωση αυτού του ποσοστού, η Ε.Ε εξαρτάται από εισαγωγές σε ποσοστό της τάξης του 40%.

Για την αντιμετώπιση της κατάστασης αυτής η ΕΟΚ συμμετείχε ήδη από το 1974 στη Συμφωνία για ένα **Διεθνές Πρόγραμμα Ενέργειας** που προτάθηκε από τις ΗΠΑ. Το πρόγραμμα αυτό προέβλεπε τα εξής:

- Την εξασφάλιση ικανού αριθμού ενεργειακών αποθεμάτων για την αντιμετώπιση της κατάστασης σε περίπτωση πετρελαϊκής κρίσης.
- Τη δημιουργία συστήματος πληροφοριών για τη διεθνή αγορά πετρελαίου.
- Κοινά μέτρα περιορισμού της ζήτησης και διανομής του πετρελαίου σε περίπτωση κρίσης.
- Τη θέσπιση προγραμμάτων για τη μείωση της εξάρτησης σε ενέργεια από τις χώρες παραγωγούς.
- Τη δημιουργία ενός κλίματος συνεργασίας μεταξύ των χωρών κατανάλωσης ενέργειας και των χωρών παραγωγής αυτής (Μουσής 1998).

Αν και τα αποτελέσματα του προγράμματος αυτού ήταν πενιχρά αφού δεν κατάφερε να αποτρέψει τη δεύτερη μεγάλη πετρελαϊκή κρίση του 1979, ωστόσο αποτέλεσε την απαρχή μιας διαδικασίας λήψης μέτρων για την αντιμετώπιση από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξωγενών οικονομικών διαταραχών. Ο **Ευρωπαϊκός Χάρτης Ενέργειας** που υπογράφηκε από όλα τα ευρωπαϊκά κράτη, τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία και τον Καναδά προβλέπει την συνεργασία μεταξύ των προοδευμένων από άποψη τεχνολογίας δυτικών χωρών και των χωρών της πρώην ΕΣΣΔ, μερικές εκ των οποίων διαθέτουν άφθονους ενεργειακούς πόρους. Σε σχέση με τις ΧΚΑΕ η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προωθήσει τα προγράμματα PHARE, TACIS (2000-2006) και SYNERGY (1998-2002).

Όλα αυτά τα προγράμματα έχουν ως στόχο τη μεταφορά τεχνολογίας και εμπειρίας, τη χρηματοδότηση υποδομών για προσέλκυση επενδύσεων, τη διενέργεια επενδύσεων από πλευράς Έ.Ε καθώς και διαρθρωτική και θεσμική συνεργασία. Μεγάλο μέρος από τα κονδύλια αυτά κατευθύνεται προς τον τομέα της ενέργειας με σκοπό τη βελτίωση των ενεργειακών υποδομών των χωρών αυτών. Στο ευρωπαϊκό συμβούλιο του Βερολίνου του Μαρτίου του 1999 εγκρίθηκε για το πρόγραμμα PHARE να διατεθούν 10.9δισ ευρώ ως βοήθεια. Η συνεργασία της Ε.Ε με τις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και η σφυρηλάτηση σταθερών σχέσεων με αυτές προσφέρει στην κοινότητα την απρόσκοπτη χρήση της αγοράς πετρελαιοειδών αυτών των χωρών έτσι ώστε να εξασφαλίζεται πάντοτε ο ανεφοδιασμός των χωρών-μελών.

Η Ε.Ε χρηματοδότησε σχέδια για την αποτελεσματικότερη εκμετάλλευση των πετρελαϊκών κοιτασμάτων του Ηνωμένου Βασιλείου -στη Βόρεια Θάλασσα- έτσι ώστε να μπορεί να καταστεί όσο το δυνατόν περισσότερο αυτάρκης σε πετρελαϊκά αποθέματα. Επίσης, κεφάλαια δαπανήθηκαν στην έρευνα για την αποτελεσματικότερη χρήση των υδρογονανθράκων έτσι ώστε να ελαχιστοποιείται ο επηρεασμός του περιβάλλοντος από τη χρήση αυτών των προϊόντων (Μουσής 1998). Σημαντικά μέτρα που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιβάλλει στις χώρες-μέλη είναι και τα εξής:

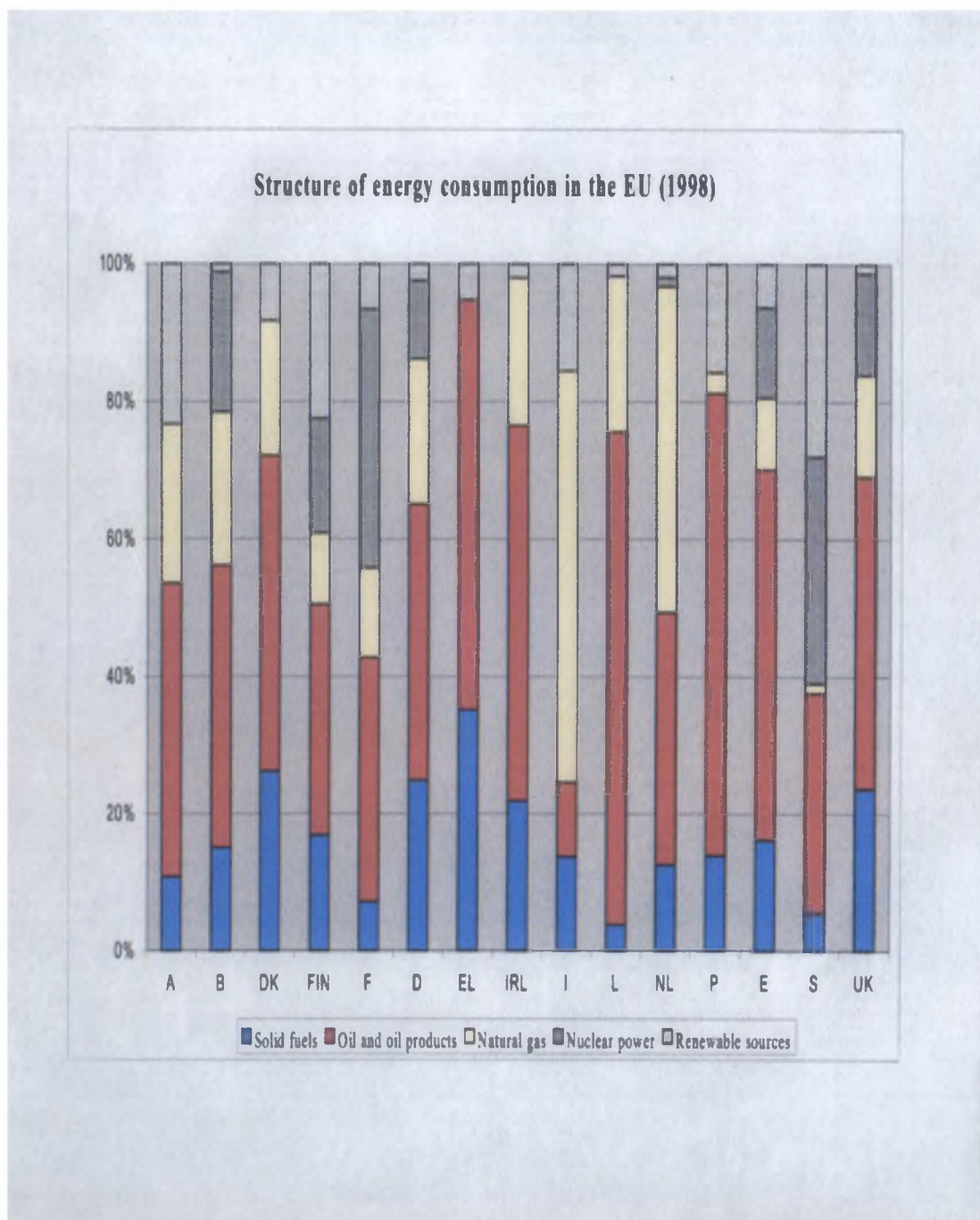
- Τα κράτη-μέλη υποχρεούνται να διατηρούν αποθέματα 90 ημερών σε αργό πετρέλαιο και προϊόντα αυτού ώστε να υπάρχει ένα σημαντικό χρονικό περιθώριο ασφάλειας.
- Τα κράτη-μέλη υποχρεούνται να υιοθετήσουν ικανοποιητικά μέτρα διανομής σε περίοδο κρίσης.
- Τα κράτη-μέλη οφείλουν να συνεργάζονται μεταξύ τους ώστε να εξασφαλίζεται η πετρελαιοική τους επάρκεια.

Χάρει σε αυτά τα μέτρα, η Ένωση κατάφερε να μειώσει την εξάρτηση της από εξωτερικές πηγές σε πετρέλαιο στο 40%. Τα επαρκή αποθέματα της Ένωσης ήταν η αιτία έλλειψης πανικού στον πόλεμο του 1991 όταν το Ιράκ μείωσε απότομα την παραγωγή πετρελαίου κάνοντας εμπάργκο προς τις δυτικές χώρες. Αλλά και κατά τον πρόσφατο πόλεμο στον Περσικό Κόλπο η Ε.Ε ήταν επαρκώς προετοιμασμένη. Ο κ. Κώστας Μωραΐτης, Πρόεδρος του ομίλου των Ελληνικών Πετρελαίων (ΕΛ.ΠΕ.) τόνισε σε συνέντευξη του- πριν ακόμη εκδηλωθεί η συμμαχική επίθεση στο Ιράκ- ότι *«Δεν τίθεται θέμα επαρκούς τροφοδοσίας της αγοράς. Υπάρχουν οι θεσμοθετημένες υποχρεώσεις για τα αποθέματα ασφάλειας. Έχουμε περισσότερα αποθέματα από τις δεσμεύσεις μας, αποθέματα για περίοδο 90 ημερών. Δεν πρόκειται να αντιμετωπίσουμε προβλήματα επάρκειας καυσίμων στην Ελλάδα»* (ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2003).

Βέβαια, η Ευρωπαϊκή Ένωση εξαρτάται και σε άλλους ενεργειακούς τομείς. Αν και ως προς τον άνθρακα η Ένωση είναι αυτάρκης, ως προς την πυρηνική ενέργεια παρουσιάζει μια μεγάλη εξάρτηση της τάξης του 70%, όμως ο εφοδιασμός της γίνεται από οκτώ συνολικά προμηθευτές με κυριότερη τη Ρωσία, όπου το ποσοστό της κάθε μιας δεν ξεπερνά το 25%. Η πολιτική της προμήθειας ενέργειας από πολλές χώρες ξεχωριστά είναι πάρα πολύ σωστή γιατί κατά αυτό τον τρόπο η Ένωση δεν εξαρτάται ενεργειακά μόνο από μια χώρα με τις οποίες πολιτικές προεκτάσεις μπορεί κάτι τέτοιο να περικλείει.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση καθόλη τη δεκαετία του 90' απαίτησε από τις περισσότερες χώρες της ανατολικής και κεντρικής Ευρώπης που χρησιμοποιούν πυρηνικούς αντιδραστήρες να αναστείλουν τη λειτουργία τους καθότι οι περισσότεροι από αυτούς είναι παλιές σοβιετικής τεχνολογίας, ίδιας με αυτής των αντιδραστήρων του φρικτού πυρηνικού ατυχήματος του Τσερνομπίλ του 1986. Η Ε.Ε ενθαρρύνει μέσω των προγραμμάτων PHARE, TACIS και SYNERGY την αντικατάσταση της πυρηνικής ενέργειας με το φυσικό αέριο.

Ο λόγος ο οποίος έστρεψε το ενδιαφέρον της μελέτης μας στον χώρο της ενεργειακής πολιτικής δεν είναι αυθαίρετος αλλά εκπηγάει από τη λογική σκέψη ότι εφόσον η ΕΕ εξαρτάται ενεργειακά σε σημαντικό βαθμό από ξένες πηγές, αυτό θα μπορούσε δυνητικά να επηρεάζει την εξωτερική της πολιτική ποικιλοτρόπως. Εφόσον η οικονομική πρόοδος και συνοχή της ΕΕ εξαρτάται εν μέρει από τις ενεργειακές εξελίξεις τις οποίες καθορίζουν άλλα κράτη, θα μπορούσε θεωρητικά η Ένωση να ενδώσει και σε πολιτικούς εκβιασμούς από μέρους των χωρών παραγωγής πετρελαίου, όπως ο ΟΠΕΚ, για να εξασφαλίσει την «ευμένεια» τους με όλα τα αρνητικά που συνεπάγεται για την Ευρωπαϊκή Ένωση κάτι τέτοιο. Είναι προφανές ότι και με τη νέα διεύρυνση οι ανάγκες της ΕΕ σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο θα αυξηθούν δραματικά. Η Ευρωπαϊκή ζήτηση για πετρέλαιο δε θα μπορεί να καλυφθεί ούτε από το πετρέλαιο της Βορείου Θαλάσσης, αλλά ούτε κι από το Νορβηγικό.

Εικόνα 1, Η δομή τη κατανάλωσης ενέργειας στην Ε.Ε

Η ικανότητα των χωρών του ΟΠΕΚ να επανακαθορίζουν την τιμή του πετρελαίου είναι αδιαμφισβήτητη. Άποψη μας είναι ότι επιβάλλεται από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης η πολιτική και στρατιωτική της ισχυροποίηση έτσι ώστε να λάβει ενεργότερο ρόλο σε αυτού του είδους τις εξελίξεις. Η δυνατότητα που παρουσιάζουν οι χώρες του ΟΠΕΚ να επηρεάζουν τις τιμές του «μαύρου χρυσού» είναι κάτι που ισχύει και σήμερα. Για παράδειγμα, η τιμή του πετρελαίου αυξήθηκε σημαντικά μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στις ΗΠΑ το 2001 όταν η υπερδύναμη ανακοίνωσε τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας που έμμεσα φωτογράφιζε και κάποιες αραβικές πετρελαιοεξαγωγικές χώρες. Το γεγονός ότι μέχρι αυτή τη στιγμή

δεν υπάρχουν αποτελεσματικοί μηχανισμοί μέσω των οποίων θα μπορούν στο μέλλον να αποφευχθούν πετρελαϊκές κρίσεις του μεγέθους αυτών του 1973 και του 1979, φάνηκε και από την πρόσφατη (2003) εκτόξευση των τιμών του πετρελαίου που προκάλεσαν οι χώρες του ΟΠΕΚ.

Είναι χαρακτηριστικό ότι πριν την νέα πετρελαϊκή κρίση του 2003, οι τιμές του πετρελαίου άγγιζαν τα 24 δολάρια το βαρέλι, τιμή η οποία ανταποκρίνονταν το όριο διακύμανσης από 22 έως και 28 δολάρια που προέκυψε ύστερα από μαραθώνιες συνεδριάσεις του οργανισμού Ωστόσο, κατά το μήνα Ιούνιο του 2003 οι τιμές έφθασαν μέχρι και τα 42 δολάρια ! Μάλιστα, μετά τις πρόσφατες εξελίξεις από την κρίση στην ρωσική πετρελαϊκή εταιρία Yukos και την αναστολή πληρωμών προς τους εργαζομένους της εταιρίας, η διεθνής τιμή του πετρελαίου ανήλθε στις 29 Ιουλίου του 2004 τα 43,8\$ το βαρέλι και προς τα τέλη του καλοκαιριού άγγιξε το απίστευτο νούμερο των 50 \$ ανά βαρέλι.

Αν και οι ΗΠΑ έχουν θέσει υπό τον έλεγχο τους πλήρως το Ιράκ εξασφαλίζοντας την απρόσκοπτη εκμετάλλευση των ενεργειακών κοιτασμάτων του, το ίδιο δε συμβαίνει με το Ιράν και τη Σαουδική Αραβία. Το πρώτο κατηγορείται από τις ΗΠΑ ότι αποτελεί μέρος του «άξονα του κακού» και το δεύτερο ότι υποθάλλει τη διεθνή τρομοκρατία. Η Σαουδική Αραβία είναι η μεγαλύτερη παραγωγός πετρελαίου με τα μεγαλύτερα αποδεδειγμένα πετρελαϊκά αποθέματα στον κόσμο, με το Ιράκ να έρχεται δεύτερο σε αποθέματα και το Ιράν τρίτο.

Μια ισχυρή στρατιωτικά ΕΕ θα μπορούσε να αποτελεί παράγοντα διαμεσολαβητή μεταξύ της επιδεινούμενης αντιπαράθεσης μεταξύ των ΗΠΑ και των δυο προαναφερόμενων χωρών-σημαντικότερων διαμορφωτών της πολιτικής του ΟΠΕΚ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορούσε να συμβάλλει ουσιαστικά στη διατήρηση της ειρήνης παγκόσμια και ταυτόχρονα να εξασφαλίσει φυσικό αέριο και πετρέλαιο από τις αραβικές χώρες. Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται και η εμπορική συνεργασία μεταξύ Ιράν-ΕΕ.

Η Ε.Ε εισάγει από την Περσία πετρέλαιο και φυσικό αέριο και κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο στις εισαγωγές της χώρας αυτής, ίσο με 40%. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι το Ιράν είναι η δεύτερη στην παγκόσμια κατάταξη κοιτασμάτων φυσικού αερίου (16%) και όπως είπαμε, τρίτη σε σύνολο κοιτασμάτων πετρελαίου (10%). Μια ισχυρή στρατιωτικά και πολιτικά Ευρώπη θα μπορούσε να διαδραματίσει ενεργότερο ρόλο στη Μέση Ανατολή και με δεδομένη την ειρηνόφιλη διάθεση της να συμβάλλει ουσιαστικά στην επίλυση του Παλαιστινιακού προβλήματος και των απαιτήσεων που προβάλλουν οι αραβικές χώρες από το Ισραήλ για αποχώρηση από τα εδάφη τους⁶.

Μια ισχυρή στρατιωτικά και πολιτικά Ευρώπη θα συνέβαλε ουσιαστικά στην εκτόνωση της έντασης στη Μέση Ανατολή μέσω της προώθησης δίκαιων λύσεων, σύμφωνα με τα ψηφίσματα του ΟΗΕ, εξασφαλίζοντας ως αντάλλαγμα από την πλευρά των αράβων πολιτική συνεργασία με τη μορφή της εγκατάλειψης από την πλευρά τους της εκβιαστικής μεθόδου του εμπάργκο πετρελαίου και φυσικού αερίου. Αυτό, θα ήταν προς όφελος της οικονομίας της ΕΕ γιατί θα εξασφαλιζόνταν ότι την αναπτυξιακή της πορεία δε θα μπορούσαν να αναταράξουν εξωγενείς ενεργειακές διαταραχές.

Οι χώρες του ΟΠΕΚ θα μπορούσαν δυναμικά να καθορίζουν τις οικονομικές εξελίξεις κατά το δοκούν, ανάλογα με τις οικονομικές και γεωπολιτικές στοχεύσεις τους, υπό την προϋπόθεση ότι οι αποφάσεις τους δεν επηρεάζονται από άλλους παράγοντες. Ωστόσο, η πραγματικότητα καταδεικνύει ότι οι χώρες του ΟΠΕΚ αντιμετωπίζουν μια σειρά δεδομένων που επηρεάζουν σαφώς την ενεργειακή τους πολιτική. Κυριότερος παράγοντας βαρύνουσας σημασίας αποτελεί η σχέση των

χωρών αυτών με τις ΗΠΑ. Ο Κώστας Ψωμιάδης σε άρθρο του (2002) στο περιοδικό LOBBY με τίτλο « Η ουσία του Ιρακινού προβλήματος » θεωρεί ότι μεταξύ των χωρών του ΟΠΕΚ και των ΗΠΑ έχει αναπτυχθεί ένας «Υπόγειος Πόλεμος» με απώτερο σκοπό το πια πλευρά από τις δυο θα καταφέρει να επικρατήσει στον αγώνα του καθορισμού της διεθνούς τιμής του πετρελαίου. Από την μια πλευρά εμφανίζονται οι «πετρελαιάδες» της Ν.Υόρκης και από την άλλη, οι βαθύπλουτοι Σειχηδες των αραβικών χωρών.

Πράγματι, οι ΗΠΑ, με την κολοσσιαίου μεγέθους πολεμική τους μηχανή, έχουν στρατιωτική παρουσία σε όλες τις πετρελαιοφόρες περιοχές του πλανήτη, που αποτελούν «μήλο της Έριδος» για τα συμφέροντα των πετρελαϊκών εταιριών τους. Από τον Καύκασο, την Κασπία Θάλασσα και την Ταιβάν, μέχρι τη Μέση Ανατολή και τη Λατινική Αμερική. Μάλιστα, για την προώθηση των πετρελαϊκών τους συμφερόντων έχουν οι ίδιες με τον ένα ή άλλο τρόπο παρέμβει στα εσωτερικά των χωρών ενδιαφέροντος τους, επηρεάζοντας, πολλές φορές απροκάλυπτα, τις πολιτικές τους εξελίξεις ανάλογα με τα συμφέροντα τους.

Η απειλή των όπλων μέσω της παρουσίας των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή αναγκάζει τους Σειχηδες να «συμμορφώνονται» ανάλογα με τα κελεύσματα των ΗΠΑ, χωρίς αυτό να συμβαίνει πάντοτε. Το ζητούμενο για την υπερδύναμη είναι να μη μπορεί ο ΟΠΕΚ, αλλά οι αμερικανικές εταιρίες πετρελαίου να καθορίζουν τη τιμή του μαύρου χρυσού.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 4.

¹ Για όλα αυτά μπορούμε να ανατρέξουμε στο άρθρο του κ.Γιώργου Καπόπουλου με τίτλο «Η διεύρυνση της ΕΕ: πρόκληση και επένδυση για το μέλλον, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2003, ΣΕΛ 36-42.

² Το ίδιο ακριβώς πρόβλημα αντιμετώπισε και η ελληνική οικονομία προ των πυλών της εντάξεως της χώρας μας στην ΕΟΚ το 1981. Το βιβλίο του Παντελή Καζάκου ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΚΡΑΤΟΣ ΚΙ ΑΓΟΡΑ, περιγράφει - ιδιαίτερα μεταξύ των σελίδων 324-374 - με τρόπο ιδιαίτερα λεπτομερειακό τα ανάλογα διλήμματα των ελληνικών πολιτικών κομμάτων και της εργατικής και επιχειρηματικής τάξης της εποχής ως προς την πιθανή μείωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας από την εισαγωγή της χώρας μας στην ΕΟΚ.

³ Από συνέντευξη της κ.Νέλλης Καψή στο περιοδικό ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2003, ΣΕΛ 46.

⁴ Πάνω στο θέμα της οικονομικής αλληλεξάρτησης των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης με τη Ρωσική Ομοσπονδία, μπορούμε να συλλέξουμε πληροφορίες από το βιβλίο του Gilles Merritt, EASTERN EUROPE AND THE USSR, Office for Official Publications of the European Community, 1991.

⁵ Από τα δεκαετία του 1970 άρχισαν αν διαγράφονται χαμηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης και το οποίο όπως προϋποθέτει και το υπόδειγμα του Solow προεκλήθη από την σταδιακή ωρίμανση των ευρωπαϊκών οικονομιών.

⁶ Εμπεριστατωμένη και αναλυτική μελέτη πάνω σε αυτό το θέμα αποτελεί το σύγγραμμα The Middle East in the 21 Century, DEFENSE ANALYSIS INSTITUTE , 2001

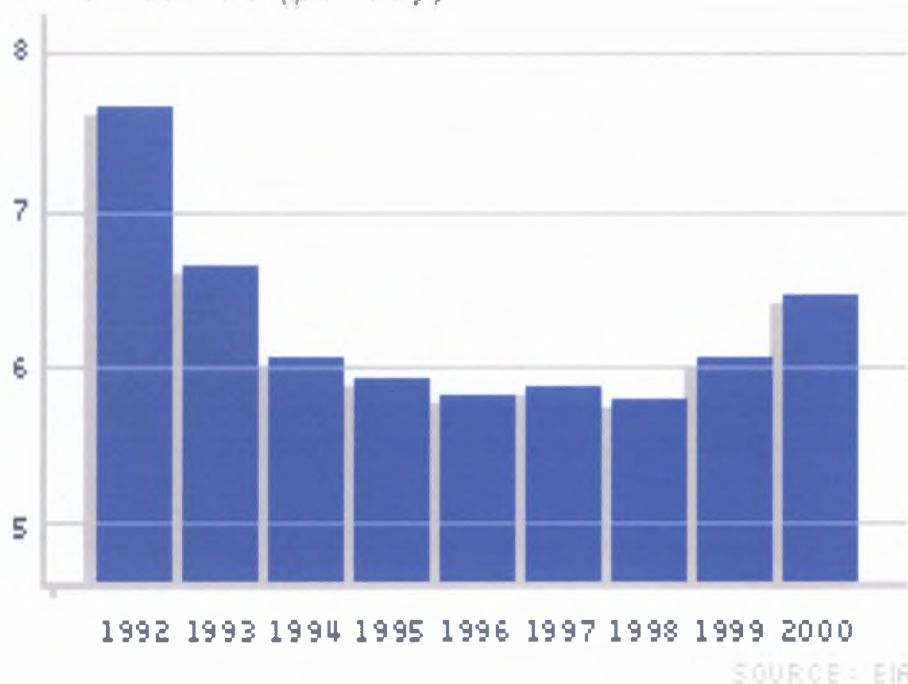
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5**5.1) ΣΧΕΣΕΙΣ Ε.Ε-ΡΩΣΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ.**

Σημαντικό παράγοντα στις ενεργειακές εξελίξεις διαδραματίζουν και οι σχέσεις των χωρών του δυτικού κόσμου με τη Ρωσία. Η αχανής χώρα είναι από τις πλουσιότερες σε ενεργειακά αποθέματα φυσικού αερίου, ουρανίου και πετρελαίου. Μάλιστα, προσφάτως αναρριχήθηκε στη δεύτερη θέση του σχετικού πίνακα ημερήσιας παραγωγής πετρελαίου-περίπου 8,7 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα, σχεδόν όσα και η κάτοχος την πρώτης θέσης, Σαουδική Αραβία.

Οι σχέσεις της Ε.Ε με τη Ρωσία μετά την κατάρρευση των σχεδιαζόμενων οικονομιών της Ανατολικής Ευρώπης, αποτέλεσαν σχέσεις βοήθειας και προσαρμογής. Βοήθειας ώστε η πρώην «κόκκινη υπερδύναμη» να καταστεί ικανή να προσαρμοσθεί στα νέα οικονομικά δεδομένα -η λογική του Path Dependence που είδαμε και παραπάνω- και προσαρμογής έτσι ώστε να υπάρξει μια ομαλή μετάβαση των χωρών της ανατολικής Ευρώπης από τη Σοβιετική Ένωση στην Ευρωπαϊκή. Το τελευταίο διάστημα, η Ρωσική Οικονομία παρουσιάζει αξιοσημείωτη οικονομική πρόοδο αφού πρόσφατα αναβαθμίστηκε από τον οίκο Moody's, παρουσιάζοντας για το 2003 ρυθμούς ανάπτυξης της τάξης του 6%, που αποτελεί τη δεύτερη καλύτερη απόδοση αύξησης στις αναδυόμενες αγορές μετά από αυτή της Κίνας. Ο πληθωρισμός εμφανίζεται να είναι υπό έλεγχο περίπου στο 12,5% και το υπερβολικό φορτίο του δημόσιου χρέους έχει μειωθεί σημαντικά. Η παραγωγή πετρελαίου έχει αυξηθεί κατακόρυφα φθάνοντας τα πρότυπα του 1990 όπως καταδεικνύουν και τα παρακάτω διαγράμματα³ και ⁴

Russian crude oil output

Million barrels (per day)

Διάγραμμα 3

Πιστεύεται ότι η πανηγυρική εκλογή του Προέδρου Πούτιν κατά τις πρόσφατες εκλογές του Μαρτίου του 2004 με το θεαματικό ποσοστό του 71% θα ενισχύσει το κλίμα πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας, υποβοηθώντας τη νέα κυβέρνηση να προβεί και στις αναγκαίες διορθωτικές αλλαγές. Το δυσάρεστο γεγονός της βαθύτατης κρίσης από την οικονομική ύφεση του 1998 φαίνεται ότι έχει παρέλθει πλέον ανεπιστρεπτή. Ένα ακόμα σημάδι της αυξανόμενης επιρροής της Ρωσίας είναι η εμφάνισή της ως σημαντική δύναμη στις διεθνείς αγορές πετρελαίου. Χάρη στις αρκετά μεγάλες επενδύσεις από τις επιχειρήσεις πετρελαίου κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριών ετών, η ρωσική παραγωγή πετρελαίου επεκτάθηκε κατά περίπου 15% στην περίοδο 2000-01.

* 2002-2003 figures are projected. Exports include both crude oil and refined products.

Διάγραμμα 4

Ήδη από τις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας διεθνής ομάδα οικονομολόγων συγκεντρωμένη στο Centre of Economic Policy and Research-CEPR του Λονδίνου κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αν η Ρωσία κατάφερνε να αυξήσει αποτελεσματικά την παραγωγή πετρελαίου της, τότε μαζί με τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης θα μπορούσαν να παράγουν το μισό της ποσότητας παραγωγής του ΟΠΕΚ ετησίως. Σύμφωνα με την ομάδα, αν οι ρωσικές εξαγωγές αυξάνονταν αυτό θα είχε τεράστιο αντίκτυπο στην παγκόσμια αγορά πετρελαίου. Οι τιμές θα έπεφταν κατά 1/5 συμπιέζοντας τους υψηλού κόστους παραγωγούς του Ηνωμένου

Βασιλείου, του Τέξας και του Μεξικού. Η φθηνότερη ενέργεια θα μπορούσε να βοηθήσει την ανάπτυξη των δυτικών οικονομιών, μειώνοντας το κόστος παραγωγής τους και κάνοντας τις ανταγωνιστικότερες διεθνώς.

Στη ρωσική επικράτεια έχουν διαπιστωθεί τεράστιες ποσότητες πετρελαίου στη Σιβηρία. Σύμφωνα με εξακριβωμένους υπολογισμούς, τα αποθέματα πετρελαίου στη Σιβηρία υπολογίζεται ότι ανέρχονται σε αξία 150δισ δολαρίων. Στη Σιβηρία, στη θάλασσα του Μπάρεντς και στην Κασπία θάλασσα υπάρχουν τεράστιες ποσότητες φυσικού αερίου που σε σχέση και με τις σήμερα χρησιμοποιούμενες αποτελούν το 38% των αναγνωρισμένων υπαρκτών ποσοτήτων φυσικού αερίου στον κόσμο, σε μια εποχή που η ΕΕ επιδιώκει να υποκαταστήσει το πετρέλαιο και την πυρηνική ενέργεια με την κατανάλωση όλο και μεγαλύτερων ποσοτήτων φυσικού αερίου. Μάλιστα, η Ευρωπαϊκή Ένωση λαμβάνει το 1/4 του φυσικού της αερίου από τη Ρωσία.

Η Ρωσία δεν αποτελεί μέλος του ΟΠΕΚ που σημαίνει ότι μπορεί να διαφοροποιείται πάντοτε από τις αποφάσεις του. Αυτό είναι κάτι που πρέει η Ε.Ε να λαμβάνει πάντοτε σοβαρά υπ' όψιν της. Μια στενή συνεργασία με τη Ρωσία και τις πετρελαιοφόρες χώρες πρώην δορυφόρους της, όπως η Ρουμανία το Καζακστάν και το Ουζμπεκιστάν, μπορεί να εξασφαλίσει για την ΕΕ μεγάλες ποσότητες ενεργειακών πόρων, ανεξαρτήτως της πολιτικής που θα ακολουθήσουν οι αραβικές χώρες. Σε άρθρο της εφημερίδας Herald Tribune που δημοσιεύτηκε στην ελληνική εφημερίδα ΕΞΠΡΕΣ της 12^{ης} Δεκεμβρίου του 2003, μαθαίνουμε ότι η Ρωσία επέλεξε να διαφοροποιηθεί πλήρως από την πολιτική του ΟΠΕΚ για την πώληση εκάστου βαρελιού πετρελαίου στην τιμή των 28 δολαρίων θεωρώντας την ιδιαίτερα υψηλή. Το μέγεθος της ρωσικής παραγωγής πετρελαίου είναι τέτοιο ώστε να μπορεί να μετριάξει τη βαρύτητα των αποφάσεων του ΟΠΕΚ, συμπιέζοντας προς τα κάτω τις τιμές.

Σε σχέση με τις χώρες του δυτικού κόσμου και ιδιαίτερα με την Ε.Ε και τις ΗΠΑ η Ρωσία θεωρεί ότι έχει να αντιμετωπίσει τρία σοβαρά προβλήματα ως προς την ενεργειακή της πολιτική. Το πρώτο έχει να κάνει με την προοπτική της πιθανής απώλειας του ελέγχου των ρωσικών πετρελαϊκών εταιριών μέσω εξαγοράς τους από δυτικές-κυριότατα αμερικανικές εταιρίες. Αυτό είναι ένα σενάριο που οι Ρώσοι θέλουν να αποφύγουν ασυζητητί «για να μην έρθει ο εχθρός προ των πυλών». Απόδειξη αυτού είναι και η προσπάθεια της ρωσικής κυβέρνησης να ματαιώσει την εξαγορά του 25-40% των μετοχών του ρωσικού πετρελαϊκού κολοσσού YugoSibneft -4⁷ σε μέγεθος παγκοσμίως- από την αμερικανική κοινοπραξία Exxon-Mobil και Chevron-Texaco. Παρόμοιες εξαγορές ποσοστού μετοχών ρωσικών εταιριών πετρελαιοειδών συντελέστηκαν και στο παρελθόν με την αγορά σημαντικού μεριδίου μετοχών της TNK από τη βρετανικών συμφερόντων BP και της Lukoil από την American Capital Group (11% των μετοχών της). Σε γενικές γραμμές οι Ρώσοι ιθύνοντες αντιμετωπίζουν τις αμερικανοβρετανικές επενδύσεις στον τομέα της ενέργειας κάτω από την ψυχροπολεμική σκοπιά του παρελθόντος.

Το δεύτερο πρόβλημα έχει να κάνει με την προοπτική ένταξης των 10 νέων χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στην ΕΕ. Ένας σημαντικός φόβος για τη ρωσική ηγεσία απορρέει από την προοπτική μείωσης των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των ΧΚΑΕ-Ρωσίας από τη συμμετοχή των χωρών αυτών στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Η προοπτική εισαγωγής του κοινού δασμολογίου της Ε.Ε από την πλευρά των ΧΚΑΕ έναντι της Ρωσίας ως «τρίτης χώρας», αναμένεται να βλάψει το εμπορικό ισοζύγιο της Ρωσίας.

Αυτός είναι και ο λόγος που η Ρωσία αρνείται να υπογράψει μια νέα συμφωνία αναγνώρισης των νέων ΧΚΑΕ ως μέλη της Ε.Ε. Το τρίτο πρόβλημα προκύπτει από την προσπάθεια που κάνει η Ρωσία ώστε να μπει στον **Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ)** με την Ε.Ε να εκφράζει ενστάσεις από το γεγονός ότι

ρωσικά προϊόντα όπως το πετρέλαιο πωλούνται σε πολύ χαμηλότερες τιμές από ότι έχει συμφωνηθεί στον ΠΟΕ. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι η Ρωσία μπορεί μέσω της προσαρμογής της τιμής του πετρελαίου της να μειώσει το εμπορικό της έλλειμμα, η αύξηση της τιμής του μαύρου χρυσού δύναται να πυροδοτήσει νέα εξαρση πληθωρισμού μέσα στην ρωσική οικονομία προκαλώντας πονοκέφαλο στους διαμορφωτές της οικονομικής πολιτικής της πρώην υπερδύναμης.

Σε κάθε περίπτωση, είναι προς το συμφέρον της ΕΕ μια στενότερη σχέση της με τη Ρωσία. Η ΕΕ πρέπει να επιδιώξει την εφαρμογή μιας σειράς μέτρων ικανών να την καταστήσουν όσο το δυνατόν περισσότερο αυτάρκη σε ενεργειακούς πόρους. Μέσω της στρατιωτικής και πολιτικής ισχυροποίησης της η ΕΕ θα είναι δυνατόν να εξασφαλίσει την ενεργειακή της επάρκεια. Μέσω μιας ισχυρής στρατιωτικής μηχανής και μιας ομόφωνης και ξεκάθαρης ΚΕΠΠΑ η ΕΕ μπορεί να εξασφαλίσει τα εξής θετικά αποτελέσματα :

- Θα μπορέσει να καταστεί ο επιδιαιτητής της αντιπαράθεσης μεταξύ των «πετρελαάδων» της Αμερικής και των σείχηδων της Μέσης Ανατολής. Κατά αυτόν τον τρόπο θα συμβάλλει στην αποτροπή πιθανών πολεμικών συγκρούσεων μεταξύ ΗΠΑ και αραβικών χωρών. Έτσι θα αυξήσει το κύρος της διεθνώς, βελτιώνοντας συνάμα τις σχέσεις της με τις αραβικές χώρες και εξασφαλίζοντας την απρόσκοπτη μεταφορά ενεργειακών πόρων από την Μέση Ανατολή προς τις οικονομίες της Δύσης.
- Θα εξασφαλίσει την ευρύτερη συνεργασία παγκοσμίως για την εξασφάλιση της ασφαλούς μεταφοράς του πετρελαίου και του φυσικού αερίου από τις χώρες εξαγωγής στις χώρες εισαγωγής.
- Θα επιτύχει τη δημιουργία ενός ευρασιατικού συστήματος ασφάλειας και συνεργασίας στον τομέα της μεταφοράς πετρελαίου και φυσικού αερίου από τη Ρωσία και τις υπόλοιπες χώρες παραγωγής πετρελαίου της περιοχής.

Στις 3/10/2003 ο οικονομικός σύμβουλος του προέδρου Πούτιν, Σεργκέι Ιλαριόνοφ σε δήλωση του στην εφημερίδα The Moscow Times δήλωσε ότι ο στόχος της Ρωσίας θα είναι να αυξήσει μέχρι το 2010 την παραγωγή πετρελαίου κατά 10% και να επιτύχει ετήσιους ρυθμούς ανάπτυξης της τάξης του 7.2%. Είναι όμως προφανές ότι για να γίνει κάτι τέτοιο πρέπει να εισρεύσουν προς τη ρωσική οικονομία ξένες ιδιωτικές επενδύσεις. Μέχρι σήμερα οι όποιες νέες γεωτρήσεις πραγματοποιούνται μόνο από ρώσους επιστήμονες κατά 80-90% και δεν είναι αρκετές γιατί η ρωσική κυβέρνηση δεν ενθαρρύνει την ξένη συμμετοχή.

Δεδομένης της καχυποψίας του Κρεμλίνου που αποσκοπεί στη διατήρηση κρατικής κυριαρχίας επί των πλουτοπαραγωγικών πηγών κυρίως έναντι των αμερικανικών επενδύσεων¹, ανοίγει ο δρόμος για την αύξηση των επενδύσεων στον τομέα της ενέργειας από την πλευρά των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Άποψη μας είναι ότι η αύξηση των ευρωπαϊκών επενδύσεων στον ρωσικό τομέα ενέργειας θα συντελέσει ει στην αύξηση της παραγωγής του ρωσικού πετρελαίου, μειώνοντας την τιμή του μαύρου χρυσού παγκοσμίως, βελτιώνοντας τις πολιτικές σχέσεις της ΕΕ και της Ρωσίας, και συμβάλλοντας στην επίτευξη κερδών για τη ρωσική οικονομία, εξασφαλίζοντας συνάμα συνεχή αυτάρκεια σε ενεργειακούς πόρους για την Ε.Ε

Μάλιστα, η ΕΕ θα πρέπει να προχωρήσει στην υλοποίηση αυτής της πολιτικής το συντομότερο δυνατό για να προλάβει πιθανές δυσάρεστες εξελίξεις, όπως αυτή που απορρέει από την πρόσφατη συμφωνία οικονομικής βοήθειας από την πλευρά της Σαουδικής Αραβίας προς τη Ρωσία με σκοπό να την δελεάσει έτσι ώστε να συμμετάσχει στο καρτέλ πετρελαίου του ΟΠΕΚ. Αν συμβεί κάτι τέτοιο, τότε οι

οικονομίες των χωρών της Δύσης θα καταστούν εξαιρετικά επιρρεπείς σε εξωγενή πετρελαϊκά σοκ. Πάνω σε αυτό το θέμα, η αντίδραση της ΕΕ θα πρέπει να είναι σφοδρή και κάθετη. Η ΕΕ σε συνεννόηση με τις ΗΠΑ οφείλουν να απαιτήσουν από τη Ρωσία να εγκαταλείψει κάθε τέτοια εκδοχή ακόμη κι αν αυτή βρίσκεται μόνο υπό σκέψη.

5.2) Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΩΣ ΚΑΤΑΛΥΤΙΚΟΥ ΜΕΣΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ.

Χωρίς την πολιτική βούληση όλων και χωρίς την αμοιβαία εμπιστοσύνη οι δομές της Ε.Ε. δε θα έχουν καμία αποτελεσματικότητα.

Valery Giscard D'Estaing, Φεβρουάριος 2003

Κατά το χρονικό διάστημα της τριετίας που διανύουμε η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναλάβει την πλέον φιλόδοξη προσπάθεια για τη “συνταγματοποίηση” των θεσμών και των διαδικασιών που διέπουν τη λειτουργία της. Η προοπτική της αποδοχής εκ μέρους των κρατών-μελών του προετοιμαζόμενου Ευρωπαϊκού Συντάγματος είναι τεράστιας σημασίας για το μέλλον της Ευρώπης καθώς θα συμβάλλει καταλυτικά στην πολιτική ένωσή της.

Είναι προφανές ότι ένα κοινό και ενιαίο ευρωπαϊκό σύνταγμα θα προσφέρει μεγαλύτερη ευελιξία στα θεσμικά όργανα την Ένωσης που αναλαμβάνουν την νομοθετική και εκτελεστική της λειτουργία. Το κοινό σύνταγμα θα προσδώσει αδιαμφισβήτητο κύρος και άπειρη ισχύ στα θεσμικά όργανα της Ένωσης ώστε να καταστούν περισσότερο αποτελεσματικά. Εφόσον το προετοιμαζόμενο ευρωπαϊκό σύνταγμα θα αναδείξει και θα κωδικοποιήσει τις αρχές και τις αξίες πάνω στις οποίες οικοδομείται η Ένωση, αυτό σημαίνει ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να ακολουθήσουν μια κοινή συνισταμένη που θα υπαγορεύεται από το ενιαίο σύνταγμα, πράγμα που προοδευτικά θα συντελέσει, τουλάχιστον σε θεωρητικό επίπεδο, και στην πολιτική Ένωση.

Κι αυτό, γιατί όσο τα εθνικά συντάγματα των κρατών-μελών περιείχαν αρχές και αξίες που σε ορισμένες περιπτώσεις διαφοροποιούνταν από αυτές που επίτασσε η εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, πάντοτε υφίσταντο η διαμάχη για το αν υπερισχύουν οι αρχές του εθνικού συντάγματος έναντι του κοινοτικού δικαίου όταν μια χώρα θεωρούσε ασύμφορο να συμμορφωθεί με κάποια από τις διατάξεις του ευρωπαϊκού δικαίου. Υπό αυτή τη θεώρηση των πραγμάτων, η αποδοχή του κοινού συντάγματος από τα κράτη μέλη δε θα τους επιτρέπει κάθε είδους παρεκκλίσεις, πράγμα που θα οδηγήσει στην “αναγκαστική” ή μη υιοθέτηση κοινών πολιτικών και έτσι θα επιτευχθεί η ολοκλήρωση.

Αυτό ακριβώς εννοεί και ο μέχρι πρότινος πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κ. Ρομάνο Πρόντι όταν σε λόγο του της 21^{ης} Ιουλίου του 2004 στο Ευρωκοινοβούλιο στο Στρασβούργο ανέφερε μεταξύ άλλων και ότι το “*Σύνταγμα θα επιτρέψει στη διευρυμένη Ευρώπη να λειτουργήσει πιο αποτελεσματικά επ'ωφέλεια των πολιτών της....(γιατί) θα καθορίσει τις αρχές και τις αξίες της (Ένωσης) παρέχοντας μια συνεκτική νομική βάση για την ευόδωση των πολιτικών της....Το σύνταγμα είναι ένα πολύ σημαντικό βήμα προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση*”. (www.eu.int)

Έτσι τα όργανα της ΕΕ ανέθεσαν σε μια επιτροπή επ' ονόματι **Ευρωπαϊκή Συνέλευση** να επεξεργασθεί και να προετοιμάσει το προσχέδιο του ευρωπαϊκού

συνταγματικού κειμένου. Η **Συνέλευση** συγκροτείται από εκπροσώπους των κυβερνήσεων και των κοινοβουλίων των κρατών-μελών και υποψηφίων για ένταξη χωρών, καθώς και εκπροσώπων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Πρόεδρος της Συνέλευσης ορίστηκε ο πρώην γάλλος πρωθυπουργός **Valery Giscard D'Estaing**, προσωπικότητα εγνωσμένου κύρους ώστε να φέρει σε πέρας το δύσκολο αυτό εγχείρημα. Η εν λόγω Συνέλευση άρχισε τις εργασίες της στις 28/02/2002 και αυτές συνεχίστηκαν σε τρεις φάσεις μέχρι περίπου τα μέσα του 2003.

Κατά τη συνέλευση αυτή συζητήθηκαν και υποβλήθηκαν προτάσεις για τα ακόλουθα θέματα: Επικουρικότητα, Νομική Προσωπικότητα, ο ρόλος των Εθνικών Κοινοβουλίων, Επικουρικές αρμοδιότητες, Οικονομική Διακυβέρνηση, Εξωτερική Πολιτική, Άμυνα, Απλοποίηση των Διαδικασιών, Ελευθερία, Ασφάλεια, Δικαιοσύνη και Κοινωνική Ευρώπη. Επίσης, υποβλήθηκαν προτάσεις για αναπροσαρμογή των λειτουργιών των θεσμικών οργάνων της Ένωσης (Επιτροπής/ Ευρωκοινοβούλιο/ Συμβούλιο Υπουργών κλπ). Οι τελικές εκθέσεις των ομάδων εργασίας παρουσιάσθηκαν και συζητήθηκαν στις Συνόδους της Ολομέλειας της Συνέλευσης. Ζητήθηκε και από τα κράτη μέλη να υποβάλλουν τις απόψεις τους που μπορούσαν να περιλαμβάνουν και εισηγήσεις για την αναμόρφωση των θεσμών της ΕΕ. Προτάσεις μπορούσαν να υποβάλλουν εκτός από τις κυβερνήσεις και διάφορα πολιτικά κόμματα, ευρωβουλευτές κλπ. Ως προς την ΚΕΠΠΑ που μας ενδιαφέρει περισσότερο υποβλήθηκαν μεταξύ άλλων και οι εξής προτάσεις:

- Η θέση του Υπατου Εκπροσώπου ΚΕΠΠΑ να συγχωνευθεί με αυτή του Επιτρόπου επί των Εξωτερικών Υποθέσεων και να μετονομασθεί σε Υπουργού Εξωτερικών της ΕΕ. (ΑΥΣΤΡΙΑ/ΕΛΛΑΔΑ/ ΓΑΛΛΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ/ BENELUX).
- Οι αποφάσεις της ΚΕΠΠΑ να παίρνονται με ειδική πλειοψηφία (ΑΥΣΤΡΙΑ).
- Να προωθηθεί η ενισχυμένη συνεργασία στην άμυνα χωρίς την επιβάρυνση του κοινοτικού προϋπολογισμού (ΓΕΡΜΑΝΙΑ).
- Η ευρωπαϊκή άμυνα πρέπει να λειτουργεί ως συμπλήρωμα του NATO (ΕΛΛΑΔΑ/ ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ).
- Να δημιουργηθεί διπλωματική υπηρεσία της ΕΕ.

Γενικά σε κάθε περίπτωση, οι προτάσεις που παρουσιάζονται ως προς την αναπροσαρμογή της λειτουργίας των θεσμικών οργάνων της Ε.Ε (εκλογή ή μη Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, διαρκής ή περιστρεφόμενη προεδρία, κατανομή των αρμοδιοτήτων της νομοθετικής, εκτελεστικής και κοινοβουλευτικής εξουσίας στον Ευρωπαϊκό χώρο κλπ) στοχεύουν στην πιο αποτελεσματική λειτουργία των θεσμών της Κοινότητας. Καταβάλλεται μάλιστα έντονη προσπάθεια ώστε το κοινό ευρωπαϊκό σύνταγμα να γίνει αποδεκτό από τα κράτη-μέλη μέχρι έως το τέλος του 2004.

5.3) ΤΑ ΘΕΣΜΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΚΕΠΠΑ

Μέχρι και κατά αυτή την περίοδο και πριν ακόμη υιοθετηθούν από τα κράτη-μέλη οι θεσμικές μεταβολές που θα επιτάσσει το νέο ευρωπαϊκό σύνταγμα οι δομές των θεσμικών οργάνων της ένωσης παραμένουν οι ίδιες με τις εξής αρμοδιότητες:

1. **ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ:** Είναι το ανώτατο πολιτικό όργανο της Ένωσης καθώς αποτελείται από τους αρχηγούς των κρατών-μελών και τον Πρόεδρο της Επιτροπής. Καθορίζει τους γενικούς προσανατολισμούς της ΚΕΠΠΑ και των θεμάτων άμυνας.
2. **ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΥΠΟΥΡΓΩΝ:** Αποτελείται από τους Υπουργούς των Εξωτερικών των χωρών-μελών. Έργο του είναι να εφαρμόζει την ΚΕΠΠΑ κατόπιν συνεννοήσεως και με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.
3. **ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ:** Είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή των ήδη ειλημμένων αποφάσεων. Εκθέτει τις απόψεις της επιτροπής σε διεθνή θέματα καθώς και σε διεθνείς οργανισμούς και διασκέψεις. Η νυν και η επόμενη προεδρίες, η Επιτροπή και ο Γενικός Γραμματέας/Υπατος Εκπρόσωπος ΚΕΠΠΑ αποτελούν την “*ευρωπαϊκή τρόικα*” η οποία εκπροσωπεί την ένωση σε πολιτικές διαπραγματεύσεις με ξένες χώρες.
4. **ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:** Με βάση το άρθρο 27 της συνθήκης του Άμστερνταμ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμμετέχει πλήρως στις εργασίες του τομέα ΚΕΠΠΑ. έχει το δικαίωμα πρωτοβουλίας, όπως και κάθε κράτος-μέλος και συμμετέχει στην ευρωπαϊκή τρόικα
5. **ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ:** Έρχεται σε συνεννόηση με την Προεδρία της ΕΕ ώστε να λαμβάνεται υπόψη η γνώμη του. Ενημερώνεται από την Προεδρία και την Επιτροπή για όλες τις εξελίξεις στον τομέα της ΚΕΠΠΑ.
6. **COREPER:** Είναι η Επιτροπή των μόνιμων Αντιπροσώπων της ΕΕ. Αρμοδιότητα της είναι η επεξεργασία όλων των θεμάτων που βρίσκονται σε ημερήσια διάταξη, εκτός και αν το ευρωπαϊκό Συμβούλιο έχει αποφασίσει διαφορετικά.
7. **ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (ΕΠΑ):** Συμβάλλει στον καθορισμό της ΚΕΠΠΑ με την υποβολή εισηγήσεων προς το Συμβούλιο είτε ύστερα από αίτημα αυτού είτε κατόπιν πρωτοβουλίας της ίδιας της Επιτροπής Ασφάλειας. Η ΕΠΑ μπορεί να συνεδριάζει και με την μορφή των προϊσταμένων των Υπουργείων Εξωτερικών των χωρών-μελών. Είναι επιφορτισμένη με την εξαιρετικά σημαντική αρμοδιότητα της διαχείρισης κρίσεων και εξαιτίας αυτού συνεπικουρείται :
 - I. Από πολιτικοστρατιωτική ομάδα
 - II. Από τη στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ και την Επιτροπή Πολιτικών Πτυχών Διαχείρισης Κρίσεων.
8. **ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ:** Τελεί υπό τη διεύθυνση του Υπατου Εκπροσώπου ΚΕΠΠΑ. Αποτελεί τη θεσμική μνήμη της ΚΕΠΠΑ. Ο ρόλος της είναι ιδιαίτερα σημαντικός λαμβανόμενου υπόψη του περιορισμένου χρόνου διάρκειας της κάθε προεδρίας (6 μήνες).
9. **ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ-ΥΠΑΤΟΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΚΕΠΠΑ:**
Βοηθά την Προεδρία στο έργο της εκπροσώπησης της Ένωσης.

Συνδράμει στη διατύπωση, επεξεργασία και εφαρμογή των πολιτικών αποφάσεων. Διεξάγει διάλογο με τρίτες χώρες όταν κάτι τέτοιο της ανατεθεί από το Συμβούλιο ή την Προεδρία.

5.4) Η ΑΝΤΙΠΥΡΑΥΛΙΚΗ ΑΕΡΑΜΥΝΑ ΤΩΝ ΗΠΑ ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Μια σοβαρότατη πτυχή του καθορισμού της παγκόσμιας ασφάλειας που οι ηγέτες της Ε.Ε.-25 πρέπει να εξετάσουν με ιδιαίτερη προσεκτικότητα είναι και η παράμετρος της εξαγγελίας των ΗΠΑ να προχωρήσουν στη δημιουργία της νέας αντιαεροπορικής ομπρέλας που προσδοκά ότι θα τους εξασφαλίσει προστασία από επίθεση όπλων μαζικής καταστροφής (πυρηνικές βόμβες, χημικά όπλα, κλπ).

Η επιδίωξη των ΗΠΑ να αποκτήσουν την ασφάλεια που ένιωθαν πριν την εμφάνιση των πυρηνικών όπλων και των διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων, δεν είναι πρόσφατη αλλά ανάγεται στην εποχή του Ψυχρού πολέμου. Οι πρώτες προσπάθειες των ΗΠΑ για την δημιουργία τέτοιου είδους άμυνας χρονολογείται στις αρχές της δεκαετίας του 60'. Ωστόσο, το όλο πρόγραμμα με την κωδική ονομασία *Safeguard* ναυάγησε για λόγους τεχνικής φύσεως στα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1970. Παρόμοια τύχη είχαν δυο ακόμη προσπάθειες, η μια με το πρόγραμμα για τη *Στρατηγική Αμυντική Πρωτοβουλία* (SDI) που εξήγγειλε το 1983 ο πρόεδρος Ρόναλντ Ρέιγκαν με τον περιβόητο "*Πόλεμο των Άστρων*" και η άλλη με το πρόγραμμα για την *Παγκόσμια Προστασία έναντι Περιορισμένων Πληγμάτων* στις αρχές του 1991 από την κυβέρνηση του Jorge Bush του πρεσβύτερου.

Η τέταρτη προσπάθεια ξεκίνησε στο τέλος της δεκαετίας του 1990, μετά από την πίεση που άσκησε στη δημοκρατική κυβέρνηση του Bill Clinton το ρεμπουμπλικανοκρατούμενη Γερουσία². Η κυβέρνηση Clinton συνέχισε να χορηγεί ποσά για έρευνες με σκοπό την ανάπτυξη μιας *Εθνικής Αντιπυραυλικής Αεράμυνας* (NMD) με σκοπό την αποφυγή πληγμάτων από χώρες που δυνητικά θα μπορούσαν να απειλήσουν τις ΗΠΑ με πυρηνικά όπλα. Ωστόσο, η ανάπτυξη μιας εθνικής αντιπυραυλικής αεράμυνας από την πλευρά των ΗΠΑ παραβιάζει την Αντιβαλλιστική Συνθήκη ABM του 1972 μεταξύ ΗΠΑ-ΕΣΣΔ. Με τη συμφωνία ABM οι δυο υπερδυνάμεις είχαν συμφωνήσει να μην προχωρήσει καμία από τις δυο χώρες στην κατασκευή αμυντικών συστημάτων εναντίον βαλλιστικών πυραύλων ή να δημιουργήσουν υποδομή για τέτοια. Ωστόσο, επετράπη η κατασκευή αντιαεροπορικών συστημάτων για τοπική περιφερειακή άμυνα (Όπως τα Patriot PAC-2 που οι αμερικάνοι χρησιμοποίησαν στο Κουβέιτ στον πόλεμο του 1991 έναντι των ιρακινών πυραύλων SCUD). Κατά τον τρόπο αυτό εξασφαλιζόνταν η – όπως αποδείχθηκε - αποτελεσματική "*ισορροπία τρόμου*".

Η επιδίωξη των ΗΠΑ για την ανάπτυξη ενός τόσο φιλόδοξου προγράμματος προκάλεσε, όπως ήταν φυσικό, τις έντονες αντιδράσεις των Ρώσων και των Κινέζων. Μάλιστα, η Ρωσία απείλησε τις ΗΠΑ ότι θα αποχωρήσει από τη συμφωνία START II που προβλέπει την καταστροφή σημαντικής ποσότητας πυρηνικών όπλων των ΗΠΑ και της Ρωσίας. Η Ρωσία, αναγνωρίζοντας ότι δεν είναι εύκολο για αυτή να προχωρήσει σε μια πολιτική αντιπαράθεση με τις ΗΠΑ για πάρα πολλούς λόγους, ζήτησε το 1997 να συμμετάσχει στο όλο πρόγραμμα ώστε να μπορεί να ελέγξει τις εξελίξεις, κάτι που οι κυβερνητικοί κύκλοι των ΗΠΑ απέρριψαν ασυζητητί. Το Νοέμβριο του 1995 το Εθνικό Συμβούλιο Πληροφοριών των ΗΠΑ διαβεβαίωσε την κυβέρνηση Clinton μεταξύ άλλων για τα εξής:

- Κανένα κράτος, πλην των ήδη δηλωμένων πυρηνικών δυνάμεων (Ρωσία, Κίνα) δε θα είχε τη δυνατότητα να προσβάλλει τις ΗΠΑ με βαλλιστικούς πυραύλους πριν το 2011.
- Οποιοδήποτε πρόγραμμα ανάπτυξης βαλλιστικών πυραύλων θα μπορούσε να εντοπισθεί.
- Δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι κάποιο εχθρικό κράτος αναπτύσσει βαλλιστικούς πυραύλους.

Έντονη κριτική ασκήθηκε από τον αμερικανικό λαό όσον αφορά το κόστος του προγράμματος που από το 1991 μέχρι το 1995 είχε υπερβεί τα 20δισ δολάρια. Τόσα χρήματα είχαν ξοδευθεί μόνο για το πρόγραμμα κατασκευής της ατομικής βόμβας το 1945 -σχέδιο Manhattan. Η κυβέρνηση Clinton αναγκάστηκε να επανεξετάσει το θέμα παρά τις έντονες αντιδράσεις των ρεπουμπλικάνων. Ταυτόχρονα, η κυβέρνηση προχώρησε σε μια σειρά συμφωνιών με τη Ρωσία το Μάρτιο του 1997 ώστε να αναπτυχθεί η αμερικανική NMD με τρόπο τέτοιο που να μη θίγει τα συμφέροντα της Ρωσίας. Ύστερα από τις αφόρητες πιέσεις του Κογκρέσου και των ρεπουμπλικάνων η κυβέρνηση αποφάσισε να αυξήσει τα κονδύλια για την αντιπυραυλική άμυνα που όπως όμως είχε δηλώσει Paul Kaminski, επικεφαλής τεχνολογίας και απόκτησης συστημάτων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας των ΗΠΑ *“Θα είναι μια περιορισμένη ικανότητα. Συζητούμε για μια ικανότητα που θα μπορεί να αντιμετωπίσει εν αριθμό από πέντε έως είκοσι πυραύλους”*.

Κατά αυτό τον τρόπο επιτυγχάνονταν και η χρυσή τομή με τους Ρώσους και τους Κινέζους οι οποίοι δεν είναι αντίθετοι στην ανάπτυξη αντιαεροπορικής αεράμυνας από την πλευρά των ΗΠΑ, αρκεί αυτή να ανταποκρίνεται στα κριτήρια της συνθήκης ABM του 1972. Ωστόσο, το ζήτημα της επίσπευσης των διαδικασιών για την οριστική απόφαση των ΗΠΑ για ένα νέο πρόγραμμα με σκοπό τη δημιουργία αντιαεροπορικής αεράμυνας έναντι βαλλιστικών πυραύλων, επιταχύνθηκε όταν δημοσιεύθηκε τον Ιούλιο του 1998 έκθεση από μια εξουσιοδοτημένη επιτροπή με επικεφαλής το σημερινό Υπουργό Εθνικής Άμυνας των ΗΠΑ Donald Rumsfeld. Σύμφωνα με το πόρισμα της επιτροπής αυτής η απειλή πυραυλικής επίθεσης εναντίον των ΗΠΑ θα μπορούσε να επιταχυνθεί μέσα στα επόμενα τρία έτη από χώρες όπως η Βόρεια Κορέα, το Ιράν και το Ιράκ. Η έκθεση αυτή ανέτρεπε πλήρως τις εκτιμήσεις της προηγούμενης έκθεσης του 1995, όπως αναλύθηκε παραπάνω.

Καθώς οι πιέσεις αυξάνονταν προς τον Πρόεδρο Clinton - ο οποίος εκείνη την περίοδο ήταν εξαιρετικά επιρρεπής λόγω και του σκανδάλου Lewinski- για την οριστική λήψη της απόφασης, ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας William Cohen ανακοίνωσε στις 20 Ιανουαρίου 1999 αύξηση κονδυλίων ύψους 6.6 δις δολαρίων για την αντιπυραυλική αεράμυνα. Η Ρωσία από την πλευρά της απείλησε ότι οποιαδήποτε συμφωνία που παραβιάζει τη συνθήκη ABM θα την υποχρέωνε να αποχωρήσει από τις συνομιλίες της συμφωνίας START II. Στις 2-3 Δεκεμβρίου 1999 η κυβέρνηση Clinton ενημέρωσε τους Υπουργούς Εθνικής Άμυνας του NATO για το πρόγραμμα NMD. Πολλές χώρες με επικεφαλής τη Γαλλία εξέφρασαν τις επιφυλάξεις τους.

Ο Γάλλος πρόεδρος Jacques Chirac διατύπωσε ένα ιδιαίτερα εύστοχο προβληματισμό: *“Πως μπορείς να πείσεις κάποιες χώρες να σταματήσουν να αναπτύσσουν οπλοστάσια, όταν οι πιο ισχυρές χώρες υποστηρίζουν ότι είναι απαραίτητη η ανάπτυξη τεχνολογιών που θέτουν σε αμφιβολία ισορροπίες που αποκτήθηκαν με μεγάλη δυσκολία;”* Στο ίδιο μήκος κύματος ήταν και η δήλωση του

Γερμανού Καγκελάριου Schroeder την 1^η Ιουνίου 2000: “Πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί, ώστε οποιοδήποτε τέτοιο πρόγραμμα να μην ξεκινήσει πάλι τη διαδικασία ενός ανανεωμένου ανταγωνισμού εξοπλισμών”.

Από την πλευρά των Βρετανών ήρθε η δήλωση του Υπουργού των Εσωτερικών Peter Hain: “Δε μου αρέσει η ιδέα ενός προγράμματος Πολέμου των Άστρων περιορισμένου ή απεριόριστου. Οποιαδήποτε απόφαση πάρουν οι ΗΠΑ, θα πρέπει να γίνει σε στενή συνεργασία και συμφωνία με τους Ρώσους γιατί αποτελούν μέρος της συνθήκης ABM”. Η δήλωση αυτή προκάλεσε εντύπωση δεδομένης της φιλοαμερικανικής στάσης των εκάστοτε βρετανικών κυβερνήσεων, έστω κι αν δε προήλθε από επίσημο εκφραστή της εξωτερικής πολιτικής των Βρετανών. Εκ μέρους της Ε.Ε. τοποθετήθηκε ο Υπατος Εκπρόσωπος ΚΕΠΠΑ αυτής Javier Solana: “Θα επιθυμούσαμε η ανάπτυξη της NMD να γίνει με τέτοιο τρόπο ώστε η σχέση με τη Ρωσία να μη διαταραχθεί σε τέτοιο βαθμό που να δημιουργηθεί μεγάλη κρίση στην Ευρώπη”.

Αν και το θέμα των επιπτώσεων της αντιπυραυλικής αεράμυνας των ΗΠΑ απασχολεί ιδιαίτερα τους διαμορφωτές της ευρωπαϊκής πολιτικής ωστόσο, δεν υπάρχει μεταξύ τους μια ξεκάθαρη στάση. Αυτό έγινε αντιληπτό κατά την επίσκεψη του προέδρου Clinton στην Ευρώπη στα μέσα του 2000 όταν ο πρόεδρος των ΗΠΑ δεσμεύθηκε έμμεσα ότι μέρος της αντιπυραυλικής άμυνας θα αποτελέσει και η Ευρώπη, κάνοντας τον Γερμανό Καγκελάριο να απορρίπτει σιγά-σιγά τους ενδοιασμούς του.

Από την πλευρά τους οι Ρώσοι επανέλαβαν την σταθερή τους θέση ότι αντιτίθενται σε κάθε αλλαγή στη συνθήκη ABM και τόνισαν ότι το νέο αντιπυραυλικό σύστημα θα υποβαθμίσει τη στρατηγική σταθερότητα και τη στρατηγική αποτροπής της Ρωσίας, προκαλώντας ένα νέο ανταγωνισμό εξοπλισμών. Την 1^η Σεπτεμβρίου του 2000 ο Πρόεδρος Clinton αρνήθηκε να εξουσιοδοτήσει την ανάπτυξη ενός προγράμματος αντιπυραυλικής αεράμυνας με τις προϋποθέσεις που το συνόδευαν, πιστεύοντας ότι η ανάπτυξη του ήταν τεχνολογικά αδύνατη.

Από τη στιγμή που η κυβέρνηση Clinton ηττήθηκε στις εκλογές, ολόκληρο το σκηνικό ανατράπηκε. Η νέα κυβέρνηση όχι μόνο διακήρυξε ότι θα συνεχίσει το πρόγραμμα αλλά και ότι οι δυνατότητες άμυνας δε θα περιορίζονται ώστε να καλύπτουν μόνο ένα μέρος της επικράτειας των ΗΠΑ ώστε να καλύπτεται η ABM, αλλά ότι θα επεκταθούν σε όλη την επικράτεια. Μάλιστα με αυτή την άποψη που σαφώς παραβιάζει τη συμφωνία ABM συντάχθηκε όλη η ηγετική ομάδα της νέας κυβέρνησης προεξάρχοντας του Υπουργού Εξωτερικών Collin Powell και του Υπουργού Εθνικής Άμυνας Donald Rumsfeld.

Ο τελευταίος, λίγο πριν την ορκωμοσία του χαρακτήρισε την ABM ως “αρχαία ιστορία”. Παρά ταύτα, υπήρξε ισχυρή αντίδραση από τους αμερικανούς πολίτες η οποία είχε να κάνει κυρίως με το κόστος υλοποίησης του προγράμματος της νέας εξαγγελίας. Ευνοϊκή συγκυρία για την προώθηση του προγράμματος υπήρξε η δολοφονική ενέργεια της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, το αποτέλεσμα της η οποίας μετέλλαξε πλήρως την αντίληψη του κόσμου για το διεθνές γεωπολιτικό σύστημα ασφάλειας.

Αν και στην πραγματικότητα, οι ΗΠΑ δεν χτυπήθηκαν άμεσα από εξωτερικό εχθρό με συγκεκριμένο όνομα αλλά από τη «διεθνή τρομοκρατία», η κυβέρνηση βρήκε πρόσφορο έδαφος στο να πείσει και τους πλέον δύσπιστους πολίτες για την αναγκαιότητα του εγχειρήματος της σύστασης ικανής αντιαεροπορικής και αντιβαλλιστικής αεράμυνας. Οι ιθύνοντες της αμερικανικής πολιτικής είναι αποφασισμένοι να προχωρήσουν έστω κι αν υπάρχουν ικανά επιχειρήματα να τους πείσουν για το αντίθετο. Κι αυτό, γιατί το πληγωμένο γόητρο της υπερδύναμης από τα γεγονότα των δίδυμων πύργων πιθανότατα δε θα τους επιτρέψει να

υπαναχωρήσουν ως προς τις ειλλημένες τους αποφάσεις.

Την 13^η Δεκεμβρίου του 2001 οι ΗΠΑ ειδοποίησαν επίσημα τη Ρωσία ότι θα αποσυρθούν από τη συνθήκη ABM μετά από έξι μήνες, δικαίωμα που απορρέει από το άρθρο XV το οποίο παρέχει αυτή τη δυνατότητα «*όταν εξαιρετικά γεγονότα επηρεάζουν ύψιστα συμφέροντα της χώρας*» (ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΜΑΡΤΙΟΥ-ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2003). Ωστόσο, φαίνεται ότι πάνω στο θέμα αυτό υπήρξε και η συγκατάθεση της Ρωσίας από τη στιγμή που ο πρόεδρος των ΗΠΑ George Bush σε δημόσια δήλωση του ανέφερε ότι «*Ο πρόεδρος Putin και εγώ συμφωνήσαμε ότι η απόφαση μου να αποσυρθώ από την ABM κατ' ουδένα τρόπο θα υπονομεύσει τη νέα σχέση μας ή την ασφάλεια της Ρωσίας*».

Τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 ήταν η τελευταία σταγόνα που ξεχειλίσε το ποτήρι για τους Αμερικανούς ως προς το θέμα της προώθησης αντιπυραυλικής αεράμυνας. Ο διαβόητος πρώην Υπουργός των Εξωτερικών των ΗΠΑ Henry Kissinger δήλωσε ότι η συμφωνία ABM δεν εξυπηρετεί πλέον τα συμφέροντα των ΗΠΑ, αποτελώντας ένα ακόμα στήριγμα των επιλογών της αμερικανικής κυβέρνησης. Από την άλλη πλευρά, η αντιπολίτευση των δημοκρατικών και οι περισσότερες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις ήταν αντίθετοι ή πολύ επιφυλακτικοί με την νέα απόφαση των ΗΠΑ. Οι δε οι Ρώσοι θεώρησαν την πράξη όχι φιλική ενέργεια.

Μάλιστα, εκφράζονται φόβοι ότι οι Ρώσοι βλέποντας με καχυποψία την αμερικανική εξωτερική πολιτική και αναγνωρίζοντας ότι η χώρα τους δε θα μπορέσει να εξασφαλίσει κονδύλια από τον κρατικό προϋπολογισμό για αντίστοιχη αντιαεροπορική αεράμυνα είναι πιθανόν να επιδιώξουν την ανάπτυξη πιο εξελιγμένων πυρηνικών όπλων ικανών να «αποφεύγουν» τα αμυντικά αντίμετρα της νέας αεράμυνας των ΗΠΑ. Η πρόσφατη δοκιμή του νέου ικανότερου διηπειρωτικού βαλλιστικού πυραύλου SS-27 Topol είναι ενδεικτική των ρωσικών προθέσεων.

Το ζήτημα της αντιπυραυλικής αεράμυνας είναι ιδιαίτερα κρίσιμο και δε θα πρέπει να θεωρηθεί ως μια ανεξάρτητη υπόθεση που δεν αφορά την Ευρώπη καθότι οι ευρωατλαντικές σχέσεις στο μέλλον μπορούν να οδηγήσουν την Ευρώπη προ του φάσματος πιθανών απειλών. Θεωρητικά, η Ευρώπη τη δεδομένη στιγμή δεν αντιμετωπίζει έναν ιδιαίτερο κίνδυνο καθότι η Ρωσία σε επίπεδο προθέσεων (και όχι σε επίπεδο ικανοτήτων) δε θεωρείται άμεση πυρηνική απειλή αλλά συνεργάτης για την ευρασιατική ασφάλεια. Αλλά και ο κίνδυνος από αυταρχικά καθεστώτα τύπου όπως του Ιράκ και της Λιβύης, έχει πια εκλείψει³.

Ωστόσο, στην περιφέρεια της Ρωσίας υπάρχουν χώρες με αρκετούς διηπειρωτικούς βαλλιστικούς πυραύλους -έστω και παλιάς τεχνολογίας- των οποίων η πολιτική κατάσταση είναι ασταθής και πολλές βρίσκονται στο στόχαστρο των ΗΠΑ. Δεδομένης της συμμαχίας ΗΠΑ-ΕΕ μέσω του NATO, έχει εκτιμηθεί αρκετά η περίπτωση απαντητικού χτυπήματος από κάποια χώρα της Μέσης Ανατολής προς κάποια χώρα του δυτικού κόσμου και δει Ευρωπαϊκής Ένωσης ως αντίποινα από ενδεχόμενη σύγκρουση της χώρας αυτής με τις ΗΠΑ, συμμάχους των ευρωπαίων;

Άποψη μας είναι ότι αν τελικά η αντιπυραυλική αεράμυνα των ΗΠΑ δεν καταλήξει σε νέα αποτυχία, θα πρέπει η Ε.Ε να απαιτήσει από τις ΗΠΑ να συμμετάσχει και αυτή στην διαδικασία, πληρώνοντας το ανάλογο οικονομικό κόστος από τη συμμετοχή της αυτή. Η καλύτερη λύση θα ήταν στη διαδικασία να συμμετάσχει και η Ρωσία γιατί κατά αυτό τον τρόπο δε θα αισθάνεται ότι η ασφάλεια της κινδυνεύει. Εξάλλου, η ίδια η Ρωσία πρότεινε να συμμετάσχει στην αντιπυραυλικό σχέδιο των ΗΠΑ αλλά οι υπερδύναμη το αρνήθηκε κατά την άποψη μας, με αρκετή δόση υπεροψίας. Η συμμετοχή της Ρωσικής Ομοσπονδίας θα μπορούσε να συντελέσει αφενός μεν στην εδραίωση της καλής πίστης ανάμεσα στη

μοναδική υπερδύναμη και την αχανή χώρα της Ευρασίας με ευεργετικά αποτελέσματα για την Ευρώπη, αφετέρου θα έκανε πιο αποτελεσματική την αποτρεπτική ικανότητα της νέας αντιαεροπορικής ομπρέλας.

Τον Οκτώβριο του 1991 οι New York Times αποκάλυψαν ότι ο Αμερικανός πρόεδρος Clinton είχε στείλει επιστολή στον Ρώσο ομόλογο του Yeltsin να συναινέσει στην κατασκευή ραντάρ παρακολούθησης πυραύλων στην περιοχή Irkutsk της Σιβηρίας με αντάλλαγμα οικονομική βοήθεια. Η πρόταση φυσικά απορρίφθηκε. Η πρόταση των ΗΠΑ καταδεικνύει την γεωστρατηγική αξία του εδάφους της ρωσικής επικράτειας για την αποτελεσματική λειτουργικότητα της αντιβαλλιστικής αεράμυνας των ΗΠΑ. Είναι προφανές ότι η συλλογική ανάπτυξη ενός παγκοσμίου συστήματος αντιβαλλιστικής άμυνας θα ωφελούσε όλες τις πλευρές και φυσικά την Γηραιά Ήπειρο που αποτελεί το αντικείμενο του ενδιαφέροντος μας.

Δεν είναι ξεκάθαρο ποιες είναι οι βαθύτερες επιδιώξεις των ΗΠΑ. Πιθανόν οι αμερικανική εξωτερική πολιτική, όπως σχεδιάζεται από τα εκεί think tanks, να στοχεύει στην όλο και μεγαλύτερη συμμετοχή των ΗΠΑ στα διάφορα σημεία ενδιαφέροντος του πλανήτη (πετρελαιοφόρες περιοχές κλπ) αμφισβητώντας «παλιά κεκτημένα» των Ρώσων. Πιθανόν οι εγκέφαλοι που διαμορφώνουν την εξωτερική πολιτική της υπερδύναμης να θεωρούν ότι στο μέλλον οι Ρώσοι προσαρμοσμένοι στα νέα πλαίσια της ελεύθερης αγοράς να επιδιώξουν να αμφισβητήσουν την ηγεμονία των ΗΠΑ σε όλα τα επίπεδα μαζί με τους Κινέζους τους οποίους οι ΗΠΑ θεωρούν το νέο μεγάλο αναδυόμενο παγκόσμιο ανταγωνιστή τους⁴.

Όπως και να έχει, η υπόθεση της πυρηνικής απειλής είναι πολύ σοβαρή για περιορισθεί μόνο σε προβληματισμούς και ευχολόγια από την πλευρά των ευρωπαϊών ηγετών ξεχωριστά. Χρειάζεται μια συλλογικότερη αντιμετώπιση του θέματος για να εξαχθούν τα καλύτερα δυνατά συμπεράσματα ως εργαλείο για την ενδεδειγμένη προώθηση των ευρωπαϊκών συμφερόντων διεθνώς στο θέμα της αντιβαλλιστικής άμυνας. Αυτό όμως κατά την άποψη μας θα συμβεί αν και όταν οι ευρωπαίοι ηγέτες θα αποφασίσουν να εφαρμόσουν στην πράξη τις άριστες θεσμικές διατυπώσεις που έχουν αναπτυχθεί μέχρι σήμερα για τον τρόπο προώθησης μιας ουσιαστικής ΚΕΠΠΑ των χωρών της Ε.Ε.

5.5) ΟΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΟΥΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.

5.5.1 Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΟ ΙΡΑΚ (2003) ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΟΥ

Η δυναμική που αναπτύχθηκε κατά τη συνθήκη του Μάαστριχ με την διατύπωση ενός ευέλικτου θεσμικού πλαισίου δράσης για τη διαμόρφωση ΚΕΠΠΑ και αμυντικής πολιτικής, είδαμε ότι ενισχύθηκε τόσο με τη συνθήκη του Άμστερνταμ, όσο και με τις μετέπειτα από αυτήν συνθήκες (Κολωνία –Ελσίνκι-Νίκαια-Λάακεν). Η σημαντική πρόοδος που επιτεύχθηκε προς τα τέλη του αιώνα και στις αρχές της νέας χιλιετίας, άφησε ελπιδοφόρα μηνύματα ότι οι διαδικασίες για τη δημιουργία ΚΕΠΠΑ θα επιταχυνθούν χωρίς να παρουσιαστούν αυτή τη φορά χρονοβόρα πωγωνίσματα με αρνητικά παρεπόμενα. Ωστόσο, οι αισιόδοξες αυτές προσδοκίες διαψεύστηκαν κατά τον πρόσφατο πόλεμο στο Ιράκ.

Ο νέος πόλεμος του Κόλπου κατέδειξε την πραγματικότητα, ότι αφενός μεν η ΚΕΠΠΑ θα αποτελεί πάντοτε μια διαδικασία κατά την οποία η οποιαδήποτε πρόοδος θα προκύπτει ως το αποτέλεσμα σκληρών ζυμώσεων μεταξύ των αντιτιθέμενων απόψεων των κρατών-μελών της Ένωσης, αφετέρου δε ότι η παράμετρος του ρόλου των ΗΠΑ είναι ιδιαίτερα σημαντική και πάντοτε υπαρκτή σε κάθε βήμα και έκφανση της προσπάθειας για την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η ενέργειες των ΗΠΑ ώστε να πείσουν τις χώρες της ΕΕ για την αναγκαιότητα της συμμετοχής τους στον πόλεμο του Κόλπου, είχαν ως αποτέλεσμα οι χώρες της ΕΕ να διχαστούν για μια ακόμη φορά, δίχως να καταφέρουν να εκφραστούν πάνω σε μια κοινή συνιστώσα.

Είναι ακόμη αποθηκευμένη στη μνήμη μας η εικόνα του προέδρου των ΗΠΑ να εναγκαλίζεται “αδελφικά” τους πρωθυπουργούς της Μ.Βρετανίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας που αυτοβούλως και χωρίς ιδιαίτερη προκαταρκτική συνεννόηση με τους Ευρωπαίους εταίρους τους, συνέτρεξαν να συνδράμουν στρατιωτικά στην πολεμική επιχείρηση των ΗΠΑ κατά του Ιρακινού καθεστώτος, θέτοντας μονομερώς μέρος των στρατιωτικών τους δυνάμεων στη διάθεση των ΗΠΑ. Κι εδώ ακριβώς τίθεται ξανά το ζήτημα του πολυσύνθετου πλέγματος των σχέσεων ΗΠΑ-NATO-ΔΕΕ-ΕΕ. Οι προαναφερθείσες χώρες ως δικαιολογία για τη συμμετοχή τους στον πόλεμο ανέφεραν την υποχρέωση τους που απορρέει από τη συμμετοχή τους στο NATO, του οποίου ο ρόλος, όπως είπαμε, έχει μεταβληθεί από καθαρά αμυντικό οργανισμό σε παγκόσμιο οργανισμό για την επιτήρηση και «επιβολή» της ασφάλειας και της ειρήνης.

Όπως και να έχει, το NATO εμπεριέχοντας στους κόλπους του όλες σχεδόν τις χώρες της ΕΕ, και με την ηγεμονική παρουσία των ΗΠΑ μέσα σε αυτό να είναι η πλέον καθοριστικής σημασίας, είναι δυνατόν να απαιτήσει στο μέλλον από τις χώρες της ΕΕ τη συμμετοχή τους σε πολιτικοστρατιωτικές δραστηριότητες στις οποίες αρκετές χώρες της ΕΕ πιθανόν να δεχθούν να συμμετάσχουν, ενώ άλλες όχι. Κατά αυτόν όμως, τον τρόπο είναι δυνατόν να επηρεασθεί αρνητικά το όποιο οικοδόμημα ΚΕΠΠΑ και αμυντικής πολιτικής έχει δημιουργηθεί έως σήμερα, καθώς οι πιθανές απαιτήσεις των ΗΠΑ δύνανται να δημιουργήσουν έχθρες μεταξύ των κρατών-μελών.

Από την άλλη πλευρά, χώρες που αντιτάχθηκαν σθεναρά στη χρήση στρατιωτικής βίας για την πάταξη του Ιρακινού καθεστώτος, διαφωνώντας με την πολιτική χειρισμού της κρίσης από την πλευρά των ΗΠΑ (όπως η Ελλάδα και ο γαλλογερμανικός άξονας) φαίνεται ότι τελικά συμμετείχαν έμμεσα στον πόλεμο στο πλευρό των ΗΠΑ. (Η Ελλάδα με το να παραχωρήσει στη διαχειριστική ικανότητα των Ένοπλων Δυνάμεων των ΗΠΑ την αεροναυτική βάση της Σούδας στην Κρήτη και οι Γερμανοί με το να συμμετέχουν στα πληρώματα των αεροσκαφών εναέριως

επιτήρησης και ηλεκτρονικού πολέμου E-3 AWACS των Αμερικανικών Ενόπλων Δυνάμεων τα οποία σημειωτέον, ως κέντρο εξόρμησης είχανε γερμανικά αεροδρόμια!)

Ο πόλεμος του Κόλπου έφερε απογοήτευση σε όσους αισιοδοξούσαν ότι επιτέλους η ΕΕ θα αντιπροσωπευθεί με μια φωνή στη νέα -τότε- δημιουργηθείσα κατάσταση. Ταυτόχρονα, κατέδειξε τον ηγεμονικό ρόλο των ΗΠΑ στο διεθνές περιβάλλον που τους δίνει τη δυνατότητα να αγνοούν ακόμη και τον ΟΗΕ, τη σύμφωνη γνώμη του οποίου παρέκαμψαν, εγκαινιάζοντας μια νέα εποχή στις γεωπολιτικές σχέσεις, όπου ο νόμος του ισχυρού θα επικρατεί. Παράλληλα, εξεγείρανε το μένος των ευρωπαϊών συμμάχων τους, ενώ μέσα στην Ευρώπη ξαναεμφανίστηκε η παλιά αντιπαράθεση που υπέβασκε από χρόνια μεταξύ των “ευρωπαϊστών” και των λεγόμενων “ατλαντιστών”.

5.5.2) ΠΡΟΜΗΝΥΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ: ΤΟ ΑΙΝΙΓΜΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ANAN.

Κατά τη σύνοδο κορυφής του Ελσίνκι οι ευρωπαίοι ηγέτες αποφάσισαν να ξεκινήσει ο διάλογος με την τουρκική ηγεσία με σκοπό την υιοθέτηση από τη γείτονα χώρα σειράς μέτρων που αποσκοπεί στην έναρξη μιας διαδικασίας που ως τελικό σκοπό θα έχει την εισδοχή της στην ευρωπαϊκή οικογένεια. Απαραίτητη προϋπόθεση για κάτι τέτοιο είναι η χώρα των 73,1 εκατομμυρίων ανθρώπων να προβεί σε σειρά πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων ώστε από όλες τις απόψεις να αρχίσει να συγκλίνει προς τα κοινά συλλογικά χαρακτηριστικά των χωρών μελών της Ε.Ε. Σε πρόσφατες μάλιστα δηλώσεις τους οι αξιωματούχοι της Ε.Ε. παραδέχθηκαν ότι η Τουρκία έχει σημειώσει όντως πρόοδο σε θέματα που η Ένωση έχει θέσει ως προϋπόθεση για την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων, με την επισήμανση ότι χρειάζεται να καταβληθούν ακόμη εντονότερες προσπάθειες.

Ωστόσο, το ζήτημα της μελλοντικής ένταξης της Τουρκίας στην Ε.Ε. δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ως μια απλή εξελικτική διαδικασία που θα ολοκληρωθεί σταδιακά, κατά τα πρότυπα των ΧΚΑΕ που εξετάσαμε παραπάνω. Κι αυτό, γιατί υπάρχουν κάποια δομικά χαρακτηριστικά τόσο της τουρκικής κοινωνίας, όσο και της τουρκικής οικονομίας που σε κάθε περίπτωση χρίζουν διαφορετικής αντιμετώπισης και χειρισμού από την πλευρά των ευρωπαϊών ηγετών. Ως προς τις πολιτικές προϋποθέσεις που κυρίως έχουν να κάνουν με την προοπτική απεμπλοκής των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων (Τ.Ε.Δ) από την πολιτική διαδικασία, πρέπει να σημειωθεί ότι ο σημαντικότερος ρόλος των Ενόπλων Δυνάμεων στην Τουρκία ως προς την παρέμβαση τους στα πολιτικά τεκταινόμενα δεν αποτελεί ένα συγκυριακό χαρακτηριστικό το οποίο πιθανόν να προεκλίθη από εξωτερικούς παράγοντες. (Όπως στην περίπτωση της ελληνικής χούντας του 1967-74 που πιθανώς να υποβοηθήθηκε και από τις ΗΠΑ και η οποία δεν προέκυψε ως λαϊκή απαίτηση αλλά ως συγκυριακό αποτέλεσμα της πολιτικής αστάθειας του 1965-66.)

Σε αντίθεση με τις βαθιά ριζωμένες δημοκρατικές απόψεις διακυβέρνησης των ευρωπαίων πολιτών που συμμετέχουν στην Ε.Ε., κάτι αντίστοιχο δεν είναι πρόδηλο στην Τουρκία. Το σύγχρονο Τουρκικό κράτος που δημιουργήθηκε το 1922 από τα λείψανα της εκφυλισμένης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δε μετεξελίχθηκε σε ένα πραγματικό κοινοβουλευτικό κράτος στα πρότυπα των αντίστοιχων ευρωπαϊκών αλλά σε ένα κατ'επίφαση δημοκρατικό κράτος το οποίο οικοδομήθηκε με βάσει τις ολοκληρωτικές Κεμαλικές θεωρίες. Η ισχυρή παρουσία των Τουρκικών Ενόπλων δυνάμεων στα πολιτικά πράγματα της χώρας δεν είναι συγκυριακή αλλά κατοχυρωμένη κι από το ίδιο το Τουρκικό Σύνταγμα το οποίο διακηρύττει ότι «*Οι Ε.Δ υποχρεούνται να διαφυλάσσουν τον κοσμικό χαρακτήρα του Τουρκικού κράτους*». Βέβαια αυτό το τελευταίο οι Τούρκοι στρατηγοί το ερμηνεύουν κατά το δοκούν.

Αρκεί η πρόσφατη ιστορία των τελευταίων 25 ετών για να καταδείξει τα παραπάνω. Οι Τ.Ε.Δ το 1980 προκάλεσαν τη στρατιωτική δικτατορία του Κενάν Εβρέν ενώ πρόσφατα, το 1997 επειδή “διαφώνησαν” με την προτίμηση του Τουρκικού λαού προς το Ισλαμικό κόμμα του Νετσεμετίν Ερμπακάν, με το πρόσχημα ότι «*διακυβεύεται ο κοσμικός χαρακτήρας του Τουρκικού κράτους*» υποχρέωσαν το ανώτατο δικαστήριο στην Τουρκία να μην αναγνωρίσει τη νομιμότητα του πολιτικού κόμματος που ήρθε πρώτο στις προτιμήσεις των τούρκων ψηφοφόρων εκείνη την εποχή, ρίπτοντας στον κάλαθο των αχρήστων την εντολή του Τουρκικού λαού. Μάλιστα, η πρόσφατη πανηγυρική επικράτηση του Ισλαμικού κόμματος του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν προκάλεσε την έντονη δυσφορία των Τούρκων Στρατηγών που αυτή τη φορά δεν έσπευσαν να προστατέψουν τον «*διακυβευόμενο κοσμικό χαρακτήρα του*

*Τουρκικού κράτους» για να μη αποκαλύψουν απροκάλυπτα τα σημάδια μιας επίπλαστης δημοκρατίας στους ευρωπαίους παρατηρητές*⁵.

Κι αν ακόμη η παρουσία των Τ.Ε.Δ στην πολιτική διαδικασία μειωθεί στο μέλλον, αυτό δεν έπεται ότι δε θα συνεχίσει σκιερά να υπάρχει. Οι Τούρκοι στρατηγοί γνωρίζουν πολύ καλά πως αν η Τουρκία γίνει ένα πραγματικό δημοκρατικό κράτος, τότε θα τείνει να αντιμετωπίσει την πιθανότητα «εθελούσιας αυτοδιάλυσης». Η Τουρκία, ως χώρα με 72 και πλέον μειονότητες, με ακανθώδη εσωτερικά προβλήματα, όπως ο κουρδικός παράγοντας, γνωρίζει πολύ καλά ότι σε περίπτωση που παραχωρήσει πραγματικά ατομικά και δημοκρατικά δικαιώματα στους πολίτες της, αυτό θα θέσει σε κίνδυνο την κρατική υπόσταση της.⁶ Αν και αυτό το σενάριο φαντάζει ως απίθανο ή και λίγο «τραβηγμένο», ωστόσο είναι ένα σενάριο που δημιουργεί -όχι αδικαιολόγητα- υπέρμετρες φοβίες στους ίδιους τους Τούρκους στρατιωτικούς και πολιτικούς ιθύνοντες.

Η Τουρκία επιδιώκει από της συμμετοχή στην Ε.Ε να καλυτερεύσει την οικονομική της κατάσταση και φυσικά να αναβαθμίσει τη διπλωματική της θέση διεθνώς ως μέλος μιας ισχυρής ένωσης κρατών όπως η Ε.Ε. Κάτι τέτοιο επιδιώκεται τόσο από τους Βρετανούς, όσο και από τους Αμερικανούς που θεωρούν την γείτονα χώρα ως το στρατηγικό τους σύμμαχο στην περιοχή της Μέσης Ανατολής μαζί με το Ισραήλ. Ωστόσο, η πλήρης εξάλειψη της επιρροής των Ενόπλων Δυνάμεων στην Τουρκία θεωρείται μάλλον απίθανη στο βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο διάστημα, δεδομένων των σοβαρών εσωτερικών προβλημάτων που πιθανόν θα υπέσκαπταν την εθνική κυριαρχία της Τουρκίας αν μια τέτοια εξέλιξη δρομολογούνταν. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις πως θα μπορούσε η Τουρκία να γίνει μέλος της Ε.Ε, κάτι που απαιτεί απόλυτα δημοκρατικές επιλογές με την κυριαρχία ξεκάθαρα και αποκλειστικά στα χέρια των αιρετών αντιπροσώπων του λαού;

Ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Παντελής Καζάκος στο βιβλίο του με τίτλο **«Το αβέβαιο μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Τουρκία»** παρουσιάζει δυο πιθανά σενάρια για το μέλλον της Ευρώπης. Σύμφωνα με το πρώτο, η Ε.Ε θα συνεχίσει την πορεία της με γνώμονα τις κοινές αξίες που εκπηγάζουν από την ελληνορωμαϊκή αρχαιότητα και το χριστιανικό πολιτισμό. Οι θεσμοί που μέχρι σήμερα οικοδομήθηκαν και οι οποίοι αποτέλεσαν τη βάση των αξιών που συνετέλεσαν στη δημιουργία της Ε.Ε θα ενισχυθούν και θα ενδυναμωθούν. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο συγγραφέας *«όσοι επιμένουν ότι η Ε.Ε πρέπει να διευρύνεται αδιαλείπτως δεν παίρνουν στα σοβαρά ούτε τις ανάγκες των λαών ούτε την ιδέα της ευρωπαϊκής ταυτότητας ή του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Δε δέχονται ότι η Ευρώπη είναι μια ομάδα λαών που μέσα από αιώνες προσανατολίσθηκε σε κοινές αξίες»*.

Σύμφωνα με το δεύτερο σενάριο, η Ε.Ε μετεξελίσσεται σε ένα διηπειρωτικό οικονομικό οργανισμό. Η ένταξη της Τουρκίας θα μετασχηματίσει την Ευρωπαϊκή Ένωση σε έναν υπερεθνικό οργανισμό με όλο και χαλαρότερες δομές και αξίες, κάνοντας ανέφικτη την προοπτική της ουσιαστικής πολιτικοοικονομικής σύγκλισης των χωρών-μελών. Ο συγγραφέας θεωρεί ότι οι έως τώρα μεταρρυθμιστικές προσπάθειες στις όποιες θα έπρεπε να προβεί η Τουρκία έχουν αποτύχει. Ενδεχόμενη ένταξη της Τουρκίας υπό αυτές τις προϋποθέσεις στην Ε.Ε θα μετέβαλλε ουσιαστικά τη δομή και το περιεχόμενο της Ε.Ε, κάτι το οποίο και εμείς υπαινιχθήκαμε παραπάνω ως ρητορικό ερώτημα⁷.

Ο τουρκικός πολιτικός κόσμος ούτε εν μέρει θέλει αλλά ούτε και μπορεί από μόνος του να περιορίσει δραστικά την ουσιαστική, έστω και έμμεση παρέμβαση των Τ.Ε.Δ στις πολιτικές εξελίξεις της Τουρκίας. Αν η Ε.Ε δεχθεί την Τουρκία στους κόλπους της υπό τις προαναφερόμενες συνθήκες, τότε αυτό θα είναι ένα τραγικό

ολίσθημα, ικανό να υποσκάψει και το μέλλον της ίδιας της Ένωσης. Κάτι τέτοιο θα αποτελέσει κακό προηγούμενο. Αν δηλαδή κατά την εισδοχή νέων χωρών στην Ε.Ε επιτρέπονται παρεκκλίσεις από το κοινοτικό κεκτημένο για κάποιες χώρες με ειδικές προϋποθέσεις, όπως επιχειρήθηκε στην περίπτωση του **Σχεδίου Ανάν για την επανενωμένη Κύπρο**.

Αποψη μας είναι ότι η πρόσφατη στάση που επέδειξε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην αντιμετώπιση του ζητήματος της διευθέτησης του Κυπριακού προβλήματος, θα πρέπει να μας οδηγήσει σε έντονο προβληματισμό. Η μη αποδοχή ενός σχεδίου από την πλευρά των ελληνοκυπρίων στο οποίο εμπεριέχονταν σημαντικότερα άρθρα που αποκλίνουν σαφώς από το κοινοτικό κεκτημένο⁸ δε θα έπρεπε να αντιμετωπίσει την αρνητική στάση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αλλά την υποστήριξή της.

Η αποδοχή του σχεδίου Ανάν, από την πλευρά των ελληνοκυπρίων θα ισοδυναμούσε με αυτόματη εθελούσια μετατροπή τους σε πολίτες δεύτερης κατηγορίας μέσα στην ευρωπαϊκή οικογένεια από την πρώτη κίβλας στιγμή της συμμετοχής τους σε αυτή. Πέρα από κάθε διάθεση φανατισμού και μισαλλοδοξίας, τα τελείως αρνητικά σχόλια που δέχθηκε η ελληνοκυπριακή πλευρά δια στόματος του ιδίου του Ρομάνο Πρόντι και του Επιτρόπου επί της Διεύρυνσης Γκίντερ Φερχόιγκεν που τους επέκρινε επειδή απέρριψαν το σχέδιο, είναι παντελώς άδικα.

Η ελληνοκυπριακή πλευρά κατέστη θεματοφύλακας των θεμελιωδών αξιών της Ε.Ε και της διεθνούς νομιμότητας και αυτό δεν αποτελεί υπερβολή. Από την άλλη πλευρά είναι απορίας άξιο πως οι ευρωπαίοι εταίροι συζητούν για τη δημιουργία του **Ευρωπαϊκού Συντάγματος** όταν είναι διατεθειμένοι να πέσουν ένα υποψήφιο νέο μέλος τους να αποδεχθεί ένα σχέδιο το οποίο σε πολλά σημεία αντιστρατεύεται θεμελιώδεις αρχές και αξίες του πρωτογενούς δικαίου της Ε.Ε.

Πέραν της πολιτικής της διάστασης, η συμμετοχή της Τουρκίας στην Ε.Ε θα υποχρεώσει την Ένωση να δαπανήσει υπέρογκα ποσά ως κοινοτική βοήθεια για την ανόρθωση της τουρκικής οικονομίας, με πολλούς αξιόλογους μελετητές να ισχυρίζονται ότι κάτι τέτοιο θα είναι σε βάρος της μακροχρόνιας ανάπτυξης των υπολοίπων κρατών της Ένωσης. Ως αντάλλαγμα, η Τουρκία προσφέρει μια μεγάλη εσωτερική αγορά και πρόσβαση στις πύλες της Μέσης Ανατολής δεδομένου του ότι η Ε.Ε ενδιαφέρεται για τη σταθερότητα αυτής της περιοχής.

Ο λόγος της ανάλυσης που προηγήθηκε δεν διέπεται σε καμία περίπτωση από προκατάληψη έναντι της γείτονας χώρας, αλλά από την παραδοχή ότι η συμμετοχή της Τουρκίας στην Ε.Ε δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί αν η Ε.Ε προηγουμένως δεν αποδεχθεί την προοπτική μιας σκιερής ειδικής σχέσης με τη γείτονα χώρα. Κάτι τέτοιο όμως θα οδηγήσει πιθανότατα όπως αναφέρει ο καθηγητής κ. Παντελής Καζάκος σε χαλαρότερες δομές την Ένωση, πράγμα που κατά την εκτίμηση μας, θα σημάνει και την αρχή του τέλους για μια πραγματική Ένωση χωρών ομοσπονδιακού τύπου κατά τα πρότυπα της γερμανικής ενοποίησης του 1870 και φυσικά και την ματαίωση της προοπτικής για ΚΕΠΠΑ.

Εναλλακτικά, η Τουρκία θα μπορούσε αντί της πλήρους εντάξεως, να αναπτύξει εποικοδομητικές οικονομικές και εμπορικές συμφωνίες με την Ένωση, χωρίς απαραίτητα να γίνει μέλος της, επιτυγχάνοντας έτσι την ανύψωση του επιπέδου διαβίωσης του τουρκικού λαού. Θα μπορούσε δηλαδή η Τουρκία να ενταχθεί στον ευρύτερο **Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο** με τα όσα πλεονεκτήματα αυτό εμπεριέχει κατά τα πρότυπα συμμετοχής σε αυτόν, αναπτυγμένων χωρών όπως η Ελβετία, η Νορβηγία και η Ισλανδία.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5

¹ Η πολιτική της Ρωσίας συνίσταται στον όσο το δυνατόν μεγαλύτερο έλεγχο των ιδιωτικοποιημένων πια πετρελαϊκών επιχειρήσεων. Για το λόγο αυτό επιδιώκει να πωλούνται αυτές σε ρώσους επιχειρηματίες με σκοπό να μπορεί να τους ελέγχει. Παρά το ότι οι περισσότερες παλιές κρατικές πετρελαϊκές εταιρίες έχουν περάσει στην ιδιωτική πρωτοβουλία, η ρωσική κυβέρνηση κατέχει τον μοναδικό αγωγό μεταφοράς πετρελαίου και φυσικού αερίου προς τη Δύση-TRANSNEFT- ως μέσο ελέγχου των εξελίξεων στον τομέα της ενέργειας. Οι Ρώσοι είναι γενικά βαθιά δύσπιστοι ως προς την ξένη συμμετοχή στην οικονομία τους. Αυτό οφείλεται σε μια ιδιαίτερη πολιτική προκατάληψη, η οποία έχει βαθιές ιστορικές ρίζες.

² Τα στοιχεία αυτά, όπως και άλλα από την παρακάτω ανάλυση μας προήλθαν από το πολύ εμπειριστατωμένο και κατατοπιστικό σύγγραμμα της Κατερίνας Χατζηαντωνίου ΑΝΤΙΠΥΡΑΥΛΙΚΗ ΑΜΥΝΑ: Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΕΡΔΥΝΑΜΗΣ του ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΤΕΥΧΟΣ 11.

³ Το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεΐν στο Ιράκ έχει πια εκλείψει οριστικά, ενώ ο πρόεδρος Καντάφι της Λιβύης μάλλον φαίνεται να υπαναχωρεί από ακραίες αντιδυτικές θέσεις προσπαθώντας να βρει διαύλους επικοινωνίας με τις ΗΠΑ και την Ε.Ε. για να αποφύγει στρατιωτική επίθεση των ΗΠΑ αν οι τελευταίες συμπεριλάβουν τη χώρα του στον «άξονα του κακού» Ιράν, Ιράκ, Συρίας και Β. Κορέας. Η ιστορική συνάντηση του Καντάφι με τον πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κ. Ρομάνο Πρόντι στις 27 Απριλίου 2004 επιβεβαίωσε το θετικό κλίμα που έχει αναπτυχθεί μεταξύ Λιβύης και Δύσης.

⁴ Για περισσότερες πληροφορίες πάνω στο θέμα της οικονομικής, εμπορικής και στρατιωτικής ανάπτυξης ισχύος από την πλευρά της Κίνας και τις πιθανές αντιπαράθεσης της με τις ΗΠΑ μπορεί κανείς να ανατρέξει στο άρθρο της Άννας Αναστασοπούλου US-China a Cold War in the making?, Περιοδικό DEFENSOR-PACIS, Σεπτέμβριος 2001.

⁵ Για το σημαντικότερο ρόλο που διαδραματίζουν οι Ένοπλες Δυνάμεις στα πολιτικά πράγματα της Τουρκίας μπορούμε να συντρέξουμε στο σύγγραμμα του Γεράσιμου Καραμπελιά, Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ, του ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΤΕΥΧΟΣ 05.

⁶ Λογουχάριν, τα περίπου 20 εκατομμύρια των Κουρδικών πληθυσμών στο νότιο τμήμα της Τουρκίας ή οι Αρμένιοι στα βορειοανατολικά σύνορα της, θα μπορούσαν να διεκδικήσουν αυτονομία και ημιανεξαρτησία των πατρογονικών εδαφών τους που σήμερα βρίσκονται υπό την κρατική κυριαρχία της Τουρκίας.

⁷ Οι παραπάνω πληροφορίες προήλθαν από το άρθρο του Κώστα Διαμαντικού με τίτλο ΔΥΟ ΣΕΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ στο περιοδικό ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2003.

⁸ Λογουχάριν, η δυνατότητα ελεύθερης δραστηριοποίησης και επιχειρηματικής δραστηριότητας των ελληνοκυπρίων κατά ένα μόνο ποσοστό πολιτών στο υπόλοιπο επανενωμένο τμήμα του νησιού, όταν οι άλλοι ευρωπαίοι πολίτες δε θα αντιμετωπίζουν τέτοιο παρόμοιο κόλλημα, συνιστά κατάφωρη παραβίαση του πρωτογενούς δικαίου της Ε.Ε. και αντιστρατεύεται την πολιτική του. Επίσης, η παρουσία των τουρκικών στρατευμάτων κατοχής πάνω σε ανεξάρτητο έδαφος της Ευρωπαϊκής επικράτειας καθώς και σειρά άλλων προτάσεων του σχεδίου Ανάν, αποκλίνουν σαφώς από το κοινοτικό κεκτημένο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

“Πρέπει να είμαστε ρεαλιστές και να αντιληφθούμε ότι ούτε η αναδύομενη Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση ούτε η ΔΕΕ θα έχουν για το μέλλον κάποια δυνατότητα επιχειρησιακής άμυνας ικανής να αναπτυχθεί χωρίς τη βοήθεια των ΗΠΑ ή του ΝΑΤΟ σε θέματα όπως η αεροπορική υποστήριξη οι στρατηγικές αερομεταφορές και οι απαιτήσεις διοικητικής μέριμνας και επικοινωνίας”

Γ.Γ. ΝΑΤΟ, Dr. Manfred Wornier, (1992)

Στο κεφαλαίο αυτό θα επιχειρήσουμε να εξετάσουμε την πορεία και την πρόοδο της ΚΕΠΠΑ σε συνάρτηση και σχέση με την αντίστοιχη πρόοδο που έχει επιτευχθεί ως προς την επίτευξη ικανής κοινής αμυντικής πολιτικής. Η πτυχή εξέτασης της εξέλιξης της ΚΕΠΠΑ υπό το πρίσμα της έρευνας για το επίπεδο ανάπτυξης κοινής αμυντικής ικανότητας από την πλευρά των χωρών μελών της ΕΕ καθίσταται απολύτως απαραίτητη διότι οποιαδήποτε συζήτηση για εποικοδομητικά βήματα στο θέμα της κοινής εξωτερικής πολιτικής δίχως να λαμβάνεται υπ’όψιν η ικανότητα των χωρών της ΕΕ να αναπτύξουν ισχυρές Ένοπλες Δυνάμεις, ώστε να μπορούν να επιβάλλουν τις αποφάσεις ΚΕΠΠΑ, καθίσταται ημιτελής.

Ακόμη και αν στο μέλλον τα κράτη-μέλη καταφέρουν να καταστήσουν την ΚΕΠΠΑ απόλυτα ενεργή, λειτουργική και αξιόπιστη, η τεράστια αυτή επιτυχία δε θα έχει το παραμικρό αντίκρισμα εφόσον η Ένωση θα στερείται μέσων υλοποίησης και επιβολής των αποφάσεων ΚΕΠΠΑ.

6.1) ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

Ως γνωστόν, οι παράγοντες ισχύος μιας χώρας είναι η οικονομική της ισχύ, η δημογραφική της κατάσταση και η στρατιωτική της ισχύ. Ως προς τον πρώτο παράγοντα, η ΕΕ έχει να επιδείξει στοιχεία που την καθιστούν οικονομική υπερδύναμη. Μέχρι τώρα οι χώρες που την αποτελούν έχουν επιτύχει οικονομική σύγκλιση μεταξύ τους σε σημαντικό βαθμό, ενώ τα χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής οικονομίας είναι οι θετικοί ρυθμοί ανάπτυξης, οι χαμηλοί πληθωρισμοί, τα υψηλά πραγματικά εισοδήματα των πολιτών της και η πληθώρα προσφοράς καταναλωτικών προϊόντων που οι ευρωπαίοι πολίτες μπορούν να απολαμβάνουν μέσω της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς.

Ως προς το δεύτερο παράγοντα, τη δημογραφική εξέλιξη, η ΕΕ παρουσιάζει αρνητικούς δείκτες ως προς το ρυθμό αύξησης του πληθυσμού της, και θετικούς ως προς την αυξανόμενη γήρανση του πληθυσμού -σε σχέση με την τάση υπερπληθυσμού στην Ασία, την Αφρική και τη Λατινική Αμερική. Ωστόσο, με τη νέα εξέλιξη που δημιουργήθηκε με τη νέα διεύρυνση των 25 που επικυρώθηκε στην πρόσφατη Σύνοδο της Αθήνας, δημιουργείται μια ένωση κρατών 453 εκατομμυρίων κατοίκων, η πολυπληθέστερη ένωση χωρών του δυτικού κόσμου.

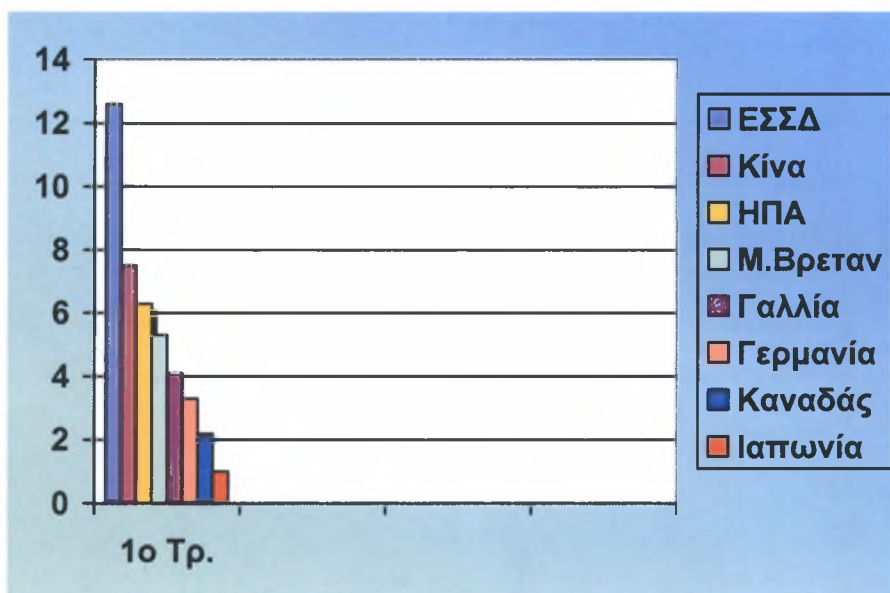
Ως προς τον τρίτο παράγοντα, τη στρατιωτική ισχύ, η πραγματική στρατιωτική δυνατότητα που μπορεί να αποδοθεί στην ΕΕ είναι πολύ μικρότερη από εκείνη που θα ανέμενε κανείς από την ποσότητα των οπλικών συστημάτων και πολεμικών μέσων που μπορούν οι χώρες της ΕΕ να αντιπαρατάξουν σε σχέση με τα αντίστοιχα των ΗΠΑ και της Ρωσίας. Οι Ένοπλες Δυνάμεις των δυο αυτών χωρών παρά τις εμφανείς διαφορές που παρουσιάζουν ως προς τα πολεμικά μέσα που διαθέτουν, συνιστούν ομοιογενείς στρατιωτικές δυνάμεις, συμπαγείς, ενιαίες και ικανές να προσφέρουν υψηλό βαθμό αποτελεσματικότητας. Αντίθετα, το άθροισμα των εθνικών στρατιωτικών δυνάμεων των χωρών της ΕΕ αποτελεί ένα ετερογενές και ασυνάρτητο πολεμικό σύνολο με μικρή συνοχή εξαιτίας της μεγάλης πληθώρας πολεμικών μέσων που η κάθε χώρα διαθέτει ξεχωριστά. Οι διαφορές των οπλικών συστημάτων και η διαφορά στην οργάνωση και τον τρόπο χρήσεως αυτών, οδηγούν σε πολύ κατώτερη επιχειρησιακή ικανότητα από εκείνη που θα μπορούσε θεωρητικά να επιτευχθεί (ΠΑΡΙΣΗΣ 2000).

Ένα σημείο άξιο αναφοράς είναι και η τάση που επικρατεί μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών για μείωση αμυντικών δαπανών από τους προϋπολογισμούς τους. Αν και το συνολικό προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων των χωρών της ΕΕ είναι μεγαλύτερο από αυτό των ΗΠΑ, ωστόσο οι δαπάνες για εξοπλισμό και οπλικά συστήματα ανέρχονται περίπου στα 36.000 δολάρια για κάθε Αμερικανό στρατιώτη όταν το αντίστοιχο ευρωπαϊκό ποσό είναι της τάξεως μόλις των 11.000 δολαρίων.

Ένα άλλο αξιοπρόσεκτο σημείο είναι και το ότι οι τρεις μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις (Μ.Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία) κατέχουν το 70% της στρατιωτικής ισχύος της Ένωσης έχοντας να εξασφαλίσουν το 50% του πληθυσμού της και μόλις το 30% του εδάφους της. Οι υπόλοιπες χώρες αποτελώντας μόνο το 30% του στρατιωτικού δυναμικού της Ένωσης, υποχρεούνται να εξασφαλίσουν την άμυνα στο άλλο μισό του πληθυσμού της Ευρώπης και στο 70% του εδάφους της.

Οι αμυντικές δαπάνες των ευρωπαίων σε σχέση με τις αντίστοιχες των αμερικανών ήταν πάντοτε χαμηλότερες. Κατά την τελευταία δεκαετία του Ψυχρού πολέμου (1980-1989) οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ έφταναν περίπου στο 6% του ΑΕΠ ενώ οι αντίστοιχες των ευρωπαίων μόλις στο 3% του ΑΕΠ. Το 2002 οι στρατιωτικές δαπάνες των ΗΠΑ έφθασαν στο 3.3% του ΑΕΠ, ενώ στην Ε.Ε-15

ανήλθαν στο 2% αντιστοίχως. Μια ενδεικτική εικόνα παρουσιάζεται στο παρακάτω διάγραμμα που παρουσιάζει το ποσοστό των αμυντικών δαπανών διαφόρων χωρών που εξετάζουμε κατά το έτος 1984 (STIEGLITZ 1992)

Διάγραμμα 5. Πηγή: U.S. Arms Control and Disarmament Agency, 1986

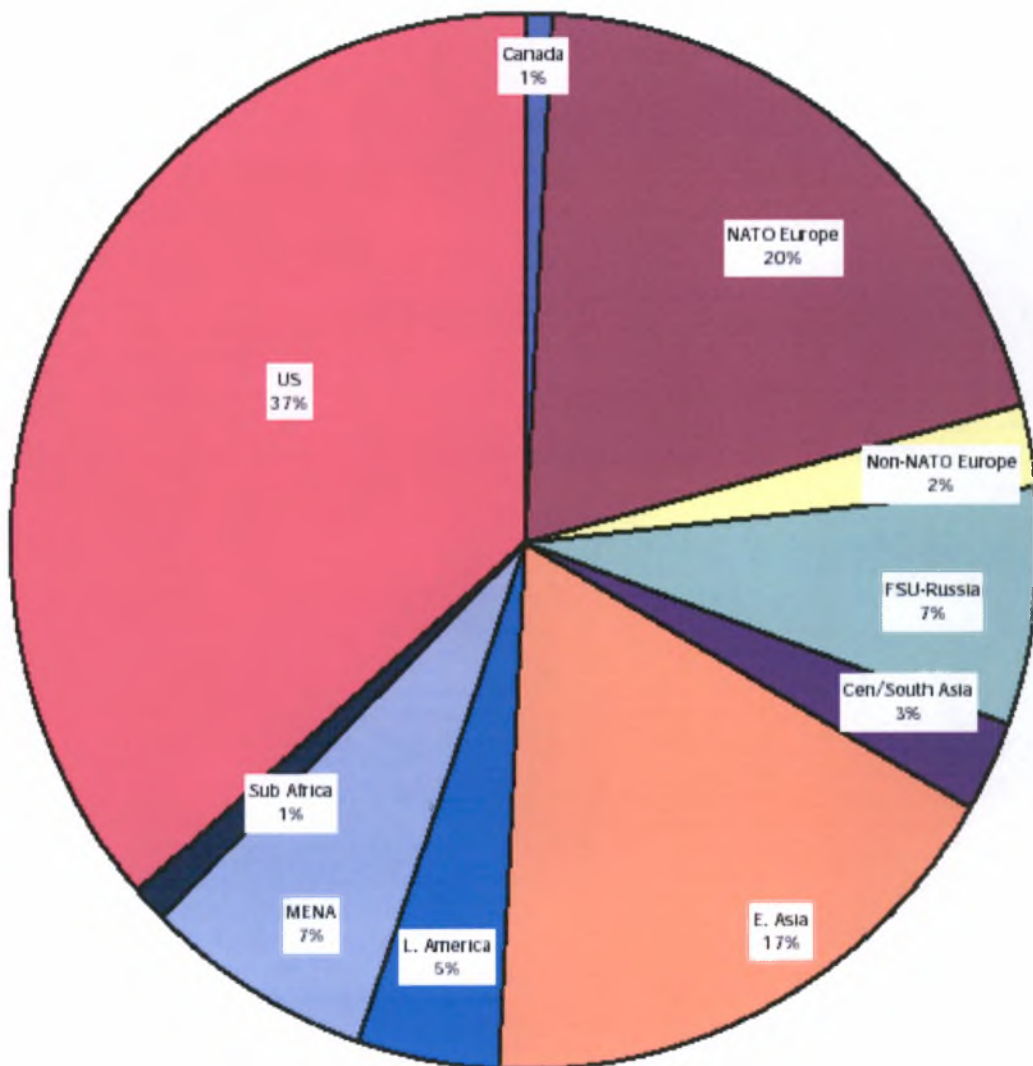
Πέραν της ανομοιομέρειας ισχύος μεταξύ των περιοχών της ΕΕ ως ενιαίου αμυντικού χώρου και των διαφορετικών οπλικών συστημάτων των κρατών-μελών που μειώνουν κατακόρυφα την όποια δυνατότητα για αποτελεσματική κοινή αμυντική στρατηγική, ένα άλλο σοβαρό θέμα είναι και οι ελλείψεις που παρουσιάζονται στις ήδη υπάρχουσες κοινές στρατιωτικές δομές της ΕΕ. Παρά την απόφαση των χωρών της ΕΕ για τη δημιουργία **Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης** σύμφωνα και με την απόφαση της Διάσκεψης του Ελσίνκι για ύπαρξη τέτοιας δύναμης μέχρι το 2003, μέχρι σήμερα η δύναμη αυτή δεν έχει καταστεί λειτουργική λόγω του ότι:

- Είναι αδύνατον μια τέτοια δύναμη να είναι αξιόμαχη διότι η συγκρότηση δυνάμεως ικανής να ανταποκρίνεται στα κριτήρια που τέθηκαν στο Ελσίνκι απαιτεί τουλάχιστον μια δεκαετία (ΠΑΡΙΣΗΣ 2000). Οι Ευρωπαίοι στερούνται ικανού συστήματος Διοικήσεως και Ελέγχου (C4I) και δεν διαθέτουν δορυφορικό σύστημα συλλογής πληροφοριών εφάμιλλο του Αμερικάνικου (ΚΥΡΙΑΖΗΣ 2000)
- Οι Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης στερείται, όπως και γενικά όλες οι Ένοπλες Δυνάμεις των χωρών-μελών της ΕΕ ικανών μεταφορικών μέσων για σύναψη στρατιωτικών επιχειρήσεων και εκτός του εδάφους της Ένωσης.

Σε όλα αυτά πρέπει να προστεθεί και η άρνηση των ευρωπαϊκών κρατών να δαπανήσουν περισσότερα για την άμυνα τους ύστερα και από την λήξη του **Ψυχρού Πολέμου**. Το Ινστιτούτο Στρατηγικών Μελετών του Λονδίνου (IISS) σε έρευνα του αναφέρει ότι οι αμυντικές δαπάνες παγκοσμίως μειώθηκαν από το 1986 έως το 1998 κατά 40%. Στη μελέτη αυτή αναφέρεται μεταξύ άλλων και ότι “τα μέσα των

Ευρωπαίων είναι όλο και κατώτερα από αυτά των Αμερικάνων” και ότι ο αμυντικός προϋπολογισμός των ΗΠΑ ξεπέρασε για το 1999 τα 250δισ δολάρια, ενώ ο αντίστοιχος ευρωπαϊκός ήταν κατώτερος των 140δισ δολαρίων. Οι αμυντικές δαπάνες στην Ευρώπη έχουν υποχωρήσει ως ποσοστό του ΑΕΠ από το 3,5% της τελευταίας δεκαετίας του Ψυχρού Πόλεμου, στο 2% σήμερα, δηλαδή σε ένα ποσοστό που μετά βίας κατορθώνει να καλύψει τις ανάγκες συντήρησης των Ενόπλων Δυνάμεων. Είναι προφανές ότι από την πτώση του τείχους του Βερολίνου (1989) και την επίσημη λήξη του Ψυχρού πολέμου μέχρι σήμερα, οι ευρωπαίοι δείχνουν να μην είναι διατεθειμένοι να δαπανήσουν περισσότερα για την άμυνα τους.

Percentage of World Defense Spending: 2000
(Spending In SUS Billions)

Source: Adapted by Anthony H. Cordesman from IISS, Military Balance, 2001-2002.

Διάγραμμα 6

Αν και με το τέλος του Ψυχρού πολέμου οι περικοπές αμυντικών δαπανών υπήρξαν μεγαλύτερες στην Αμερική παρότι στην Ευρώπη, οι διαφορές στους αμυντικούς προϋπολογισμούς εξακολουθούν να είναι μεγάλες. Είναι ενδεικτικό ότι οι αμυντικές δαπάνες των τριών ισχυρότερων στρατιωτικά χωρών της Ευρώπης, δηλαδή της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Μ.Βρετανίας αντιστοιχούσαν το 1998 στο 42% των αμερικανικών, στο 28% το 2001 και σε 23% το 2002. Το σύνολο των αμυντικών δαπανών των χωρών της Ε.Ε ανήλθε μόλις στο 60% των αντίστοιχων αμερικανικών (276 δις δολάρια) κατά το έτος 1999 με την κατάσταση να είναι περίπου η ίδια και σήμερα. Οι ΗΠΑ δαπανούν το 24% του αμυντικού τους προϋπολογισμού σε προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην Ευρώπη φθάνει μόλις το 15%.

Ο κυριότερος λόγος για αυτές τις μεγάλες αποκλίσεις έγκειται στη διαφορετική διάρθρωση των ετήσιων κρατικών προϋπολογισμών των χωρών της Ε.Ε σε σχέση με τον αντίστοιχο των ΗΠΑ. Στην Ε.Ε οι αμυντικές δαπάνες περικόπτονται συνεχώς εξαιτίας των δημοσιονομικών ελλειμμάτων που πολλές χώρες αντιμετωπίζουν, όπως είδαμε παραπάνω. Η Γαλλία που τόλμησε το 2002 να αυξήσει τις αμυντικές της δαπάνες, έγινε αποδέκτης αυστηρών επιπλήξεων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή γιατί αυτή της η πολιτική θα υπονόμει την τήρηση του Συμφώνου Σταθερότητας ως προς το δημοσιονομικό έλλειμμα. Από το IISS παίρνουμε και τα κάτωθι στοιχεία που αποτελούν μια ενδεικτική εικόνα των όσων αναφέρθηκαν παραπάνω:

1) ΟΡΟΦΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

ΧΩΡΕΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ Ε.Δ. 1990	ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ Ε.Δ. 1999	ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ Ε.Δ/ΠΛΗΘΥΣΜΟ
ΑΥΣΤΡΙΑ	7.500.000	52.000	45.000	0.6
ΒΕΛΓΙΟ	10.000.000	106.000	43.000	0.43
ΓΑΛΛΙΑ	57.200.000	550.000	421.000	0.7
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	80.000.000	545.000	334.000	0.4
ΔΑΝΙΑ	5.140.000	31.000	25.000	0.5
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	57.800.000	308.000	218.000	0.4
ΕΛΛΑΔΑ	10.200.000	201.000	205.000	2
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	3.500.000	12.000	11.000	0.3
ΙΣΠΑΝΙΑ	39.000.000	263.000	155.000	0.4
ΙΤΑΛΙΑ	57.700.000	493.000	391.000	0.7
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	110.000	1000	1000	0.9
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	15.100.000	104.000	55.000	0.4
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	9.800.000	87.000	72.000	0.74
ΣΟΥΗΔΙΑ	8.600.000	60.000	50.000	0.6
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	5.000.000	34.000	31.000	0.6
ΣΥΝΟΛΟ ΕΕ	366.650.000	2.847.000	2.075.000	0.57
ΗΠΑ	245.000.000	2.181.000	1.489.000	0.6

Πίνακας 9, Πηγή: ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΤΕΥΧΟΣ 07

2) ΑΜΥΝΤΙΚΟΙ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΧΩΡΩΝ/ΑΕΠ (1999)

ΧΩΡΕΣ	ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΔΟΛΑΡΙΑ (1999)	ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΩΣ %ΤΟΥ ΑΕΠ	
		ΕΤΟΣ 1999	ΕΤΟΣ 2000
ΑΥΣΤΡΙΑ	1.591	0.7	0.9
ΒΕΛΓΙΟ	2.588	1.4	1.4
ΓΑΛΛΙΑ	28.353	2.6	2.7
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	23.703	1.4	1.5
ΔΑΝΙΑ	2.395	1.4	1.6
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	33.254	2.6	2.5
ΕΛΛΑΔΑ	3.625	4.2	4.8
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	580	0.8	0.8
ΙΣΠΑΝΙΑ	5.464	1.2	1.3
ΙΤΑΛΙΑ	15.609	1.8	2.0
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	98	0.8	0.8
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	6.979	1.8	1.8
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	1.564	1.8	2.2
ΣΟΥΗΔΙΑ	4.350	2.1	2.1
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	1.493	1.2	1.2
ΣΥΝΟΛΟ ΕΕ	131.601	1.52	1.84
ΗΠΑ	252.379	3.2	

Πίνακας 10, Πηγή: ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΤΕΥΧΟΣ 07

Πηγή: SIRPI Yearbook 2001

Όπως παρατηρούμε από το περιεχόμενο του Πίνακα 9, το προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων επί του πληθυσμού αντικατοπτρίζει ένα πολύ μικρό ποσοστό επί του συνόλου του πληθυσμού (0,5-1%), ενώ τα στοιχεία του Πίνακα 10 αποτελούν απόδειξη του γεγονότος ότι οι αμυντικές δαπάνες των χωρών-μελών της Ε.Ε. είναι ιδιαίτερα χαμηλές (1,5-2%).

6.2) Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΑΜΥΝΤΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Με τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου επήλθαν σαρωτικές μεταβολές στον κλάδο της αμυντικής βιομηχανίας. Λόγω της κατακόρυφης μείωσης της ζήτησης πολεμικών προϊόντων, τα έσοδα των αμυντικών βιομηχανιών μειώθηκαν αισθητά. Αποτέλεσμα ήταν πολλές εταιρίες να κλείσουν, άλλες να συγχωνευθούν με πρώην ανταγωνιστές για να μπορέσουν να επιβιώσουν και άλλες να μετατραπούν από αμυντικούς κολοσσούς, πρώην αναδόχους μεγάλων κατασκευαστικών συμβολαίων, σε υπεργολάβους με μικρότερα κατασκευαστικά συμβόλαια.

Οι συγχωνεύσεις στις ΗΠΑ μείωσαν τον αριθμό των αμυντικών εταιριών από 15 σημαντικές επιχειρήσεις το 1990 σε τέσσερις το 1998, δηλαδή, στις Boeing, Lockheed Martin, Northrop-Grumman και Raytheon. Αντίστοιχες εξελίξεις δρομολογήθηκαν και στην Ευρώπη με κυριότερες, τη δημιουργία της EADS (European Aeronautic Defence and Space Company) το 2000 που περιλαμβάνει τις αεροδιαστημικές επιχειρήσεις της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας και της Ισπανίας. Εξίσου σημαντικές συγχωνεύσεις ήταν και αυτή που δημιούργησε την εταιρία την εταιρία BAE –κυρίως βρετανικών συμφερόντων και της Thales που είναι μια γαλλική επιχείρηση που εξαγόρασε τις βρετανικές επιχειρήσεις Racal και Thomson Marconi Sonar το (2000). Περαιτέρω ευρωπαϊκές συγχωνεύσεις οδήγησαν στη δημιουργία της Agusta-Westland (ελικόπτερα: Ιταλία, Ηνωμένο Βασίλειο 2000) και της MBDA (πυραυλικά βλήματα) που ήταν μια συγχώνευση της Matra BAe (Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο) και των συστημάτων Alenia Marconi (Ιταλία).

Η αμυντική βιομηχανία σε παγκόσμιο επίπεδο κυριαρχείται από τις ΗΠΑ η οποία επενδύει στον τομέα της ερευνάς και της τεχνολογίας μεγάλα ποσά ετησίως (περίπου 36δισ δολάρια έναντι μόλις 14 δις δολάρια των ευρωπαίων). Οι ΗΠΑ με τις στρατιωτικές υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει σε παγκοσμία κλίμακα, υποχρεούνται να διατηρούν μεγάλες στρατιωτικές δαπάνες αν θέλουν να διατηρήσουν το ρόλο του «παγκόσμιου χωροφύλακα».

Η συνεχής εμπλοκή τους σε στρατιωτικές επιχειρήσεις (Κορέα, Νίγηρας, Βιετνάμ, Βοσνία, Σομαλία, Γιουγκοσλαβική Ομοσπονδία, Ιράκ, Αφγανιστάν κλπ) σε συνδυασμό και με τα καταλυτικά γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 που προκάλεσαν αναπροσαρμογή του όρου “απειλή” εισάγοντας πολιτικούς νεολογισμούς όπως “άξονας του κακού” και “τρομοκρατία”, κατέστησαν απαραίτητη τη χρηματοδότηση της έρευνας και της ανάπτυξης νέων οπλικών συστημάτων από την πλευρά των ΗΠΑ, όπως τα “έξυπνα όπλα”, την “αντιπυραυλική αεράμυνα”, τις “έξυπνες βόμβες” (smart weapons) και τα νέα συστήματα πληροφορικής και δορυφόρων. Όλες αυτές οι χρηματοδοτήσεις σε συνδυασμό και με τις πολυποίκιλες απαιτήσεις των Αμερικανικών Ενόπλων Δυνάμεων των ΗΠΑ έχουν και το ανάλογο αντίκτυπο στον τομέα των εξαγωγών πολεμικών προϊόντων.

Η αμερικανική αμυντική βιομηχανία κυριαρχείται από την ύπαρξη μεγάλων και καλά συγκροτημένων εταιριών κατασκευής αμυντικού υλικού. Σύμφωνα με την επιδίωξη των κρατικών ιθυνόντων, σε κάθε κλάδο παραγωγής της αμυντικής βιομηχανίας πρέπει να υπάρχουν δύο ή τρεις μεγάλοι ανταγωνιστές δημιουργώντας έτσι μια αποτελεσματική ολιγοπωλιακή αγορά. Οι μεγάλες και καλά συγκροτημένες αμυντικές βιομηχανίες της υπερδύναμης σε συνδυασμό και με την μεγάλη αμερικανική εσωτερική αγορά και τις κρατικές επιχορηγήσεις για έρευνα και ανάπτυξη (R&D), κατατάσσουν τις ΗΠΑ ως την πρώτη εξαγωγική χώρα πολεμικών προϊόντων, όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε και από τον κάτωθι πίνακα:

	ΧΩΡΑ	ΑΞΙΑ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΣΕ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΔΟΛΛΑΡΙΑ	ΜΕΡΙΔΙΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣ (%)
1	ΗΠΑ	26.500	48.6
2	ΓΑΛΛΙΑ	9.800	17.6
3	ΗΝΩΜ.ΒΑΣΙΛΕΙΟ	8.900	16.2
4	ΡΩΣΙΑ	2.800	5.1
5	ΙΣΡΑΗΛ	1.200	2.2
6	ΙΤΑΛΙΑ	1.100	2
7	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	834	1.5
8	ΣΟΥΗΔΙΑ	574	1
9	ΟΥΚΡΑΝΙΑ	511	0.9
10	ΚΙΝΑ	509	0.9
	ΕΕ	21.208	38.2

Πίνακας 11, Πηγή: ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΤΕΥΧΟΣ 07

Από τα στοιχεία του πίνακα 11 γίνεται αντιληπτό ότι οι ΗΠΑ με μερίδιο αγοράς 48.6% ελέγχουν σχεδόν τον μισό όγκο πωλήσεων παγκοσμίως. Αν προσθέσουμε τα επίπεδα πωλήσεων των χωρών της ΕΕ έχουμε το σύνολο των πωλήσεων οπλικών συστημάτων των χωρών της ΕΕ σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ωστόσο, το μέγεθος των δαπανών άμυνας των ΗΠΑ πρέπει να ειπωθεί και σε σχέση με το βαθμό βαρύτητας της στρατιωτικής βιομηχανίας των ΗΠΑ, τόσο ως προς το ποσοστό συμβολής της στο ΑΕΠ της υπερδύναμης, όσο και από τα τυχόν κοινωνικά προβλήματα που θα δημιουργούνταν αν και εφόσον μια ή και περισσότερες από τις κολοσσιαίες αυτές βιομηχανίες οδηγούνταν σε πτώχευση. Ο κλάδος της αμυντικής βιομηχανίας των ΗΠΑ ως προς τον καθορισμό του ποσοστού του ΑΕΠ είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Ήδη από τα τέλη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου άρχισαν να δαπανούνται υπέρογκα ποσά από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση για τη χρηματοδότηση του προγράμματος της ατομικής βόμβας (Σχέδιο Μανχάταν).

Η αμυντική στρατηγική των ΗΠΑ αποτελεί μια διαδικασία στην οποία συμμετέχουν πάρα πολλοί φορείς, όπως το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, το Υπουργείο Ενέργειας, η NASA, το Εθνικό Ίδρυμα Υγείας και το Εθνικό Ίδρυμα Επιστήμης. Οι καθηγητές του University of Massachusetts, Michael Best και Robert Forrant αναφέρουν ότι από την περίοδο της λήξης του Β΄Π.Π. μέχρι και σήμερα, 250 περίπου από τα 3500 ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης της χώρας συμμετέχουν στην έρευνα και την ανάπτυξη τεχνολογίας στρατιωτικών εφαρμογών, συναγωνιζόμενα μεταξύ τους χάρη στο κίνητρο των ομοσπονδιακών επιδοτήσεων, δίνοντας στην έννοια της στρατιωτικής τεχνολογίας μια ευρύτερη κοινωνική διάσταση από την οποία συντηρούνται βιοποριστικά αρκετές διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Οι προαναφερόμενοι καθηγητές αναφέρουν επίσης και ότι από τα 2/3 τις κρατικής χρηματοδότησης για έρευνα και ανάπτυξη προωθούνται προς αμυντικούς σκοπούς (ΠΙΤΕΛΗΣ, ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ, 1998).

Η συντήρηση ενός τεράστιου σε όγκο αμερικανικού στρατεύματος με παρουσία σε περίπου 130 χώρες στον πλανήτη είναι ιδιαίτερα δαπανηρή. Αυτό βέβαια αποβαίνει προς όφελος όχι μόνο των αμυντικών βιομηχανιών των ΗΠΑ, αλλά και μικρότερων εταιριών που συμμετέχουν στη διοικητική μέριμνα του στρατού των

ΗΠΑ και αποκομίζουν τεράστια κέρδη, όπως η εταιρία Halliburton της οποίας μέχρι πρότινος- πρόεδρος ήταν ο σημερινός αντιπρόεδρος των ΗΠΑ, Ντίκ Τσένεϊ.

Σε σχέση με τις ΗΠΑ, η παραγωγή στρατιωτικού υλικού από τις χώρες της Ε.Ε αποτελείται από πάρα πολλές ευρωπαϊκές εταιρίες που κατασκευάζουν αμυντικά προϊόντα σε εθνικό επίπεδο. Αυτό το στοιχείο έχει ως αποτέλεσμα οι χώρες μεμονωμένα να δαπανούν μεγάλα ποσά για έρευνα και ανάπτυξη με το σύνολο των τελικών παραγγελιών να είναι πολύ μικρότερο από το που θα μπορούσε να υπάρχει αν οι εταιρίες αυτές συνεργαζόντουσαν μεταξύ τους, πράγμα που επιβαρύνει το τελικό κόστος παραγωγής και μειώνει την ανταγωνιστικότητα του τελικού προϊόντος. Αλλά ακόμη και στις περιπτώσεις των επιτυχών συγχωνεύσεων που περιγράψαμε παραπάνω υφίστανται προβλήματα.

Ο καθηγητής του Τμήματος Οικονομικών της Άμυνας του Πανεπιστημίου του York, Keith Hartley, αναφέρει ότι ακόμη και στην περίπτωση των κοινών ευρωπαϊκών αμυντικών κολοσσών υπάρχουν προβλήματα πολιτικής υφής αφού οι χώρες των οποίων οι εθνικές εταιρίες συμμετέχουν στα προγράμματα αυτά, επιδιώκουν να αποσπάσουν τα μεγαλύτερα οφέλη για τις αμυντικές βιομηχανίες των χωρών τους, με αποτέλεσμα να μη γίνεται σωστός καταμερισμός της εργασίας, πράγμα που αποβαίνει σε βάρος της ανταγωνιστικότητας του τελικού παραγόμενου αμυντικού προϊόντος ¹.

Είναι προφανές ότι ο λόγος που οι αμερικανικές εξαγωγές αμυντικού υλικού κατέχουν παγκοσμίως μια κυρίαρχη θέση έγκειται στο γεγονός ότι οι αμερικάνικες εταιρίες επωφελούνται από τον μεγάλο όγκο των παραγγελιών στις οποίες προβαίνει το Υπουργείο Άμυνας των ΗΠΑ έτσι ώστε να καλύψει τις ανάγκες του. Οι μεγάλες σε μέγεθος παραγγελίες επιτρέπουν στις αναδόχους κατασκευαστικές εταιρίες να καλύψουν μέσω των εσόδων που αποκομίζουν από την παραγωγή του προϊόντος τους, τόσο το κόστος έρευνας και ανάπτυξης, όσο και το κόστος παραγωγής, δίνοντας τους τη δυνατότητα να επιτυγχάνουν σημαντικά κέρδη. Τα υψηλά κόστη έρευνας δεν αποθαρρύνουν τις επιχειρήσεις γιατί αυτά μπορούν να αποσβεσθούν από τις μεγάλες παραγγελίες του αμερικανικού Υπουργείου Άμυνας. Αυτή η κατάσταση προσφέρει στις αναδόχους αμυντικές εταιρίες των ΗΠΑ τα εξής πλεονεκτήματα :

- Να προσφέρουν ποιοτικότερα προϊόντα σε σχέση με τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά.
- Να προσφέρουν στη διεθνή και ευρωπαϊκή αγορά προϊόντα σε χαμηλότερες τιμές από τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά.
- Να είναι απόλυτα συνεπείς στις παραδόσεις των παραγγελιών των πελατών τους.

Ο καθηγητής Hartley μας παρουσιάζει μια πολύ χαρακτηριστική εικόνα της αμερικανικής αμυντικής βιομηχανίας σε σχέση με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή συγκρίνοντας δυο προγράμματα ανάπτυξης αεροσκαφών που βρίσκονται εν εξελίξει. Πρόκειται για το JSF F-35 με κύρια ανάδοχο την αμερικανική εταιρία Lockheed και το EF-2000 Typhoon της ευρωπαϊκής κοινοπραξίας EADS. Ο καθηγητής εστιάζει την ερευνά του σε τρία βασικά σημεία:

- Στο μέγεθος της παραγγελιάς του προϊόντος.
- Στον τρόπο με τον οποίο συμμετέχουν στην παραγωγή του προγράμματος οι ανάδοχοι εταιρίες.
- Στην τήρηση του χρονοδιαγράμματος ανάπτυξης και παραγωγής του μαχητικού.

Ως προς το JSF F-35 ο καθηγητής αναφέρει ότι το μέγεθος της παραγγελίας θα ξεπεράσει τα 3000 κομμάτια, αριθμός εξαιρετικά μεγάλος ώστε να αποφέρει κέρδη στις εταιρίες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα παραγωγής και ανάπτυξης του μαχητικού έστω κι αν το κόστος έρευνας και ανάπτυξης φαντάζει μεγάλο. Ως προς τη συμμετοχή των υπόλοιπων συμμετεχόντων πλην της Lockheed εταιριών, υποστηρίζει ότι αυτές επιλέχθηκαν με εμπορικά κριτήρια βάση της τεχνολογικής τους ικανότητας και της διεθνούς ανταγωνιστικότητας τους.

Η βρετανική εταιρία BAE θα συμμετάσχει κατά 10% στο κόστος έρευνας και ανάπτυξης του προγράμματος ενώ στο πρόγραμμα θα συμμετάσχουν συνεργάτιδες εταιρίες από τον Καναδά, την Αυστραλία, τη Δανία, την Ιταλία, την Ολλανδία, τη Νορβηγία και την Τουρκία, πράγμα που σημαίνει ότι και αυτοί θα αποτελέσουν μελλοντικούς πελάτες του αεροσκάφους, αποκομίζοντας πιθανά κατασκευαστικά συμβόλαια με τη μορφή αντισταθμιστικών ωφελημάτων. Ως προς την τήρηση του χρονοδιαγράμματος ο καθηγητής αφήνει να εννοηθεί ότι δεν θα υπάρξουν καθυστερήσεις.

Αντίθετα, ως προς το EF-2000, ο καθηγητής αφήνει να εννοηθεί ότι τα 620 κομμάτια που θα παραχθούν -τουλάχιστον για τους τέσσερις συμμετέχοντες- είναι σχετικά λίγα σε σχέση με την παραγγελία του JSF F-35, γεγονός που θα επιβαρύνει το EF-2000 με μεγαλύτερο κόστος αγοράς. Τα συμμετέχοντα κράτη διαφωνούν στο μοίρασμα των συμβολαίων της δεύτερης και τρίτης φάσης ανάπτυξης και παραγωγής του προγράμματος βλέποντας τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα ως μέσο για την ικανοποίηση των αναγκών των εθνικών βιομηχανιών τους. Οι καθυστερήσεις στην παραγωγή οδηγούν σε αύξηση του συναλλακτικού κόστους για τους επικείμενους αγοραστές.

ΧΩΡΑ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΧΗΤΙΚΟΥ ΑΕΡΟΣΚΑΦΟΥΣ	ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΕ ΔΙΣ £	ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙ ΑΣ
ΗΠΑ/ΗΝ.ΒΑΣΙΛΕΙΟ	JSF	13.7	3002
ΗΝ.ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΙΣΠΑΝΙΑ ΙΤΑΛΙΑ	Eurofighter	13.8	620
ΓΑΛΛΙΑ	Rafale	6.1	294
ΣΟΥΗΔΙΑ	Gripen	1.3	204

Πίνακας 12, Πηγή: Keith Hartley, The Common European Security and Defence Policy: An Economic Perspective.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- I. Το κόστος του Gripen είναι σε τιμές 1994, του Rafale σε τιμές 1996 και των JSF και Eurofighter σε τιμές 2000.
- II. Στην ποσότητα 3002 κομματιών του συμπεριλαμβάνεται και η παραγγελία 150 μαχητικών για την Βρετανική Αεροπορία (RAF).

6.3) ΔΥΟ ΤΡΑΝΤΑΧΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ: ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει κατά την άποψη μας η εξέταση δυο περιπτώσεων-οροσήμων σε σχέση με το μέλλον της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας. Η μελέτη μας περιλαμβάνει την εξέταση της περίπτωσης του ευρωπαϊκού στρατηγικού μεταγωγικού αεροσκάφους, γνωστού και ως **FLA (Future Large Aircraft)** και του κοινού ευρωπαϊκού μαχητικού αεροσκάφους, **EF-2000 Typhoon**.

6.3.1) FLA

Το ιστορικό του FLA ξεκινά το 1982 όταν τέσσερις μεγάλες αμυντικές βιομηχανίες, η Lockheed (ΗΠΑ), η Aerospatiale (Γαλλία), η British Aerospace-BAE (Ηνωμένο Βασίλειο) και η MBB (Γερμανία) δημιούργησαν τη **FIMA (Future International Military Airlifter)** με σκοπό την από κοινού ανάπτυξη ενός στρατιωτικού στρατηγικού μεταγωγικού αεροσκάφους. Το 1984 οι ευρωπαίοι Υπουργοί Εθνικής Άμυνας δημιούργησαν την **Ομάδα του Ανεξάρτητου Ευρωπαϊκού Προγράμματος-Independent European Programme Group-(IEPG)** με σκοπό να μελετήσουν την προοπτική της μεταξύ τους συνεργασίας με σκοπό την αντικατάσταση του στόλου των γερασμένων μεταφορικών αεροσκαφών C-130 και C-160. Τον Απρίλιο του 1989 η Lockheed αποχώρησε από το πρόγραμμα και το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας του Ηνωμένου Βασιλείου απέσυρε την ανάμειξη του από το πρόγραμμα. Η ομάδα αναπροσαρμόστηκε και μετονομάστηκε από **FIMA** σε **EUROFLAG**. Το 1991 πλαισίωσαν την προσπάθεια το Βέλγιο, η Ιταλία, η Ισπανία και η Τουρκία.

Στις 10 Ιουλίου του 2000 οι εταιρίες Aerospatiale Matra (γαλλική), Daimler Chrysler Aerospace (γερμανική), Alenia (ιταλική) και CASA (ισπανική), συγχωνεύτηκαν και δημιούργησαν την **EADS (European Aerospace and Defense Systems)**. Η EADS μαζί με την British Aerospace-BAE αποτελούν τους μετόχους της επιτυχημένης εταιρίας **Airbus**, η οποία κατασκευάζει για πάνω από 30 χρόνια μια σειρά φημισμένων και αξιόπιστων πολιτικών αεροσκαφών, κατέχοντας την τρίτη θέση στον σχετικό πίνακα παγκοσμίως με σύνολο άνω των 3000 πωλήσεων μέχρι σήμερα και 1600 επιπλέον παραγγελιών. Στις 27 Μαΐου του 2003 υπεγράφη συμφωνία για την κατασκευή του ευρωπαϊκού στρατιωτικού μεταγωγικού αεροσκάφους **FLA** μεταξύ της **Airbus** και σειράς βιομηχανικών εταιριών του Βελγίου, της Τουρκίας και του Λουξεμβούργου. Το νέο αεροσκάφος θα ονομάζονταν **A400M-FLA**. Η κάθε χώρα θα αποκτήσει ένα συγκεκριμένο σύνολο αεροσκαφών, όπως φαίνεται κι από το παρακάτω σχέδιο:

Αναμφίβολα, η εξέλιξη αυτή καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική για το μέλλον της ευρωπαϊκής δύναμης ταχείας αντίδρασης, όπως αυτή εξαγγέλθηκε από τη Σύνοδο του Ελσίνκι. Ήδη από το 1991 η ΔΕΕ ανέφερε ότι για να αποκτήσει η Ε.Ε ικανή δύναμη ταχείας αντίδρασης θα πρέπει να έχει επαρκή ικανότητα αερομεταφοράς και ότι μόνο η Γαλλία και η Μ. Βρετανία διαθέτουν τέτοια ικανότητα έχοντας όμως αεροσκάφη αμερικανικής κατασκευής που εξαιτίας της φθοράς του χρόνου θα χρειασθούν σύντομα αντικατάσταση.

Από το 1993 κιόλας στο Ηνωμένο Βασίλειο είχαν γίνει σχετικές μελέτες ως προς τις δυνατές επιλογές που παρουσιάζονταν για την αντικατάσταση του στόλου των γερασμένων μεταγωγικών C-130K των Βρετανικών Ενόπλων Δυνάμεων. Σύμφωνα με σχετική μελέτη που εκπονήθηκε από τους καθηγητές του Πανεπιστημίου του York, Keith Hartley και Nick Horper (1993) για λογαριασμό του Βρετανικού Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, η προοπτική συμμετοχής στο πρόγραμμα του FLA παρουσίαζε τα εξής πλεονεκτήματα:

Πρώτον, θα απέτρεπε την απώλεια τεχνογνωσίας από τη μη συμμετοχή της Μ. Βρετανίας στις διάφορες τεχνολογικές εξελίξεις. Ιδιαίτερα μάλιστα η μεγαλύτερη αεροπορική βιομηχανία του Ηνωμένου Βασιλείου, η BAE, συμμετέχοντας στη συμπαραγωγή του FLA, θα μπορούσε να διατηρήσει ακέραια τη σημαντικότητα μερίδια παραγωγής της στα αντίστοιχα επιτυχημένα προγράμματα πολιτικών αεροσκαφών τύπου Airbus. Κατά αυτό τον τρόπο, το Ηνωμένο Βασίλειο θα παρέμενε βασικότατος ηγέτης στο σημαντικό κλάδο της ευρωπαϊκής αεροπορικής βιομηχανίας. Δεύτερον, η συνεργασία που προσφέρει στους ευρωπαίους το FLA θα συνέβαλε σημαντικά στην αποφυγή διπλού κόστους έρευνας και ανάπτυξης πάνω στο ίδιο αντικείμενο. Τρίτον, η συνεργασία επιμερίζει τα κόστη έρευνας και ανάπτυξης περισσότερων από μια χωρών.

Τέταρτον, η συμμετοχή της Μ.Βρετανίας στο πρόγραμμα θα μπορούσε να υποβοηθήσει σε άνηση στον κλάδο της αμυντικής βιομηχανίας στη χώρα, δημιουργώντας θέσεις εργασίας και δίνοντας ώθηση και σε άλλους παραγωγικούς κλάδους με τους οποίους αυτή συνεργάζεται. (Λογούχαρη, προμηθευτές πρώτων υλών και υπεργολάβοι, πρόσληψη εργατών, managers κλπ). Εργάτες που θα μετακόμιζαν σε διάφορα βρετανικά εργοστάσια, που συμμετέχουν στην παραγωγή του FLA, όπως στο Bristol, θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας.

Οι δυο προαναφερόμενοι καθηγητές υπολόγισαν ότι από τη συμμετοχή της Μ.Βρετανίας στο πρόγραμμα θα δημιουργηθούν 39780 θέσεις εργασίας στο χώρο της αμυντικής βιομηχανίας και 33410 θέσεις από τη συμμετοχή άλλων παραγωγικών κλάδων στο πρόγραμμα, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι θέσεις εργασίας που θα δημιουργηθούν από παραγγελίες χωρών εκτός της ζώνης των επτά που συμμετέχουν στο πρόγραμμα. (Για παράδειγμα, η Ελλάδα αποτελεί μια από τις χώρες οι οποίες έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον να προμηθευθούν το FLA). Πέμπτον, η επένδυση στην για την δημιουργία νέων πολεμικών μέσων θα συμβάλλει στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών οι οποίες θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν και στην παραγωγή μη πολεμικών προϊόντων.

Έκτον, τα κέρδη των αμυντικών βιομηχανιών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα δεν θα περιορισθούν μόνο σε αυτά που θα προκύψουν από τις αγορές των χωρών που συμμετέχουν ενεργά στο πρόγραμμα, αλλά και από τις παραγγελίες άλλων χωρών εκτός αυτού. Κατά την περίοδο 2004-2025 πάρα πολλές χώρες θα βρεθούν στην ανάγκη να δαπανήσουν χρήματα από τον κρατικό προϋπολογισμό για την αντικατάσταση των πεπαλαιωμένων μεταγωγικών αεροσκαφών των πολεμικών αεροποριών τους. Ένα αξιόπιστο ευρωπαϊκό μεταγωγικό αεροσκάφος του οποίου η παραγωγή θα βασίζεται στον τρόπο της επιτυχούς συνεργασίας των ευρωπαϊκών

χωρών με βάση του πρόγραμμα Airbus, θα μπορούσε να προσελκύσει πολλές χώρες ώστε να καταστούν υποψήφιοι αγοραστές του αεροσκάφους.

Υπό αυτές τις προϋποθέσεις, οι δυο καθηγητές υπολόγισαν ότι την περίοδο 2004-2025 η κοινοπραξία των επτά χωρών θα μπορούσε να λάβει ξένες παραγγελίες του μεγέθους των 100-150 αεροσκαφών κατά συντηρητική εκτίμηση ή του μεγέθους των 450-700 αεροσκαφών στην μέγιστη ευνοϊκή περίπτωση. Στην πρώτη περίπτωση τα επιπλέον κέρδη για της εταιρίες της Μ.Βρετανίας θα έφθαναν τα 500 εκατομμύρια λίρες Αγγλίας, ενώ κατά τη δεύτερη περίπτωση θα μπορούσαν να φθάσουν μέχρι και τα 2 δις λίρες Αγγλίας.

Τέλος, η συμμετοχή των βρετανών στο πρόγραμμα θα μπορούσε να αυξήσει το κύρος της βιομηχανίας τους από τη συμμετοχή της σε σημαντικά κατασκευαστικά προγράμματα πολλών κλάδων, με κυριότερη την αεροπορική. Ιδιαίτερα ευεργετική επίδραση θα είχε κάτι τέτοιο για κολοσσιαίες βιομηχανίες όπως η BAE.

Αντίθετα, η προοπτική μη συμμετοχής στο πρόγραμμα του FLA θα είχε ως επακόλουθο τις εξής αρνητικές επιπτώσεις:

Πρώτον, η Μ.Βρετανία, χώρα με μεγάλη παράδοση σε κατασκευή αεροσκαφών μεγάλου μεγέθους ήδη από το Β΄ΠΠ μέχρι και την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου (με τα αεροσκάφη VC-10, Nimrod, Vulcan κλπ), θα αντιμετώπιζε την προοπτική να απολέσει τη δυνατότητα παραγωγής στρατιωτικών αεροσκαφών τέτοιου είδους αν αποφάσιζε την ακύρωση συμμετοχής της στο πρόγραμμα FLA.

Δεύτερον, η περίπτωση μη συμμετοχής στο FLA θα απαιτούσε τη συνεχή αύξηση των στρατιωτικών δαπανών για τη συντήρηση του γερασμένου στόλου των C-130K. Τρίτον, η μη συμμετοχή της ισχυρής αμυντικής βιομηχανίας της Μ.Βρετανίας στο πρόγραμμα, θα ήταν δυνατόν να αποθαρρύνει τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες να συμμετάσχουν χρηματικά στη δημιουργία του ευρωπαϊκού στρατηγικού μεταγωγικού αεροσκάφους.

Αυτό με τη σειρά του θα ήταν δυνατόν να οδηγήσει στην ακύρωση του προγράμματος FLA με αποτέλεσμα οι ευρωπαίοι να εξαρτώνται πια αποκλειστικά από τις βιομηχανίες των ΗΠΑ ή της Ρωσίας για την απόκτηση δυνατότητας στρατηγικών μεταφορών. Συνέπεια αυτής της δυσμενούς εξέλιξης θα ήταν ότι οι ΗΠΑ θα αποκτούσαν ένα είδος «μονοπωλιακής ηγεμονίας» πάνω στον κλάδο των στρατηγικών αερομεταφορών, επιβάλλοντας στους ευρωπαίους συμμάχους τους μεγαλύτερες τιμές αγοράς. Η εξάρτηση αυτή των ευρωπαίων από εξωτερικές πηγές, θα μπορούσε να τους κατευθύνει και ως ένα βαθμό, σε πολιτική εξάρτηση από τις ΗΠΑ.

Τέταρτον, το κόστος αγοράς από το εξωτερικό θα μπορούσε να γίνει αρκετά μεγαλύτερο από μια δυσμενή εξέλιξη της συναλλαγματικής ισοτιμίας μεταξύ του δολαρίου και της στερλίνας². Πέμπτον, η ανάπτυξη στρατηγικού μεταγωγικού αεροσκάφους με συμμετοχή μόνο των βρετανικών αμυντικών βιομηχανιών, θα υποχρέωνε το βρετανικό Υπουργείο Εθνικής Άμυνας να επωμισθεί την προοπτική καταβολής υπέρογκων ποσών για την έρευνα και ανάπτυξη του όλου προγράμματος.

Ωστόσο, αν και οι θετικές επιπτώσεις από την ανάπτυξη του A 400M-FLA είναι αυτονόητες, η όλη διαδικασία που ακολουθήθηκε από το 1993 που παρουσιάστηκε η μελέτη των δύο καθηγητών μέχρι πρόσφατα, κατέδειξε μια σειρά σημαντικών προβλημάτων που συνόδευσαν την πορεία του πολυδιαφημιζόμενου κοινού ευρωπαϊκού στρατηγικού μεταγωγικού. Καταρχήν, προβλήματα παρουσιάστηκαν όταν πολλές ευρωπαϊκές χώρες του IEPG εξέφρασαν δισταγμούς ως προς την τελική συμμετοχή τους στο πρόγραμμα FLA. Η Μ.Βρετανία από το 1989 είχε αποχωρήσει από το πρόγραμμα για να επιστρέψει σε αυτό πολύ αργότερα. Η Γερμανία από την πλευρά της καλόβλεπε την προοπτική αγοράς του ρωσικής

κατασκευής μεταγωγικού Antonov An-70, το οποίο είχε αξιολογήσει ως καλύτερο και φθηνότερο του μελλοντικού ευρωπαϊκού μεταγωγικού. Αλλά και οι υπόλοιπες χώρες που συμμετείχαν στην IEPG παρουσίαζαν μια διστακτικότητα που προέκυπτε από το φόβο μήπως και τελικά το πρόγραμμα ακυρωθεί.

Τελικά, το μεγάλο βήμα έγινε από τη βρετανική κυβέρνηση όταν στις 16 Μαΐου του 2000 ανακοίνωσε ότι θα προβεί στην αγορά 25 αεροσκαφών του συγκεκριμένου τύπου, συμπαρασύροντας και τις υπόλοιπες χώρες να προβούν σε αντίστοιχες παραγγελίες. Το Ηνωμένο Βασίλειο που το 1989 είχε «σαμποτάρει» την όλη προσπάθεια, συνέβαλε τώρα καταλυτικά με την ενέργεια του αυτή στην προώθηση της διαδικασίας παραγγελιών του ευρωπαϊκού μεταγωγικού!

Ένα άλλο πρόβλημα είχε να κάνει με το μερίδιο που θα λάμβανε κάθε εταιρία που θα συμμετείχε στο πρόγραμμα. Επί αυτού του ζητήματος διαδραματίστηκε ένα έντονο παρασκήνιο με πολλές διαφωνίες, εντάσεις και διενέξεις έτσι ώστε να επέλθει συμβιβαστική λύση. Για παράδειγμα, η βρετανική πλευρά υποστήριζε ότι ο κινητήρας που θα εξόπλιζε το νέο αεροσκάφος έπρεπε να είναι Rolls-Royce έτσι ώστε να υποστηρίξει την εγχώρια εταιρία παραγωγής κινητήρων. Αντίθετα, η Γαλλία, υποστήριζε την άποψη ότι έπρεπε να επιλεγεί ο κινητήρας TP400 που εξυπηρετούσε συμφέροντα των δικών της εγχώριων εταιριών. Ύστερα από σκληρές πιέσεις της γαλλικής πλευράς, το γαλλικό αίτημα ικανοποιήθηκε στις 16 Μαΐου του 2000 όταν οι βρετανοί είχαν ήδη δεσμευθεί για την αγορά του FLA, αν και σαφώς υπήρχαν πολύ πιο συμφέρουσες λύσεις.

Όπως παρατηρούν οι δυο καθηγητές, το μοίρασμα των κατασκευαστικών συμβολαίων αποτελεί αποτέλεσμα πολιτικών διακανονισμών, κοινώς ενός «παζαριού» όπου οι χώρες δίνουν και παίρνουν. Οι δυο καθηγητές υποστηρίζουν ότι κάτι τέτοιο δεν είναι προς όφελος του τελικού παραχθέντος προϊόντος γιατί δημιουργεί αναποτελεσματικότητες στην παραγωγή και στο management της εταιρίας και μπορεί να οδηγήσει και σε αχρείαστη δαπάνη για έρευνα από περισσότερα από ένα κράτη αν και μόνο ένα κράτος είχε επιφορτισθεί με τη συγκεκριμένη έρευνα.

Από την ίδια μελέτη μαθαίνουμε ότι έχει υπολογισθεί ότι η ανάπτυξη ενός βιομηχανικού προγράμματος από περισσότερες της μιας χώρες είναι ως σύνολο πιο δαπανηρό και ότι ένα γκρουπ 4 χωρών παρουσιάζει συνολικό κόστος ανάπτυξης περίπου διπλάσιο από αυτό το οποίο θα αντιμετώπιζε μια και μόνη χώρα. Βέβαια, το κόστος ανάπτυξης για τον καθένα ξεχωριστά είναι σαφώς μικρότερο από το αντίστοιχο κόστος που αναλαμβάνει μια μεμονωμένη χώρα. Αυτό συνέβη και στην περίπτωση του A400M που εξετάζουμε, με αποτέλεσμα το τελικό κόστος του προϊόντος να είναι μεγαλύτερο του προβλεπόμενου.

Η προαναφερόμενη μελέτη επιβεβαιώθηκε και στο θέμα της του *χρονοδιαγράμματος*³. Προέβλεπε ότι τα κοινά προγράμματα παρουσιάζουν καθυστέρηση 2-2,5 ετών ή 10-20% του συνολικού χρόνου παραγωγής του τελικού προϊόντος. Σύμφωνα με το οργανόγραμμα, ο καθορισμός του απαιτούμενου προσωπικού που θα συμμετείχε ως εργατικό δυναμικό στην παραγωγή του αεροσκάφους θα έπρεπε να έχει καθορισθεί από το 1995. Αντί αυτού, υπήρξε καθυστέρηση λόγω του ότι πολλές χώρες αμφιταλαντεύονταν για το αν θα συμμετάσχουν ή όχι με παραγγελίες στο πρόγραμμα.

Αλλά και όταν το 1998 έγινε τελικά ο καθορισμός του απαιτούμενου προσωπικού, νέα προβλήματα προέκυψαν με έντονο διπλωματικό παρασκήνιο σε σχέση με την υπογραφή των κατασκευαστικών συμβολαίων, όπως αναλύσαμε παραπάνω. Αποτέλεσμα ήταν η διαδικασία παραλαβής των παραγγελιών του τελικού αεροσκάφους να ξεκινήσει το 2008-9 και όχι το 2004, όπως αρχικά προβλέπονταν. Το τελικό αεροσκάφος θα παραδοθεί 5 χρόνια αργότερα και σε υψηλότερη τιμή από την

αρχική, ενώ η ευρωπαϊκή κοινοπραξία που το κατασκευάζει θα έχει απώλεια κερδών λόγω της βούλησης των πολεμικών αεροποριών παγκοσμίως να ικανοποιήσουν άμεσα τις ανάγκες τους και η οποία σε πρώτη φάση θα ικανοποιηθεί από άλλες χώρες παραγωγής. Από το 1983 που το FLA έκανε τα πρώτα του βήματα έως το 2008-9 που θα παραδοθούν στις ευρωπαϊκές χώρες οι πρώτες παραγγελίες έχει χαθεί σημαντικότερος χρόνος, απόρροια της πολιτικοποίησης των εξοπλιστικών προγραμμάτων από τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών, πράγμα που αποβαίνει σε βάρος της αποτελεσματικότητας του τελικού προϊόντος.

6.3.2) EF-2000 Typhoon (Eurofighter)

Το πρόγραμμα του κοινού ευρωπαϊκού μαχητικού προέκυψε κι αυτό με την παρότρυνση των ευρωπαϊκών Υπουργών Εθνικής Άμυνας που συμμετείχαν στην **IEPG** με σκοπό τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς αμυντικού υλικού ώστε να επέλθει ο εξορθολογισμός της βιομηχανικής παραγωγής αμυντικού υλικού στη Δυτική Ευρώπη. Μέσα στα πλαίσια αυτά, η ικανότητα της Ε.Ε να παράξει από μόνη της ένα ικανό και αξιόπιστο σύγχρονο μαχητικό αεροσκάφος εφάμιλλο ή ίσως και καλύτερο των αντίστοιχων αμερικανικών και Νατοϊκών αεροσκαφών, θα μπορούσε να αποτελέσει το επιστέγασμα της αποτελεσματικής συνεργασίας των δυτικοευρωπαϊκών στον χώρο της υψηλής τεχνολογίας και της αμυντικής βιομηχανίας.

Το πρόγραμμα του ευρωμαχητικού άρχισε το 1983 όταν η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ισπανία, και το Ηνωμένο Βασίλειο συμφώνησαν να αναπτύξουν έναν κοινό μαχητικό αεροπορικής υπεροχής για τον 21^ο αιώνα. Η Γαλλία που εξήχθη τελικά του προγράμματος προχώρησε από μόνη της στην ανάπτυξη ενός νέου σύγχρονου ανταγωνιστικού του ευρωμαχητικού αεροσκάφους, του Rafale μέσω της γαλλικής εταιρίας Dassault. Παρά τις σημαντικές καθυστερήσεις λόγω των συνεχώς αυξανόμενων δαπανών για την έρευνα και την ανάπτυξη του μαχητικού και των πολιτικών προβλημάτων που προέκυψαν μεταξύ των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων ως προς τα κατασκευαστικά συμβόλαια που τα κράτη θα μοιράζονταν μεταξύ τους, το πρωτότυπο EF2000 πρωτοπέταξε αρχικά την 29^η Μαρτίου 1994 με προοπτική να εισαχθεί σε υπηρεσία το 2000.

Μια γενική σύμβαση παραγωγής για 620 αεροσκάφη σε τρεις διαδοχικές φάσεις υπογράφηκε τον Ιανουάριο του 1998 με συνολική παραγγελία 232 αεροσκαφών για το Ηνωμένο Βασίλειο, 180 για τη Γερμανία, 121 για την Ιταλία και 87 για την Ισπανία. Οι παραγγελίες της πρώτης φάσης του προγράμματος (tranche 1) των πρώτων 148 αεροσκαφών είχε υπολογιστεί ότι θα μπορούσε να παραδοθούν το 2002 με τη Γερμανία να παίρνει τα πρώτα 44 αεροσκάφη, την Ιταλία (29), την Ισπανία (20) και την Βρετανία (55). Την παραγωγή του ευρωμαχητικού αναλάμβαναν από κοινού η ευρωπαϊκή κοινοπραξία EADS και η βρετανική BAE.

Ωστόσο, το πρόγραμμα δεν εξελίχθηκε τόσο ικανοποιητικά όπως είχε προβλεφθεί αρχικά. Μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου τα ευρωπαϊκά κράτη άρχισαν να μειώνουν συνεχώς τις αμυντικές τους δαπάνες με αποτέλεσμα να διατίθενται όλο και λιγότερα χρήματα για έρευνα και ανάπτυξη νέων οπλικών συστημάτων. Από αυτή την εξέλιξη επλίσγει, όπως ήταν αναμενόμενο και το πρόγραμμα Eurofighter. Μάλιστα, μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, οι ευρωπαίοι ειδικοί σε θέματα εξοπλισμών υπέδειξαν στις κυβερνήσεις των χωρών-μελών την αναδιοργάνωση των ευρωπαϊκών Ενόπλων Δυνάμεων έτσι ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν σε νέους τύπους πολέμου (όπως η τρομοκρατικές

οργανώσεις, βιοχημικός πόλεμος κλπ), μειώνοντας την αγορά συμβατικών οπλικών συστημάτων (τανκς, υποβρύχια, αεροσκάφη-Eurofighter).

Επιπλέον, τα κράτη των οποίων οι εταιρίες συμμετέχουν στο πρόγραμμα EF2000, επιδόθηκαν σε ένα «πόλεμο συμβολαίων» με σκοπό να εξασφαλίσουν η κάθε μια τους καλύτερους όρους για τις βιομηχανικές εταιρίες των χωρών τους. Αυτό, είχε ως αποτέλεσμα η παραγωγή να καθυστερήσει σημαντικά, τα κόστη παραγωγής να αυξηθούν χωρίς να εξασφαλισθεί ότι η κάθε εταιρία συμμετέχει εκεί που μπορεί να αποδώσει καλύτερα. (θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος του David Ricardo).

Δηλαδή επαναλήφθηκε κι εδώ ότι συνέβη με την περίπτωση FLA που εξετάσαμε παραπάνω. Για μια ακόμη φορά υπήρξε πολιτικοποίηση του κατασκευαστικού προγράμματος με τα συνεπακόλουθα αρνητικά παρεπόμενα που διέγνωσαν οι προαναφερόμενοι καθηγητές Hartley και Horper. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν το κόστος του ευρωμαχητικού να εκτιναχθεί στα ύψη. Το 2000 υπολογίζονταν ότι ένα ευρωμαχητικό θα στοίχιζε περίπου 60 εκατ. δολάρια, δηλαδή περίπου 18 δις δρχ, ενώ σήμερα η τιμή του έχει ξεπεράσει τα 80 εκατομμύρια ευρώ, δηλαδή περίπου 28 δις δρχ ανά κομμάτι, (Εφημερίδα Guardian Ιανουαρίου 2004) με την περίοδο των παραλαβών των πρώτων παραγγελιών να μετατίθεται από το 2002 στο 2006-2007.

Από το περιοδικό Aviation Week and Space Technology της 20^{ης} Οκτωβρίου του 2003 μαθαίνουμε ότι διαδραματίζονται σκληρές διαπραγματεύσεις μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν στην κατασκευή του ευρωμαχητικού για την υπογραφή των τελικών όρων της συμβάσεως έναρξης της δεύτερης φάσης του προγράμματος (tranche 2). Πιστεύεται μάλιστα, ότι αν τελικά οι δυτικοευρωπαίοι δε συμφωνήσουν μεταξύ τους, το όλο πρόγραμμα θα υποστεί και νέες καθυστερήσεις οι οποίες θα επαυξήσουν εκ νέου το κόστος παραγωγής.

Ηδη εξαιτίας αυτών των δυσμενών εξελίξεων οι χώρες που δήλωσαν ότι θα προβούν σε παραγγελίες του ευρωμαχητικού, τώρα σκέφτονται σοβαρά να τις ακυρώσουν, με πρόσφατο δυσάρεστο παράδειγμα την Αυστρία η οποία ακύρωσε παραγγελίες ύψους 1,1 δις βρετανικών λιρών (Αύγουστος 2002) ενώ και οι ίδιες οι χώρες-παραγωγοί του μαχητικού σκέπτονται να προχωρήσουν σε ακυρώσεις παραγγελιών καθότι το κόστος του EF2000 έχει ξεπεράσει κατά πολύ το αρχικό και οι οικονομίες των χωρών αυτών αντιμετωπίζουν μεγάλα προβλήματα με το δημοσιονομικό τους έλλειμμα (ιδιαίτερα η Γερμανία). Η Ελλάδα που παλαιότερα είχε εκδηλώσει ενδιαφέρον να προμηθευθεί μια ποσότητα 60-90 μαχητικών, μέχρι σήμερα δεν έχει προβεί σε καμία ενέργεια.

Στη φάση που βρίσκεται τώρα το Eurofighter φαίνεται ότι έχουν χαθεί όλα τα πολλαπλασιαστικά πλεονεκτήματα που θα μπορούσαν να προκύψουν από μια κοινή ευρωπαϊκή συνεργασία. Το αεροσκάφος υπολογίζεται ότι θα ενσωματωθεί επιχειρησιακά στους στόλους των πολεμικών αεροποριών που το παρήγγειλαν το 2006, γεγονός που σημαίνει ότι η διάρκεια αποπεράτωσης του θα ξεπεράσει τα 23 έτη (!) που κατά την άποψη μας είναι πάρα πολλά για να θεωρείται επιτυχία.

Επιπλέον, η παραλαβή του μαχητικού αναβλήθηκε όπως είπαμε για το 2006 λόγω του ότι παρατηρήθηκαν ουσιώδη τεχνικά προβλήματα κατά τις δοκιμαστικές πτήσεις-προβλήματα στα αερόφρενα, προβλήματα με τα συστήματα πλοήγησης κλπ-καθιστώντας τα αεροσκάφη μέχρι αυτή τη στιγμή ακατάλληλα προς χρήση! Αλλά και το κόστος του ευρωμαχητικού είναι πολύ υψηλό. Υπολογίζεται ότι ένα EF2000 στοιχίζει όσο δυο και πλέον υπερσύγχρονα αμερικανικής κατασκευής αεροσκάφη F-16 Block 52⁺ -σαν αυτά που πρόσφατα απέκτησε η Ελληνική Πολεμική Αεροπορία- με το EF2000 να είναι ελαφρώς ανώτερο όταν οι παραγγελίες της πρώτης φάσης του προγράμματος θα παραδοθούν προς χρήση το 2006. Ο Max

Hastings, σημαντικός βρετανός στρατιωτικός συγγραφέας υποστηρίζει ότι η Μ. Βρετανία πρέπει να αποχωρήσει άμεσα από το πρόγραμμα του EF2000 οποιοδήποτε κι αν είναι το πολιτικό κόστος από αυτή την εξέλιξη, λόγω του τεράστιου οικονομικού κόστους το οποίο δε δικαιολογείται για ένα μαχητικό το οποίο μέχρι σήμερα μόλις και μετά βίας μπορεί να συγκριθεί -με τα σημερινά πάντα δεδομένα -με τα πλέον σύγχρονα μαχητικά ⁴.

Μάλιστα, ο συγγραφέας παραλληλίζει κυνικά το ευρωμαχητικό με μια ξεπερασμένης τεχνολογίας Bugatti για την οποία η πολεμική αεροπορία της Μ. Βρετανίας (RAF) θα πρέπει να ξοδέψει μια περιουσία για να τη μετατρέψει σε μηχάνημα για αγροτική εργασία! Αν και κατά την άποψη μας αυτή η άποψη ενέχει αρκετή δόση μεροληψίας εις βάρος του EF2000, ωστόσο μπορεί να καταδείξει το μέγεθος της αποτυχίας ενός προγράμματος που υπό διαφορετικές συνθήκες, ανεπηρέαστο από πολιτικές σκοπιμότητες θα μπορούσε να είναι το πλέον επιτυχημένο παράδειγμα επιβεβαίωσης της πραγματικής ολοκλήρωσης της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας.

Το Eurofighter θα μπορούσε υπό τις συνθήκες που περιγράψαμε στην ενότητα 2 αυτού του κεφαλαίου να έχει ήδη παραδοθεί προς επιχειρησιακή χρήση στις πολεμικές αεροπορίες των πελατών του, σε χαμηλότερη-ανταγωνιστικότερη τιμή και με καλύτερες τεχνικές επιδόσεις από τις σημερινές.

Εικόνα 1, Το EF 2000 δεν χρησιμοποιείται ακόμη επιχειρησιακά εξαιτίας πολιτικών δυσχερειών οι οποίες καταδεικνύουν το ότι χρειάζονται ακόμη αρκετά βήματα για μια ισχυρή και ανεξάρτητη ενιαία ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία.

Η μη ικανοποιητική τροπή που έχει παρουσιάσει μέχρι σήμερα η ανάπτυξη του EF2000 είχαν ως αποτέλεσμα κι ένα άλλο αρνητικό επακόλουθο. Ο βρετανικός αεροδιαστημικός κολοσσός BAE που μαζί με την EADS συμμετέχουν στην κατασκευή του ευρωμαχητικού, αποφάσισε πρόσφατα να συμμετάσχει στην έρευνα και ανάπτυξη του νέου αμερικανικού μαχητικού αεροσκάφους Joint Strike Fighter F-35, το οποίο αναμένεται να είναι έτοιμο προς παραγωγή το 2009, όταν και –αν όλα πάνε καλά- θα έχει ολοκληρωθεί και η δεύτερη φάση παραγγελιών του EF2000.

Η βρετανική κυβέρνηση δήλωσε ότι θα μετάσχει στο πρόγραμμα ανάπτυξης του F-35 με τους αξιωματούχους του αμερικανικού πενταγώνου να εκτιμούν ότι το Ηνωμένο Βασίλειο είναι διατεθειμένο να ξοδέψει περί τα 2 δις δολάρια για την συμμετοχή του στην ανάπτυξη του προγράμματος. Αυτή η εξέλιξη προκάλεσε την οργή των υπόλοιπων ευρωπαίων –κυρίως του γαλλογερμανικού άξονα- γιατί η BAE προχωρώντας σε συμφωνίες με τους Αμερικανούς, αθετεί τις συμφωνίες που είχε αποδεχθεί για την ανάπτυξη συνεργασιών αιχμής κυρίως με ευρωπαϊκές εταιρίες.

Η μεγαλύτερη ωστόσο ανησυχία των υπόλοιπων ευρωπαίων έγκειται στο γεγονός ότι η Μ. Βρετανία πιθανόν να μεταφέρει εξελιγμένη τεχνολογία stealth προς τις ΗΠΑ. Αν και μεταξύ των ευρωπαίων και της Μ.Βρετανίας έχουν γίνει συμφωνίες για μια κοινή αντιμετώπιση της τεχνολογίας των βρετανών, πιστεύεται ότι η νέες συμφωνίες ΗΠΑ-Μ.Βρετανίας θα έχουν ως αποτέλεσμα η πολύ εξελιγμένη τεχνολογία των Βρετανών στη χρήση συνθετικών υλικών, η οποία θεωρείται ανώτερη ακόμη και από αυτή των αμερικανών, να μεταφερθεί προς τις ΗΠΑ (Περιοδικό ΑΜΥΝΕΣΘΑΙ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2002).

Αν κάτι τέτοιο συμβεί, οι ευρωπαίοι θα απολέσουν τη δυνατότητα ενσωμάτωσης τεχνολογίας τύπου stealth στο όποιο μελλοντικό κοινό κατασκευαστικό επίτευγμα τους. Ως αντίποινα σε αυτή την εξέλιξη οι ευρωπαίοι σκέπτονται να ακυρώσουν τις συμφωνίες τους με τους βρετανούς και πρωτίστως με την BAE αλλά και να προχωρήσουν σε κοινό ευρωπαϊκό μέτωπο μέσω των εταιριών τους EADS, Dassault Aviation και SAAB.

Όμως, αν κάτι τέτοιο συμβεί, πια θα είναι η τύχη της κοινής ευρωπαϊκής αεροπορικής βιομηχανίας εφόσον η BAE συμμετέχει με σημαντικά μερίδια τόσο στο ευρωμαχητικό όσο και στο πολύ επιτυχημένο πρόγραμμα πολιτικών αεροσκαφών τύπου Airbus στο οποίο μάλιστα η συμμετοχή των βρετανών είναι μείζονος σημασίας; Πάντως, μέχρι σήμερα οι υπόλοιποι ευρωπαίοι δεν έχουν προβεί σε «αντίποινα» εις βάρος των βρετανών. Ωστόσο, η οργή και η απογοήτευση τους είναι διάχυτη. Στέλεχος της Dassault Aviation αναφορικά με τις δυσμενείς εξελίξεις δήλωσε τα εξής: *“Θέλουμε να ξέρουμε τι σκέφτονται οι βρετανοί. Η απόφαση τους να τηρήσουν τέτοια στάση για τα υλικά stealth μας προκαλεί κατάπληξη. Ουσιαστικά δημιουργούν μια τρύπα στην κοινή ευρωπαϊκή αεροδιαστημική βιομηχανία με ότι αυτό συνεπάγεται”*. Σε κάθε περίπτωση, η στροφή των βρετανών προς τις ΗΠΑ αποτελεί σημαντικότατο πλήγμα.

Η ανάπτυξη του αμερικανοβρετανικού F-35 με τεχνολογία stealth, θα δημιουργήσει κατά τα φαινόμενα ένα αεροσκάφος σαφώς ανώτερο των ευρωπαϊκών Rafale, Mirage 2000-5 (Γαλλία), SAAB Gripen (Σουηδία), EF2000 (ευρωπαϊκή κοινοπραξία). Μάλιστα υποστηρίζεται από έγκριτους μελετητές ότι το η το F-35 θα υπονομεύσει την πορεία του EF2000 περιορίζοντας το μελλοντικό του ρόλο ως κάτι ενδιάμεσο μέχρι την ολοκλήρωση του προγράμματος F-35 ή συμπληρωματικό του F-35. Για τη εξέλιξη αυτή οι ευρωπαίοι δεν έχουν το δικαίωμα να επικαλούνται την εύκολη δικαιολογία ότι οι βρετανοί αποτελούν το *«Δούρειο Ίππο των αμερικάνων στην Ευρώπη»*.

Στο κάτω-κάτω, οι βρετανοί κοίταξαν με την ψυχραιμία που τους διακρίνει, το συμφέρον τους το οποίο θεώρησαν ότι δεν μπορεί να προέλθει από το «παζάρι συμβολαίων» με το οποίο προχωρούν σε συμφωνίες οι υπόλοιποι ευρωπαίοι. Πάντως, πέρα από αυτή την αρνητική τροπή, δε θα πρέπει να λησμονούμε ότι το EF2000 παρά τα όσα προβλήματα κατά καιρούς έχει αντιμετωπίσει, συνεχίζει έστω και αργά αλλά σταθερά την πορεία του με το τελικό προϊόν να εκτιμάται ότι θα είναι ιδιαίτερα αξιόπιστο ικανοποιώντας σαφέστατα με επιτυχία τις ανάγκες των τελικών πελατών του.

6.4.1) ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΓΙΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΕΡΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΑΜΥΝΤΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Η επιθυμία των ευρωπαϊκών κρατών να προωθήσουν τη συνεργασία τους στον τομέα των εξοπλισμών διατυπώθηκε και στη Συνθήκη του Άμστερνταμ, όπου στο άρθρο J.7.1 αναφέρεται ότι *“η προοδευτική διαμόρφωση κοινής αμυντικής πολιτικής θα υποστηρίζεται από τα κράτη-μέλη με τη συνεργασία τους στον τομέα των εξοπλισμών.”*

Κατά τη Συνοδό Κορυφής της Κολωνίας, τον Ιούνιο 1999, οι ηγέτες των ευρωπαϊκών κρατών, έκαναν ιδιαίτερη αναφορά στο θέμα της αμυντικής βιομηχανίας και εξέφρασαν την επιθυμία να καταστεί αυτή ανταγωνιστική και δυναμική. Συμφώνησαν επίσης να προχωρήσουν στην αναδιάρθρωση των αμυντικών βιομηχανιών. Στην αντίστοιχη παράγραφο τονίζεται επίσης ότι: *“ Με τη βιομηχανία θα εργασθούμε ως προς τη στενότερη και αποτελεσματικότερη συνεργασία της βιομηχανίας της άμυνας. Θα επιδιώξουμε περαιτέρω πρόοδο στην εναρμόνιση των στρατιωτικών απαιτήσεων, του σχεδιασμού και της προμήθειας όπλων, όποτε τα κράτη το θεωρήσουν αναγκαίο”*.

Στις 12 Νοεμβρίου 1996 στο Στρασβούργο η Γαλλία, η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιταλία συγκρότησαν τον **OCCAR (Organisation Conjointe de Cooperation pour l'Armement)**, με στόχο να εξελιχθεί σε ένα αποτελεσματικό φορέα συνεργασίας σε θέματα εξοπλισμών των μεγαλύτερων βιομηχανικών χωρών και να καταλήξει σε αναγνωρισμένο ευρωπαϊκό φορέα εξοπλισμών. Επιδίωξη των χωρών αυτών είναι ο OCCAR να μετεξελιχθεί σε **Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξοπλισμών, (European Armament Agency -EAA)** και η οποία ως σκοπό θα έχει να αναλάβει να αντικαταστήσει τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά Υπουργεία Άμυνας αναλαμβάνοντας πλήρως τα καθήκοντά τους. Η υπηρεσία αυτή ως σκοπό θα έχει την επιλογή κοινού αμυντικού υλικού πιστοποιημένης και υψηλής ποιότητας το οποίο θα καλύπτει τις ανάγκες των Ενόπλων Δυνάμεων των χωρών-μελών.

Ήδη η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προτείνει τρία διαφορετικά σενάρια για τον τρόπο επιλογής αμυντικού υλικού από την πλευρά των χωρών-μελών. Σύμφωνα με το πρώτο, την αρμοδιότητα της επιλογής αμυντικού υλικού θα εξακολουθήσουν να έχουν τα ευρωπαϊκά Υπουργεία Άμυνας με τη διαφορά ότι η αγορά αμυντικού υλικού θα ανοίξει και για τις χώρες εκτός της Ε.Ε και θα επιλέγεται με διαφανείς διαδικασίες η πιο συμφέρουσα πάντα λύση για τις Ένοπλες Δυνάμεις των χωρών-μελών. Σύμφωνα με αυτό το σενάριο οι αμυντικοί προϋπολογισμοί των χωρών-μελών θα μειωθούν κατά 8.5%-11%. Σύμφωνα με το δεύτερο σενάριο, θα δημιουργηθεί μια κοινή πανευρωπαϊκή επιτροπή επιλογής αμυντικού υλικού, τα ευρωπαϊκά Υπουργεία Άμυνας θα καταργηθούν. Αν ένα τέτοιο σενάριο πραγματοποιηθεί οι αμυντικοί προϋπολογισμοί των χωρών-μελών θα μειωθούν από 14.5% έως 17%.

Τέλος, σύμφωνα με το τρίτο σενάριο, θα προκριθεί μια μεικτή λύση των προηγούμενων δυο σύμφωνα με την οποία Ο ανταγωνισμός θα ισχύσει για τους μικρού και μεσαίου μεγέθους εξοπλισμούς (π.χ. μικρά -εκπαιδευτικά αεροσκάφη, και μικρά βλήματα) ενώ μεγάλης κλίμακας προγράμματα θα αναλαμβάνονταν βάση διεθνούς συνεργασίας. Σύμφωνα με αυτό το σενάριο οι αμυντικοί προϋπολογισμοί των χωρών-μελών θα μειωθούν κατά 11% με 14%.

Μια παραπλήσια πρόταση παρουσιάζει ο καθηγητής Keith Hartley σε άρθρο του με τίτλο **The Common European Security and Defence Policy: An Economic Perspective**. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται ο βαθμός μείωσης των αμυντικών προϋπολογισμών των χωρών-μελών ως ποσοστό επί του αμυντικού

προϋπολογισμού σύμφωνα με τα αποτελέσματα μελέτης στην οποία ο καθηγητής προέβη.

Σενάριο	Δυνατότητα μείωσης των αμυντικών δαπανών για προμήθειες εξοπλιστικών προγραμμάτων ετησίως.	
	Συμμετοχή αμυντικών εταιριών μόνο της Ε.Ε	Παγκόσμια Συμμετοχή αμυντικών εταιριών
Μέσω της ελεύθερης και ανταγωνιστικής αγοράς	9%	11%
Μέσω της δημιουργίας Γραφείου Ευρωπαϊκών Προμηθειών	15%	17%
Μεικτή Λύση*	11%	14%

Πίνακας 13

* Ακριβώς ίδια με αυτή που προτείνει η επιτροπή στην παραπάνω μας ανάλυση.

6.4.2) ΕΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

Σημαντική εξέλιξη ως προς την ανάπτυξη κοινής αμυντικής πολιτικής αποτελεί και η απόφαση της δημιουργίας ενός βιομηχανικού κολοσσού στον τομέα της ευρωπαϊκής αεροδιαστημικής βιομηχανίας, της **EADS** όπως περιγράψαμε και παραπάνω. Τα αποτελέσματα της συγχώνευσης αυτής ήταν εξαιρετικά ενθαρρυντικά ώστε να δύνανται να παρακινήσουν ανάλογες εξελίξεις και σε άλλους αμυντικούς τομείς. Η εταιρία παρουσίασε κέρδη προ φόρων της τάξης του 11% για το 1999, από την πρώτη κιόλας έτος σύστασης της, ενώ για το 2001 υπολογίζονταν κέρδη προ φόρων της τάξης του 15%. Όπως αναφέρει ο υποδιευθυντής της εταιρίας **Philippe Campus** “*οι αριθμοί μαρτυρούν ότι για το έτος 2000 η εταιρία ξεπέρασε τους στόχους κερδών που είχε θέσει.*” Η EADS, με παγκόσμια παρουσία στο χώρο των πολεμικών προϊόντων και σημαντική κερδοφορία, κατέχει την τρίτη θέση από άποψη μεγέθους στον κόσμο πίσω από τις αμερικάνικες Boeing και Lockheed Martin και αποτελεί ένα επιτυχημένο παράδειγμα συγχωνεύσεως της ευρωπαϊκής αεροδιαστημικής βιομηχανίας (ΠΑΡΙΣΗΣ 2000).

Η EADS αποτελεί σήμερα μια πολυεθνική εταιρία εγνωσμένου κύρους που παράγει μια τεράστια γκάμα προϊόντων -αεροσκάφη, ελικόπτερα, πυραυλικά συστήματα μικρού και μεγάλου βεληνεκού διαφόρων ρόλων, λογισμικό για την αναβάθμιση αεροσκαφών (avionics), λογισμικά πακέτα κλπ.

6.5.1) ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΙΣΧΥΡΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Σημαντική παράμετρος για την ανάπτυξη κοινού ευρωπαϊκού στρατού είναι η προοπτική συγχωνεύσεως των ευρωπαϊκών αμυντικών βιομηχανιών. Μια τέτοια εξέλιξη εφόσον πραγματοποιηθεί θα έχει ιδιαίτερα σημαντικά και ευεργετικά αποτελέσματα γιατί:

1. Θα συντελέσει στη μεταφορά τεχνογνωσίας από το ένα κράτος-μέλος στο άλλο.
2. Οι ευρωπαϊκές χώρες θα συνενώσουν τα κονδύλια που η κάθε μια ξεχωριστά διαθέτει για ερευνά και ανάπτυξη στρατιωτικών προϊόντων. Έτσι, θα μπορέσουν να κατασκευάσουν ομοιογενή και ποιοτικότερα προϊόντα σε σχέση με τα σημερινά. Κατά τον τρόπο αυτό θα επιτευχθεί η παραγωγή ανταγωνιστικότερων ευρωπαϊκών στρατιωτικών προϊόντων.
3. Η από κοινού κατασκευή και χρήση ενός συγκεκριμένου τύπου οπλικών συστημάτων θα συμβάλλει στην αύξηση της αποτελεσματικότητας των Ευρωπαϊκών Ενόπλων Δυνάμεων και στην καλύτερη δυνατή συνεργασία μεταξύ τους. Η χρήση κοινών οπλικών συστημάτων από τα κράτη-μέλη θα συντελέσει στην κατακόρυφη άνοδο του επιπέδου επιχειρησιακής ικανότητας των Ευρωπαϊκών Ενόπλων Δυνάμεων αν και εφόσον κάποτε παραστεί ανάγκη αυτές να χρησιμοποιηθούν στην πράξη.
4. Η δημιουργία “ευρωπαϊκών αμυντικών κολοσσών” λογουχάρη, στον τομέα των αρμάτων μάχης, συνεισφέρει στην προώθηση των εξαγωγών των πολεμικών βιομηχανιών της ΕΕ, αυξάνοντας τα κέρδη τους και προκαλώντας απώλειες πωλήσεων στις ανταγωνιστικές των ευρωπαϊκών, αμερικάνικες εταιρίες.
5. Συναφές με το προηγούμενο, η βελτίωση της τεχνογνωσίας των Ευρωπαϊκών Αμυντικών Βιομηχανιών, θα συντελέσει στην αύξηση του κύρους τους διεθνώς, καθώς και στην προώθηση των εξαγωγών τους παγκοσμίως.
6. Η άνθηση στον κλάδο παραγωγής πολεμικών προϊόντων της ΕΕ θα οδηγήσει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας-για να καλυφθούν οι νέες αυξημένες παραγγελίες-δημιουργώντας. Αυτή η εξέλιξη θα αποφέρει κέρδη βοηθώντας στη μείωση της ανεργίας.

ΧΩΡΑ	ΑΞΙΑ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΣΕ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΔΟΛΑΡΙΑ	ΜΕΡΙΔΙΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣ (%)
ΓΑΛΛΙΑ	9.800	17.6
ΗΝΩΜ.ΒΑΣΙΛΕΙΟ	8.900	16.2
ΙΤΑΛΙΑ	1.100	2
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	834	1.5
ΣΟΥΗΔΙΑ	574	1
ΕΕ	21.208	38.2
ΗΠΑ	26.500	48.6

Πίνακας 14, Πηγή: ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΤΕΥΧΟΣ 07

Από τον πίνακα 14 παρατηρούμε ότι ενώ η απόκλιση όγκου πωλήσεων μεταξύ ΗΠΑ και ευρωπαϊκών χωρών της ΕΕ μεμονωμένα είναι ιδιαίτερα μεγάλη, το ποσοστό των ΗΠΑ (48.6%) δε μπορεί να θεωρείται ότι είναι τρομακτικά μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των χωρών της ΕΕ όταν προστεθούν ως σύνολο οι πωλήσεις αμυντικών προϊόντων των χωρών ΕΕ. Αν οι ευρωπαϊκές χώρες μεμονωμένα συγκεντρώνουν ένα τεράστιο παγκόσμιο ποσοστό της τάξεως του (38.2%), είναι απολύτως βέβαιο ότι η ύπαρξη πολιτικής βούλησης για συγχώνευση των ευρωπαϊκών βιομηχανιών -στα επιτυχημένα πρότυπα της δημιουργίας της EADS - όπως περιγράψαμε παραπάνω- θα συμβάλλει καθοριστικά ώστε η ευρωπαϊκή πολεμική βιομηχανία βρεθεί σε άνθηση υποσκελίζοντας τον κύριο ανταγωνιστή της, τις ΗΠΑ.

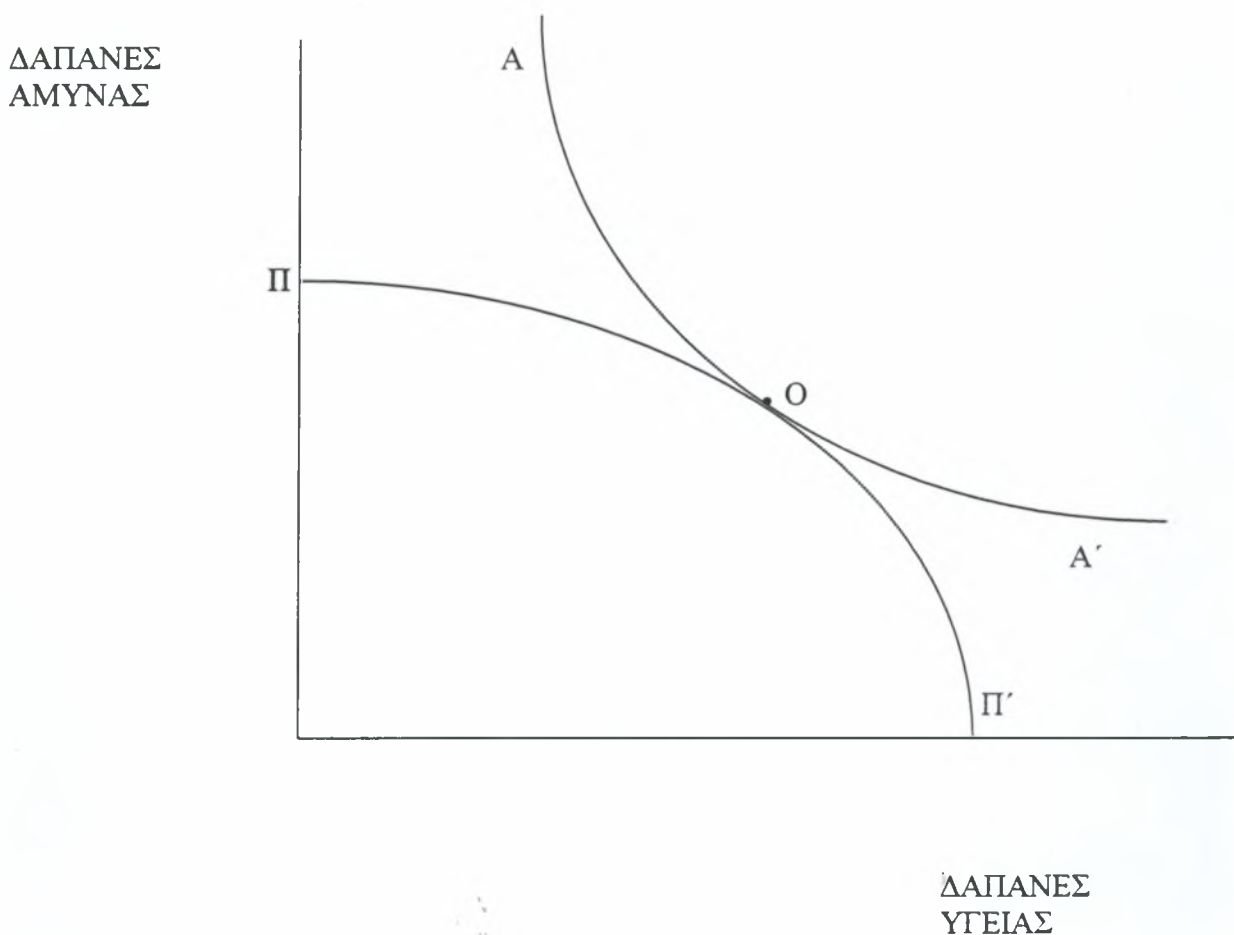
Στην Ευρώπη η διαδικασία αναδιοργάνωσης της αμυντικής βιομηχανίας μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου είναι πολύ περισσότερο αργή και δύσκολη από ότι στις ΗΠΑ δεδομένου ότι πρέπει να συνδυαστούν και άλλοι παράγοντες, όπως πολιτικοί, πολιτιστικοί, εθνικοί και, όπως στην προηγούμενη ενότητα αναλύσαμε, και οικονομικοί. Το κύριο χαρακτηριστικό της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανίας είναι ότι έχει μείνει κάτω από τον έλεγχο του κράτους, κάτι που οφείλεται σε ψυχολογικούς κυρίως λόγους για την έννοια της "εθνικής ασφάλειας και ανεξαρτησίας". Ωστόσο, η συγχώνευση και η συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών αμυντικών βιομηχανιών κρίνεται απαραίτητη για τους εξής κάτωθι λόγους:

1. Το σύγχρονο περιβάλλον πολέμου απαιτεί τη χρήση εξειδικευμένης τεχνολογίας που δε διαθέτουν όλες οι χώρες και καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολο κι αν ακόμη κάποιες το επιθυμούν, να την αποκτήσουν από μόνες τους.
2. Τα πολεμικά μέσα είναι όλο και περισσότερο τεχνολογικά πολύπλοκα και άρα ακριβότερα με αποτέλεσμα η αποτελεσματική παραγωγή πολεμικών προϊόντων υψηλών προδιαγραφών να υφίσταται μόνο μέσα από την συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών που θα συντελέσει στη μείωση του κόστους έρευνας και παραγωγής.
3. Με τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου και τη μείωση της ζήτησης για οπλικά συστήματα παγκοσμίως, ορισμένες εταιρίες όπλων, μη αντέχοντας τον ελεύθερο ανταγωνισμό οδηγήθηκαν σε πτώχευση. Οι συγχωνεύσεις και οι συνεργασίες πιστεύεται ότι θα καταστήσουν βιώσιμες και κερδοφόρες όσες εταιρίες επιλέξουν την προσαρμογή τους στα νέα δεδομένα (ΠΑΡΙΣΗΣ 2000).

Με σκοπό τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των Ευρωπαϊκών πολεμικών Βιομηχανιών Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε τη δασμολόγηση των εισαγωγών πολεμικών προϊόντων από τρίτες χώρες, κάτι που κατά κόρων κάνει και ως προς αλλά προϊόντα από τρίτες χώρες ανταγωνιστικά των ευρωπαϊκών. Η πράξη αυτή ενόχλησε ιδιαίτερα τις ΗΠΑ δεδομένου ότι το μέτρο αυτό αφορούσε σχεδόν αποκλειστικά αυτές λόγω του εντυπωσιακού όγκου πωλήσεων στρατιωτικών προϊόντων στην Ευρώπη (ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ 2000). Ωστόσο, κατά την άποψη μας μια τέτοια απόφαση κρίνεται απόλυτα απαραίτητη γιατί θα συμβάλλει στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας.

6.5.2) Η ΩΦΕΛΙΜΟΤΗΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ.

Σημαντικό ρόλο καθορισμού της αμυντικής στρατηγικής της Κοινότητας διαδραματίζει ο παράγοντας της θέλησης των ευρωπαϊών πολιτών για μείωση των αμυντικών δαπανών, ιδιαίτερα μετά και τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου με την εξάλειψη της σοβιετικής απειλής. Οι ευρωπαίοι στρέφουν το ενδιαφέρον τους σε κοινωνικούς τομείς, όπως η υγεία και η παιδεία, πρίζοντας τις κυβερνήσεις τους για αύξηση των δαπανών προς αυτές τις κατευθύνσεις. Έτσι, στον πολιτικό στίβο των χωρών-μελών της Ε.Ε. φαίνεται ότι υπερισχύουν εκείνες οι πολιτικές εκφράσεις που αποσκοπούν στη γενική μείωση των εξοπλισμών.

Το παραπάνω διάγραμμα παρουσιάζει τη γνωστή μας Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων (ΚΠΔ) η οποία, στην προκειμένη περίπτωση εκφράζει την επιλογή των ευρωπαϊών πολιτών μεταξύ Άμυνας και Υγείας. Η μέγιστη δυνατότητα παραγωγής από την πλευρά της οικονομίας εκφράζεται με την κυρτή καμπύλη ΠΠ΄ η οποία εκφράζει το μέγιστο δυνατό συνδυασμό παραγωγής Άμυνας και Υγείας με την υπόθεση της πλήρους απασχόλησης των παραγωγικών συντελεστών. Η ΚΠΔ αναπαριστά τους συνδυασμούς Άμυνας (D) και Υγείας (H) για τους οποίους η

κοινωνία παραμένει αδιάφορη ως προς τον συνδυασμό που θα επιλέξει. Κάθε συνδυασμός πάνω στην καμπύλη ΠΠ΄ ερμηνευμένος σε όρους θυσίας εκφράζει την ποσότητα υγείας που ήμαστε διατεθειμένοι να θυσιάσουμε για την απόκτηση μιας επιπλέον μονάδας άμυνας και το αντίστροφο. Αυτός ο τρόπος ερμηνείας μας δίνει τον Οριακό Λόγο Υποκατάστασης (ΟΛΥ) ο οποίος εκφράζει το βαθμό στον οποίο ο καταναλωτής είναι διατεθειμένος να υποκαταστήσει την υγεία με την άμυνα.

$$\text{Δηλαδή, ΟΛΥ} = \frac{\Delta H}{\Delta D}$$

Γνωρίζουμε επίσης από τη θεωρία ότι καθώς οι δαπάνες για υγεία αυξάνονται, ο ΟΛΥ μειώνεται συνεχώς, δηλαδή παρατηρούμε ένα συνεχώς μειούμενο ΟΛΥ. Γραφικά, αυτό σημαίνει ότι καθώς μετακινούμαστε πάνω στην καμπύλη ΠΠ΄ από το Π προς το Π΄, ο ΟΛΥ φθίνει συνεχώς. Αυτό συμβαίνει γιατί για κάθε μια νέα αύξηση της υγείας θυσιάζοντας άμυνα ήμαστε όλο και λιγότερο διατεθειμένοι να παραιτηθούμε από μια επιπλέον μονάδα άμυνας. Επομένως, το άριστο επίπεδο ωφέλειας-ευημερίας βρίσκεται εκεί όπου η καμπύλη αδιαφορίας ΑΑ΄ εφάπτεται της ΚΠΔ – στην περίπτωση μας, στο σημείο Ο. Δηλαδή, στο σημείο αυτό οι πολίτες της Ε.Ε. επιτυγχάνουν την καλύτερη δυνατή κατανομή δαπανών μεταξύ άμυνας και υγείας, μεγιστοποιώντας την ευημερία τους.

Το υπόδειγμα εύρεσης του αρίστου επιπέδου παραγωγής μεταξύ υγείας και άμυνας που μόλις εξετάσαμε θα μπορούσε να αποτελεί τη μέθοδο προσδιορισμού για την διαμόρφωση των κυβερνητικών δαπανών άμυνας τόσο των χωρών-μελών της Ε.Ε όσο και του αντίστοιχου ποσοστού στον κοινοτικό προϋπολογισμό. Ωστόσο, ο προσδιορισμός του αγαθού άμυνα σε όρους ωφέλειας δεν είναι εύκολος. Ο Joseph Stieglitz, καθηγητής του Princeton University στο σύγγραμμα του «*Η Οικονομική του Δημοσίου Τομέα*», εκφράζει την άποψη ότι δε μπορούμε να αποφανθούμε για το ακριβές ύψος των δημοσίων δαπανών για άμυνα γιατί το όφελος από τις επιπρόσθετες δαπάνες για άμυνα είναι ιδιαιτέρως δύσκολο να προσδιορισθεί. Κι αυτό, διότι απλούστατα, *“οι περισσότεροι από εμάς δε γνωρίζουμε πόση περισσότερη προστασία αποκομίζουμε ξοδεύοντας ένα επιπλέον δολάριο”*. Αν και ο προσδιορισμός του κόστους της άμυνας μπορεί να βρεθεί από το ποσό των χρημάτων που δαπανούμε για άμυνα, η αποτίμηση της πραγματικής ωφέλειας που αποκομίζουμε δεν είναι εύκολα προσδιορίσιμη (STIEGLITZ 1992).

Ένας ιδιαίτερα αξιόλογος τρόπος οικονομικής αποτίμησης της κόστους των δαπανών για άμυνα σε σχέση με την ωφέλεια που αποκτούμε από αυτή μας δίνεται μέσα από το σύγγραμμα του καθηγητή Οικονομικών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Νίκου Κυριαζή «*ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ*». Στο συγκεκριμένο σύγγραμμα ο καθηγητής επιδιώκει να βρει τρόπους οικονομικής αποτίμησης της αξίας των αμυντικών δαπανών μαχητικών αεροσκαφών εισάγοντας τη μέθοδο του **Δείκτη Κόστους Αποτελεσματικότητας (ΔΚΑ)**. Ο προαναφερόμενος δείκτης αποτελείται από ένα κλάσμα στον αριθμητή του οποίου υπολογίζονται οι συνολικές μονάδες αποτελεσματικότητας για κάποιο οπλικό σύστημα με βάση τα τεχνικά χαρακτηριστικά του, τις τεχνικές δυνατότητες του, τους τύπους αποστολής που μπορεί να αναλάβει, λογουχάριν ένα μαχητικό αεροπορικής υπεροχής F-15E, κλπ. Ο παρονομαστής του κλάσματος παρουσιάζει το κόστος αγοράς του οπλικού συστήματος. Το τελικό αποτέλεσμα μας δίνει τη δυνατότητα να προβούμε σε συγκρίσεις μεταξύ των καλύτερων δυνατών επιλογών.

Η ανάλυση του κόστους-αποτελεσματικότητας αποτελεί ένα ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο στα χέρια των ευρωπαϊκών Υπουργών Άμυνας καθώς θα μπορούσε να οδηγήσει στις πιο συμφέρουσες οικονομικά λύσεις για την άμυνα συνδυάζοντας το

ελάχιστο δυνατό κόστος απόκτησης οπλικών συστημάτων με τη μέγιστη δυνατή ωφέλεια. Μια τέτοια μέθοδος είναι απολύτως απαραίτητο να εφαρμόζεται καθώς όπως ήδη αναλύσαμε, οι ευρωπαίοι πολίτες δε διατίθενται να αποδεχθούν μεγάλες δαπάνες για την άμυνα, θυσιάζοντας σημαντικά κονδύλια που με τη λογική του κόστους ευκαιρίας θα μπορούσαν να προωθηθούν σε άλλους κοινωνικούς τομείς. Έτσι, αν η Ε.Ε θέλει να διαδραματίσει ένα πραγματικά ουσιαστικό ρόλο στο διεθνές περιβάλλον, θέτοντας όρια στην ηγεμονική βουλιμία των ΗΠΑ, θα πρέπει να αποκτήσει ισχυρές Ένοπλες Δυνάμεις, ικανές να μπορούν επιτυχώς να συνδυασθούν μεταξύ τους, δεδομένων των περιορισμένων πόρων που θα διατίθενται για την άμυνα.

Βέβαια, στη δημοκρατική κοινωνία πρέπει να εισακούγονται και να λαμβάνονται σοβαρά υπ' όψιν όλες οι απόψεις, μεταξύ των οποίων και εκείνες οι οποίες εκφράζουν μια απαρέγκλιτη αντίθεση στην προοπτική αύξησης από την πλευρά της Ευρώπης των αμυντικών της δαπανών. Ωστόσο, είναι απορίας άξιο το πως η Ευρωπαϊκή Ένωση σχεδιάζει να διαδραματίσει ένα ισχυρότερο ρόλο στις διεθνείς εξελίξεις, όταν αυτή της η επιδίωξη στερείται:

- Μιας μακρόχρονης κοινής γραμμής στην εξωτερική πολιτική για την αντιμετώπιση των διεθνών θεμάτων που ανακύπτουν.
- Ισχυρών Ενόπλων Δυνάμεων, ικανών να χαλυβδώσουν με κύρος και πυγμή την οικονομική υπερδύναμη που λέγεται Ε.Ε-25.

Αυτό τον προβληματισμό θέτει και ο Επίτροπος της ΕΕ για θέματα εξωτερικής πολιτικής Chris Patten αναφερόμενος στο ιδιαίτερα εύστοχο ρητορικό ερώτημα που απευθύνουν στους ευρωπαίους ομολόγους τους οι αμερικάνοι όταν ως σχόλιο αναφέρουν *“Πώς θέλετε να σας αντιμετωπίσουμε σοβαρά όταν μειώνετε τις αμυντικές σας δαπάνες και επενδύετε τόσο λιγότερα χρήματα για τη στρατιωτική τεχνολογία από ότι εμείς;”*

Ο συγγραφέας Κώστας Βεργόπουλος θεωρεί ότι ο δρόμος των στρατιωτικών εξοπλισμών στην Ευρώπη είναι μονόδρομος που επιβάλλεται όχι από το στρατιωτικό ανταγωνισμό με την Αμερική αλλά για να διατηρήσει η Ευρώπη τη διεθνή θέση της. Συνυπολογίζοντας και την άποψη του καθηγητή Νίκου Κυριαζή ότι *“η άμυνα δεν έχει τιμή”* καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι επιβάλλεται η Ε.Ε να αυξήσει τις δαπάνες της για άμυνα όχι για να συρθεί σε ένα πόλεμο εξοπλισμών με τις ΗΠΑ αλλά για να μπορέσει σε συνδυασμό και με τη συνεργασία και τη συγχώνευση των ευρωπαϊκών αμυντικών βιομηχανιών να παρουσιάσει ένα ευέλικτο και ομοιογενές στρατιωτικό σύνολο το οποίο θα μεγιστοποιεί την αποτελεσματικότητα για άμυνα και ασφάλεια από τη χρήση του. Μια μεγαλύτερη μεσοπρόθεσμη δαπάνη για άμυνα και διαρθρωτικές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας των ευρωπαϊκών Ενόπλων Δυνάμεων τώρα, θα έχει στο μακροπρόθεσμο διάστημα τα εξής ευεργετικά αποτελέσματα:

- Ισχυρές Ένοπλες δυνάμεις για τα ευρωπαϊκά κράτη.
- Αύξηση της αποτελεσματικότητας τους από τη δημιουργία Μεικτών Συνδυασμένων Μονάδων (**Joint Task Forces**).
- Ένα ισχυρό διαπραγματευτικό μέσο στα χέρια της ευρωπαϊκής διπλωματίας.
- Ευέλικτες και σύγχρονες στρατιωτικές δυνάμεις που θα είναι μικρές σε μέγεθος αλλά ιδιαίτερα αποτελεσματικές.
- Το κόστος συντήρησης τους με κονδύλια του εθνικού και κοινοτικού προϋπολογισμού θα είναι πολύ μικρό σε σχέση με τη δυνατότητα αποτροπής (ωφελιμότητα) που θα μπορούν να προσφέρουν.

Κλείνοντας αυτή την ενότητα δε θα παραλείψουμε να υπενθυμίσουμε την παραδοχή που ο ίδιος ο Βρετανός Πρωθυπουργός Τόνι Μπλέρ έκανε στη διακυβερνητική Διάσκεψη του St Malo ότι “η διπλωματία δεν έχει νόημα αν δε βασίζεται σε στρατιωτική ισχύ”.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 6

¹ Από άρθρο του καθηγητή Hartley με τίτλο Defence Economics and the Industrial Base

² Ήδη την στιγμή που οι δυο συγγραφείς συνέγραψαν αυτή τη μελέτη ναπές ήταν οι μνήμες της καταβύθισης της βρετανικής λίρας από την κερδοσκοπική επίθεση που δέχθηκε το βρετανικό νόμισμα από ομάδα θεσμικών επενδυτών το 1992 με αποτέλεσμα η βρετανική κυβέρνηση να αναγκαστεί να ξοδέψει πάνω από 16 τρις δρχ για να στηρίξει το εγχώριο νόμισμα.

³ Για το ακριβές χρονοδιάγραμμα που προέβλεπε την ανάπτυξη του FLA μπορούμε να απευθυνθούμε στο σύγγραμμα των Keith Hartley και Nick Hopper, THE ECONOMIC CONSEQUENCES OF THE UK GOVERNMENT'S DECISION ON THE HERCULES REPLACEMENT, Centre for Defense Economics, University of York, 1993 στη σελίδα 9.

⁴ Εφημερίδα Guardian της 27^{ης} Ιανουαρίου 2004

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ -ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Θα τελειώσουμε τη μελέτη μας προβαίνοντας σε κάποιες παρατηρήσεις σχετικά με τις προοπτικές που φαίνεται να δημιουργούνται ως προς το μέλλον της ΚΕΠΠΑ. Όπως έχουμε αναλύσει, οι προσπάθειες για ΚΕΠΠΑ διαπερνούν μέσα από τις αντίστοιχες ενέργειες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα για την επίτευξη πολιτικής ολοκλήρωσης. Η πολιτική ολοκλήρωση με τη σειρά της, είναι προφανές, ότι καθορίζεται από το βαθμό πρόθεσης των ευρωπαϊκών κρατών να προχωρήσουν σε μια διαδικασία εκχώρησης εθνικών αρμοδιοτήτων σε υπερεθνικά όργανα.

Όπως όμως προαναφέρθηκε, η πρόθεση αυτή των χωρών για εκχώρηση εθνικής κυριαρχίας δεν προκύπτει από ένα ιδεαλιστικό και ουτοπικό προσανατολισμό προσαρμοσμένο πάνω στην οπτική του Jean Monnet και του Robert Schuman, αλλά είναι αποτέλεσμα της σύγκρισης κόστους - ωφέλειας μεταξύ των πιθανών αρνητικών παρεπομένων της συμμετοχής της χώρας σε ένα υπερεθνικό οργανισμό όπως η ΕΕ, σε σχέση με τις θετικές επιπτώσεις και τις ευκαιρίες για οικονομική ανάπτυξη που θα προκύψουν από τη συμμετοχή των χωρών στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

Ο Γρηγόρης Καυκάλας υποστηρίζει ότι το κόστος της διεύρυνσης των χωρών της ΕΕ κατανέμεται μεταξύ των ήδη υπάρχοντων χωρών και των νεοεισερχόμενων με τρόπο τέτοιο που όλοι χάνουν λιγότερο σε σχέση με το τι κερδίζουν (ΚΑΥΚΑΛΑΣ 2000). Σε κάθε περίπτωση, η ΕΕ μέσω των οικονομικών της επιτευγμάτων γίνεται ιδιαίτερα “ελκυστική” σε τρίτες χώρες με κατά πολύ χαμηλότερα επίπεδα ανάπτυξης (όπως οι χώρες της πρώην Ανατολικής Ευρώπης). Το μεγάλο, ωστόσο ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσο αυτές οι νέες χώρες αλλά και οι ήδη υπάρχοντες που συμμετέχουν στην ΕΕ είναι διατεθειμένες να αποδεχθούν τη συμμετοχή τους αυτή όχι μόνο ως μια “ευκαιρία” για οικονομική ανάπτυξη και ευημερία με σκοπό τη διόρθωση της κακής τους οικονομικής κατάστασης, αλλά ως μια διαδικασία δημιουργίας ενός νέου “κράτους”, αυτού της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πάντως, αν και τα βήματα που έχουν γίνει μέχρι τώρα στον τομέα ΚΕΠΠΑ δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά –ιδίως και μετά τα αρνητικά μηνύματα του πολέμου στο Ιράκ- ωστόσο, οι σοβαρές και σημαντικές προσπάθειες που έχουν καταβληθεί με σκοπό τη θεσμική θωράκιση της ΚΕΠΠΑ, καταδεικνύουν τη βούληση των ευρωπαίων να αναπτύξουν και να επιτύχουν προοδευτικά τη διαμόρφωση ΚΕΠΠΑ εφόσον, βεβαίως, υπάρξει στο μέλλον και πραγματική θέληση των ευρωπαϊκών κρατών για ουσιαστική πολιτική ολοκλήρωση.

Η όποια προσπάθεια ανάπτυξης κοινού ευρωπαϊκού στρατού για την προστασία της Ένωσης θα καταστεί ημιτελής αν και εφόσον δεν συνεπικουρηθεί στο μέλλον και από αντίστοιχα βήματα στην επίτευξη ΚΕΠΠΑ όχι τόσο με την έννοια της θεσμικής θωράκισης της ώστε να καταστεί πιο αποτελεσματική -κάτι που φαίνεται ότι έχει επιτευχθεί-, αλλά κυρίως με την έννοια της πραγματικής θέλησης των ευρωπαϊκών λαών και των κυβερνήσεων τους να προχωρήσουν στην πολιτική ολοκλήρωση όχι μόνο με όρους θεσμικούς που να απορρέουν από διακρατικές συμφωνίες, αλλά από την πανευρωπαϊκή εθελούσια υιοθέτηση του οράματος Monnet.

Το μεγάλο στοίχημα του 21^{ου} αιώνα, όπως πολλοί αξιολογοί πολιτικοί και αναλυτές της ευρωπαϊκής πολιτικής λένε, είναι το κατά πόσο η ΕΕ θα καταφέρει να μετεξελιχθεί σε καθαρή πολιτική ένωση με κρατιστικά χαρακτηριστικά. Δεδομένο βέβαιο είναι το ότι η μετεξέλιξη της ΕΕ σε πολιτική ένωση στα πρότυπα των ΗΠΑ -οι “*Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης*”, όπως έλεγε ο Monnet- θα συντελέσει στην επίτευξη ουσιαστικής ΚΕΠΠΑ από την πλευρά των ευρωπαίων καθότι η πρόοδος της πολιτικής ολοκλήρωσης είναι αλληλένδετη με την αντίστοιχη σύγκλιση των επιλογών των ευρωπαίων στο θέμα της ΚΕΠΠΑ.

Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται και η σύσταση του κοινού ευρωπαϊκού συντάγματος που τα κράτη-μέλη θα πρέπει να αποδεχθούν μέχρι το τέλος του 2004 αν και εφόσον θέλουν πραγματικά η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση να προχωρήσει με πιο γρήγορους ρυθμούς όπως αναλύσαμε και στο κεφάλαιο 3.6 διεξοδικότερα. Το ευρωπαϊκό σύνταγμα προβλέπει την ενεργότερη συνεργασία των κρατών-μελών στο θέμα της ΚΕΠΠΑ μέσω της ρύθμισης για τη λήψη αποφάσεων για στρατιωτικά θέματα με τη μέθοδο της **ενισχυμένης πλειοψηφίας**. Αυτή η ρύθμιση είναι πολύ σημαντική γιατί επιτρέπει μεγαλύτερη ευελιξία στην λήψη των αποφάσεων ΚΕΠΠΑ επειδή δε θα μπορούν ένα ή και περισσότερα μέλη να παρακωλύσουν την πολιτική απόφαση, αλλά ένας σκληρός πυρήνας κρατών (επί παραδείγματι ο γαλλογερμανικός άξονας και οι υπόλοιπες χώρες που στηρίζουν τις επιλογές του) θα καθορίζει τις επιλογές της Ε.Ε.

Επίσης, η δημιουργία της **Ευρωπαϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης** που συνεχίζει να αναπτύσσεται όπως είπαμε παραπάνω, θα φέρει προ των ευθυνών τους τους ευρωπαίους για να ασχοληθούν με περισσότερη θέρμη με το ζήτημα της πολιτικής ολοκλήρωσης της Ευρώπης. Τα πολλαπλά οφέλη από την πολιτική ισχυροποίηση της Ευρώπης που διεξοδικότερα αναλύσαμε παραπάνω (κεφάλαιο 4) ανακεφαλαιώνουμε σχηματικά εδώ:

- Εξασφάλιση ενεργειακών πόρων από τις πετρελαιοεξαγωγικές χώρες της Μέσης Ανατολής, του Καυκάσου και της Ρωσίας σε ικανοποιητικές τιμές που δε θα προκαλούν προβλήματα στην εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας της Ε.Ε.
- Σημαντική συμβολή για την ειρήνευση στη Μέση Ανατολή.
- Εξασφάλιση ενός μακροοικονομικού περιβάλλοντος οικονομικής σταθερότητας μεταξύ της Κοινότητας και των χωρών με τις οποίες αυτή αναπτύσσει εμπορικές και οικονομικές σχέσεις.
- Εδραίωση ενός συστήματος ασφάλειας και ειρήνης στο ευρύτερο χώρο της Ευρασίας.

Η Ε.Ε μέσω των πετρελαϊκών εταιριών της θα πρέπει να επιδιώξει να εισχωρήσει δυναμικά στον ρωσικό τομέα ενέργειας όταν και όποτε η ρωσική κυβέρνηση το επιτρέψει για να εξασφαλίσει μια συνεχή πηγή ενεργειακών πόρων προς την κοινότητα δεδομένου ότι στο μέλλον η παγκόσμια τιμή της ενέργειας θα αυξηθεί δραματικά λόγω της μεγάλης ζήτησης που θα δημιουργηθεί από αναδυόμενες και εκβιομηχανιζόμενες χώρες όπως η Κίνα και η Ινδία που ήδη συμπέζουν τις τιμές στην παγκόσμια αγορά ενέργειας προς τα επάνω (ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΙΑΤΡΑ, 2004).

Δεδομένης της αδυναμίας αυτάρκειας της Ένωσης σε ενεργειακούς πόρους πρέπει να αναζητηθούν άλλες εναλλακτικές πηγές ενέργειας και να ενθαρρυνθούν τα κράτη-μέλη να τις εφαρμόσουν. Για παράδειγμα η Ελλάδα, χώρα που διαθέτει νησιωτικό κράτος θα μπορούσε να εγκαταστήσει ένα εθνικό σύστημα ανεμογεννητριών σε όλο το εύρος του Αιγαίου και του Ιονίου Πελάγους από το οποίο θα μπορούσε να κάνει χρήση της άφθονης λόγω των πολλών ανέμων αιολικής ενέργειας που με τη σειρά της θα μπορούσε να μετατραπεί με μετασχηματιστές σε ηλεκτρική, απαλλάσσοντας τη χώρα από δαπάνες για υγρά καύσιμα υλικά.

Προς τη σωστή κατεύθυνση κινούνται οι συζητήσεις που γίνονται για την πιθανότητα ευρείας χρήσης του υδρογόνου. Σε Διάσκεψη που οργάνωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις Βρυξέλλες, στις 16-17 Ιουνίου 2003 ομάδα ειδικών παρουσίασε έκθεση για το υδρογόνο και τις κυψέλες καυσίμου. Στην έκθεση με τον τίτλο «Υδρογόνο και κυψέλες καυσίμου - ένα όραμα για το μέλλον μας», περιγράφονται σενάρια ευρείας διάδοσης αυτής της τεχνολογίας.

Μιλώντας στη εν λόγω Διάσκεψη ο πρόεδρος της Επιτροπής κ. Romano Prodi τόνισε μεταξύ άλλων: «Πρέπει να διαθέτουμε όραμα διότι συζητούμε μακροπρόθεσμους στόχους, όπως η προστασία του περιβάλλοντος και η ανεξαρτησία του ενεργειακού μας εφοδιασμού, η οποία είναι στρατηγικής σημασίας. Ας είμαστε όμως σαφείς όσον αφορά το σημείο που καθιστά το ευρωπαϊκό πρόγραμμα για το υδρογόνο πραγματικά σημαντικό. Δηλωμένος μας στόχος είναι να μεταβούμε σταδιακά, έως τα μέσα του αιώνα, σε μια πλήρως ολοκληρωμένη οικονομία του υδρογόνου που θα βασίζεται στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.»

Τα πλεονεκτήματα από τη χρήση του υδρογόνου είναι τα εξής:

- Οι κυψέλες καυσίμου με υδρογόνο προσφέρουν στην Ευρώπη την ευκαιρία να επιλύσει τα προβλήματα ενεργειακού εφοδιασμού, κλιματικής αλλαγής και ρύπανσης που αντιμετωπίζει.
- Η παγκόσμια ζήτηση ενέργειας προβλέπεται ότι θα αυξάνεται με τον ανησυχητικό ρυθμό 1,8 % ετησίως την περίοδο 2000-2030.
- Τα κοιτάσματα ορυκτών καυσίμων είναι συγκεντρωμένα σε λίγες περιοχές του πλανήτη και, καθώς τα αποθέματά τους μειώνονται, η τιμή τους θα αυξάνεται συνεχώς.
- Η μέριμνα για το περιβάλλον επιβάλλει περιορισμό των τοξικών ουσιών και των εκπομπών αερίων που ευθύνονται για το φαινόμενο του θερμοκηπίου.
- Η τεχνολογία του υδρογόνου είναι φιλική προς το περιβάλλον: παράγει ηλεκτρισμό και θερμότητα με αντίδραση υδρογόνου και οξυγόνου, της οποίας το μόνο υποπροϊόν είναι οι υδρατμοί.
- Η τεχνολογία αυτή μπορεί να συμβάλει στην ασφάλεια και τη διαφοροποίηση του ενεργειακού εφοδιασμού, στη βελτίωση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα, στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας και στην κάλυψη της αυξανόμενης ζήτησης ενέργειας στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Ως προς το θέμα της διεύρυνσης, οι Ευρωπαίοι ηγέτες θα πρέπει να αναρωτηθούν το “Ως που τελικά θα φτάσει η Ευρώπη;”. Οι λόγοι που αποφασίσθηκε η νέα διεύρυνση των ΧΚΑΕ είναι προφανείς και τους αναλύσαμε προηγουμένως διεξοδικότερα. Η σκοπιμότητα όμως για την ΕΕ-25 να προσθέτει όλο και περισσότερα κράτη στους κόλπους της θα πρέπει να εξεταστεί τώρα με μεγαλύτερη εποικοδομητική κριτική: Είναι δυνατόν να δημιουργηθεί ένα “Ευρωπαϊκό Υπερκράτος” με σύνορα τις παρυφές του Καυκάσου στα ανατολικά; Πως θα αντιδράσει η Ρωσία όταν θα αισθανθεί ότι περισφίγγεται από κράτη που τώρα ανήκουν στο ΝΑΤΟ και ακολουθούν “ευρωπαϊκή πολιτική”, όχι πάντα αρεστή στο Κρεμλίνο, ενώ οι χώρες αυτές στο παρελθόν αποτελούσαν δορυφόρους της;

Είναι ξεκάθαρο αν η Ρωσία θα γίνει ή όχι κάποτε μέλος της Ε.Ε; Πως αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαίοι ηγέτες την πιθανότητα να διευρυνθεί η Κοινότητα συμπεριλαμβάνοντας χώρες που δεν εκπληρούν τα αναγκαία πολιτικά κριτήρια, όπως η Τουρκία; Μήπως η Τουρκία διευρυνόμενη ανοίξει την πόρτα και για εισδοχή νέων μελών της Νοτιοανατολικής Μεσογείου που χωρογεωγραφικά δεν ανήκουν στην Ευρώπη, όπως επί παραδείγματι, το Ισραήλ; Κι αν ναι, μπορεί να εξασφαλισθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δε θα μετατραπεί από μια Κοινότητα χωρών με σταθερές αρχές και αξίες σε μια ζώνη οικονομικής συνεργασίας με χαλαρές πολιτικές δομές, όπως αναφέρει και ο καθηγητής Πάνος Καζάκος;

Αποψη μας είναι ότι υπό τις συνθήκες που επικρατούν στην παρούσα φάση στην Τουρκία, η καλύτερη λύση θα ήταν να υπαχθεί η γείτονα χώρα στον **Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο**, όπως η Ελβετία και η Νορβηγία ώστε να υποβοηθηθεί η οικονομική της ανάπτυξη από την ΕΕ και κάθε φορά να επανεξετάζεται η πρόοδος της σε θέματα δημοκρατίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Εξάλλου η τουρκική οικονομία βρίσκεται σε άσχημη μακροοικονομική κατάσταση ιδίως ως προς το δείκτη του Δημοσίου Χρέους και θα χρειαζόταν πολύ μεγάλα ποσά από τις χώρες της Ένωσης ως διαρθρωτική βοήθεια από τα κοινοτικά ταμεία για να μπορέσει η χώρα να ορθοποδήσει κάνοντας τις αναγκαίες διαρθρωτικές μεταβολές. Καμία όμως χώρα-μέλος δε θα ήταν διατεθειμένη να επιβαρύνει περισσότερο τον εθνικό της προϋπολογισμό αποκόπτοντας χρήματα από αυτόν για αύξηση των κοινοτικών κονδυλίων ως διαρθρωτικής βοήθειας νέων μελών, όταν μάλιστα οι περισσότερες χώρες ΕΕ-25 αντιμετωπίζουν μεγάλα προβλήματα ως προς την αντιμετώπιση του δημοσιονομικού τους ελλείμματος.

Ως προς το ζήτημα της ασφάλειας των πολιτών της Ένωσης, θα πρέπει να ενισχυθεί η διασυνοριακή συνεργασία μεταξύ των χωρών-μελών και να αυξηθεί η αστυνόμευση των συνόρων ιδίως μεταξύ των χωρών που έχουν υπογράψει τη **Συνθήκη Σέγκεν** με σκοπό να αποφευχθεί η πιθανότητα να εισχωρήσουν στο έδαφος της κοινότητας κακοποιά και τρομοκρατικά στοιχεία δυνάμενα να προκαλέσουν ξανά μια νέα εκατόμβη θυμάτων όπως της Ισπανίας και πρόσφατα της Ρωσίας που με αποτροπιασμό όλοι παρακολούθησαμε.

Ως προς το ζήτημα της προστασίας της ΕΕ από όπλα μαζικής καταστροφής, από τη στιγμή που τα κράτη-μέλη αποφασίσουν ότι το κυριότερο μέσο ασφάλειας τους θα εξακολουθήσει να παραμένει το ΝΑΤΟ έναντι ενός ανεξάρτητου αμυντικού οργανισμού που θα αντικαταστήσει το ΝΑΤΟ-κάτι που μάλλον φαίνεται να κερδίζει έδαφος-, τότε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα θα πρέπει να απαιτήσει από τις ΗΠΑ να την συμπεριλάβουν μέσα στην προετοιμαζόμενη Αντιαεροπορική Αεράμυνα τους γιατί μέσω του ΝΑΤΟ θα εκτίθενται ως σύμμαχοι των Αμερικάνων ε κάθε λογής τρομοκρατικές οργανώσεις ή αυταρχικά και απολυταρχικά καθεστώτα που διαθέτουν ή προσπαθούν να αναπτύξουν όπλα μαζικής καταστροφής.

Τέλος, σημαντική παράμετρος για την ισχυροποίηση της ΚΕΠΠΑ θα αποτελέσει η συγχώνευση της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανίας. Όταν αντί της εγχώριας ανάπτυξης εθνικών αμυντικών συστημάτων αναλαμβάνονται προγράμματα πανευρωπαϊκής υφής, αυτό είναι προς όφελος όλων των ευρωπαϊκών κρατών γιατί η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορέσει να δημιουργήσει ποιοτικότερα οπλικά συστήματα σε ανταγωνιστικότερες (χαμηλότερες) τιμές, ικανά να ανταγωνιστούν τα πολεμικά προϊόντα άλλων χωρών και σε διεθνές επίπεδο.

Μάλιστα, η Ε.Ε θα μπορούσε να απαιτήσει μέσω μιας πρότασης της Επιτροπής που θα εγκριθεί από το Συμβούλιο των Υπουργών και το Ευρωκοινοβούλιο να υπάρχει η υποχρέωση των κρατών-μελών της Ένωσης να προτιμούν πρώτα τα προϊόντα της κοινότητας για την κάλυψη των αναγκών των εθνικών Ενόπλων Δυνάμεών τους, κάτι το οποίο ισχύει και για τα αγροτικά και όχι μόνο προϊόντα. Κάτι τέτοιο, όπως είδαμε υπήρχε η σκέψη να εφαρμοσθεί όταν πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ήταν ο Jacques Delors αλλά συνάντησε τη σφοδρή αντίδραση των ΗΠΑ των οποίων οι πολεμικές βιομηχανίες κέρδιζαν τεράστια ποσά από συμβόλαια με ευρωπαϊκές χώρες.

Εναλλακτικά, θα μπορούσαν να υιοθετηθούν οι προτάσεις τόσο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όσο και του καθηγητή Keith Hartley, τις οποίες και αναλύσαμε διεξοδικά στο κεφάλαιο 5.3. Είναι προφανές ότι η υιοθέτηση του συνόλου της δέσμης μέτρων που παρουσιάστηκαν σε αυτό το κεφάλαιο θα αναβάθμιζαν

κατακόρυφα το διεθνές κύρος της ΕΕ. Για να μπορέσουν όμως αυτές οι προτάσεις να γίνουν κάποτε πραγματικότητα, θα πρέπει τα ευρωπαϊκά κράτη να δεχθούν προκαταβολικά ότι ήρθε η ώρα των μεγάλων αποφάσεων που απαιτούν θυσίες για να επιτευχθεί η πολιτική ισχυροποίηση της Ευρώπης.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Νίκος Μουσής, 1998, Ευρωπαϊκή Ένωση Δίκαιο Οικονομία, Πολιτική, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ, ΣΕΛ 5.

ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ ΖΕΝΑΚΟΣ, 2003, Ένθετο Εφημερίδας ΤΟ ΒΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑ, ΤΕΥΧΟΣ 6.

ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ ΖΕΝΑΚΟΣ, 2003, Ένθετο Εφημερίδας ΤΟ ΒΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑ, ΤΕΥΧΟΣ 6.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ, 1999, ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ (ΕΠΥΕΘΑ) ΑΘΗΝΑ.

Νίκος Μουσής, Ευρωπαϊκή Ένωση Δίκαιο Οικονομία, Πολιτική, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 1998, ΣΕΛ 5.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΡΕΣ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΧΙΟΝΗΣ, 2003, Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ, ΣΕΛ 344.

Περιοδικό ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002, ΣΕΛ 62.

ΠΑΝΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ, 2000, ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ, ΣΕΛ 20.

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ «20^{ος} ΑΙΩΝΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ» , 1993, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ, ΤΟΜΟΣ Γ΄.

ΠΑΝΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ, 2000, ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ, ΣΕΛ 23.

Περιοδικό ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002 ΣΕΛ 62.

Περιοδικό ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002 ΣΕΛ 62.

ΠΑΝΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ, 2000, ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ, ΣΕΛ 59.

ΠΑΝΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ, 2000, ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ, ΣΕΛ 95.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΡΙΣΗΣ, 2000, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ, Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΥΓΗ ΤΟΥ 21^{ου} ΑΙΩΝΑ, ΤΕΥΧΟΣ 07, ΣΕΛ 21.

Περιοδικό ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΕΥΧΟΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ – ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ , 1993.

ΠΑΝΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ, 2000, ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ, ΣΕΛ 105.

Νίκος Μουσής, 1998, Ευρωπαϊκή Ένωση Δίκαιο Οικονομία, Πολιτική, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ ΣΕΛ 159.

Ένθετο ΕΞΠΡΕΣ DEFENDORY ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ, Εφημερίδα ΕΞΠΡΕΣ, 2002.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ, 2000, Ο ΝΕΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΧΩΡΟΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ, ΣΕΛ 85.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΜΗΤΣΟΣ, 2000, Ο ΝΕΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΧΩΡΟΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ, ΣΕΛ 91.

ΠΑΝΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ, 2000, ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ ΣΕΛ 105.

Gilles Merritt, 1991, EASTERN EUROPE AND THE USSR, Office for Official Publications of the European Community, ΣΕΛ

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΜΗΤΣΟΣ ,2000, Ο ΝΕΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΧΩΡΟΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ, 2000, ΣΕΛ 90-129.

Παντελής Καμμάς, 2002, ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ, ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΟΦΕΛΗ Περιοδικό LOBBY , Δεκέμβριος 2002.

Τ.ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ, 2002, ΤΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΤΟΥ ΣΥΜΦΩΝΟΥ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ, ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΣΕΛ 54.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΑΚΟΣ, 2000, Ο ΝΕΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΧΩΡΟΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ, ΣΕΛ 187.

Giovanni Andrea Cornia, Vladimir Popov, 2001, TRANSITION AND INSTITUTIONS, Oxford University Press, ΚΕΦ 1.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΙΤΕΛΗΣ - ΝΙΚΟΣ ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ, 1998, ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΥΠΩΘΗΤΩ, ΣΕΛ 35

Gilles Merritt, 1991, EASTERN EUROPE AND THE USSR, Office for Official Publications of the European Community, ΣΕΛ 74-75 και 162-164.

Περιοδικό ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ, ΜΑΙΟΣ 2003, ΣΕΛ 12.

Νίκος Μουσής, 1998, Ευρωπαϊκή Ένωση Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ, ΚΕΦ 18

Νίκος Μουσής, 1998, Ευρωπαϊκή Ένωση Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ, ΣΕΛ 458-461

Περιοδικό ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2003, ΣΕΛ 8-11

Κώστας Ψωμιάδης, Περιοδικό LOBBY, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002

www.eu.int

Εφημερίδα ΕΞΠΡΕΣ 23 Νοεμβρίου 2003.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΜΑΡΤΙΟΥ-ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2003, ΣΕΛ 138-152

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΡΙΣΗΣ, 2000, Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΥΓΗ ΤΟΥ 21^{ου} ΑΙΩΝΑ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΤΕΥΧΟΣ 07, ΣΕΛΙΔΑ 32.

Joseph Stieglitz, 1992, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ, Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, ΚΕΦ 11,

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΡΙΣΗΣ, 2000, Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΥΓΗ ΤΟΥ 21^{ου} ΑΙΩΝΑ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΤΕΥΧΟΣ 07, ΣΕΛΙΔΑ 35.

ΝΙΚΟΣ ΚΥΡΙΑΖΗΣ, 2000, ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ, ΚΕΦ 3.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΙΤΕΛΗΣ-ΝΙΚΟΣ ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ, 1998, ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΥΠΩΘΗΤΩ, ΚΕΦ 5

Keith Hartley και Nick Hopper, 1993, THE ECONOMIC CONSEQUENCES OF THE UK GOVERNMENT'S DECISION ON THE HERCULES REPLACEMENT, Centre for Defense Economics, University of York.

Εφημερίδα Guardian της 27^{ης} Ιανουαρίου 2004

Εφημερίδα Guardian της 27^{ης} Ιανουαρίου 2004

Περιοδικό ΑΜΥΝΕΣΘΑΙ, 2003, Ένθετο εφημερίδας ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, τεύχος 38, και ΕΞΠΡΕΣ DEFENDORY ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2002, ΣΕΛ 16

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΡΙΣΗΣ, 2000, Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΥΓΗ ΤΟΥ 21^{ου} ΑΙΩΝΑ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΤΕΥΧΟΣ 07, ΣΕΛΙΔΑ 47.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΡΙΣΗΣ, 2000, Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΥΓΗ ΤΟΥ 21^{ου} ΑΙΩΝΑ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΤΕΥΧΟΣ 07, ΣΕΛΙΔΑ 44.

ΠΑΝΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ, 2000, ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ, ΣΕΛ 68.

Joseph Stiglitz, 1992, Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΚΑΥΚΑΛΑΣ, 2000, Ο ΝΕΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΧΩΡΟΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ, ΣΕΛ 32.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΙΑΤΡΑ 2004, Κίνα Ευκαιρία ή Απειλή, περιοδικό Χρήμα & Αγορά του Απριλίου του 2004.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Νίκος Μουσής, (1998), Ευρωπαϊκή Ένωση Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ.

ΕΛΕΝΗ ΑΝΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ-ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΚΑΥΚΑΛΑΣ, (2000), Ο ΝΕΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΧΩΡΟΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ.

ΠΑΝΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ, (2000), ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ,.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΙΤΕΛΗΣ - ΝΙΚΟΣ ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ, (1998), ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΥΠΩΘΗΤΩ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΡΕΣ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΧΙΟΝΗΣ, (2003), Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

ΠΑΝΟΣ ΚΑΖΑΚΟΣ, (2002), ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ,

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΡΕΠΠΑΣ, (2002), ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΘΕΩΡΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ, ΤΟΜΟΣ Α΄, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ.

ΝΙΚΟΣ ΚΥΡΙΑΖΗΣ, (1997), ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ.

ΝΙΚΟΣ ΚΥΡΙΑΖΗΣ, (2000), ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑ.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ & ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ, (1999), ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ (ΕΠΥΕΘΑ) ΑΘΗΝΑ.

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ «20^{ος} ΑΙΩΝΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ», ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ, (1993), ΤΟΜΟΣ Γ΄.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΡΙΣΣΗΣ, (2000), Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΥΓΗ ΤΟΥ 21^{ου} ΑΙΩΝΑ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΤΕΥΧΟΣ 07.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΟΣΧΟΒΗΣ, (2000), Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ Η ΑΜΥΝΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΤΕΥΧΟΣ 03.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΑΤΖΙΑΝΤΩΝΙΟΥ, (2001), ΑΝΤΙΠΥΡΑΥΛΙΚΗ ΑΜΥΝΑ: Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΕΡΔΥΝΑΜΗΣ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΤΕΥΧΟΣ 11.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ, (2000) Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ, ΤΕΥΧΟΣ 05.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΟΛΥΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ, (1999), Συστήματα πληροφορικής & αναλυτικά εργαλεία για την άμυνα, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Joseph Stieglitz, (1992), ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ, Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

N. GREGORY MANKIEW, (2000), ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ -ΤΟΜΟΣ Β΄, ΕΚΔΟΣΕΙΣ GUTENBERG, ΚΕΦ 8.

Keith Hartley, Nick Hopper, (1993), THE ECONOMIC CONSEQUENCES OF THE UK GOVERNMENT'S DECISION ON THE HERCULES REPLACEMENT, Centre for Defense Economics, University of York.

Gilles Merritt, (1991), EASTERN EUROPE AND THE USSR, Office for Official Publications of the European Community.

Giovanni Andrea Cornia, Vladimir Popov, (2001), TRANSITION AND INSTITUTIONS, Oxford University Press.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2003.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΜΑΙΟΣ 2003.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2002.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2003.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2003.

Περιοδικό LOBBY ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002.

Περιοδικό LOBBY ΜΑΙΟΣ 2003.

Ένθετο Η ΕΥΡΩΠΗ +10, Εφημερίδα ΕΞΠΡΕΣ Ιουλίου 2003.

Περιοδικό ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ-ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1993.

Περιοδικό ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 2002.

Περιοδικό ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ-ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 2003.

Περιοδικό ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΜΑΙΟΥ-ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 2003.

ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΒΙΒΛΟΣ 2003-2004, Περιοδικό ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ.

Περιοδικό ΑΜΥΝΑ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2003.

Περιοδικό ΑΜΥΝΕΣΘΑΙ, ένθετο εφημερίδας ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, τεύχος 38, 2003.

Ένθετο ΕΞΠΡΕΣ DEFENDORY ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ, Εφημερίδα ΕΞΠΡΕΣ, 2002

The Middle East in the 21 Century, DEFENSE ANALYSIS INSTITUTE, 2001

Ένθετο Εφημερίδας ΤΟ ΒΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑ, ΤΕΥΧΟΣ 6, (2003).

Ένθετο Εφημερίδας, ΤΟ ΒΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑ, Τεύχος 9, (2003).

DEFENSE ANALYSIS INSTITUTE, DEFENCOR PACIS, ISSUE 6, 2001.

DEFENSE ANALYSIS INSTITUTE, DEFENCOR PACIS, ISSUE 9, 1999.

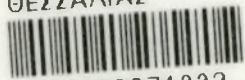

ΔΙΕΥΘΥΝΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

www.eu.int
www.euoparl.eu.int
www.european.defence.co.uk
www.fco.gov.uk
www.lthny.bbc.co.uk/greek/forum
www.rand.org
www.eurplace.org
www.spartacus.co.uk.schoolnet
www.attac-hellas.org
www.york.ac.uk
www.igs.Berkeley.edu
www.csis.org/burke/mb/index.htm
www.foreignaffairs.org/articles/Morse0302.html
www.airbus.com
www.airbus.military.com
www.fas.org
www.eads.com
www.eads.net
www.euobsrver.com
www.pravda.ru/main
www.acci.gr
www.elesme.gr
www.explo.gr
www.patris.gr
www.ekem.gr

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000074223